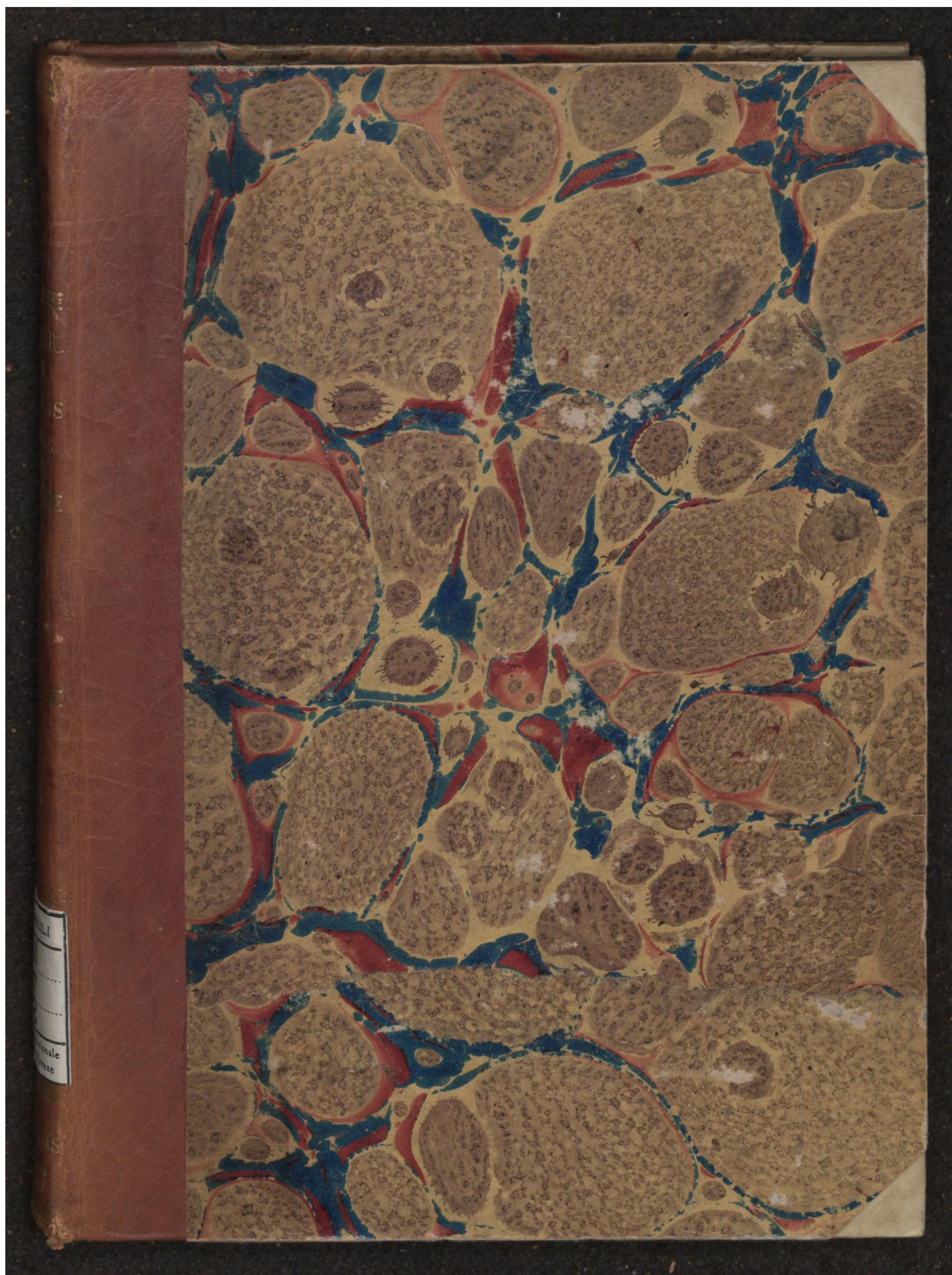
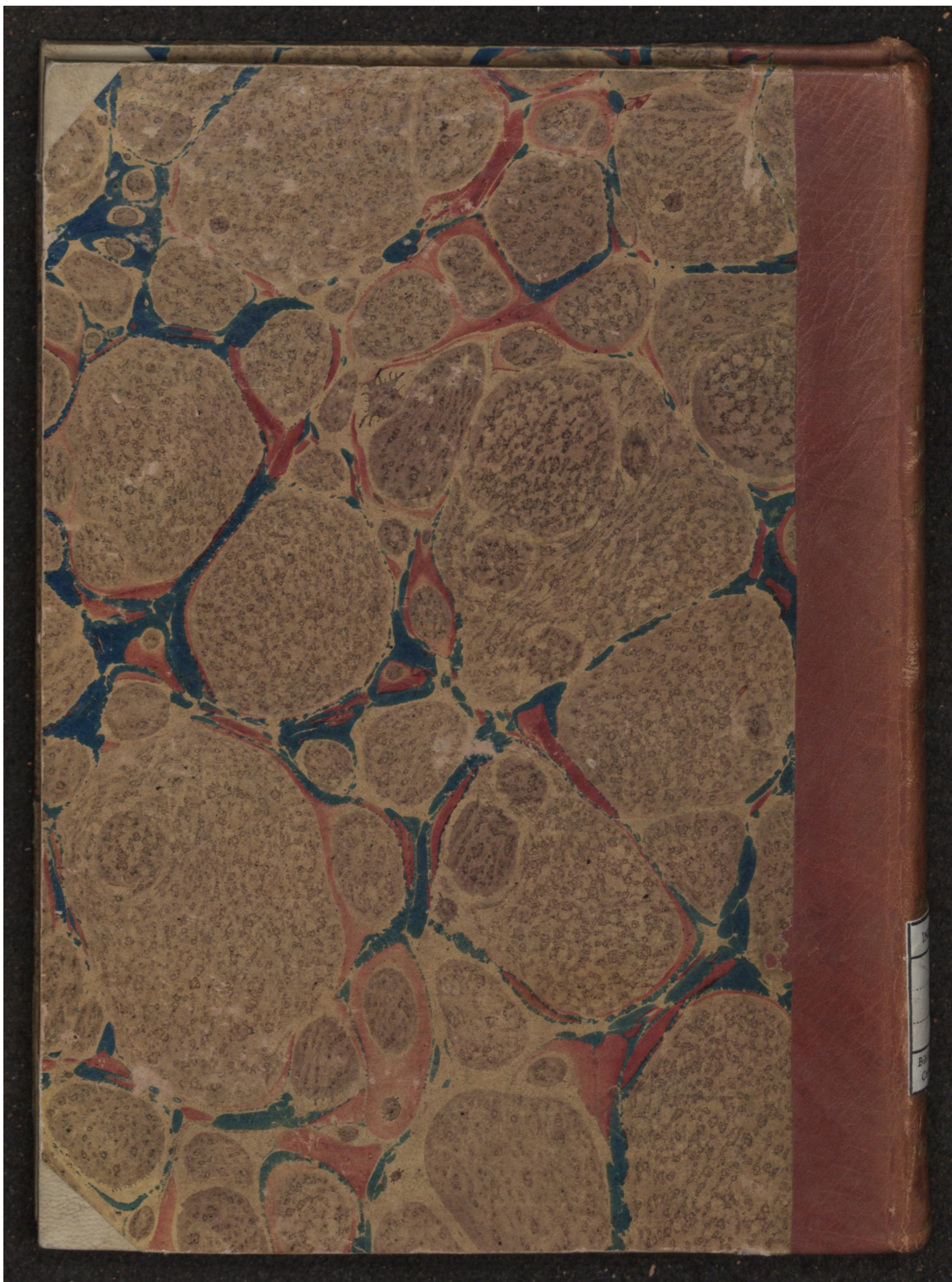

VIII
VERGER
DE
INGENUI
MORIBUS
EC.
131
INCUNABULI
M
7
8
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze
VENETIIS
1497

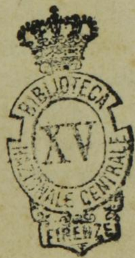

Petri Pauli uergerii de ingenuis moribus una cum com
mentariis Ioannis bonardi præsbyteri Veronēsis
Basilii de legēdis antiquorum libris opuscu
lum diuinum. Traductio de tyrāni-
de ex Xenophonte. Guarini
Veronēsis in Plutarchis
præfatio.

Ioannes Bonardus præsbyter Veronensis: & Liniaci professor. S.D. Magnifico domino Ioanni Malipetro Veneto patricio & portus Liniaci castellano dignissimo.

e XCERPSI Magnifice dñe castellane:ac uiroꝝ sapiētissime ex paruo meo ære:ut cōmētaria pua redigerē in opusculo Petri Pauli uergerii q̄ mihi uisa sunt pulchriora ac magis accōmodata ad cōmune; usum bñ uiuēdi. Quæ iccirco ad te tradidi:qꝫ ea putarē puis liberis perutilia fore. Antepositis ortatióibus cōsideratisqꝫ meoꝝ quotīdiā scholariū introductoꝝ in grāmatica. Introducēdoꝝ in poetaꝝ fictionibus suasiuis pctibus cōtinuis:qq̄ multoꝝ grauaminū erga practicā discipuloꝝ meis ibuēdoꝝ doctrinis: q̄si itolerabilibus laborib⁹ ipedit mente primi monitoris suffragio a quo cūcta bona pcedūt: censui declarar̄. Eorūqꝫ modis a pricipio usqꝫ ad finem p dictiōes:& scias generalesqꝫ & particulares cōstructusqꝫ & grauiū uocabuloꝝ notificatiōes. Assignationesqꝫ figuraꝝ: & breuiter oīum q̄ reqrunt̄ ad pueroꝝ erudiēdoꝝ utilitatē:ut sæpe legēdo faceret :cōsueui de lectiōe i lectionem ꝭm possibilitatē mei paupis ingenii possibilitatē dissoluere ut oibus patefiāt. Nec opus aggredior supbie mot⁹ affectiōib⁹ q̄ cōtumelias iducit. Ideo scribit̄. Vbi fuerit supbia ibi & cōtumelia q̄ orōnem reddit inutilē: iō scribit̄:ipsi clamabūt & nō exaudiet pp supbiā maioꝝ:qa abominatio dñi est ois arrogās Legit̄ Isaye q̄rto. Nā ois caro fenū:& ois gloria q̄si flos fœni. Hāc.n.pdiderat Iob:q ait ipse Iob Spoliauit me gloria mea:& abstulit coronā de capite meo. Et uas electiōis Paulus aposto. ad galatas inqt. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi:& q̄uis nulla sit tāta hūilitas q̄ dulcedine gloriæ nō tangat̄. Valeri⁹.n. maxi.lib.viii.de cupiditate gloriæ ait. Gloria uero aut unde oriat̄ aut cui⁹ sit habitus:aut q̄ rōne debeat cōparari &c. Tamē hāc iplere me iduxit publice ille moralis Seneca cordubensis tragedia pria metro ꝭo notabiliter sic ingens. Aliū multis gloria terris. Tradat & ois fama p urbes garrula laudet celoqꝫ parem tollat & astris. Alius curru sublimis eat. Me mea tell⁹ lare secreto tutoqꝫ tegat. Nec spe lucri motus sim dicti Cicerōis nō imemor ad Gaiū Herēnium in ꝓlogo artis suæ nouæ rhetoricæ sic ingentis. Nō.n.spe q̄stus aut gloria cōmotus uenim⁹ ad scribendū queadmodū & cæteri. Hæc ille sed q̄si obediens uolūtatibus hortātiū postergēsqꝫ inobedientiā p quā diabolus expulsus fuit de cœlo q ait. Videbā sathana sicut fulgor de cœlo cadētem. Nam scire ē rem p cām cognoscere:primo posterioꝝ:& ut uolentes sup hiis declarari uarias iuenerūt snias declaratas quaꝝ habita euidēti noticia experti ꝭm rectū iudicium singula iudicarēt. Nō.n. magnifice dñe paꝝ fructus ex hoc meo studio ad cæteros pueros emanabit:quū ad oē; materiā corrigēdi instruēdiqꝫ pfectura exēpla sint. Interea ut intelligas nihil mihi posse cōtingere gratius q̄ obus i reb⁹ morē gerere tue liberalissime uoluntati. Iube rogo si qd a me uides tibi pstari posse iocūdius. Vale mi honorādissime & psidiū & dulce Decus meum.

Ioannes Bon ardus.S.D.

RANciscus Senior. Hoc opusculũ cõpositũ p dñm Paulũ uerge-
riũ Iustinopolẽsem:qd' caput hystriæ nũcupať:q̃ ciuitas est. Nã qdã
q̃ Frãciscus appellabať Senior uir clarissimus Paduæ ciuis & nobilis
p̃sapiæ oĩ laude p̃stãtissimus de Cararia: dñs Paduæ:qui multa gessit
suo tpe circa rep. Paul' uero uerge. uir doctissim' & clarissim' sũmusq; p̃hus
sũmã & intrĩsecã hẽbat aĩcitiã cũ Frãcis. Tãdẽ frãcisc' domo expulsus:aut ob
inuidiã:aut obtrectatores:aut aliqd mali commiserit: demũ puenit ad mor
tẽ. Hẽbat.n.quedã nepotẽ iuuenẽ p̃stãtissimũ ortũ ex nobili p̃sapia. Cupiens
Paul' uerge. hẽre uĩculũ amicitiæ hui' ubertini. Cõposuit hoc puũ opusculũ
in honorẽ & laudẽ ipsi' oñdendo ei sũmã beniuolẽtiã & uinculũ amicitiæ cu3
auo suo Frãcis. Nã Paul' uerge. uir eruditissim' uolẽs cõmemorare:ea q̃ dicta
erãt ab ipo frãcis. Repetit ergo sniam ipsius frãcisci. Nã tria eẽ dicebat in cõsu
lendis instruẽdisq; filiis a parẽtib' multis de causis & rõnibus:ut in textu clare
uidebis & apte. Prio ut pulchrũ nomẽ iponãt suis filiis:qa facilis ẽ:nõ maioris
nec mioris pcii põere nom̃ pulcꝝ q̃ turpe. Alterꝝ uero ut educanť & enutriẽť
in egregiis urbib' qm̃ multũ cõfert ad utilitatẽ & doctrinã & ad mores bonos
Tertiũ uero ut ad oẽs artes liberales & f'm coꝝ ingenia & naturã:qa aliqs erit
ãptus ad philam & p̃bere bona cõsilia:aliqs ad eloqntiã:aliqs aptus ad artem
oratoriã:aliqs ad merces:ut patet i Catone minori. Cũ tibi sint nati nec opes
tũc artib' illos. Instrue:quo uitã inopẽ possint defendere:qa experti circa sin-
gula iudicãt finẽ recte nři gloriosissimi poetæ hui' celeberrimi opusculi me
mouere. Scribiť Ecclesiastici. 44. Laudemus uiros gloriosissimos & parentes
nros in generatiõe sua:ut eius sapientia eiusq; doctrina: & uirtutes p Italicas
regiões semp uernali florerẽt tpe. Scribiť in epistolis Senecæ ad Lucillũ epi-
stola. 92. Laudemus itaq; & in numero fœlicium reponam' cũ cui q̃tulũcũq;
tpus cõtigit bene collocatũ est. Vidit.n.uerã lucẽ:nõ fuit unus emulus uixit
& aliqñ p̃eno usus ẽ. Aliqñ ut solet ualidi syderis fulgur p nubila emicuit:qď
q̃ris q̃diu uixerit uixit ad posteros usq; trãsiluit & se in memoriã dedit: de hoc
Seneca. Promotiõis mee. Igiť ueris causis & oibus assignatis qbus si bon' est
& nõ emulus unusqsq; assentiat. Anno a natiuitate dñi. 1493. viii. Kalen. De-
cembris ad honorẽ oipotẽtis Dei & Virgis gloriosæ mřis Dei & sanctæ Kate
rinæ uirginis & martiris aduocatricis nřæ cuius hodie solẽnia celebram' & to
tius curiæ cœlestis. Et ad honorẽ & augumentũ nřæ illustrissimæ dñatiõis Ve
netiaꝝ cui dñs totũ terraꝝ orbẽ sibi subiiciat:ad decorẽ magnifici dñi Ioãnis
malipetri patricii dig. cui hoc breue opusculũ tradidi ad honorem Veronẽsiũ
ciuiũq; q̃ me hortati sunt & meoꝝ scolariũ q me rogauerũt:ad utilitatem no
uum opusculũ inchoo. Ego Ioãnes bonardus p̃sbyter ueronensis indignus
grãmaticã & poetas legens Liniaci qd amore p̃riæ cuius sum uolo hoc noie
nomiari expositũ dictũ opusculũ Petripauli uergerii. In noie sanctæ & indi
uiduæ Trinitatis patris & Filii & Spiritus sancti sic inquiens.

RANCISCVS Senior: non multum. M. G. uel senior non satis senex teste Varrone in libris ad Cice. senex. Extant: manifestum est: Plurimæ res. multæ gestæ. i. multa fecit. Passim ubi eo Fräciscus me morant: i memoriä hére recordant. Accepimus ut audiuim⁹. Vt fa cile qa facilis est bene cõsulere. i. nutrire. Iure: ſm leges obligant parëtes. Me rito: digne ſm natura3 qa natura reqrit ut sint bene morigerati. Tenerent: ob ligarent. Primũ: pseuerat nãq; Paulus uergerius: & hæc ẽ prima admõitio: ut imponãt digna & pulchra noia liberis suis cũ sit ma gna copia uerbo℞: qa est magna iactura cum possu mus imponer pulchra no mia: iponim⁹ uero turpia maximũ dedecus: qa nom est hereditas q̃ pater reliqt filio qa multũ durat: ut pa tet in exẽplo: est unus qui præbet duo pulchra dona unum q̃ est põderis unius auri: aliud uero decẽ & si p̃ berẽt tibi electionẽ: & qs eẽt tam parui ingenii q nõ eligeret pondus dece3 du catorũ: q̃si dicat certe nẽo ergo si possum⁹ noia bona iponere & relinq̃re turpia cur ñ iponim⁹. ut sũt noia Apostolo℞ martir℞ cõfesso℞ patriarcha℞ si sunt mas. sexus noia aũt mulierũ M. Katerina Lucia Agata Apollonia & noia uirginũ. Primũ ergo principa liter honestis dignis. Illos appellẽt: liberos nominẽt dicebat Fräc. in re: ut eli gat nomen bonũ & nõ turpe. Nã reddit rationẽ: qa ẽ maxia copia noium: qa melius est nomẽ bonũ q̃ diuitiæ multe i re in eligẽda. Parui momẽti: pui p̃cii nõ ẽ. Parua iactura uel pua amissio. Indecorã turpẽ. Sortitũ electũ. Appellatio nem: nomẽ bonũ. In quo cõfirmatio rõnis: qa multi delectant in turp. noib⁹ & hæc ex quadã leuitate. Nõnulli: aliq: duæ negatões faciũt unã affirmationẽ. Leuitate stulticia. Nouo℞: inusitato℞. Autores: parẽtes. Aut si qua: ut nomia suo℞ maio℞ imponãt: ut memorent sui tanq̃ primonium. Si qua noia aliqua

PETRI Pauli uergerii Iustinopolitani ad Vbertinum carariẽsem: De ingenuis mo ribus opus præclarissimum Fœli. Incipit.

RANCISCus senior au⁹ tu⁹ cui⁹ ut extãt pluriæ res magnifice geste ita & mul ta passim sapiẽter ab eo di cta mẽorant: dicere ut ac cepim⁹ ubertine solebat: Tria eẽ i qb⁹ be ne consulere suis liberis parentes: ut facile possunt. Ita iure meritoq; tenerẽt. Primũ uti honestis illos noibus appellent. Nã. n. est ut in re parui momẽti nõ parua iactura indecorã nois appellationẽ sortitum esse: in quo quidẽ solẽt plerũq; non nulli errare dum leuitate quadã: aut ipsi nouorum no minũ auctores haberi uolunt: aut si qua a

a maiorib⁹ antecessoribus. Acceperūt hūerūt. Primonium gētile: tanq̄ pr̄ia hr̄ditas. Ad posteros: successores ut q hn̄t succedere in regno antecessorꝫ pte ritorꝫ. Gētile diuitiæ. Certa fide: dliberato aīo: ut iubeāt lic: trāsmittāt: iponūt trāsportāt nomē suorꝫ. haberi demostrari. Alterꝫ: hoc ē f̄m pceptu dn̄i Franci sci. i. ut nutriri in egregiis Vrbibus pp doctrinā & sapiētiā & ad bonos mores & ad diuitias exigēdas. Vt Themistocles aliqñ in cōtrariū pbat. Alterꝫ f̄m pceptu; dn̄i Fran. in egregiis Vrbib⁹. i. nobilib⁹. Statuant: ponāt. Nā r̄ddit rōnē amplitudo. maiestas. Splēdor phama. Patrie ciuitati Tum plurimū ualet ciuitas. Opes diuitias. Tum. i. parti. Tertio reddēdo cās. Cōstituebaṫ: deliberabaṫ. ab illo. Francis. A nobis. i. a me frācis. Quāq̄ aliqñ. Eueiat: i cōtrariū qd The mistocles: unus q appellabaṫ Seriphius dū secū con tēderet cū Thēistocle athe niēsi nobili: inqt Seriphi⁹: o Themistocle famosissime ego Seriphius noui te nobilē qa educat⁹ es in no bili urbe & nō uirtute tua q r̄ndit Themistocles dico tibi o Seriphie si tu esses

suis maiorib⁹ acceperūt tanq̄ gētile patrímoniū ad posteros certa fide trāsmittunṫ. Alterꝫ ut i egregiis urbib⁹ eos statuāt. Nā amplitudo splēdorq̄ꝫ patriæ plurimū ualet tum ad opes et gloriā: tū et ad id qd tertio loco cōstituebaṫ ab illo: et iā diceṫ a nobis Quāq̄ in hoc plerūq̄ꝫ ueiat qd Themistocles cū eēt atheniēsis: Seriphio cuidā in cō tentione respōdit: dū ille nō ppria uirtute sed patriæ splēdore gloriosum factū eū cō tēderet. Neq̄ꝫ. n. inqt is: uel tu si atheniēsis eēs clarus extitisses: aut ego si seriphi⁹: essem ignobilis. Tertiū aūt erat ut bonis artibus liberos erudirēt: pclare oīa ut in omnī genere rerꝫ prudētissim⁹ sui tpis: et erat et hēbaṫ: sed postremū illd pter cætera omnō dissime. Neq̄ꝫ. n. opes ullas firmiores: aut

Themistocles: & ego Seriphi⁹ cū eēm nobilis: sed tu uero ignobilis. Nā urbes nō faciūt uirꝫ nobilē: & uirtuosū si ipi nolūt. Quod: id ē Seriphio: uilis cōditionis. In cōtentiōe idest i lite i iurgio cōtēdētes. Ille. s. seriphi⁹ r̄ndit. Dū contēderet: dū eēt in cōtentiōe cū Themistoclē nō eē factū. Gloriosum: famosum: sed suple: eē gloriosum. Splēdore. i. fama. Patriæ: ciuitatis: eni certe is Themistocles atheniēsis oriūdus. Clarus: famosus. Extitisses: fuisses. Haud p n̄. Ignobilis: tristis & uilis. Tertiū: ut dictū a dn̄o Frācis ut filii istruerenṫ ad bonas artes. Tertiū. s. dictū: ut parētes erudirēt. Oīa: dicebaṫ. Præclar: famose dicebaṫ dn̄s Frācis. uir prudētissimus in oī genere & habebaṫ ab oibus. Tria nāq̄ꝫ cōsistunt i uirtute. Videlicet prudētia ut itelligat pterita & ex reb⁹ pteritis cognoscat futura psentia uero regere. Vn̄ maxima dicitṫ prudētia: futura intelligere

Themistocles

Seriphius

Prudētia

pñtia gubernare & futura pellet. Habebat: tenebat. Sed postremũ: unũ pter cætera in erudiẽdis filiis. Postremũ: ultimũ. Cõmodissime: utilissime. Neq;. s. summope ualebat ad cõsequẽdas diuitias & facultates uitæ sue: deinde instru ant bonis artibus & honestis. Opes: diuitias. Firmiores: stabiliores certiores. Præsidia: sunt facultates. Vitæ sue: ad uiuendũ. Genitores: patres. Exhibeant

certiora p̃sidia uitæ parare filiis genitores possunt q̃ si eos exhibeãt honestis artibus & liberalib⁹ & disciplinis istructos. Quibus p̃diti rebus: & obscura suæ gẽtis noia & humiles patrias attollere; atq; illustrare consueuerunt. Nam & mutare sibi nomen; dum id sine fraude fiat: unicuiq; per leges licet & transferre quando libeat domicilium nemo prohibetur. Artibus uero bonis nisi quis ab adolescentia fuerit instructus: aut si peruersis infectus extiterit: non facile de se speret in ætate

dent opes: diuitias p̃sidia ad se ip̃;. Exhibeãt dent. s. filios. Instructos: eruditos. Liberalib⁹ disciplinis. i. doctrinis: ut grãmatica rethorica logica phia qa liberũ hoiem faciũt. Quib⁹ reb⁹ honestis artibus. s. grãmatica. Prædi[t]i: ornati uirtute: p urbes & p̃uincias q̃ si ex ignobili uenissent ad nobilem famã & bonã: ut patet in Virg. qui ortũ habuit a quodã figulo & mr̃e maia quid nũc nõ solũ decus patrie sed stella micãs p totũ mundũ. Quid de Cice. sapiẽtia eloq̃ntia. Obscura: ignota qa sæpe ignorãtur

parẽtes: unũ habuerũt ortũ suũ. Veniũt de longinqs ptibus & efficiunt docti. Humiles: uiles & puæ cõditionis. P̃rias urbes. Attollere: eleuare. Illustrare: patrias p̃prias clarificare. Nã & r̃ndet quo ad primã ptẽ cũ dicit de honestis nominib⁹ qa s̃m legẽ Romanã si habuerit turpe nomẽ possunt mutare dũmõ nõ faciat fraude nec dolo aliquo: ut si aliqd mali cõmiserit mutet sibi nomen ne agnoscant. Nã dũ id nomẽ. Fraude dolo. Licet uerbũ ipsonale hẽt post se ĩfinitũ. Trãsferr: & h̃ ẽ s̃a ps cũ dicit debet hitare egregias urbes: ut filii ornẽt bonis artib⁹ dicit. n. qa licet mutare de loco ad locũ: de urbe i urbẽ: & h̃ faciũt ut possint cõseq maiorẽ gloriã & honorẽ. Trãsferr: mutare. Domiciliũ domũ hitaculũ. Nõ p̃hibet: non uetat. Artib⁹ uero bõis: & h[e]c ẽ tertia ps q̃ doctria & bõis artibus qbus istruẽdi sũt liberi: & in hoc dñs Frãcis. sequit s̃monẽ suũ in toto suo opusculo: ut filii a teneris annis sunt istruendi: & nõ sinet eos usq; ad ætatẽ p̃fectã idest ad segnitiẽ qa nõ sũt ita p̃spicaces: qa qcqd a tenera ætate capiũt retinẽt: ut ẽ s̃mo: qd noua testa capit inueterata sapit. Artibus. s. doctrina: grãmatica: qs aliqs. Instructus eruditus. Aut. s. deturpatus. Peruersis artib⁹. Infectus: mala arte: & malis morib⁹. Extiterit: fuerit. Non: facile. s. difficile. De se. Natura sua: puectiori. i. maiori senectute. Posse. s. parare remouere

Liberales a[rtes]

Virgilius. [...]

Licet

Aut licet. Illas. malas artes. Abiicere remouere. Illas parare. ſ. ad remouendū Iacienda cōclusio ut debemus dare bonū principiū qa pueri ſunt tanq̄ cera q̄ cito liquefit. Iaciēda: faciēda ætate i puericia. Fūdamēta: pricipia. Formād⁹ icipiēd⁹. facilis: apt⁹ ipſſiōe; ſig⁹ pricipio trāſlato a cera dū ſigilaṫ. Vita ꝑuabiṫ. i. in tota uita remanebit pricipiū. Veꝝ: ſupius dixit i genere ꝙ filii debēt eē iſtructi bonis artib⁹. Nūc uero in ſpecie: cū ergo ſint plura genera hominum poſſet aliquis dicere filii debētur inſtruere bonis artibus & maxie liberalibus. rñdet ꝙ i primis parentes debēt inſtrueṙ taliter filios qđ uidenṫ digni & orti a bonis parentib⁹: q̄a ſi pṙ erit morigerat⁹ ꝑ conſeq̄ns & filii: ut ē ſnia Cato. ſi uolum⁹ dignoſceṙ ciuitates: dignoſcam⁹ impatorē ſuū. Veꝝ. ſ. deceat decēs ſit. Parētes. pṙes. In primis: pricipaliter cōuenit pṙib⁹ deide ꝓceptorib⁹ q̄ habēt erudiṙ. Recte: ut iuſte. Erudire: inſtruere. Studeāt. nitūṫ. Parētibus pṙibus cū uidimus filium bene morigeratum uere dicimus procreatum a parente bono: & digno tali honore. Videri: notari. Præcipue: obligati ad eruditionem ut ſunt principes & qui orti nobilibus parentibus i magno ſtatu & dignitate: ut ſapiēter regāt domos ꝑ familias urbes & ꝓuicias præcipue pricipaliter. ſ. poſſint digni uideri. Celſiore loco: nobili loco & nobilibus parētibus & ex nobili genere: ut iperator dux & ſimilia celſoꝝ: Dictū qa ciues aſpiciūt dños ſuos qa talis ciuitas q̄lis iperator Decēs: conuenit ergo nobilibus ut dicanṫ digni. Pricipalibus. i. nobilibus artib⁹: ut grāmatica rhetorica. Fortuna ſtatu: q̄a poti⁹ accidit ex fortuna ſi i magno ſtatu q̄ uirtute. Gradu digni honoris: ut miles comes &c. Habeanṫ: noientur. Equum: dico ꝙ iuſtum eſt: q habent poſſidere & regere magna: ut fuit Alexāder q toti mūdo dominabaṫ habuit. n. multos ꝓceptores: hūit & Ariſtotilē philoſophū. ſ Equū. i. iuſtū. Deberi: teneri attribui. Summa magna. Decēs: ē. Equū oēs eē iſtructos. r Pæſtaṙ demonſtrare. attribuere ut Cæſar. Alexander. Nec ulla ē potior cauſa uelle

prouectiori poſſe aut has abiicere aut illaſ cōtinuo ſibi paraṙ. Iaciēda ſūt. n. i hac ætate fundamēta bene uiuēdi: & formād⁹ ad uirtutē aius dū tener eſt & facilis quālibet ipſſionē admittere q̄ ut nūc erit: ita & in reliqua uita ſeruabiṫ. Veꝝ cū oēs hoīes deceat parētes quidē in primis eos eē qui recte erudire ſuos liberos ſtudeant: & filios deinde tales: qui parētibus bonis digni uideri poſſint: ꝓcipue tamē qui celſiore loco ſunt quoꝝ nihil neq; dictū neq; factū latere pōt. Decēs eſt itaq; pricipalibus artib⁹ inſtructos eē: ut & fortuna: et gradu dignitatis q̄ obtinēt digni habeanṫ. Equū eſt. n. qui ſibi ſumma oīa deberi uolūt: eos debere & ſumma omnia de ſe præſtare. Nec ē

Cato
Alexander Ma.
Ariſtot. philo.
Ceſar imperator

regnare q̃ esse doctus & amari ab oib⁹. Stabilior: firmior. Obtinent regna: dominent̃. Dignissimi: q̃si oẽs ditat̃: iste est uir nobilis & benignus: & nõ solũ tali regno dign⁹ ẽ sed maiori gradu & dignitate. Regno oiu ꝫ: ut ꝑ totũ regnũ habeat iudicare. Iudicent̃: ditãt̃. Quáobrẽ: postq̃ dixit i gñe: nũc loqt̃ in specie: & uertit se ad ubertinũ de quo hoc ꝑuũ opusculũ cõposuit in sui honorẽ cur

ulla certior aut stabilior regnãdi ratio quã si hi qui regna obtinent ab oib⁹ dignissimi omniũ regno Iudicent̃. Quáobrẽ cũ sis ubertine primũ quidẽ nomẽ sortit⁹ q; fuit in ur̃a familia diu celebre: & ab eo nup illustratũ: qui retro sext⁹ principatũ ex gñe uestro tenuit. Deinde in hac uetustissima urbe que cũctaꝶ bonarũ artiũ studiis floret: & reꝶ oium copia in hominũ us⁹ abũdat ex principum gñe. Atq; ipso pr̃e principe natus sub ductu cuius & fœlix urbis status & familiæ uestræ clarissimũ nomẽ excrescit idies magnope lætor ꝓ mea fide: tuaq; ac tuoꝶ beniuolẽtia: q̃d te uideo: tũ ꝑ parẽtis diligentiã: tum maxime tui iudicio ad bonas artes: & preclara studia omni nisu propensum ferri. Et si. n. tria illa quæ

appellat̃ ubertinus. Et laudat ipsum a familia sua ex multꝭ p̃stantissimꝭ uirꝭ orti sũt deinde a patria cũ ort⁹ sit ex nobili patria ex urbe in qua ẽ nidus chor⁹ uiroꝶ p̃stãtissimoꝶ & phõꝶ ubi uiget studiũ. s. padua deinde ab ãtiqtate q̃d habuerit auũ suuꝫ tali laude: tanq̃ si eẽt impator dux padue p̃terea laudat a ꝑte sui ubertini: ergo uidebat̃ sibi conueniens cũ hẽret nomẽ p̃stantissimi gñis & parentũ debere hũc ꝑuũ librũ scribere. Quáobrẽ: concludit ergo laudat a familia plures fuer̃ ubertini & oẽs excellentissimi. Sortit⁹: cum electus fuerit hoc nomen: Q̃ d. s. sortiri nomẽ. Diu: longo tꝑe iã ꝑ multos annos. Celebre: famose: Eo. i: post sextum nõ facit mentionẽ qs fuerit ille. Illustratũ: clarificatũ. Retro: post te: sextus: q cognominabat̃ sic. Tenuit principatũ: dñatus fuit. Deĩde: laus urbis supius dixerat i pr o nũc loqt̃ i scdo qa sũ coact⁹ scribere cũ sis ortus a prestantissima urbe i qua uiget stat⁹ oium bonaꝶ artiũ. Vetustissima: ãtiq̃ nobili padua regia regalis qa habuit originẽ a Rege auo suo francis. Bonaꝶ artium: rethorica: phia. Florete: ẽ i statu: et padua copia maxia largitas. Vsus hoium rerum: ꝓ qbus homo debet frui uti. Panis: uinũ: oleũ: legumina. Ex principum: quia ort⁹ ex nobili gñe qa fuer̃t pricipes paduæ de cararia: gñe generatione Nat⁹: o ubertie. sub ductu. i post p̃rem tuũ semꝑ illa ciuitas fuit i maxio statu & fœlicitate. Ductu dñatione: cuius p̃ris eius. Clarissimũ: famosissimũ. Excrescit. i. ualde crescit. Fide: q sũ fidelis & uideo te seq̃ uestigia patris ergo amo te. Tuoꝶ ꝑtõꝶ. Quod qa hac de cã sum coactus scribere ꝑ supiores res cum sis

Vbertinus

Padua urbs

ortus ex nobili gñe & ad oia bona studia deditū:quod p q̄a. Tū ptim iudiciot uoluntate naturæ. Artes:rethorica phia. Præclara famosissima. Nixu:conatu uirib⁹. Propensū:iclinatū ferri.i.dari &c. Tria. Et si.n.q̄uis dixerat supius tria esse q̄ iponi debeāt liberis suis. Videlicet a pentib⁹.s.pulchrū nomē hoc pñt facere in sacro baptismate. Scdm uero nutriri in nobilib⁹ urbibus:dū a teneris annis pficiscunt ad scolas

Tertiū uero illos istruere nobilib⁹ artib⁹.s.liberalib⁹ grāmatica: rethorica phia Notandū qd aliqñ iponūt noia p Casū uel fortunam aut ab antecessoribus aut pria: ut africanus ab africa non qd eēt de africa sed ab euentu:saloninus a salona:ut inqt Virg. in buc. q̄a pater tūc illo tpe cæpit salonē ciuitatē & sic de singulis habemus. Et si:q̄uis tria debēt iponere filiis.uidelicet. Nomen pulchrū: Alere in nobilib⁹ urbib⁹:

diximus ; a parentibus maxime desiderari uideantur : in quorum profecto singulis non sum qui negem eos plurimum posse: præcipue tamen cum parentes noia impo nunt natis. Casus non nunq̄: electio da homini patriam. Bonas autem artes: atq; uirtutem sibi unusquisq; comparat, quæ quidem præ omnibus quæ possunt ab hominibus studio quæri exoptāda ē. nam opes gloria uoluptates fluxæ res sunt & caducæ; habitus autem fructusq; uirtutum p̄

Instruere eos uirtutibus ut dictū est. Videant demonstrant: In quorum.s. trium noium. Singulis:ad unū q̄ frācīscus eos parētes. Plurimū multū.s.ualuisse qd dicit dñs franciscus:nō uolo tñ dico qd possū plurimū.s. ut pentes iponāt ista tria noia q̄ dicit nolo cōtradicere ut iponāt nomē filiis:q̄a iponūt sæpe nomē a noie suorum antecessorum uel a pria. Præcipue pter cætera supra oia. Natis filiis .s.pñt pres. Casus ex illis tribus pñt iponē.s.nomē pulchrū & in bonis urbibus nutriri & in uirtute necesse ē ut laborēt studēdo. Casus:fortuna uidelicet q̄ ex fortuna iponūt sibi nomē ut africanus ab africa:q̄a ipsā deuicit. Electio: dat uel eligit aliā urbē in habitationē:& iponūt nomē priæ q̄a aliqñ hō expulsus domo Bonas artes:& q̄ cupit ē necesse ut ipsemet acqrat. Bonas.s.scias. Si bi ipsi sibimet. Cōpat æqpat. Quæ.s.bonæ artes. Præ oibus pter cætera supra oia alia sūt potētiores & pstātiores cæteris artib⁹. Studio:uolūtate. Expectāda acqrēda. Nā opes:antipophorizat.i.logt tacitā qōnē posset aliqs dicere ne habeo opes:sū in magistratu & digno honore nisi uirtute mediāte & ubi non est uirtus cito cadūt:sunt labiles & fragiles. Opes diuitiæ eē diues. dñia:opes super abundanter:diuitiæ:q̄tum ad usum sufficit. Gloria:ut esse cōsul ptor : comes gaudere mirum in modū. Voluptates: delectatiōes & qcqd uolūt uisu & tactu: fluxe quia cito labunt nō sunt perpetuæ caducæ:obscure:quia homo cito cadit:tanq̄ cicada quia cito cadit & efficitur senex cum aliquid mali euenit cito

eadit: habitus ꝑ uirtus. Habitus qualitas hominis. s. in corde & animo non potest eripi nec deuastari Vt sapia eloquentia & doctrina: & ea quæ consistunt ĩ animo. Fructus utilitas præstat: reddit integer nunq̃ frangit se. Eternus semp uiuit uirtus ppetua. Hoc igit̃ dixit. in genere nũc loqt̃ in specie & uertit se ad ubertinũ & captat beniuolentiã a persona ipsius ad quem scribit. laudat eũ ab

stat integer: atque æternus manet. Hoc igitur si te commoneam ut sedulo facias: tam & si ipse libenter id præsto: uideo tamen eẽ non necessariũ. quid. n. alid possũ moneř te ut facias q̃ qd sp facis: aut quem aliũ tibi ad exemplũ uirtutis commẽdare quã te ipsũ. Cũ. n. ita ab ipsa nã & animi & corporis dotib9 constitutus uideare ut oĩa magna sperare de te liceat: tuque adeo etiam maiora omnia præstes: ut non modo spem sed et nota quoque omnium exuperes. Quid est quod aut ad hortatione cuiusq̃ fortius promoueri possis: aut cætero tum imitatione magis accendi. Tuo igitur nomine breue hoc opus suscepi et liberalibus adolescentiæ studiis ac moribus.

indole a uirtute. nihil ẽ indoles nisi sũma ꝓbitas dicit .n. o ubertine admonui te ut dares opam studio litterarum tamen nõ est necesse ut te admoneam qa spõ te hoc facis. Hoc igitur: cũ ita sit quod uirtus sit æterna & hec des uirtuti. Sedulo: diligenter sine dolo spetu ipemet facis. Præsto: subito. Necessarium. s: ut te admoneam. dr̃a monem9 equales admonemus maiores. Quid est confirmatio sui dicti quid opus ẽ admonere te: ut facias cum semper facis. & præbere te uirtuti. Aut quid opus est adducere te in aliorum comparationem q. d. nulla est comparatio cui possim cõparare te nisi tu ipe: qa a te meipso comparationẽ facis. quæ cum antiq̃ cũ uolebant esse similes suoꝝ maioꝝ q magna gessere accipiebãt eoꝝ imaginẽ: ut secũ portãtes sp in memoriã hẽrent: ut Cæsar qui sp portabat Imaginẽ Alexãdri q toti mũdo dñabat̃. A ut qd. d. nõ ẽ opus te iducere in cõparationẽ q spõte ẽ incitat9: Cõmẽdare. laudare. Te ipsũ. s. possim cõmendare. &c. Cũ. n. ita sũmope laudat hũc: & certe uř ꝙ ista sint data ab imortalibus diis: ergo dii hoc faueant: ꝙ nã tua sit ad hoc & ingeniũ tuũ & corp9 & cætera mẽbra ad hoc cõstituta ut sis ita ĩ ingẽti studio. Nã tua: qd naturalit̃ sis datũ. Animi. s. ad igeniũ & ea q̃ ad memoriã ptinẽt hr̃e memoriã & igeniũ p sctm & corpis: ad liguã pfic̃ eẽ eoq̃ntẽ qa hæc oĩa hẽbat. Dotib9 abilis ad docẽdũ. cõstitut9: ordiat9. uideař: ꝑ uidearis. ut oĩa qa oẽs spẽt te cõseq magnos honores o ubertie. Magna: qa cõseqr̃ maximũ honorẽ. Tu qa ñ te solũ lʒ spare ut oẽs laudẽt te: sʒ ut oẽs uidear, supař ĩ maiorib9 rb9 pstes ꝺmfes: ut ñ tqa dicit

non ſolum ſperāt ut ad mag⁴ perueniās: ſed cupiūtte cōſeq̄ honorē. Spez: ha
beant. Vota: deſideria: ex upes: ſupabūdāter. Quid: dicit qd ē: ꝙ aliqs poſſit di
cere & hortari ꝑ eo qd mereri poſſis. Fortius. i. rē fortiorē. Aut: quē pōt aliuꝫ
equiperari & ꝙ imitari debeas & q ſit magis accenſus q̄ tu. ſ. ad ſtudium. Horta
tioneꝫ: ut hortet̄. Fortius. ſ. ad uirtutes: magis: q̄ de illo qui ē. promoueri icita
ri. Accēdi: inflāmari. Tuo
igit̄ noie: facit cōcluſiōem
ſui prohemii captando be
niuolentiā a pſōa ubertini
& dicit ſuſcepiſſe hūc labo
rem. ſ. ſcribere hūc libꝝ in
honorem ſui & amorē: nō
tamē ut admoneret ipſum
ſed ut ꝓberet ſe ſtudio: &
liberalib⁹ artibus qa ſcie-
bat ſe ipſū icitatū: ſꝫ ad in-
ſtructionē ut & alii iſtrue-
rentur amore ſui ubertini
Tuo noie: ſgni tuo. Opus
breue. ſ. hūc librū & puuꝫ
opuſculū. Suſcepi: accepi i
me. Liberalibus artib⁹: ut
grāmatica: rhorica: phia:

ideſt in quibus reb⁹ exerceri igenuos ado-
leſcētes: quidue cauere cōueniat adort⁹ ſū
ad te ſcribere: nō quidē quo ipſe te: ſed ut
ꝑ te cæteros id ætatis cōmoneā: & cū quid
agēdum ſit aliis preſinio: tu ꝙ per te facis
in te recognoſcas. Cum enim ſit hō ex aīa
corpeqꝫ conſtitut⁹ magnū quoddā ab na-
tura cōſecuti mihi uident̄: quib⁹ ē datum
ut et corporis uirib⁹ & ingenii ualerēt. Nā
cum plurimos uideam⁹: quibus ſine cul-
pa euenit naſcentibus: ut & ingenio eſſent
tardo & corpore imbecilli: q̄tas grās hēri

qa faciunt hoiem liberꝝ: qa q̄cqd lucrat̄ liber eſt. qa pr̄ non pōt rapere niſi de
conſenſu ſuo &. Breue: facit attētos. Adoleſcētiæ: qa a teneris annis debēt icī-
pere. Ingenuos: nobiles. Cauere: docet q̄cqd facere debēt & q̄cqd nō. Cauere
ergo fugere. Adortus. Nō: ut te uellē admonere qa ſpōte eſt icitatus: ut & alii
tuo amore ſint educati Quo: ut: Non quo tacite q̄ſtioni loqtur. Ipē: ego ipſe.
Per te. i. tuo amore. Ceteros. ſ. filios. Id etatis. ſ. adoleſcentiæ: & cōmoneā. Pre-
finio: declaro: manifeſto doceo. Tu quod: ꝙ dicit id qđ facis recognoſce in te:
qd: nō ut exēplo alioꝝ ſed a te ipſo: tu qd. ſ. id. In te: ideſt i tuo exemplo. Cum
.n. ſit: In hoc loco uult iſtruere illos q oīno debēt eſſe dediti liberalibus ſtudiis
Notā clauſulā. Nam duo pulcherrima ornamēta ſunt i hoie. ſ. aīa: & corp⁹: nā
In aīa cōſiſtit ingeniū: uoluntas & memoria. In corpe uero uires: ſed q habet
aīam hēt & Ingeniū: ergo q habent aīam hn̄t & memoriā & uoluntatē: Intelli-
gēdo de hoīe. ſ. de aīali rōnali: & nō de brutis q̄ habēt & aīam uegetatiuā & ſē-
ſitiuam & aliquando. Intelligūt: ut canis bos: ut i euāgelio dicit & bos cogno
uit poſſeſſorem ſuum: & præſæpe domini ſui: ergo qui ſunt bene iſtructi gra
tias refferant deo omnipotenti: & qui orti ex bonis parentibus: ſed qui orti ꝓ-
pter defectum naturæ quia natura ē culpāda & qui neſciunt loqui. Vt muti
ſurdi ceci Claudi Inſani: ergo iſti non ſunt tam deo obligati ut q grām gratis

datam habent q̃a uidentᷣ pprie a sũmo cælo &c. Anima ergo cõsistit igeniũ uoluntatẽ & memoriã. Corpe: eo quia ibi uires habitãt ñ eẽ Claud⁹: cec⁹ cõstitut⁹ ordinat⁹. Magnũ quoddã. i. magna re a. Natura ꝙ natura dederit hoc Quibus & aia & corpe. Datũ: cõcessũ. Viribus. Ingenii. s. hr̃e ingeniũ memoriã & uoluntatẽ ut nõ deficerẽt hiis rebus. Virib⁹ corporis. s. heant uires ne sint claudi ceci. Datũ: cõcessũ. Valerẽt: eẽnt sãi

naturæ conuenit si sc̃dm utraꝗ hæc: & integri sumus & ualidi. Ita aũt refertᷣ digna naturæ gratia: si ñ neglexerim⁹ ei⁹ munera sed ea rectis studiis bonisꝗ artib⁹ excolere curauerimus. Principio igitᷣ erit unicuiꝗ suũ ingeniũ p se spectandũ: aut si minus p ætatẽ nobis ppendere id licebit: pentes cæteriꝗ qb⁹ curæ erim⁹ animaduertere debebunt: & in quas res natura pni aptiꝗ fuerim⁹ eo potissimũ studia nostra conferri: & in eis totos uersari conueniet: maxime uero qui sũt liberale ingeniũ a natura consecuti sinẽdi nõ sũt aut inerti ocio torpere: aut illiberalibus implicari negociis. Oĩno aũt liberalis ingenii primũ argumentũ est studio laudis excitari: incẽdiꝗ amore gloriæ. Vnde oritᷣ g̃nosa quædã inuidia: & sine odio de laude probitateque contentio. Proximum uero parere libenter maioribus nec eẽ bene monẽtibus contumaces.

Plurios: multos culpa: defectu suo q̃a aliq oriũt sine igẽio & mẽoria aut, illa ni igẽio q̃a stabũt p mltũ tps & tarde ad recupãdã mẽoriã tardo corpe: q̃a ñ erit ita fort pedib⁹ si claudi aut sine manib⁹. Hẽrit obligari nãæ. s. sunt obligati gr̃as referre q̃a orti sunt illius nẽ: & boni Ingenii plusq̃ alii q sũt ibecilles & dbiles si rddit rõnem ꝙ sum⁹ plus obligati utraꝗ hæc. s. his duab⁹ rebus. s. eẽ boni ingenii & corpis integri fortes si ne aliquo mẽbro absẽte. Validi pentes sani ingenio ad aiũ refertᷣ. Natura: pp ꝙ orti illa natura: q̃a natura naturãs & natura naturata neglexim⁹ im pẽdim⁹. Eius munera naturæ. s. igeniũ &c. Rectis studiis ut grãmatica & philosophia. Bonis artibus: ut leges adi cãt. s. medicinã notariã quia dñr bone artes quia psũt urbibus excellere ornare. Curauerimus: dabimus opã. Principio ꝙ dicit q̃sꝗ debet se ipsũ dignoscere si sit capax ad artes liberales uel manuales. Principio: principaliter. Spectandũ: cõsiderandũ. Ingeniũ naturã p se s̃m suã facultatẽ Aut facit ãtipophorã si sũt adolescẽtes qũo dignoscẽt suũ igeniũ & naturã tunc cõuenit pẽtib⁹ & quibus est curæ istructionis: ut pceptores. Min⁹ non: ætatẽ cũ sint adolescẽtes. Animaduertere: cõsiderare: & q̃s quia debẽt cõside

rare ad quas artes potius sunt inclinati. Et. s. debent animaduertere. Natu-
ra proni: inclinati. Apti: abiles ad discendum. Eo: ꝙ supra omnia puer sit
bōæ naturæ. i. boni igenii: & cōseq artes liberales. Eo: iō. Potissimum: supra
omnia. in eis: in quo delectentur. Sinendi: dimittendi. Aut uel si sūt ociosi:
ponere ipsos ad artes mecanicas. Inerti tardi. Torpere: ad ingeniū. Ocio:
ad corpus pertinet. Illibe-
ralibus: non liberales. Im-
plicari: poni. Omnino: ponit duo signa: duo argumenta: si uolumus cognoscere puerum deditū ingenio liberali. i. uirtuti & artibus liberalibus: quādo excitatur ut cōsequatur gloriam & laudem & obedire mandatis suoruꝫ maiorum & maxime pceptorum. q dicuntur parentes per doctrinā. Omnino: ingenii liberalis: ut igenium liberale. Argumentum experimentuꝫ. Studio: desiderio. Laudis labore. Incendiꝙ excitari. Amore: desiderio. Glo-

Nam ut equi meliores ad pugnam habentur qui faciles sunt manu regi: & ad tubarum Clangorem arrectis auribus exultāt Ita qui iuuenum bene audiunt monitoribus: & laudati excitantur ad bonū: uberis spem frugis ferre præ se uidentur. Cum enim bonum ipsum uirtutis honestatisqꝫ faciem inexperti rerum complecti ratione non possint: quæ si posset oculis uideri mirabiles ad sapientiam: ut inquit Plato & Cicero meminit: de se amores excitaret Proximum est ab hoc gradu ut gloriæ laudisque studio ad optima conari uelint. amplius autem: ut qui sunt in actiōibus ꝑm-

riæ: ꝙ dicat uolo me præstare studio. Vnde: ex quibus. Generosa: nobilis.
Inuidia appellatur cumulatio: est bona quando ex uirtute inuidetur: ut talis inuidia in me eēt ut & oēs iuidi mergerētur eo qa nō timeo iuidos dū uirtus i me uiget. Cōtētio: ut eēnt talis gliæ. Proximū: ꝼm expimentū dūmō sūt obediētes. Parere: obedire. Cōtumaces: inobediētes: unde per inobedientiam diabolus expulsus fuit. Nam pulchrā ponit comparationem: nam dicit ꝙ duplex est genus equoꝝ: quia sūt aliqui qui sūt ita duri morsu: eo qa non possunt flecti cum habenis: illi sunt mali equi & aliquotiens sunt causa mortis eo quia non possunt retineri: sed qui possunt flecti sunt boni: præterea qui sunt apti ad bellum: & sentiūt signum tubæ: lætantur: mandunt frena: arrigunt aures. ita pueri cum hñt pceptorem doctū: & nolūt se dare studio sūt mali. sed qui timent pceptorē sunt boni: eo qa sequūt bonos mores Ad pugnā: ad artē militarē faciles abiles. Māu: ꝙ pñt flecti. Clan gorē: sonū tubæ. Exultāt letanť. Ita: adaptat cōparationē. Ingeniū. i. iuuenes. Audiūt: s. libenter. Monitorib⁹: qui admonēt. Laudati: ut dñr uenturi pbi. Ad bonum s. ad uirtutes. Vberis frugis. s. frugib⁹ habundāter ut segetis &c. Ferř ostēdere. Præ se: natura. Cū. n. ut inqt Cicero de senectute: ꝙ dicit si pueri

cognoſcerent bonũ in pueritia ut faciũt in ſenectute lucidiores & clariores
eẽnt ſole: & die ac nocte darẽt opa; ſtudio ad uirtutẽ cõſequendã. Bonũ uir
tutis: qa bonũ uirtutis eſt honeſtas. Faciẽ: appentiã. Expti reꝝ. i. q̃ ꝓbauerũt
que. ſ. uirt⁹. Oculis: pleonaſmos figura. Amores. i. deſideriũ: Ad ſapiam: ut
efficerent ſapientes inqt cato in maiori catone de ſenectute. Excitaret: cõ-

pti: fugientes ocium: amantque ſemper
aliquid recte agere: bene diſpoſiti natura
uidentur. Nam ut in eiuſdem generis ſimi
litudie uerſemur queadmodũ equi curſo-
res meliores habentur qui dato ſigno pro
tinus exiliũt nec calcarium ſtimulos: aut
flagellorum plagas morati ſubſiſtunt. Ita
adoleſcẽtes q cõſtitutis horis ad ſolita ſtu
dia itermiſſaq; pauliſp exercitia: alacres ſi
ne mõitore redeũt præclarẽ cõſtituti ad uir
tutis opa hẽndi ſũt. Sed & ſi ɔminatiões ac
uerbera metuãt: magis ãt ſi dedecus atq;

moueret. De ſe: ſponte
ſua natura ſua. Proximũ
tertiũ ẽ ſignũ: p quẽ poſ
ſumus cognoſcere pueꝝ
ut aſcẽdat ad gradũ uir-
tutis & hõeſtatꝭ ut ſupra
dixit: pximũ tertiũ ſignũ
. ſ. expimentũ. Hoc gra-
du: ut ſupra dixit: de ſum
mo bono. Studio: uolũ-
tate. Ad optia: ad bonũ:
Velit. ſ. pueri. Ampli⁹: a
liudẽ gñs pueroꝝ: qa oẽs
non pñt ſtudere: & neceſ
ſe ut mittant ad alias ar-
tes ut poſſint uiuere: ut i
catone minori: ut uita in
opem poſſint defendere: ut multi qui ſemper ſe exercent in negociis uari-
is & hoc optimum ſignum. Amplius: maxime. Et illi: pueri. Actionibus
ſe exercendo faciendo aliqd. Prõpti: ſoliti. Amãt. i. uirtutẽ. Recte: honeſte.
Diſpoſiti: ordiati. Natã: ꝙ dicit nã eoꝝ pueroꝝ indicat ipſos uẽire ad bonã
pfectionẽ. Nã: dicit ẽt alid exemplũ & aliã cõpationẽ qa ſupius dixit. Nã. i.
qñ militãt. ſ. ad paliũ acqrendũ. Eq boni dũ ſentiũt ſonũ tubæ letãt gloriãt
nõ poſſũt pmanere qn ſe mouent. mandũt habenas: uellẽt curere: nõ expe
ctant puncturas calcariũ. Ita pueri qñ hora ẽ cõſtituta adiſcũt: ſtãt uero auri
bus attẽtis libent audiũt pceptorẽ qd eſt bonũ ſignũ. Nã ut i eiuſdẽ gñis. i.
Similitudine: cõparatione. Verſemur: ſtam⁹. Curſores currentes. Habent
tenent. Protin⁹: cito exiliũt: ſaltãt: uellẽt currere ut illã cõſeqrent gloriã. Sti
mulos: pũcturas. Flagelloꝝ uerberum: Plagas: ſcuticatas quia etiã ſcuticis
utunt. Morati ſubſiſtũt: faciũt moraz. Cõſtitutis: determiatis deliberatis tali
hora pceptor legit ſolita ſcdm ordinez itermiſſa i. qñ hora eſt determiatat
& nõ uadũt notat tps itermiſſũ. Alacres fortes. Mõitore. i. ſine admonitiõe
Præclare: egregie. Cõſtituti: dliberati. Opa: ꝙ dic illi tenent bõi & uenturi:
ad op⁹ uirtutꝭ. Hñdi: tenẽdi. Sz: alid bonũ exemplũ: ſi puer timet mias pris
aut mris aut pceptoris hoc caueat bonũ ẽ. Si: pueri. Gõminatiões: qñ miat
ſibi. Magis: etiã melioris ſignũ qñ corrigũt: & uerent. Dedecus: uerecundiã

Ignominiã: reph͡ẽsiones. un͡ de .s. ex quib⁹ decore & ignominia: q̃ uerecũdia i ætate adolescentiæ bene aliđ bonũ q̃ñ corrigunt: & ex illa correctione fiũt meliores & efficiunt rubei. Obiurgati .i. q̃ñ reprehẽdunt. Suos .s. p̄ceptores Disciplinã: doctrinã. Indicio demõstratio quia doctrina ẽ demõstratio amã tis p̄ceptoris. Nec minor. dicit nõ minor est spes in istis ut fiant uirtuosi. Pro bitatem laudẽ & gloriaꝫ.

Ignominiam unde nascit᷑ uerecũdia: quæ est in ea ætate signũ optimum. Bene igit᷑ habet: si & obiurgati erubescãt & castiga ti fiant meliores: suosq; p̄ceptores ament. Nã & disciplinã amari iudicio ẽ. Nec mi nor uero ad oẽm ꝓbitatem habẽda de his spes est: qui sunt natura benigni: ac facile placabiles. Est. n. i aĩo simile quoddam qđ & in corporib⁹: nã ut i his significatio est bonæ naturæ nullo cibo abhorrere sto machũ: sed qcqd ingerit᷑ facile admittere & i alimẽtũ cõflare mẽbroꝝ: ita ut nemĩnẽ odisse: aut aspnari: sed quicquid dicat᷑ fiat ue in meliorẽ ptem habere oĩa bene ab ip̄a natura constituti animi signũ est. Ac mul ta quidẽ in huc modũ sumi a maiorib⁹ ar gumenta p̃nt. Quod uero ad corpis ha bitudinẽ attinet molles carne aptos eẽ mẽ te scripsit Aristo. De reliqs consulẽdi erũt

Natura sua. Benigni ad audiendũ suos maiores. placabiles. qđ p̃nt fieri ad bonũ agendũ. Nec uero aliud signũ bonũ p ꝙ si gnũ qđ puer possit pue nire ad laudẽ & ad doctri naꝫ. s. q̃ñ sunt benigni & placabiles. Vero sed oẽꝫ ꝓbitatẽ laudẽ de hiis pue ris natura sua. placabiles quia cito placant᷑ dũ rep̄ hendunt. Est. n. cõpara tio bõa sũt ita Iuuenes ut & q h̃ñt bonũ stomachũ .i. bone naturæ nõ timẽt uomitũ duꝫ corrigunt. tenẽt bonũ consiliũ. Ani mo ad adiscẽdũ. Vt sicut In hiis filiis. Significatio Demõstratio. nõ abhorere non abhominare. Cibo ꝙ omnia comedit. Inge ritur imponit. s. in corpe Admittere recipe. Alim̃ tum nutrimentũ. consla re nutrire. Et ita adaptat suã compatiõem & ita puer dum nõ odit aliquẽ & omnia accipit ad bonum Aspernari puipendi. Cõstituti: determiati. Modum: ualde. Sumi: recipi pati Iniurias. Qđ uero supi⁹ dixit de cõplexiõe animi: & quomõ adolescens ẽ de ditus doctrinæ. In hac pte uero dat aliud signum qđ ptinet ad cõplexiõem corpis. s. q̃ñ est dedit⁹ doctrine. dicit aristoteles q̃ñ h̃ñt manus teneras & pellẽ carnem. Tunc h̃ñt ẽt teneꝝ Ingenium ad doctrinã & ad memoriã. Et ecõ uerso sunt multi q h̃ñt man⁹ asperas & capillos asperos ẽt h̃ñt & Ingenium Qđ: ad scđm hitudinẽ cõplexionẽ: Attiet ptiet. Molles: teneros. s. adolescẽtes.

De reliquis. nam dicit multa esse signa in corpore hois p q̄ cognosci possit ad qd puenire possit iuuenis cognoscit: ut in facie ad supcilia cognoscit ad faciẽ uero ad nares. ad uenas manus ut faciũt multi physonomi aut cognoscit qñ sunt nigri: aut rubei aut pallidi. sed dicit uelle relinqre uergeriꝰ hanc materiã. sed solum scribere de illis: q carnem. i. pelliculã tenerã ephebi sine

qui p philosomiã dep̄hendi posse uniuscuiusq; igeniũ natiuosq; mores pfitent quã nos hic rationẽ totam relinquamus Dignosci aũt plerũq; diximus ex indole potest adolescẽtibꝰ nobis quales uiri futuri sumus. nam ab initio qdẽ ætatis pfert i qbusdam natura pbitatis future signa ueluti flosculos. Vnde bone indolis Iuuenes dicimus. qui effigie ipsa oris & gestu cæterisq; actibꝰ spẽ de se bonã polliceri uident. Quibꝰ ut turpe ẽ expectationẽ hoium fallere. Ita laudi hi dant: q sine ulla tali significatiõe pbi tamẽ euaserunt imitati pomoꝝ quoddã genus q̄

barba. De reliqs. i. quæ ad cõplexionem ptinent corporis. Cõsulendi: postulandi. Physonomiã: cõplexionem. Deprehendi: capiẽdi Natiuos: naturales. Profitent: faciũt pfectionem: Quã rõnem relinquamꝰ: q dicit nõ dicemus de hac materia. Dignosci: reuertẽur ad id q supradiximꝰ. s. q ex idole cognoscit cuius natuꝛ sint. Quales: an bõi an mali. Nã i prio ætatis pueri cognoscit cuiꝰ futuri sint. sũt. n. tãq̃ arbores q̄ pducũt flores. Nã qñ uidimꝰ arborẽ pducẽtez pulcros flores significat & bonoꝝ fructuũ: ita pueri sũt. Profert: demõstrat. Probitatis. i. laudis. Flosculos: stat in trãslatione arborum. Vnde aliud signuz quod possumꝰ appellare future pbitatis i apparentia & uultu in gestis uero & smõe. Vñ: a flosculis a quo initio ætatis pueroꝝ. Indolis: aspectꝰ. Effigie apparẽtia: qa dignoscit i facie sua. Gestu: & pellibꝰ ex mãibꝰ si sũt hõestis: aut ipuri actus: & si loquunt hõesta. Actibꝰ. s. q fiũt ab homibus. Polliceri: pmittet qa demõstrãt q efficient uirtuosi. Quibꝰ: pueris. Expectationẽ: qa hõ expectat p annos eẽ uiꝝ pstãtissimũ. Ita laudi: dicit tñ sunt aliq pueri q nõ habẽt ista signa q̄ supius dicta sunt: praui in adoloscentia sua & tñ dũ sunt i ætate efficiunt pbi: ita. Ita laudi. i. q uideant. Significatiõe: demõstratione. Probi uirtuosi. Euaserũt: exierũt. Imitari: ponit pulchrã cõparationẽ. Nam multe sunt arbores aspeꝛ & spinose & tñ faciũt fructꝰ bonos & saporosos: ut spini pducũt rosas: flores: ut esculus materno smõe nespola pducit ex se q̄uis sit parui ualoris una spina zinzole ex se habẽt uirtutẽ uberrimã ad cõficiẽdam aquã pectoralẽ. Ita pueri sepe sũt praui i puericia & i ætate pfcã faciũt bonos fructus. Imitati: sũt iuuenes. Pomoꝝ: fructuũ. Quæ genera. Aspera: qa fru

ctus orit ex cortice & nō ab arbore: Hic. nā Socrates fuit pr̄iceps stoicoꝝ iu bebat atheniensib⁹ adolescentib⁹ ꝙ debebāt portare speculū & sepe specu lari itus nō cā pōpe sed ut uiderent si haberēt pulchrā cōplexionē corpis & uult⁹. s. si hēbāt nasū. aures: man⁹. si hēbāt bn̄ oīa. & iō cauet ne uitiarēt illā apparētiā. i. physonomiā uitiis. sed potꝰ debet ornar mellꝰ corpꝰ suū uirtu tib⁹: deide speculari si cor p⁹ turpe & male formatū & turpē faciē: tūc dicebat ornar corp⁹ suū uirtute: ut illd corp⁹ eēt pulcrū & or natū ut oēs assurgeret illi. Ita adolescētes: ornar cor p⁹ suū uirtute. Hic: ex hac rōe. Bene digne. Socrate. pricipē stoicoꝝ: notat qa ualet tm̄ stoicus q̄tū porti cus: qa stabāt sub portucu bus ad rephendēdū uicia iuuenū cū uiderēt. Imagi nē: uultū appatētiam. Cre bro: sæpl⁹. Ea. s. rōne: si es sent pulchri. Hi adolescen tes. Ineēt: eēt dignitas spe ciei. i. q̄dā pulchritudo illā dignitatē pulcritudinem. Dehōestarēt: deuiciarēt. s. n̄ dare se uiciis: q adolescē tes. Deformiori spēi. i. tur pi corpore. Formosos pul cros curarēt laborarēt. Reddet: facet. Viderēt. s. eē. Magis: meli⁹ docet q̄ꝰo debent se specuari adolescentes qa sine speculo seipm̄ posset asseq. s. qd hēt speculū uiuū. i. hoiem doctū ꝙ debēt speculari adolescētes i quodā uiro ꝑ stātissimo & docto & uirtute ornato & seq talē uiꝝ: & ꝓbat exēplo Scipiōis. Q. Fab. & Cæsa. Magis: pl⁹ debēt speculari: Spēm: imaginē pulcritudinē. ꝓbati: laudati uirtuosi. Viuū spe. s. nāle. s. hoiē. s. ꝙ hō ē speculū nāle sed uitreū ē artificiale. Intuebūt aspiciūt. Nā si scipio. ꝓbat exēplo istoꝝ. nā cū scipio iterrogaret a ro. q̄ cā fuerat q̄ tā uiꝝ ꝓstātissimū: q r̄ndit alioꝝ exē pla incitarūt ipm ut de Alexādro & Cæsare. Scipio deuicit Annibalē. totā africa subiugauit & Carrhaginē & ille fuit cā stat⁹ populi Ro. Ita. Qu. Fa bius magna gessit. Fere: q̄si. Generosis: nobilib⁹. Mētibus: ais. Illustriū: fa mosoꝝ. Excitari: cōmoueri. Quæ res. i. de Iulio cæ. q semp uoluit hr̄e secū

sub turpi atq; aspo cortice suauem asser uant saporem. Hinc bene ꝑcipiebatur a Socrate ut adolescētes in speculo suam imaginem crebro cōtemplarent: ea. s. rōne ut hi quibus ineēt spēi dignitas ui tiis illā nō dehonestarēt: qui uero defor miori spēi uiderent formosos sex uirtuti bus reddere curarent. Magis aūt id ipm̄ cōsequi fortasse poterūt: si notam suam speciem: quam alienos probati hoīs mo res & uiuum speculū intuebunt. Nam si. P. Scipo: & Q. Fabius qd oībus fe re generosis mentib⁹ usu euenit illustriū uiroꝝ contemplādis imaginibus excita ri se magnope dicebāt: q̄ res Iuliū quoq; Cæsarem uisa magni Alexādri imagine

imaginē Alexādri:q dn̄atus fuit toti mūdo cū q̄reret totū mare & ꝙ n̄ po- tuisset ire plus ultra fecit facere colūnas q̄ gades appellabāt. Cū cæsar puē nisset ad gades iterrogauit Alexādrū posuisse & ꝙ nō poterat plus ꝑtrāsi r: eo qa naues submergerent:q Cæsar dixit nō cessare donec ipse subiugas- set. Quæ res:imago. Sūmā.s.statū. Quid cōsentaneū:rn̄det qđ melius ad cōseq̄ndā doctrinā: an exē pla maioꝝ nr̄oꝝ hr̄e imagines antiquoꝝ an exēpla hoium uiuoꝝ.ꝙ dicit melius ē hr̄e uiuā effigiē & hominē doctū & uiuū q uidetur oculis & reb⁹gestis cōtinue figura pleo.q̄ effigiē cæsaris mortuā & Alexandri & Scipio Quid cōsentaneū.i.qd cōuenies. Effigie; uiuā.i. hoiem uiuū q̄ effigies mortua. Spirās:uiuit sic hō. Exēplū.s.nr̄i. Intueri:uideri. Quāq;: dicit q̄ imagines antiquoꝝ magis cōmouent ad gloriā:& sequi debere ipsos: Maioꝝ antiquoꝝ. ut Cæsaris. Scipio. Q. Fabii. Emulationē iuidiā qa ē uir doct⁹. Nota emulatio semp accipit in

ad summā reꝝ accēdit. Quid consentaneum est euenire quom ipsam uiuā effigiem: & adhuc spirans exemplum ituerii: q̄q̄ imagies fortasse maioꝝ magis ad emulationem gloriæ aios excitent. Propterea ꝙ hominis ꝑsentia minuere plerūq; gloria solet. & uiuentes cōmitari cōsueuit inuidiam. ad exemplum certe uirtutis ac moꝝ & ad oēm doctrinā ut uiua uox. Ita & uiui hois mores plus ualent. Debet igit̃ studiosus adolescēs: quē uirtutis uereq; gloriæ desideriū cōcitat: unū aliquē pluresue quos uereat̃ diliger̃ ꝓbatissimos uiros quoꝝ uitā ac mores: q̄tū p ætatē licebit imitet̃. Illis āt cæterisq; natu

bonum.i.quando nos inuidemus aliqua nobili iuidia in malam partem sumitur cum sumus male contenti de bonis alicuius. Propterea.dicit ꝙ sæpe imago hominis uiui minuit gloriam. quia cum homo efficitur doctus alius habet sibi inuidiam & illa gloria minuitur. Præsentia hominis.imago hominis uiui. Viuentes. qui uiuunt. Cōmitari.sequi quia inuident eis. Ad exēplum:scilicet exempla hominis uiui sunt meliora quia uidimus oculis & uirtutes & mores quos sequuntur. Vox uiua.homo uiuus. quam exempla mortis. Debet.nam dicit ꝙ adolescens studiosus debet sequi uiuorum exēpla secūdum suam ætatem. Studiosus.qui uult studere. V num.sequi unū adolescentem & uidere queadmodū ipse facit. Vel plures.scilicet adolescentes. Probatissimos.eligat uiros doctissimos. Etatem.suam quia si erit.xv.an noꝝ seq illū q est.xv.ānoꝝ & uidere ei⁹ ultā: Aut si erit.xx. an. Illis. dicit q̄to sūt maiores debēt hr̄e maiorē grauitatē & modestiā.i. hōestatem i se.i. caueat se a uiciis. si sūt.x.an.st pueri.s; si sūt.xv.debēt hr̄e maiorē grauitatē

& si sunt. xvi. aut. xvii. ãnoꝶ iterꝶ maioꝶ grauitatẽ & sic succedendo. Illis. s.
Et natu. i. in ætate pfecta: Tpe idest ad tps de ãno i annũ. Grauitatis: intelle
ctu. Modestiæ: honestatis caueãt se a uiciis. Tum rõ. Iunioribus: uel minori
bus. Custodienda: qa patres q habent corrigere tales filios debent frenum
imponere qa sunt in ætate pfecta. i. remouere ad libidinem. Iuuenũ: decla
rat qa tũc illa ætas poti⁹ in
clinata ad peccãdum ad ui
cia nisi habeãt bona exem
pla. Prona. Inclinata. Dete
riora: peiora. Prolabit: dis
currit. Et qm̃: dicit ꝙ i pue
ris ẜm ætatem pueroꝶ se
quunt mores: & dicit ꝙ sũt
duo genera pueroꝶ: aliqui
q sequunt natura sua pul
cros mores & sunt ornati
& doctrina & morib⁹: tũc
illi sunt hortãdi & adiuuã
di ut pseuerent. Aliq uero
sunt mali natura: tũc sunt
corrigendi: & uerberãdi ad
bonos mores. Et qm̃ isnnt
scil; ipsis pueris. Ex ætate
qa si sũt ætat[. viii. annoꝶ
sequũt mores: ut i illa æta
te cõtinet ut ad trochũ. ad
currendũ: & si in ætate. xx.
habent maiorem grauita
tem sequunt mores illius

maiorib⁹ cũ oĩ tpe habẽda sit grauitatis atq; modestiæ rõ: tum uero maxie corã iunioribus custodiẽda est. Iuuenũ enim ætas prona est ad peccandũ: ac nisi maiorum exẽplis auctoritateq; cõtineatur: facile semp in deteriora ꝓlabit. Et quoniam insunt ipsis ex ætate ꝓprii mores qd & reliqs quoq; ætatib⁹ accidi ex eis q bõi sunt usu p̃ceptisq; cõfirmãdi erũt & iuuãdi: q uero mali atq; illaudabiles corrigẽdi Quoꝶ hi qdem naturã sequunt tantũ: qdã autẽ experiẽtiæ defectum: alii uero utrũq;. Sũt enim in primis natura largi at liberales: ꝓpterea ꝙ non sunt experti indigẽtias: neq; opes eis labore proprio quæsite sunt. Nõ. n. solet fieri ut temere

ætatis: ut ad pilã: ad tripudium. Accidit. i. euenit. Ex hiis: adolescẽtib⁹. Vsu
cõsuetudie. Præceptis: monitionibus: qa pp mõitões sunt facti morati. Cõ
formãdi: hortãdi. Qui. i. li. Illaudabiles: sine laude pp uicia. Corrigendi: ca
stigãdi. Quoꝶ: aliq sequunt suã naturã ẜm ꝙ sunt morigerati aliq dicũt ñ
expertũ fuisse qd sit mos. Quoꝶ: pueroꝶ. Hi: alii qdem. Experientiæ. s. se
quunt dicũt nõ expiri. Alii: sequũt. Vtrũq;. s. & naturã suã & defectũ expe
rientiæ. Sunt: pter cætera. i. supra oĩa pueri hñt hãc naturã ꝙ sunt largi & li
berales. In primis: pter cætera pricipaliter. Largi: ad dãdum. Liberales. sine
petitiõe. Propterea. reddit rõnem qre sunt largi qa nesciũt qd sit egere. nec
acqsierunt opes & facultates cũ labor. Propterea. qua de re. Indigẽtias. qd
sit egere pati. Neq;. alia ratio. Opes. diuitiæ. Eis adolescẽtibus. Proprio. suo.
Quæsite. cõsequute. Nõ. sed bene solet iteruenire illis q lucrati sunt cũ la

bore: nõ ita temere nec stulto mõ dissipãt: nec cõsumũt diuitias: Enim: certe. Fieri: iteruenir. Temere stulte. Nõ dissipet: cõsumat. Cõgregauit: coaduhauit. Simul: alia est rõ qa sunt largi & liberales qa hñt sanguinẽ calidũ habundãt sanguĩe habẽt calorẽ naturalẽ: ita sicut abũdat sanguis & calor naturalis in corpore hoꝝ ita abũdãt i largitate & liberalitate habẽt aĩum magnũ ad conseqndas & acqrẽdas diuitias. Similit sunt largi. ꝙ qa. In eis: pueris. Calor: naturalis. Augumẽtũ: qa sperãt augere & conseq ad alias diuitias: qd dicit ꝙ ẽ cõtrariũ ĩ senibꝰ: qa caret sanguine & calor naturali: ideo sunt auari qa ñ plus sperãt lucrari est opꝰ opes tener. Quod: quã rẽ. Cõtra: in cõtrariũ. Efficiẽte: faciente. Id. s. calorẽ sanguinẽ. Quẽ: docet ꝙ si uis cognosceret in adolescẽtia ad qd pueniet puer & si habebit igeniũ liberale: eo qa dicit qa puer est largꝰ & liberalis: sed si puer erit parcus auarus in adolescentia malũ signũ: nõ est liberalis igenii & aptus ad doctrinã: uel potius ad artes manuales. cõsidera si tenax in adolescẽtia: qd erit i senectute. Quẽ senem: qlem. Futuꝝ: uentuꝝ. Qui puer. Tenax: ꝙ res minima nõ exeat ex manibus suis. Nõ eqdem: dicit tñ nõ sunt cõcedẽde ut isti faciãt dona: qa faciũt sine discretiõe: sine itellectu & cõsideratiõe nõ cognoscunt qd faciũt. Quidez: certe. Quo: ut. Permittẽde: cõcedẽde. Largi dona Exercere: exercitare. Discretiõe: itellectu cõsideratiõe. Personaꝝ: qa nõ cõsiderãt q̃ sit psona cui donat̃. Numeꝝ: donoꝝ nõ existimãt donũ qa aliqñ donant ea q̃ sũt magni ualoris ex re minima. Meritoꝝ: qa nõ cognoscũt q̃ sũt accepturi ex illis cui donat̃. Sed corrupte: dicit qd illa demõstratio. s. hẽ ista supdicta corrũpunt naturã liberalẽ & igeniũ. nõ sunt dediti doctrinæ: nec uirtuti. Illiberalis: nõ liberalis. Ingenii naturæ. Indicio: demõstratiõe. Hi isti tales. Quæstuosas: ad lucrãdũ: ut ad mercãtias. Aut faciunt. Manuale: arte q̃ fit manibꝰ: ut cementariꝰ cerdo: Lignarius sutor. Aut faciũt. negociationẽ: facere laborẽ ut p agros putare uites & lucrari ꝓ familia sua. Curã. diligentiã. Familiaris: domus tue. Qui: dicit ꝙ aliqñ sunt artes nobiles q̃s hẽt hõ & reducit in ignobilẽ: in uilem artẽ: qa facit aliã artẽ uilẽ: aliquotiẽs ut sũt no-

dissipet q̃ cũ labore cõgregauit. Simul & qd supabũdat ĩ eis calor ac sanguis nõ mõ in nutrimẽtũ corpis sed & augumẽtum ẽt: qd cõtra fit in senibus cõtraria id efficiẽte rõne: quẽ igit̃ eum speremꝰ futuꝝ senem q̃ sit in adolescẽtia tenax atqꝫ auarus. Nõ qdem quo pmittẽde sint eis largitiones quas exercere cũ discretione numernm pesonarum: meritorumqꝫ nesciunt: sed corruptæ naturæ atqꝫ illiberalis ingenii sit indicium. Hi igitur ad quæstuosas artes faciun taut manuale opus aut negociationme: ad curam rei

tarii ꝓcuratores reducũt male. Qui pueri. Et si quis. Illas artes. Vt cætera. s. res ꝙ dicit reducũt illas uero artes nobiles: ut faciãt illas ignobiles. Redigunt: reducũt. Quæ res. s. ars ignobilis. Ingenuis: liberalibꝰ. Mentibꝰ: ais itellectꝰ. Aliena: remota. Prorsus: oĩno deide nũc narrat de illis qbus possumus spare q erũt dediti & apti doctriæ qa sunt adolescẽtes diuersorꝫ generꝫ aliq sunt rubei coloris: aliq pallidi aliq nigri: s3 d rebꝰ rubeis & q sũt sanguinei & calidi coloris qa d illis possumus bñ spare. Deide sũt adolescentes. Spei. i. sperãdum d ipsis qa habẽt bonũ igeniũ. Multa: ad numerꝫ. Magna ad q̃titatẽ qd dicit magna faciũt. Promittũt: demõstrãt. Præ cæteris: supra alios. s. ꝓmittũt. Lõgeuam. i. dũ uiuunt. Vt sunt isti q sunt sanguinei & rubei colorꝭ. Vt illi exuperat supat: Calor: sũt calidi sũt sãguinei: notat qd calidũ naturalit in hyeme minie friget. Suffecturi: dico calor ad sufficiẽtiã. Ac: sunt magnanimi hẽt aium magnũ ad alta ad faciẽdũ magna. Ac: pp hoc. s. qa calor. Alti: semp tẽdit ad altũ. Q m̃: pulcra cõpatio: nã ignis q calidꝰ est semp tẽdit sursũ arbores tẽdũt sursũ lapides uero semp naturalit ad ifima: & ideo unusqsq tendit ad suũ esse sm suã naturã: ergo q calidus ad sursum tendit. Vis natura. Ferat: ducat. Vñ fit: cõtingit iteruenit Arrogãtes: supbi subiti: ut Oratiꝰ. Iuxta: apud. Flaccũ Oratiũ. i. sm sniam oratii. Monitoribus: sunt aspi cõtra pceptores qui hñt admonere. nolũt obedire. Cõtumeliosi. sunt pleni cõtumeliis quia eleuat sæpe in supbiã contra alios ad improperãdũ. Aliis. i. in alios. Efferentes. dico eleuãtes se in supbiã appetunt isti cupiũt. Excedere. pcedere in alios. Videri. demõstrari. Nosse uolũt. s. demõstrare multa cognoscere. Faciles. dicit. n. ꝙ isti tales non sunt secreti sunt labiles ut folia q̃ ducũt a uento oĩa dicunt. Operta. secreta ꝙ dicit oĩa sunt in sua ptãte sunt nugaces. Reuelare ꝙ ꝓprie apire. Iactãtes quia iactant se libẽter. Mendaces. raro dicũt ueritatẽ. Simul. ꝙ dicit nihil experti sunt In pluribus. s. uerbis. Ab hac. qa supius dixit ꝙ adolescentes dicunt mendacia cũ existimãt dicere uera. Nota in hac pte auctor docet ꝙ omnio

familiaris præcipue qui & si nobiliores fuerint quandoqꝫ artes affecuti: illas tamen semper ut cæteram ad ignobilem quæstum redigunt: quæ quidem res est ab ingenuis mentibus prorsus aliena. Deide sunt bonæ spei multaqꝫ ac magna sibi facile ꝓmittũt: at præ cæteris lõgeuã ætatem: ut quibus exupat naturalis calor tanq̃ ad oẽ opus: & in oẽ tp̃us suffecturi. Ac pp hoc ipum magnanimi sunt & alti cordis: quoniã est ea uis calidi ut sursum ferat: unde fit: ut sint arrogantes & iuxta Flaccũ monitoribꝰ suis asperi & contumeliosi aliis seipsos efferẽtes: appetunt enim excedere; propter ꝙ uolentes ui

remouere debemus:& pterrefacere filios in adolescentia sua ne mentiat.i.
ne dicant mendacia.quia cũ sunt uiri nesciũt se postea abstinere qa nihil
turpius hoibus q̃ uti mendaciis.a qbus descendũt multa mala & inhonesta:
ut ĩ euãge. ait Audistis blasphemiã qd uobis &c.si tũc illo tpe apd hebreos
in lege uetera.i.stat⁹ legis blasphemia displicebat q̃to magis nobis q sum⁹

deri multa nostre faciles sunt operta re-
uelare: & seipsos iactantes; plerumque
mendaces inueniuntur simul & quia in
experti sunt existimantes uera dicere ĩ plu-
rimis fallunt. Ab hac aũt mẽtiẽdi uani-
tate deterrẽdi sũt maxie. Primũ ꝙ assue
ti in iuuẽtute mẽtiri morẽ hũc uiri seruãt
quo nihil est turpi⁹; deinde ꝙ ꝓpe nihil
æque maiores offendit q̃ mẽdacia: adole
scẽtum: q studeant pridie nati senes fal-
laciis circumuenire; ꝓderit autem si ad
moneant parum loq & raro nisi iussos
dicere: in multo nanque sermone est ali-
quid semper: quod repræhendi possit:
ꝙ si in alterutro est peccandum: mul-
to sane tutius ẽ tacere quam loqui. Nam
qui intempestiue tacet hoc in unum pec
cat ꝙ tacet: loquendo autem ĩ multis er-
rare contingit. Prouidẽdum etiam ne foe

in statu gratiæ & ꝓpo san-
guine redẽpti debet displi-
cere. Mentiendi: dicere mẽ
daciateo qa dicit mẽdaciũ
quasi cõtra mentem: & cõ
scientiã cũ facim⁹ menda-
cium mendaciose & mali-
ciose & opa data est pecca-
tu; mortale qa nihil aliud
nisi trãsgressio legis diuine
sed si dicit epo ignorãte i-
telligit error cum putam⁹
dicere ueru;. Deterrendi:
pterrefaciendi remouendi
Deterior est: pterritione;
remouere: ergo sequit ma
gnũ dãnum qa si in adole-
scencia q̃to magis sunt in
essentia qñ sũt hoies. As-
sueti: adolescentes. Mẽtiri
dicere mendaciũ. Morẽ.s.
consuetudinẽ. Viri: in æta
te. Seruãt. retinent. Quo
prout. Deinde dicit ꝙ isti
qui mentiuntur multum
offendunt maiores no-
stros senes idest faciunt p-
turbare eo quia non placent mendacia. Prope: quasi. Equæ. idest iusti senes
& maiores. Qui: adolescẽtes. Studeãt: laborẽt. Nati pridie ante illum diem
prouerbiale dictum ꝙ dicit non sunt adeo nati ex duobus diebus quia men
tiuntur. Pridie ante unum diem. Fallaciis: mendatiis. Circũuenire: decipit
ꝙ dicit cum nati uolunt decipere senes circunuenire est dolo capere. Prode
rit: in hac parte dat remedium ut possint se cauere ab hoc uitio & primo
parꝫ loquant: ĩo non debent loqui nisi sibi pcipiat. Proderit: adolescenti-
bus. Admoneant: ab aliqbus uel pceptorib⁹ uel patrib⁹. Et nisi moneant.
Iussos: ut aliqs iubeat. In multo: si multũ loqris necesse est ut erras aliqñ cũ

mendatio:&tūc est dignus rephensiōe. Quod pp qđ:duo dicit si taces uiciū est:si multū dicis multa cōmittis. ergo de duob⁹ malis min⁹ ē eligēdū:qa melı⁹ ē tacere q̄ male loq qa q nescit loq tacere discat hoc unū peccaŕ uŕ loq̄n do āt multis errare cōtingere poterit. Quod pp ꝙ.s.poti⁹tacere: Alterutro neuter aut loq aut taceŕ. Sane:certe. Intēpestiue:in tpe cū nō sint iterrogati. Hoc unum.s. peccat. In multis erroribꝰ. Cōtingit: Interuenit. Prouidēdū:su periꝰdixit de pueris remouendis a mendaciis ñ solū caueāt a uiciis:sed ēt a ꝑmonibus turpibus. Fœdis: ut blasfemādo & loq uerba ihonesta. Græco:Homero Repetitū:dictū. Secūdum aūt:uertit se ad primā ꝑtē qa supius dixit qa sūt multi q cupiūt uirtutē: & q uero timidi & uerecundi pp monitiōes parentū & ꝑceptoꝝ:qa facile poterūt remouere a uitiis turpibus. Secūdum supiorē: primā Excellētie uirtutis. Parētū patrū. Ex recēti memierūt i. habuerūt Recenti.nouo Refelli:retrahi. Sūt itē creduli.i.ualde creduli. Experientia:qa nō sunt experti Quæcūq; oia q̄. Mutāt cito mutāt ꝓpositū. Quōiāt adducit rōnem qa cito mutāt se qa hñt humores suos ī motu. Augumētuū:qa sicut puer crescit & corpus ita mutat opinionē. Calor sanguis naturalis. Motiōes:momenta. Aia.i. aius capit itellectū sicut corp⁹crescit. Cōplexionē.i.habitudinē & p modū. Ideoq; ut facile. ponit naturā pueroꝝ & est rō physica dicit ꝙ pueri cito cupiūt unā rem & cito carēt & satiant cito. Iō ex hoc. Cōcupiscit:pueri desiderāt. Carētes:deficiūt. Potiti.s.pueri usitati. Passiōes:appellat passiōes desideria pueroꝝ sequunŕqđ cupiunt:ut laudē ad pilā ad trochū sicut natura ei⁹ desiderat. Passiōes:desideria appetitus qđ uenit in mentem pueris ut bibere cōmedere luderŕ: Valde:bñ potēter qa sic eoꝝ natura reqrit. Quoniā addu

dis atq; in hōestis sermonib⁹ assuescant. Nā ut est a poeta græco dictū: & ab apostolo Paulo repetitū. Corrūpunt bonos mores colloqa mala. Secūdū aūt supiorē rōnē quoniā sūt excellētiæ cupidi sūt ēt uerecūdi quōiā ihonorari metuūt: & castigatiōes parentū: magistriq; ex recēti meminerūt simul: quoniā inexpti sunt facile refelli se posse arbitranŕ. Sūt item creduli nimis ex defectu nāq; experiētia reꝝ uera credūt eē quecūq; audiunt atq; audiūt: atq; ēt de facili mutāt opiniones quoniā sunt eoꝝ humores i motu pp augumētū corpis: & abūdat calor: q maxie ad motiōes facit. Aia uero cōplexionem sequiŕ corpis. Iōq; ut facile carētes cōcupiscūt: ita potiti saciāŕ cito passiōes uero suas maxie ꝑsequunŕ: & oia faciūt ualde: quoniā cōcupiscētias hñt acutas q̄s

cit rõnes. Neq; : hac de cã q̃a in se hñt rõnẽ nec prudẽtiã nesciũt q̃d faciũt. Neq; pueri. Vrgent faciũt. Quæ: rõ & prudẽtia. Illas cõcupiscentias. Ego adducit exemplũ terentii nã sosia ꝑuus symonis rephendebat dñm suũ symoné ne ita acriter & aspe icreparet filiũ suũ pãphylũ cũ eẽt capt⁹ amore illi⁹ puelle sed mediocrit: ne nimis aspe neq; nimis dulce mediũ tenuere beati sic ergo dic oia facere cõmode. Iuxta ꝑm sniam terentii. Apprime ualde. In uita. s. hois. Cõmode: mediocriter. Nimis. s. nõ fiãt icrepati ne nimis pcãt sibi. Sũt hñt etiã hoc pueri sũt misericordes & pii. Miseratiui: misericordes cõpassionem hñt. Nec maligni: nõ sũt praui. Proximi: uicini a gñatiõe: qa est parũ q̃ orti sũt aut octo aut. x. annorũ non hñt malitiã: qa adhuc non sunt expti aliq̃d mali hñt sanguine; benignũ & humanũ mitẽ. Existiant. s. pueri. Ceteros: alios. Ex se .i. respectu sui & cõpatiõe sua. q. d. existimãt ut queãd modũ sũt ipi sunt & alii. q a

calor icitat. neq; uigẽt rõne & prudẽtia: q̃ illas moderari possint. Ego uero iuxta Terẽtianũ: Sosiã nõ iniuria id arbitror apprie i uita eẽ utile ut cõmode fiant oia ac ne quid nimis. Sũt quoq; miseratiui: nec maligni moris: quoniã a gñatione ꝓximi sunt benignũ hñtes sanguinẽ cæterosq; ex se existimãt: q̃ pauca cõmiserũt Quamobrẽ eos credũt iniuste pati. Maxime uero gaudẽt amicitiis: & sodalitates amãt: quas plerũq; eadẽ die: & ineũt & dirimũt. Iuxta has igit̃ aiaduersiones erit adhibenda doctrina: & boni quidem mores adiscendi: mali uero aut mi

dolescẽtes. existimãt qa ñ st̃ expti. iiuste ñ iuste: qa pueri hñt cõpassionẽ cũ aliqd mali accidit alicui dñt maximũ pctm̃ eẽ. Gaudẽt: pueri cũ aliqd boni faciũt aicis suis. Sodalitates societates qa sæpe simul comedũt: deinde cito irascunt̃ pueri & cito reueniunt. Plerũq;: sæpe. Ineũt: ueniũt in irã. Etiã. s. i eodem die. Dirimũt: remouent ad pacẽ q̃ dicit q̃primũ ad pacẽ. Iuxta q̃ supra dixit. Aiaduersiões: punitiões adhibenda dãda. s. pueris. Adiscendi: ab adolescentib⁹. Eradicãdi: extirpãdi. Et de cura q̃ dicit q̃uis sit cura a patrib⁹ in corrigẽdis pueris in domo: tñ sũt extra leges & ꝑcepta filiis suis. De cura Iuue. s. de diligẽtia. Plurimũ: ualde. Domestice: domi familiarit̃ de doctrina Disciplĩæ doctrinæ. Permissũ: cõcessũ. Nõ nulla. s. ꝑcepta. Deberẽt adolescentes. Ferr̃: pati. Nã decet Iuuenẽ esse bñ moratũ qa multũ ꝓdest ẽt ciuitatib⁹ nihil meli⁹ q̃ hr̃e Iuuentutẽ morigeratã. Interest. s. ut i re est qa cõpositũ ex iter & est. i. mea re ẽ. Publice. i. palã & corã. Iuuẽtutẽ. s. multitudinẽ Iuuenũ. Instituti: ordinati. Rõne. s. bñ moratos. Id bñ moratã Iuuẽtutẽ. ipis Iunenib⁹. Maxie ut sint morati qa pctã cõdẽnãt mores. Nã. s. sua. Deducũt

damnantur. Habent: iste sunt ætates nam in ætate. 14. aut. 15. ãnorum libi do & luxuria cõsistit in illis iuuenib⁹. In ætate uero uirili ut. 25. aut. 30. ãnorum: regnat in illa ætate gloria: pompa: Ambitio: Cupiditas: Gloriæ: in senectute uero regnat Auaritia. Adolescentia. 14. aut. 15. Aestuat: bulit incendit. Media: ut. xxiiii. Ambitione: cupiditate: gloriæ. Iactatur: per iactantiam. Senectus: ꝙ dicit i illa ætate senili regnat auaritia. Non. d. non tamen in omnes sed in maiori parte Quo: ut: Omnes: ætates. Ex ætate. s. in adolescentia Proniores: inclinatiores. s. ad libidinem: Curandum docet in hac parte ea quæ sũt apta ut adolescẽtes dẽt se doctrinæ scilicet quod remoueant se a libidine qm̃ ipa libido eneruat & remouet uires & animi & corporis: Curãdum. i. curare debem⁹. Integri: casti. Immatura ratio. Nam libido ante tempus trahit remouet uires adolescentis. Immatura non matura añ tẽpus cum sint in ætate. xv. aut. xvi. annorum luxuria regnat quãdo sunt postea i ætate uirili idest. xxiii. aut. xxv. ãnorum non habent tot uires Venus: luxuria Animi. s. ad doctrinam ꝙ non possint adiscere. Corporis non habent uires. Eneruat: remouet retrahit. Quod: aliud præceptũ debent se cauere a coreis & ab omnibus rebus muliebribus. Coreis: tripudiis. Cæteris ludis: ut in tanta societate mulierum. Et arceantur. Muliebri: ut ire ad atria & palatia in spectaculis. Imperatoꝝ ubi sunt triũphi cantuum: & coreorum: Arceantur: remoueantur. Aut non solum in coreis agendis sed etiam remoueantur ne loquantur nec audiant uerba inhonesta nec de luxuria. Aut arceantur. His rebus. s. coreis. Nam: adducit rationem: nam natura sua sunt incitati ad rem uenenercam: etiã & deinde con

nuendi aut prorsus eradicandi erunt. Et de cura iuuenũ cũ plurimũ domesticæ disciplinæ ꝓmissũ est: non nulla tñ solẽt legibus diffiniri deberent. Debẽt aũt ut fere dixerim oĩa nã & reipublicæ itereẽt iuuentutẽ in ciuitatib⁹ bñ moratã esse & si fuerint adolescẽtes rõne istituti: erit id qdẽ & ciuitatib⁹: & ipsis bonũ. maxime uero ut speciali⁹ dicam⁹ ab his pc̃tis ꝓhibẽdi sũt: in q̃ facile natura ab ipsa ætate deducunt̃. Hñt. n. & ætates sua ꝓpria q̃dã uitia. Adolescẽtia libidinib⁹ æstuat ætas media ambitiõe iactat̃: senect⁹ cupiditate auaritiaq; cõsumit̃: non quo ita oẽs hẽant sed qd̃ in hæc uitia ex ætate ꝓniores sũt hoĩes. Currandũ ẽ igitur ut Iuuenes q̃maxĩe diu integri seruent̃: immatura nãq; Venus: & aĩ & corporis uires eneruat ꝙ erit si a choreis ceterisq; huiusce modi ludis: & itẽ ab oĩ muliebri freq̃n

uerſari cum mulieribus magis incitantur:ponere ignem:Igni magis inci-
tantur. Ipſi adoleſcentes. Per ſe natura ſua cum ſint in ætate.15.annorum
luxuria gaudet. Feruore:impetu. Ad uenerea ad libidinem. Rapiantur:ar
ripiantur. Rebus:ueneréis. ſi malignus:præterea dicit etiam ſi habes ſociũ
malũ qui hortatur ad libidinem malum eſt ſignum. Malignus:prauus. Cõ

tia arceant̃:aut ſi nihil de his reb9 loquã
tur:aut audiãt: aut cũ ipſi p ſe ætatis fer
uore ad uenerea rapiant̃:nulla erit ſpes
reliqua:ſi malign9 quoq; cõſilio comes
acceſſerit p̄cipue uero ſi nunq̃ ipſi erunt
ocioſi:ſed ſemp ĩ aliquo honeſto mẽbro
rum aut aĩ labore detieant̃. Ociũ enim
ad libidines & ad oẽm ĩtẽperantiam pro
nos efficit. Itaq; adoleſcentes nimia ſoſ-
pitate laborantes:multo conueniet labo
re ſanari: nec uero his ociũ tantũ: ſed &
ſolitudo quoq; uehemẽter ẽ inimica: q̃ ĩ
firmũ aĩum aſſidua taliũ rex cogitatiõe
demulcet:nec alio diuerti ſinit ut.n.qui
deſpatiõe tenent̃ ſolitudini minie credẽ

ſilio:qa conſulit ipſi:ad ma
lum. Comes ſocius. Acceſ
ſerit:iuerit. Præcipue:aliud
præceptum ne dediti ſint
ocio:ſemper faciant labo-
rare ſm artem ſuam ſi ad
ſtudium ſtudere:ſi ad arte;
laborare ut ſuere:incidere
putare membrorum: ut ſue-
re laborare ad uenatiõem
Animi:ut doctrinam addi
ſcere. Detineantur: remo-
ueantur. Enim:quia. Pro-
nos:inclinatos. Itaq;: ꝙ di-
cit ſunt aliqui pueri q nũq̃
ſcirent ſtare ne quaſi uiue-
re ſine ſocietate:aliqui ue-
ro niſi ſint in ſolitudine ſe-
parati:iſti ſunt magis lau-
dandi quia ſocietas & præ
ſertim mala facit homine;
malũ. Soſpitate: ſocietate
laborantes:quia ſemper laborant cũ in ſocietate. Sanari.ſ. nõ dimittere cõ
uerſari in ſocietate:tranſlatio a medico: quia ſicut medicus ſanat infirmos
medicinis. Ita præceptor uel pater ſanat filium a ſocietate remotum quia re
mouet eum a uiciis. Nec.d.q.iſtud ocium eſt multum inimicum ſolitudini
eo quia adoleſcens omnino non uellet ſtare ſolus. His:adoleſcentib9. Oci-
um.ſ.eſſe ſolum. Nec uero ꝙ ocium eſt inimicum:& ſolitudo inimica quã-
do nimis Vtitur ſed aliquando dare ſe cum ſociis:ſed non multum: quia ẽ
Vicium nimis ſtare in ſocietate quia aliquando inducunt ad uicia. His ado
leſcentibus. Ocium ſcilicet ſtare ſolus. ſolitudo:eſſe ſolus. Quæ: ſolitudo
Infirmum:dum nimis ſolus laxiuius. Aſſidua cogi. continua: quia ſemper
cogitat aliquid mali. Demulcet humiliat. Nec ſcilicet ſolitudo eſſe ſolus.
Alio:ad alium locum diuerti:ire. Sinit dimittit. Deſperatione. quia cum
ſint in ſolitudine aliquando deſperantur. Minime: non credendi: dandi
Deuinctus:ligatus. Quibus:ſcilicet adoleſcentibus quia uidentur ligati.

Itaq; adolescentes. Fœditate turpitudie. Nefaria: q̄ ē cōtra legē & honorē mũdi. Prohibēdi: remouēdi nō sint ī nimia societate: nec ī nimia solitudine Et dic̄ nō solũ sũt remouēdi sed ēt dãdi i custodia alicuius boni p̄ceptoris q hēat bonũ nom̄ & careat uiciis. qa talis adolescēs seqᵗ mores p̄ceptorꝫ. Hiis p̄cepotrib9. Cōmittēdi: comēdãdi. Quoꝝ: p̄ceptoꝝ: uita bñ uiuãt. Perspe-cta cognita. Quorũ p̄ce-tores. Exemplo: qa sint ex emplũ adolescentiæ. Pec-cent: nō committant pec-catum. Auctoritate. quia præceptores habeant au-ctoritatem corrigendi. De terreanᵗ: p̄terefaciãᵗ. queꝫ admodũ: cōpatio sicut ar-bores pue q̄ iserunᵗ ab hoī bus liganᵗ ne uentus hēat agitare hic inde ne ꝓiiciãᵗ p terras: aut qñ sũt magne cũ fructib9 onerãᵗ. p̄bēt sb sidiũ cũ silere. i. fu ne cadãt fruct9. Ita p̄ceptores danᵗ adolescētib9 ne possint aliq̄ uicia cape. Virgul. talmis Stipites: arbores ꝓpria mo le. i. pond9 fructuũ. Vi: uio lentia. Ita adaptãt cōpatio-nē comites: p̄ceptores mo-

dí sũt ita & qb9 uoluptate deuict9 ē aíus
Itaq; ab oī feditate ac nefaria turpitudie
ꝓhibēdi sᵗ & magnope custodiēdi. Nō
nisi his committēdi quoꝝ mores: & uita
oīs pfecta sit: quorũq; non iã exēplo pec
cēt: sed auctoritate deterreãt: queadmo
dũ teneris arboꝝ uirgultis stipites alligã
tur ne aut ꝓpria mole aut ui ulla uētorũ
deflecti possit; ita & iuuenib9 adhibēdi
sũt comites quoꝝ monitis discant: & cō
sciētia retrahãt: & imitatiōe ꝓficiãt. Cō
tinēdi sũt ēt ne aliis: q̄ sũt circa uitã imo
deratiores fiant. Nam supfluus cibus
aut potus: & somni abundantiores: ex
cousuetudine magis sũt: non quo uariis

nitis: documentis. Conscia: a malo uiuere a uiciis. Imitationē: cũ imitaᵗ ue stigia p̄ceptoris. Proficiãt: crescãt de bono in melius. Cōtinendi: .t aliq̄ ui-cia q̄ sũt retinenda i filiis erudiendis a uio a supfluitate uini: a supfluitate sō ni & supfluitate ciboꝝ ne nimis comedant. Continendi retinendi. Sunt. s. filii. Aliis uiciis. Vitã: ad bene uiuendũ. Fiant. efficiãᵗ. Immoderatiores: tē peratiores ut bene uiuant. In. i. ualde. Nam sunt ista. Supfluus cibus: ne ni-mis comedant paꝝ. Aut potus: ne superflue bibant nisi paꝝ & lymphato uino sumant quoniam a uino procedit omne malum quia incitat ad libi-dinem & uirtus non potest stare ebriantur nesciunt: quid dicant: generat morbos: febres incitat morbũ caducum. Somni: ne nimis dormiant. Con suetudine q̄ dicit multũ habent ex usu ex consuetudine: & econuerso: in potu & in somnis: sed sanius uiuunt parum comedere bibere & dormire: secundũ q̄ assuescunt. Non quo scilicet q̄ unus sit maioris complexionis & minoris ergo secundum complexionem necesse est ut bibat & commedat

habitudinibus:cõplexionib⁹robustionis naturæ. Plus.s.naturæ. Et minus ẜm naturã Sed:si dico ẜm naturã hois paucis reb⁹& minimis natura ẽ cõtenta. Q uodq; a. Adiumentis:subsidiis.s. rebus ut possit uiuere hõ v3 ꝙ sit substentamẽ. Si:dico si uolum⁹cõsiderare necitatẽ.i.q̃ sunt necia corpi nro Spectemus:cõsiderem⁹. Si uoluptatẽ:s.si uolum⁹ cõsiderare delectationẽ i potu & cibo q̃tũ ad corp⁹ illud corpus esset tanq̃ gurges & altera silla : & altera caribdis q̃ omnia forbẽt ut ifernus qui nunquã satiatur pp aduẽtũ aiaꝶ. Illi:uoluptati.s.corpi. A uino uero: p̃ter cætera sunt remouendi. Arcẽdi:Retrahẽdi ãno. A etate:adolẽscẽtiæ. Maxie p̃ter cætera. cuius:uini. Valitudini:sanitati & uinum peius facit. Vsus rõnis.i.intellectum Q ua in re:probat & rõne & auc̃itate q̃ mala pcedũt aio:probat autor Lacedæmonioꝶ natura lacedemonii cũ faciebãt cõuiuia: faciebãt iebriare seruos : & non solũ ut haberent delectationẽ de his reb⁹:sed solum ut darẽt exẽplu3 filiis suis ꝙ uiciũ erat & ꝙ mala pcedebãt : nã dicebãt uerba inhonesta:ostendebant pudibunda. Q ua in re.s. esse ebrius. Nequaq̃:non improbanda:laudanda.lacede.populoꝶ. Exiberi dari curabant:nitebantur. Insulsis:stultis imprudentib⁹. Fœdis: turpib⁹ ut ostendere pudibunda. Temulentũ.s.ebrium esse. Voluptas:delectatione3 in uino. Sunt igitur:docet etiam alia præcepta quæ sunt remouenda a pueris cum sint in tenera ætate ut temperẽt ualde uinum cum aqua in primis uero temperare aquam cum uino q̃ uinum cum aqua: ergo in primis ponere aquam deinde paꝶ uini. Teneris:cum sint infantes ii aut quattuor annorum. Potandi.satiandi. Illis:pueris temperetur.s.uino. Limphetur:temperetur aqua : in primis aqua ponatur deinde uinum : lympha aqua unde

Habitudinibus corporũ plus minusue deberi ex his rebus negem: sed ꝙ in omnibus hoibus natura paucis adiumentis contenta sit: si necessitatẽ spectemus. si uoluptatem nihil illi possit uideri satis. A uino uerõ in ea ætate maxie sunt arcẽdi: cui⁹min⁹usus & ualitudini bene inimicus ẽ: & recte rõnis usum magnopere perturbat. Q ua in re nequaq̃ mihi uidetur improbãda lacedæmonioꝶ ratio: q ebrios seruos exiberi i cõuiuiis suis curabant: nõ quidem ut eoꝶ isulsis sermonibus: aut fœdis actibus delectarentur. Nã ihumana uoluptas ẽ dãno hois aut uitio delactari hoiem: sed ut adolescẽtibus suis exẽplo oñderẽt; q̃ esset turpe temulentũ uideri. Sunt igitur ut ab annis teneris assuescant ita potandi pueri ut illis magis aqua temperetur: q̃ limphetur

uinũ & iã sobrie q̃dẽ ac raro ut magis ad molliẽdũ cibũ quã ad minuẽdã siti dat9 pot9 uideat᷑. Neq;. n. decet nõ ꝙ mõ ad uirtutẽ sed ad bonã quoq; ualitudinẽ pti net. Vẽtre cibũ potũue metiri: aut hiber nis noctib9 sõnos æq̃re aut uoluptatib9 modũ sacietate p̃finire sed rõe moderari oĩa: ita assuefieri ut i uuẽiles ipet9 facile frenare possim9 arbitrariq; ñ oẽ qd p po tẽtiã uel occasionẽ facere liceat decere ut faciamus. Añ oĩa uero decet bñ istitutũ adolescẽtẽ rei diuinæ curã respectũq; ñ negligere: eaq; opiniõe imbui ab ineũte ætate. Nã qd erit iter hoies sãctũ cui diui

Niphe deæ aq̃ꝝ. Et iã: dic̃ ꝙ sobrie dat᷑ iste pot9 paꝝ: ut cib9 quẽ cõedit᷑ mol liat᷑ balneat᷑ seu molificat᷑: q̃ cã miuẽdi siti ꝙ dic̃ pot19 bibãt ut cib9 balneet᷑ i corpe q̃ bibãt pp siti exigẽdã. Sobrie: qa nec nimis nec paꝝ cõedit: molliẽ dũ: mollificãdũ balneãdũ ptiet Minuẽdã: exigẽdã pot9 dat᷑. s. puer|. Neq; nõ solũ fit h̄ pp uirtutẽ & doctrinã adiscẽdã q̃ ptiet ad suã ualitudinẽ. Valitudi nẽ: sanitatẽ. Vẽtre: adducit rõnẽ & dic̃ qa ñ l; põere ci bũ & potũ iuẽtre q̃tũ põt: & noctes eq̃les i hyeme sic̃ & i estate: qa ñ l; dormir᷑ tã tũ i estate sic̃ i hyeme qa so põ nim| ɔuẽtit᷑ i malũ. ut il le ait et pcul a nob̄ sit sopõ atq; uen9: Vẽtre. i. i corpe ue: p & ñ ptiet. metiri: põe re. Aut: ñ ptiet. Voluptati b9: d̄ber᷑ saciar᷑ lasciuiis. Sa cietate ñ saciar᷑. Sed: i oib9 ualet tẽpatio. Moderari tẽ pari. Frenar᷑: retiere. Impe t9 furores. Arbitrari: ꝙ dic̃ neq; ptiet facẽ h̄: v; potare dõmir᷑ pp potentiam. q. d. sũ potẽs. Arbitrari: putare s. nõ ptiet. Per potẽtiã: sũ potẽs. Occasiõe: facultatẽ q. d. sũ diues & potẽs. Añ oĩa. In hac pte autor docet q̃a ñ solũmõ admõere filios i his q̃ r̃mouẽdi st̃: sed ẽt aliq̃ istituta & p̃cepta q̃ hr̃e dẽnt adolescẽtes Et duo dicit. s. unũ affirmatiuũ & alid̄ negatiuũ. Nã iter oĩa p̃ceptores siue p̃res debẽt admõere ut amẽt religionẽ. s. deũ oĩpotẽtẽ p̃ter oĩa ut apd̄ Ro. In primis docebãt pueros suos facere sacrificia. In primis uenerare deos: Vt ait psalmista. Initiũ sapiæ ẽ timor dñi. pria clauis sapentiæ ẽ timor dñi scd̄a uero honor magistri. Vnũ cole deũ &c. Añ oĩa p̃ter oĩa. Institutũ: eru ditũ. Rei diuinæ: religiõis. s. amar᷑ deũ. curã diligentiã. Respectũ habitũ. s. q; hẽat bonũ modũ. Nõ negliger᷑ i. pulpẽdere. Quæ. s. adolescentiæ. Ea opi nione. s. hr̃e curã rei diuĩe. Imbui: ipleri. Ab ineũte ætate. i. crescẽdo. Nã ar guit rõnẽ p iterrogationẽ ꝙ dicit qd possum9 dicere de illo q̃ ẽ iter sc̃tõs cũ negligat diuinitatẽ. i. amare religionẽ. Cui hoi. Diuinitas r̃ligio. Despecta neglecta. Nec uero dixit d̄ affirmatiua nũc de negatiua nã dicit ꝙ oĩo uitar᷑ d̄bem9 illas falsas r̃ligiões. v; icãtatiões facturas q̃ fiũt ab ãtiq̃s mulierib9 & ñ adhiber᷑ fidẽ & ita adolescẽtes sũt admonẽdi. usq; sp ãniles uetulas mulie res. & bñ dicit ãniles q̃a sp icantatões fiũt ab ãtiq̃s mulierib9 ꝙ mr̃no s̃mõe dicuntur stige. & nũq̃ fiũt ab iuuenib9. Supstitões falsas religiões. puchl cõ

duci qd.s.facturas. In ea ætate.s.senili. Dānari uitupari. Plurimu3.sæpe qñ repiunt portāt penā & uitupiū sūt digne cōburēde. ergo sæpenūero mittū tur inqsitores q hēant pūire eas. Irrisiōi i magnā derisionē. Patere solēt iste āniles. Sed ad certū nā dicit ꝙ decet admōef adolescētē ita mediocrit amaf deū & pcepta legis diuie & solū credē id ꝙ ait sac pagia.12.articl'os fidei. de

nitas despecta sit: nec uero usq; ad āniles decet supstitōes pueri ꝙ i ea ætate dāna ri plurimū solet: & irrisiōi patere sed ad certū modū: q̄q̄ qs mod9 adhiberi in ea p̄t i q̄ oē ꝙ possum9 ifra modū ē. pcipue uero ꝙ i oi ætate abomiabile ē monendi sūt nō execrari diui a neq; sacra noia irri sioni hr̄e: neq; spōte facile iurare. Nā q temere iurāt crebro deierare cōsueuerūt pxie āt senib9: ac maioribus natu pluri/ mū reuerētiæ adhiberi cōueīt eosq; parē tū ppe loco existiare: i quo erat romana iuuēt9 uetusto more p̄clare i stituta q̄ se/ natores: quos patres appellabant q̄ die

cē pcepta. Sed.s.adolescē tē decet admonere. Ad cer tum modū mediocre.i. me diū q̄q̄.d.qs mod9 pōt dari adolescētib9 ut sint boni & ꝙ ament uerā religionē.s. sūmū deū qa nr̄o tpe ista gnatio ē tam praua & ado lescentes ita praui ꝙ nemi nē timēt blasfemāt negli gunt pcepta & sūmū deū. Adhiberi adiūgi. In ea.s.re ligione. In q.s.nā & In q.s. religiōe uitare peccata. In fra modū.s. bonū modū. Præcipue dat alid pceptū ꝙ debent hr̄e adolescentes pter oīa ne iurēt nec nomē dei noīent i uanū ꝙ dr̄ ui/ tiū itollerabile. Præcipue p̄ ter omnia. Oi ætate.s.adolescentia & ætate pfecta. Abhoīabile. Vitupiū ob probriū. Monendi adolescētes. Nō execrari diuia.s. maledicef iuraf. Sacra noia.i.noiaf i uanū. Spōte n̄ coacto isulto. Temef stulto mō. Crebro sæpi9 deieraf ualde iuraf pp cōsuetudinē. Proxie s3 pceptū ꝙ pueri tenenf p9 sa crā religionē amare senectutē.i.senes & illos i sūmā reuerētia ut Ci.iqt Nū q̄ a lateī senis discederem, quia senes sciūt pterita sūt sagaces & adolescentes adiscūt bonos mores. Proxie scdario mō post pceptū rligiōis. Maiorib9 cū sint maiores ipsis q̄uis sint uiliores, pspiciāt ad ætatē. Plurimū reuerētiæ.i.i maximā fuerentiā. Adhiberi dari cōuenit adolescētib9. Eos senes. Prope. q̄si pentū debēt amaf ac si eēnt pntes loco p̄ris. In quo pbat auctātate nā apd ro. qñ adolescētes sciebāt ut fieret ɔsiliū ibāt ad portas illoꝝ uiroꝝ quos scie bāt de cōsilio & expectabāt hos uiros dōec exirēt domo & usq; ad atriū asso ciabāf deide expectabāt usq; quo finitū cōsiliū & resociabāf domū. sic & fecī Ci. mortuo sceuola pceptore cōiunxit se cū alio sceuola & sp ihærebat sibi nunq̄ relinqbat ipm nisi cā magnæ necitatis & sic sp romani fuerī i maxīo triūpho & regnauerī totū mundū. nūq̄ fuef i mundo præstantiores nobi liores sapientiores ro. sed postq̄ Iuuentus. Et in quo scilicet loco iuuentus multitudo iuuenū. Vetusto antiquo. Præclara nobilis. Instituta ordinata.

Haberetur ſenatus:fieret cõſiliũ. Appellabantur.ſ. iuuentus. Præforibus: hinc inde ꝑ portucubus uſq; quo ſenatores deſcendebãt. Deducebãt aſſociabant. Ibi.ſ.apud ſenatũ ubi fiebat conſiliũ. Aſſidue:continue nunq̃ recedebant ibi donec pfectũ fuerit conſiliũ. Aderant:erat pſens iuuentꝰ. Dimiſſo:completo conſilio. Reducebãt reſociabant. Frequentes: in multitudine iuuenũ:quæ duo denotabãt eſſe in iſta iuuentute:quæ ita aſſociabat ſenes. Primo ꝙ deberẽt effici ſapientes quia conuerſabantur cum ſenibus q prudentes. Scđo mõ qđ deberent eẽ cõſtãtes:& patiẽtes tollerãtes incõmoda: quia ita ſpectabant ſub palatio illos ſenatores ut deſcẽderent de cõſilio. Quæ: oĩa ſupradcã.ſ.aſſociari:& deſſociari. Rudimenta:præcepta. Conſtãtiæ ut deberẽt eſſe conſtantes. In prouectiori.i. dũ erunt ſenes dũ ꝑueniunt ad ſenectutem.

Haberetur ſenatus deducebãt ad curiã: ibiq; aſſidui præforibus aderant: dimiſſoq; ſenatu reducebant frequẽtes domũ quæ nim ĩꝗ erant:rudimenta conſtãtiæ patiẽtiæq; in prouectiori ætate præſtandæ. Qui ergo iuuenes libenter ſenibus hærent: nec ab his facile diſcedunt: a quibus proficere poſſunt: hi nõ temere uelle uidẽtur ætatem uirtute præuenire. Inſtituendi ſunt præterea quo pacto deceat admittere uenientes: quo abeuntes dimittere; ut oporteat uerecunde ſalutare

Præſtande.dande. Qui:iuuenes. Ab hiis:ſenibus. Facile:uix ſint coacti autem magna neceſſitate habeant cãm recedendi. Proficeret:pfectionẽ. Pñt adoleſcentes hii:nunc dicit contrariũ ſed illi qui non faciunt hoc.ſ.ſequi ſenes non demonſtrant peruenire ad uirtutẽ. Hi:adoleſcentes. Temere:ſtulte. Aetatem.ſ.ꝙ fiant ſenes. Virtute.i.cum uirtute. Inſtituendi: docet qũo debemus acceptare homines cum ueniunt ad nos:& qũo etiam debemus ĩ receſſu ſuo & hoc probat auctoritate & exemplo. Inſtituendi:docendi filii. Præterea:præter hæc ſupradicta. Deceat:conueniat. Admittere recipere. Venientes qui ueniunt domum. Quo.ſ.pacto. Abeuntes:qñ recedũt. Vt.ſ.decet. Verecunde:cum honeſtate cum reuerentia: & uultu alacri ſi ſint maiores bene ueneritis. Vt euander qui ſuſcepit Aeneã uiꝝ egregium tante urbis ut fuit troia:& euander pauperis imperii ſuſcepit cũ tanta humanitate & uerbis dulcibus ut nihil ſupra:pterea quid dicam de ruſtico mure qui urbanum murẽ ſuſcepit. Abeuntes:ita dicere non potui ſatiſfacere reuerentiæ ueſtræ & humanitati ut decet.ignoſcite ſaltem bona uoluntas. Minores cum ſint minoris conditionis tamen alacri uultu ſuſcipere & non aſpero. Colligẽ reducer. Aicos.cũ ſint amici & beniuoli dõeſtice & alacrit admittere. Familiariter dõeſtice. Quæ oĩa ſupradcã.ſ.admitter & dimitter

Sedeant:conueniant placeant. Apte:egregie. Tum docet qñ suscipimus principes & eo⁊ filios maximo cum ornamento parare domos qa debem⁹ agere differentiam ab aliis ciuibus. Principibus. Liberis.i.filiis. Speciosa:res speciose pulcre ornaꝫ. Notaꝫ:demõstraꝫ. Quo⁊:duo docet q̃ debẽtẽ i ado lescẽte cũ suscipiat pricipes & dños d; eẽ facilitas hũanitas benignitas i ipsis & ẽt grauitas cũ aliq̃ grauitate bene moratos ut ñ uideanꝫ recipe more rustico & ꝙ nõ habeant mores rusticos in uerbis & gestis nec supbi nec in iuuẽture nec in senectute q̃ intrant in aliqđ dominiũ: ut fuit uero in adolescentia sua sp benignus liberalis: sed cũ pueñt ad aliqđ dñium crudeils & aceru⁹:i adolescẽtia human⁹:sed cũ factus dominus dux impator ẽt padua multos paduanos fecit interficere: & Verone Brixiæ Vincẽtiæ fecit magnã stragẽ tãdem puenit

maiores minores humaniter colligere: amicos beniuolosq; familiariter cõueni re:quæ cũ i oibus apte sedeãt tum uero in precibus & eo⁊ liberis speciosa uiden tur & notanꝫ in his maxime i quo⁊ mo ribus atq; omni uita facilitas qdem ama ri solet grauitas uero laudari: utrobiq; tñ uerẽdum est:ne uel hæc in agrestem se ueritatem aut illa in scurilẽ leuitatẽ exeat Hæc aũt ita cõsequi poterunt si se facile quisq; argui moneriq; patiaꝫ: quæ ratio in omni ætate & causa atq; condictione

ad mortẽ & demones ĩfernales ipm acerrime duxerunt ad suas tartareas regiones ubi nulla redẽptio & ita accidat oibus male agẽtibus: quo⁊ principum morib⁹ sint moratiut sunt dñi nr̃i ueneti qb⁹ ĩ uẽtre matris de⁹ dedit tãtam grãm anteq̃ exeant de uentre dicunꝫ oratores p totũ mũdum ex sua sapientia ꝙ dominũ oro ut totũ orbem sibi subiiciat. Vita sua bene uiuãt ut dñi nr̃i q bene uiuunt honeste & morigerate. Facilitas: faciles sint humiles benigni ad excipiẽdum. Grauitas:auctoritas cum quadam auctoritate moribus & gestis & nõ moribus rusticãis uti. Laudari:qa laudaꝫ cum sciãt reci pere cum grauitate. Vtrobiq;.s.duo⁊ facilitas & grauitas.s.filii pricipis nõ habere aspitatem supbiam. Verẽdum:uenerãdum. Agrestem:rusticanam Seueritatem:crudelitatem idest cum sint iuuenes & benigni & i iperio effi ciunꝫ rustici crudeles ut Nero q fecit occidere suum pceptorem Senecam. Aut:illa facilitas grauitas. Scurilẽ:turpẽ. Leuitatẽ:ꝙ nõ deueniat ad stulticiã q̃si stultũ. Exeat.idest deueniat. Hæc docet pulchrũ pceptum ꝙ dicit si pueri nolunt obtinere grauitatem & facilitatem & diligi ab oibus qm̃ erũt digni laude & gloria fac ut patianꝫ corrigi & castigari a suis maiorib⁹:& negligãt correctões & retineãt se a uiciis. Hoc supradictus habeat. Poterũt.s. adolescẽtes qsq; adole. Argui:corrigi & diceꝫ eis iniurias qñ cõmiserit aliqđ

uicium. Moneri:doceri qn̄ sui pceptores dicūt noli sic facere. Facile:qd̄ uō negligāt admonitiones. Quæ ratio.s.argui & moneri oi ætate qꝫ dicit ēt in pueris & in adolescētia & in iuuētute:& in uirili ætate:& maxime i senectute ualde erit utilis si tenet hoc pceptum i qualibet ætate. Cōditiōe:cuiusqꝫ cōditionis sit siue dn̄s: siue impator & si patiunt̃ rephensiōes. Salutaris utilis. Ná uis cognoscer̃ aīcos qn̄ te corrigūt tūc illi sūt ueri amici:si aliqd mali cōmisseris p'similitudinē docet:qn̄ uis uidere aliquas maculas in facie tua accipis speculum & specularis intus:tūc uidebis maculas faciei:ergo si a maioribus icreparis tolle admonitiones q̄ pro sunt adbene uiuēdū. Obiecto:posito. Aperto:demōstrato. Faciei. uultus tui. Mēdas:turpitudines. Errores animi. uicia. Perpendimus. intelligimus. Qui. error. Proxim⁹. uicin⁹. Emēdationē q̄si bonu; ē signū qn̄ emendāt se. Hii. illi qui negligūt ista.s.nō pn̄t pati nec corrigi nec rephēdi q̄ primū incipiunt: qa cito cadunt in illud malū in quo fuerāt rephensi. Hii isti. Deceptioni.q decipiunt̃. Patent. manifestant. Audire.s.qꝫ admonent̃. Quod pp qꝫ. Cōtristet.qa paꝝ curant: cōtristor inuenit̃ deponēs trāsitiuū. Imbecillis: pbat p rōnem nam sunt similes illis q habēt stomacū ita debilē eo qa nō pn̄t comedere nisi res delicatas & bonas nolūt comedere grossas. Ita sunt q non pn̄t pati iniurias nec correctiones. Imbecillis stomaci debilis stomaci ifirmi. Eni certe. Est. p iterest .i. i re ē. Ferre. pati. Delicata. res bonas. Decet.s.adolescētem. Maledicētes. ut maledicāt q̄si dicat tu es uir pessimus. Pati. tollerare. Obiurgationes. rephensiones iniurias. Nam q. reddit cām & rōnem: ná ille q nō patit̃ argui ipso psente cū it psens coram ipso qūo faciet ipso absente. Qui adolescens loquit̃ in genere: quis ad ubertinū scribat. Præsentē. in psentia sua. Argui rephēdi. Absens. cum nō sit pn̄s. Veꝝ. hæc pars cōuenit filiis pricipū & ipsos admonet̃ cum sint in maiori statu fortunæ aptiores sunt ad peccandum eo qa neminem timēt nō hn̄t supiorē q corrigāt ipsos. neqꝫ aliqs audet dicer̃ cōmisisti tale crimē, nec ipsi nolūt audire. Veꝝ sed. Eos. filios principū urbium q ha

salutaris est: nam ut obiecto speculo faciei nostræ mendas cognoscimus: ita & castigantib⁹ amicis errores perpēdimus animi qui pximus ē ad emēdationē loc⁹ hi aūt facillime deceptioni patēt: q nihil audir̃ pn̄t qꝫ cōtristet. ibecillis ē enim stomachi ferre nisi delicata nō posse: decet itaqꝫ & maledicētes pati posse obiurgātes audire. Nam q se nō patit̃ pn̄tem argui nō facile solet cum est absens defendi. Verū eos maxime q sublimiore sunt fortuna: & in quoꝝ manibus urbiū populorūqꝫ uis est; decet nō mō facile; sed

bent urbes & populos sub se. Ius potētiã. Bene monētibus: q̄ bene erudient. Licentiã. qa habēt licētiã magnã. Proniores. iclinatiores. Obesse. nocer. Ac eo. hoc debuit istruer: Ac ex hoc. Eo tm̄. Curãdũ. s: laborare. s. pricipibus. Quod illud. Docēs. Honestũ. Pauciores. s. filii pricipũ. Audire. ut moneãt Itaq; miꝝ. loquit ēt de illis qbus nutriunt i curiis i domib⁹ principũ q nũq̄

ēt libēter bene monentibus audire: q̄to & ipsi ꝑ multã licētiam ꝓniores sunt ad peccãdum & eoꝝ peccata obesse pluribus solēt: ac eõ qdem magis curandũ ꝙ pauci sunt q̄ dicere eis ꝙ ueꝝ decētq; sit audeãt: pauciores q uelint audire. Nam q uult ueꝝ audire facile iuenit a quo audiat. Itaq; mirum uideri põt: si sit qspiã bonus aut sapiēs i potēti statu at magnis fortũis natus nec aduersum unq̄ casum exptus: & si quis eiusmodi hũc ꝓ quodã quasi terreno deo amãdum colēdũq; existimo: qppe cum iter affluētiam reꝝ ad omnes uoluptates suppetentium ad facultatem assequēdi quæcũq; cupierint: & adulatoꝝ ingentem copiam q solent ex stultis isanos facere: uix rõni ac recto

repiunt boni eo qa i dictis locis sũt plures hoies & uarie cõplexionis & pluribus matribus & q uero nothi & q uero legitimi reperiũtur lusores blasfematores. Ita ꝙ oportet sequi eoꝝ uicia sæpenũero ex nimia familiaritate ēt reperiunt boni ut in curia romana sunt boni ꝓlati & ueri sacerdotes. Itaq; miꝝ. q̄si dicat est res mirãda ꝙ ipossibile ē: sed aliquotiēs regula fallit posset aliqs dicere o nõ habem⁹ liberꝝ arbitriũ ñ possumus eligere bonũ confiteor sed nimia familiaritas cõuertit i malũ. Quispiã aliqs. In potēti statu. in dominatiõe cũ pricipibus in curiis. Aduersum. ifœlicē Experitus. sit. Casum fortunam. & ꝙ semꝑ steterit in deliciis. Eiusmõi. talis. s. sapientis. Terreno deo. ut haberetur tanq̄ deus in terris. Amandum: ab hominibus. colēdum: honorãdum. Qui adducit rõnem ꝑꝑ magnã licentiã faciunt ut uolunt eo qa habũdant diuitiis: qa ibi sunt uoluptates luxuriæ superbiæ inuidiæ blasfemiæ adulatores deceptores nullũ de hiis possum⁹ dar bonũ iudiciũ. Quippe: certe. Affluētiã: abũdantiã. Suppetētiũ: ministrantiũ. Facultatē assequndi: deridēdi. Adulatoꝝ: ꝙ laudãt cũ sint sãi faciũt isanir: ut in terētio de gnatone q laudabat suũ dñm Trasonē: q de stulto faciebat ipsum isanũ. Nota qa magis ē isan⁹ q̄ stult⁹. Adulatoꝝ assentatoꝝ laudatoꝝ. Ex stultis: de stulto. Vix: cũ magno labore qa nõ põt dare rectũ iudiciũ de istis talibus. Vix: cũ labore. Recto uero. Vacat: fuit ministrat. Vspiã: aliqs Id probat auctoritate Platonis qui idem dicebat. Id: illã rem. Pulcre: ualde.

Sētiebat:cōſentiebat. Cōmode:apte. Significauit:demōſtrauit. A d uerbū
de uerbo ad uerbū. Ex gorgia: uiro pſtantiſſimo phō qa idem dicebat. Trāſ
feramus:dicamus. Difficile: uerba gorgiæ dicebat fuiſſe maximā difficulta
tem poſſe uiuere iuſte in domib⁹ pricipum ob magnā licētiam. Inquit. ſ.
gorgia. Plurima: maxima qa ſi uiuerēt iuſte & eē boni eēnt maxima laude.
Sed: hoc ſæpe conuenit ex
licētia parentū ſuorꝝ q ni-
mis patiunť eis. Indulgētia
indulgere. Emoliri: facere
moles. Eneruare: idulgere
Quod. ſ. i his manifeſtū ē:
& maxime in mulieribus
uiduis q̄ habēt unicū filiū
ſolū & in oibus erūt cōpla
cētes. Q ď. ſ. comliore. Ple
rūq̄: ſæpe. Viduis: ſine ma
ritis. Placet. aliq bene ſunt
q uolūt ex cōſuetudine nu
trire filios ſuos i domo: ſ;
extra urbē: extra domum:
aut in domo ſuorꝝ amicorꝝ
cognatorꝝ. Q uoſdam: ali-
quos. Cōſuetudo gētium
uel apud quoſdā gētium.
Q uæ: cōſuetudo. Cogna
tos: attinētes. Q uos: dicit
ꝙ ſæpe q̄uis i domo aliorꝝ
ignoſcūt & iueniunť mul-
tum idulgētiores: ſed tñ ñ
habēt ita lniam reddunt ſe
ad meliora ſtudia qa ipſos
aliquātulū pudet. Quos:
adoleſcētes. Hoc ipm: in id
ipm qa. Indulgentiores: ut
cōplaceāt. Intelligāt: ppendūt. Solutiorē: liberā. Adimit: remouet. Et con-
ſuetudo. Melioribꝰ: qa dant ſe ſtudiis qñ ſunt i domo aliena. Q uæ dicit iſta
appellanť ſtudia libteralia. Intētiores: magis attētos. Reddit: facit. De qbus
ſtudiis. Dicere. ſcribere ad plenū. Liberalia: ſupius docuit quæ ſunt uitanda
& noſtris præceptoribus ſequi & melioribus ſtudiis quia in hac parte uult
oſtendere ſtudia liberalia & q̄ differētia ſit iter ſtudia liberalia & mecanicas
artes: & ꝙ bonum ſequiť in arte liberali. i. ſtudio ut phia rhetorica. Ars uero

iudicio natat uſpiā locus. Id pulchre pla
to ſentiebat & cōmode paucis uerbis ſi-
gnificauit quē nos locum huc ad uerbū
ex gorgia trāſferam⁹. Difficile eſt enim
inquit & plurima laude dignū in magna
peccandi licentia iuſte uixiſſe. Sed & ni-
mia quoq̄ parentum indulgentia emo-
liri atq̄ eneruare adoleſcentes conſueuit
quod in hiis plerunq̄ manifeſtum ē: qui
ſub uiduis matribus p delitias ſunt enu-
triti. placet igiť quæ eſt apud quoſdam
gentium conſuetudo: ut liberos ſuos aut
extra ciuitatem aut certe extra domum
apud cognatos: amicoſue educare curēt
quos & ſi plerūq̄ indulgentiores inueni
ret. Hoc ipſum tamen ꝙ in aliena domo
uiuere ſe intelligant ſolutiorem illis licē-
tiam adimit & melioribus ſtudiis quæ li
beralia dicimus itentiores reddit; de qui-
bus tpus ē iam nos dicere. Liberalia igiť

mecanica ē illa q̄ ppria uēdit merces: ut sutor & cerdo. Liberale uero studiū est illud ꝙ facit hoīem liberꝝ p se: ut supra medicus phus grāmaticus astrologus: qa illa uirtus nō pōt tolli nec furari ab aliquo nisi morte mēte qa uirtus est illa q̄ facit hoīem liberꝝ ut inqt Cicero uirtus ē una altissimis īfixa radicibus q̄ nulla ui labefactari pōt nec demoueri loco: & iō pōt cōsequi maximum honorē & gloriā & istud pōt dici lucrū cum lucrū uero mecanicæ artis ē pecūia q̄ labilis & fragilis est: nō liberale lucrum: qa nō fac hoīem liberꝝ eo qa pōt eripi furari. Quæ: studia. Digna: conuenientia. Quib⁹: studiis. Virtus: qa artis liberalis ē hr̄e uirtutē & sapiētiam. Exercet. s. ad studiū. Colit. s. hr̄e. Quib⁹ & uirtute & sapiētia. Corpus: qa ex uirtute disponūt corp⁹ & aīum ad bn̄ uiuēdū. ad optia. s. res optiasūn hoc ē pmū lucrū studii lr̄alis hr̄e honorē & gloriā honor. i. hoīez uirtuosū. Gloriā i se: cū uidēt se i maxia

studia uocam⁹: q̄ sunt hoīe libero digna ea sunt q̄bus uirtus: ac sapia aut exercet̄ aut colit̄ q̄bus q̄ corp⁹: aut aīus ad optia quæq̄ disponit̄. Vn̄ honor & gloria hominib⁹ q̄ri solet: q̄ sunt sapiēti pria post uirtutē ꝑposita p̄mia nā ut i illiberalibus īgeniis lucrū: & uoluptas ꝑ fine statuit̄ ita ingenuis uirt⁹ & gloria. Oportet igit̄ a prima īfantia his intēdere: & ad sapiētiā oī studio conari. Nam si nulla est priuatarꝝ artiū ēt earꝝ q̄ min⁹ acuminis exigūt quā excellēter asseqqs possit nisi a teneris annis illis incubuerit. Quid de sapiētia iudicabim⁹: q̄ tam multis magisq̄

sapiētia. Vn̄: ex q̄bus. s. sapia & uirtute. Honor i alios: gloria uero i se. Que. s. honor & gloria declarat ꝑposita anpo sita. Præmia: lucra sua. Nā pulchra cōparatio: nā queadmodū lucrꝝ pmiū est pecuniarꝝ i artib⁹ illiberalibus: ita pmiū ē igenuorꝝ hn̄tium artē liberalē. Illiberalib⁹: nō hn̄tes artes liberales. Lucrū. i. uoluptatē pecuniarꝝ quā lucrant̄. Statuit: dat̄. Pro fine: ut finis sua ut lucrant̄. Ingenuis: uirtuosis & sapiētib⁹. Virt⁹: honor ex uirtute sequit̄: cōseqns p mente. Oportet: qa supius docuit dr̄am inter artē liberalē & mecanicā & q̄d lucri iter utrasq̄ ptes. Nūc docet qn̄ debem⁹ laborare i cōseqndis artib⁹ sapiæ ꝙ dicit si qs uult oīo cōseq icipiat ab adolescentia. Oportet necesse ē: qa si nō laboram⁹ & ualde nō poterim⁹ asseq. Infantia: i ætate. vii. anorꝝ. His: pueris. Intēdere: laborat̄ opā dare: Studio: diligētia. Conari: est i reb⁹ difficilib⁹. Nā: argumētū a minori dicit ꝙ i oībus artib⁹ priuatis necesse est icipere ab īfantia si ad pfectionē senectutis sunt ꝑfecturi: q̄si dicat ē maxima difficultas posse reqri. Nā nulla artiū. i. nulla ars. Priuatarꝝ: mecāicarꝝ q̄a faciūt hoīem priuatū & nō liberꝝ. Quæ min⁹ acuminis. s. artes & minus ingenii & itellect⁹. Exigūt: reqrūt. Excellēter. ꝙ bn̄ sciāt. Quis: aliqs. Illis:

pueris. Incubuerit. supra steterit. Quid a fortiori poterimus asseq̃ sapiam Quæ sapia. Multis ad nũerũ qa ẽ opus uidere: audire multos libros. Magnis ad q̃titatẽ. Cõstat: laboret. In q. s. sapia Vitæ: qa regimꝰ uitã nr̃am ex ꝑceptis sapie. Rõnes: qbꝰ rõnibꝰ uiuere debemꝰ. Nõ erimus: bis dicit nõ erimus ad maiorẽ uim dicit certe nunq̃ erimꝰ sapiẽtes in senectute: nisi a pueritia iceperimꝰ: & Hẽri: teneri. s. sapiẽtes. Sapere: esse Nec uero: dicit ꝙ nõ debemꝰ tenere id ꝙ uulgo dr̃. s. cũ sint sapiẽtes in iuuẽtute supra etatẽ suã ultra etatẽ q̃si ꝑter nãꝫ i senectute adiscere: qa efficiunẽ stulti eo qa nõ debemꝰ existimare. Suscipiendũ: tenẽdũ id. Pene q̃si usurpatũ: dictũ. Supra ætatẽi.. ultra qa nã nõ cõcedit: qa multi cũ sint in ætate hñt ita ꝑspicuũ ingeniũ. Sapiãt: sint sapientes. Factos maiores. s. crescendo existimemꝰ. Desipere: i. ĩanos stultos eẽ q̃q̃ dicit ꝙ hæc snia est rõ physica. Et hoc hæc snia. Nõ abhorreat: nõ sit alienũ. In q̇busdam: in aliq̇bꝰ. Puberibus in adolescẽtia. Vigeãt: sint in statu in sapia. Aetate: cũ sint hoies. Marcescunt. i. sint stulti. Quo in gñe: introduxit quoddã exemplũ in hac ꝑte: ad sniam supiorẽ, qdã senex q̃ cõfutatꝰ a quodã iuuene: q erat iuuenis ꝑstantissimꝰ & prudentissimꝰ: cũ audiret senex iuuenẽ doctissimũ eẽ Rñdit senex: si nũc es sapiẽs: qñ eris senex eris stultꝰ: & sic alta uoce dixit ut iuuenis audiret uer it se erga senẽ dicens iuuenis signũ est ut eras sapiens in iuuentute tua nũc uero es stultꝰ ergo ꝑcussit se ꝓpriis uerbis: qa nihil peius q̃ ꝓprio sermone ferire. Obscuꝝ: ignotũ inauditũ qa ignorabãt nomina sua uidelicet iuuenis & senis. Is: iuuenis. Præter ætatẽ: ꝙ dicit erat cõtra naturã ꝙ erat tã sapiens. Probꝰ & nobilis. Hẽret: tenet. Miraculũ ꝙ fuisset tam prudẽs. Illũ: iuuenẽ oñderẽt. s. aliq̇ qa dicebãt ille est iuuenis prudentissimus

rebꝰ cõstat: & in qua arte totiꝰ uitæ ꝑcepta rõesq̃ cõtinent. Nõ erimꝰ ꝑfecto: quoniã sapiẽtes: & hẽri: & eẽ uolumus oẽs. Nõ erimꝰ inq̃ in senectute sapiẽtes nisi iuuenes primũ bñ sapere ceperimꝰ Nec uero suscipiendũ est: ꝙ oĩbꝰ pene uulgo ẽ usurpatũ: ut existimemꝰ eos q iuuenes supra ætatẽ: rõne sapiãt maiores factos desipere aliq̃n solere: q̃q̃ & hoc qbusdã nõ abhorreat a physica rõne: qbꝰ cũ in puberibꝰ sẽsus uigeãt: crescẽte postmodũ ætate marcescũt. Quo i gñe ẽ senex qdã: ab adolescẽte cõfutatꝰ obscuꝝ ẽ aũt utriusq̃ nomen: cũ eni is preter ætatẽ prudẽs ꝓbusq̃ hẽret: seniq̃ admirandũ illũ oñderẽt. Erit igit̃ inqt i senectute demẽs q sit in adolescẽtia tã sapiẽs & ita qdẽ uoce sublata ut adolescens audiret. Ille uero inati acumis nihil obli

respectu senis. Inquit: dicit senex. q: iuuenis. Et dixit senex. Sublata alta uoce Ille iuuenis audito sene. Innati: naturalis. Acuminis: subtilitatis igenii. Nihil: nõ in eũ: cõtra senẽ. Protin⁹ subito (ut aiũt) ut in puerbio. Et ẽ qdẽ: i hac pte docet: de nõ nullis q sũt ita subtilis ingenii: & hñt multũ uidere cũ sint sine doctrina sciũt loq de reb⁹ magnis: tñ igenii sũt hoc uero uẽit aliquotiẽs ex defectu pñs: qui nolũt ut dent opã studio: sciunt intelligere inuestigare. Ex natura: hñt ex nã: tã pspicuũ ingeniũ uident stetisse in studio. Plerisq: multi celebritas: sbtilitas. Inuestigandũ: ingrendũ. Acumẽ: subtilitatẽ doctria cũ ñ hñt doctrinã sed nãlẽ instinctũ Quæ: sciũt. Grauissimas: plenas ãt quoq iuuenũ. Ingenita: nãlis. uis: igenium. Eruditione: qa uñ sp fuisse erudit⁹ in documentis & uixisse i doctrina. Corroboret: fortificet: disciplia: doctrina. Disciplia: doctrina. Sũmos. d. q multi sunt ex his q sũt ita sũmi igenii efficiunt potẽtes in diuitiis. Sũmos: magnos i summo

tus. atq in eũ ptin⁹ cõuersus: tu ergo in qt pclare i adolescẽtia sapiẽs extitisti: fuisq illũ (ut aiũt) armis cõfodit. Et ẽ qdẽ ex natura i plerisq iuuẽib⁹ tãta igẽii celebritas ad itelligẽdũ: & ad inuestigãdũ tãtũ acumẽ ut uel sine multa doctrina d reb⁹ maxis loq possint: sentẽtiasq dicer grauissias quoq ingenita uis si eruditiõe cõrroboret iuuet q disciplina sũmos uiros parere ea res solet. Vt igit hi diligenter curãdi sĩt ita ñ negligẽdi q mediocri ualẽt ingẽio qn uel hoc poti⁹ iuuãdi q ẽ in eis uis nature defectior. Omnes tamẽ a pueritia studiis laboribusq mãcipãdi dum faciles animi iuuenes dũ mobilis:

statu. Parere: producere. Ea res. i. acumen ingenii. Vt q dicit ualde sunt diligendi illi. Curandi. i. amandi habendi iu magna diligentia. Vt habemus exemplum de Aretino tam uiro præstantissimo: qui filius fuit cuiusda; oplionis cum incidisset in quodam nobili uiro arripuit eum: & misit ad scolas & tandem factus uir præstantissimus. Omnibonus leonicenus uir eruditissimus factus qui i utraq lingua per uniuersum mundum uiget & uiguit tãdem animam suam ab bonis moribus ad cælestia regna duxit &c. Itaq dicit illi qui sunt ita mediocres nõ sunt aspernendi: eo quia sunt illius naturæ etiam ueniunt ad bonam perfectionem & ad honorem sunt adiuuandi tales. Negligendi: dimittendi: puipedendi. Nolent: possunt: iuuandi: scilicet sunt. Ius: ingenium. Defectior: q deficit: quia non procedit a se: sed a natura eo quia natura sic data est: ut non capaces ad litteras. Omnes: quod dicit omnes enim a pueritia sunt mittendi ad scolas dum sunt teneri & faciles ad discendum. A pueritia: ab adolescentia. Mancipandi: dandi. Faciles: habiles

ætas: ut est maronis uersus: at eo magis tūc īsistēdū quo ætas illa eruditōi aptior est q̄ cæteræ: q̄q̄ & omni ætate discēdū ē nisi fortasse turpi⁹ aliqn̄ est discere q̄ nescire. Quodq̧ contra iudicauit Cato ille portiæ familiæ prīceps q latinas litteras ꝓpe senex: græcas iā certe senex edidicit nec credidit seni turpe discere q̄ eēt pulchrū hōi scire. Socrates ēt tant⁹ philosophus iam ætate ꝓuecta fidib⁹ operā dedit: digitosq̧ suos magr̄o formādos cōmisit. Cū nostros īterea iuuenes si placet deo præ mollitie discere pigeat & uix dū ablactatus pudeat sub magr̄o ē: q tn̄ iudicio ꝓprio minie cōmittēdi sunt sed bonis actib⁹ ad bona rectaq̧ studia sūt īducēdi. Nā alii qdē laude: & p spem honoris: alii munusculis blāditiisq̧ alliciendi minis alii flagrisq̧ cogēdi erūt atq̧ hæc qdē oīa ita rite pēsāda; rōneq̧ moderāda

Nobilis: eo q̄a efficit. Marōis: Virg. At eo: supra dixit duo fuisse īgēia: Vnū ꝑspicuū aliū n̄ mediocre. In hac pte docet: quo tpe debē⁹ instruere pueros ad doctrinā. s. a Pueritia q̄ ætas aptior: & in q̄libet arte posse adiscere & autē ꝓbat. At sed eo: ex hoc. Insistēdum. laborādum. Quo: ut. Eruditiōi. doctrine. Aetas a pueritia. Cætere. s. ætates. Omni ætate. i pueritia & adolescētia ī uirilitate ī senectute. Turpius: res turpi⁹. Cōtra ī cōtrariū. Portiæ familiæ: sic noīata. Prīceps: dn̄s nemo ꝓerat ipi. Qui cato. Prope q̄si. Græc⁹: cū fact⁹ est senex. Nec cato. Credidit. i. existiāt. Turpe: res turpis. Qd̄. i. adiscere. Tātus magn⁹. Prouecta: cū iam ꝓuenit ad ætatē senilē. Fidib⁹: tam tui sono didicit pulsar̄ lirā. Magr̄o: a. Formādos: ponendos q̄a su⁹ magister accipiebat digitos socratis & ponebat sup cordas dicebat. n. tange hūc tastū. Cū dicit paul⁹ sed nr̄o tpe ipsos pigeat & pudeat ire ad scholas: eo q̄a sunt ita molles nutriti in delitiis faciūt ut uolūt: nō sunt adeo remoti a pectore mr̄is nolunt obedire parētib⁹. Præ mollicie: nimis delicati nutriti. Vix: q̄si. Ablactatos eo q̄a nō amplius lactant Qui: adolescētes. Proprio iudicio. i. s̄m suā uoluntatem q̄a patres debēt corrigere & nō ꝑmittere eos ut uolūt. Minie: nō. Cōmittēdi: cōcedēdi. Bona studia: ut ad doctrinā. Rectā ut ad mercātias q̄a oēs nō possum⁹ studer̄. Nā alii cōueit ꝑceptorib⁹ & maxie q hn̄t docere filios & cognoscer̄ eoꝶ naturā & ingeniū suū cōplexionē ut aliq p blādicias: aliq minas: ergo s̄ʒ q̄litatē. Nā alii sunt alliciēdi. Laude: laudare ipos. Spem: q̄a cōsequūt honorē. Alii. s. pueri Minis qn̄ sūt aspi iobediētes. Munusculis: donis: un̄ paruū mun⁹. Blādiciis facetiis. Alliciēdi: cōducēdi. Flagris: uerberib⁹ hæc oia supradicta. Rite iuste. Pēsanda: cōsiderada. Moderanda tēperanda. Ingenio: cuius ingenii sint

& mee cõplexionis ut īfra docebit cõplexiones hoīs q̄a eēt op⁹ scire phyam
Vicissim.i.alt̄nati:ut uirgi.i bu. Amāt alterna camene. Artib⁹:cognoscerē:
Et:duo debet hr̄e. Preceptor:uidelicet ne sit nis facilis. ne nimis seuerus. Et:
erit. illis:pueris. Faciles:bn̄igni. Seueri:rigidi aspi. Nā:reddit rōnē. Indolē:ī
geniū bonū ad doctrinā. Soluit:remouit. ita:nō debem⁹ eē nimis aspi. Gra

ut ī eodē īgenio uicissim his artib⁹ p̄cep
tori utant̄: & cauēdū ut neq̄ nimiū illis
faciles: neq̄ nimiū seueri sint. Nā ut nĩa
licētia bonā īdolē soluit: ita grauis & assi
dua castigatō īgenii ui eneruat: natureq̄
igniculos ī pueris extīguit q dū timēt oīa
audere nihil possunt: fitq̄ ut poene semp
errēt dū in singulis reb⁹ errare se timēt:
maxīe uero ī qb⁹ suphabūdat nigra co-
lera laxius cōtinēdi erūt eosq̄ plurimum
suo arbitrio cōmitti cōueiet: & libtate io
cisq̄ oblectari: ī quo gn̄e cōplexiōis non
oēs qd̄ aristoteles uoluit s; plurimi certe ī
geniosiores sūt. uer̄ euēit ut pleriq̄ īge-
nio liberali p̄diti dū recta studia seq ipo
cōtēdūt aut manu iiecta reuocāt̄ aut q-
busdā oppositis q̄si repagulis in cursu
subsistere coguntur: aut alio diuertūtur

uis: Aspa: Assidua: cōtiua
VI. potestatē: Eneruat: re-
mouet trahit. Igniculos: il
la sbtilitas & illud acumē
bonū ī pueris. Extinguit ī
fficit. Qui & qñ ita timēt
pp aspitatē ñ sūt ita pterre
facti q̄ nesciūt discere nec
loq. Qui: pueri: Fit: cōtin-
git. Pene: q̄si: maxie sępius
docuit q̄ aliq docent̄ mu-
nisculis aliq minis: sed quia
sc̄ narie opinionis & uarie
cōplexiōis & habitudis ho
minū docet. n. q sūt dediti
doctrie: nec ne. Nā dicit q̄
illi q hn̄t colerā nigrā sunt
melācolici ñ sc̄ cōstrigēdi
ad doctrinā: ꝑ solū p se eo
qa tales hn̄t bonū igeniū
& hoc ait Aristoteles: sc̄ di
mittēdi pp melāconiā: Ma
xime uero illi supabūdat:
supat magna. Colera: sūt
melācolici. Laxius: ī maio-
rī licētia. Eos: hn̄tes colerā
nigrā. Plurimū: maximū: ualde: Arbitrio: ad sui placidū. Comitti: dicit & cō
ueniet. s. eos. In quo: ñ tn̄ oēs sunt ꝑ in maiori pte: cōplexionis: habitudinis
uarie sūt cōplexiōes. Libtate: cū licētia. Oēs: sunt. Quos: s. hn̄tes nigrā co-
lerā. Plurimi. multi istoꝝ. Ingēiosiors: s. ad discēdū. ꝑ sc̄ sepenūo ipediti aut
pp iopiā. aut ex bello. aut peste: aut q̄a opus ē curā hr̄e de familia. Verum:
sed. euenit: cōtingit pleriq̄ multi. Prediti: ornati. Studio. s. doctrine. Cōten
dūt. s. nitunt̄. Iniecta. s. opposita: q̄ dicit semp aliqd occurrit q̄ nō pōt dare
Opa: studio. Reuocātur: renouantur: Oppositis: cōtrariis. Repagulis: ac si
eēnt repagula ab equis qñ ponunt̄ repagula nō possunt fugere. Ita pueri
nō possunt studere. Cursu: doctrina. Subsistere: deficere in ipso cursu ī stu-
dio. Alio: ex aliis reb⁹ ipediunt̄. Diuertunt̄. remouentur. Plurimis. decla-

rat ex nimia pauptate censeant. & opꝰ ē ut trāsferant se ad aliđ exerciciū ut
possint uiuere. Plurimis: multis rebꝰ: n. qa angusta inopia rei familiaris dor
mꝰ sue qa paꝝ habet. Quæ angustia. Liberū: boni ingenii. Ad meliora. s.
studia. Natū: dico aium. Quæstui: lucro: Coegit: urget: iseruire dare opam
tuā: dicit tñ multi sūt bōi igenii ꝙ oio dāt opā studio & patiunt oēs labores &
difficultates ad tollerādum
& stādo cū aliis dūmō pue-
niat ad uirtutē: extrēas: ul
timas gñosa nobilis. Altū
ad doctrinā. Emergere: ex
ire. Et magis dicit ꝙ sepius
nocet hōini hr̄e habūdātiā
diuitiaꝝ. q̄ facit iopia qa si
hō ē iops dat opā studio ut
pueīat ad sūmā uirtutē sed
si diues nihil curat qa solū
hēt uoluptatē diuitiaꝝ. p
fusa habūdās. q̄ suma io-
pia. s. pauptas. Cum de his
multi. n. sr̄ diuites q hñt bo
nū igeniū sed diuitie r̄mo
uēt qa ex nimia licētia ex
nimia libtate non dat opā
studio & solet dici o q̄tꝰ es
set uir pstātissimꝰ. si inops
eēt qa diuitie ipsū ipediūt
his supdictis. s. q̄ sūt nigra
colera. quā p q̄tū. Magnꝰ
i. eēt uirtuosus. Minoribꝰ fortunis i pauptate: Quibꝰ: nō solū ex diuitiis re
nouer uirtꝰ. sed pp malos mores & mala cōsuetudinē q̄ dāt patres in pueri
cia ex nimia licētia & libtate pmitūt facē ut uolūt. Quibusdā: aliqbꝰ ipsiū: p
ceptū. Suscepta: accepta. Obstitit: cōtradicit. neutꝝ aqsitiuū nō possunt p
uenire ad uirtutē. Nā: rō ꝙ capiūt i pueritia retinēt i adolescētia aut bonos
aut malos mores. Nobis: mioribꝰ. i. i pueritia qñ sūt pueri malos s crescētes
Pueri: patiūt queadmōꝫ sr̄ nutriti & educati a parētibꝰ suis. Studiis: uolūta-
tibꝰ. Innati: ualđ nati. Sed id: nō solū sequūt mores parētū. i. uolūtatē suoꝝ
sed multi sūt q uolūt seq cōsuetudinē. i. mores suaꝝ ciuitatū ergo patres sē
per deberent nutriri in bonis urbibꝰ ubi consistūt boni mores & pcepta bo
na. Plurimū ualde factu: fieri ꝙ. s. tenere cōsuetudinē ciuitatū. Probāt lau
dant. Cæteri: maior pars. Ergo: est res difficilis: aut ad bonū aut ad malū

pluris. n. angustia rei failiaris ipedimēto
fuit q̄ liberꝝ aium & ad meliora natū q̄-
stui coegit iseruire: tā & si p extremas dif
ficultates gñerosa nā solet i altū emerge
re: & magis pfusa reꝝ copia q̄ sūma ino
pia bonis igeniis nocere cōsueuit. Cū de
his n̄ sin̄ idignatiōe n̄ dici soleat o q̄ ma-
gis hic erat futurꝰ uir si i minoribꝰ esset
fortunis natꝰ qbusdā parētū ipiū & ab i
fantia suscepta cōsuetudo obstitit Nā &
ꝙ minoribꝰ nobis cōsuetū ē facile id ma
iores facti seq solemꝰ & pueri libēter pa
rētū studiis qbꝰ inati atq; inutriti sr̄ da-
ri se patiūt. sed id qđ ē i ciuitatibꝰ cōsue
tū plurimū seqmur tāq̄ sit id optimū fac
tu. ꝙ cæteri & pbāt & faciūt. Ergo diffi

inoibus rebus deliberare. Nam aut libera: q̃a superius dixit ꝙ omnium de
liberatio est difficillima. ꝙ dicit aut est libera deliberatio aut nõ si libera seq
ipsam & nõ ꝑmittere eã. si aũt mala noli sequi sed aliq̃n bñ est bona & libera
sed false opiniones & peruersi ſmones & mali homines dissuadebũt ab aĩo
suo & maxie q deliberauerit bonã deliberationẽ. ut si aliqs dliberauerit oĩo

cillima oĩum ẽ ea delibatio nã aut liba ñ
ẽ aut ad eã nõ nisi falsis opionib9 ibuti ex
mala cõsuetudine: & hoium ꝑuerso ser-
mone uẽim9. Datũ tñ ẽ qbusdã munere
dei singulari ut ipsi ꝑ se rectã uiã sine ul-
lo duce & inire & teneṙ potuerit. Paucis
illis qdẽ: & quos æqu9: ut ait poeta Iup
piṫ amauit aut ẽt gẽuit ut fabulis quoq̄
aliqd dm9 q̃lẽ i ꝑmis hcu. accepi9 ꝙ gre.
tradũt & lati p9eos meinerũt h.n. cũ du
as cerneret uias: unã ũtutis: altẽ ã uolupta

se dare studio lraꝝ aut grã
tica aut phya. Nã libera: li
beratio est q̃ facit hoiem li
herũ. Falsis opini. q̃a false
opiniones dicẽt qd tot stu-
dere ad scolas. Imbuti: nos
plent. Peruerso ſmone. q̃a
malo aut sunt mali uiri re-
mouentes ab aĩo. Nã aut ñ
libera: dicit ꝙ nõ põt delibe
rare puer in adoloscentia
sua qd agere uelit q̃a nõ ẽ
in etate sed tñ q̃a cũ sit in
adolescẽtia i ætate. 14. an.
dbet sciṙ & dliberaṙ qd actu
rus sit & seq illa dliberatõe
illã artẽ dũmõ sit bõa & hõ
sta. Datũ ꝙ dicit sunt multi q̃ in adolescentia sua per se sciunt qd agendũ sit
& suũ finem. sed si sunt: possumus dicere datũ desuꝑ donũ diuinum pauci
nõ sunt ut fuit de hercule q tractatur a xenofonte: cũ eẽt in adolescentia co
gnouit suum finem ut clare in texu uidebis. Datũ concessum munere: do
no. duce. sine aliquoꝝ opinione. Inire: ingredi. Paucis est datũ. Et quos ut in
quit poeta uirgi. amauit paucos. Et qñ eneas inuenit illas duas uias ignora-
bat quo ire deberet aut ꝑ rectã aut ꝑ sinistram ꝑ rectam ꝑ uirtutẽ ꝑ sinistrã
ꝑ uicia. Poeta uirgi. Vt in fabulis: dicemus: q̃ tractãtur in fabulis ut de her
cule. Quos: adolescentes. Equus iustus genuit: generauit. Dem9: scribem9
dicem9. Accepim9: audiuim9. Quod: quã rẽ. s. de hercule. Tradũt: scribũt
Eos grecos meinerũt: rcordati sṫ: q̃a ẽt nos latini hẽm9 memoriã q̃a itrodu
xim9 etiã d hercule. Hic. n. cũ supi9 dixit difficillia eẽ oiu3 dlibatõ pauci ue
ro sṫ cũ sint i illa adolescẽtia sciãt delibare. S3 tñ hercules cũ eẽt in illa etate
sciuit eligeṙ uirtutẽ & reiceṙ uoluptatẽ. Cũ reꝑiṙt illas duas mollicies aꝑ sil
uã in triuio suꝑ illas duas uias una q̃ erat a manu dextra i q̃ cõsistebat uirt9
Alia uero a sinistra q̃ interꝑtaṫ uoluptas hui9 mũdi. Illa uero formosa scia i
qt si uis mecũ uenire faciã te pulcrũ diuit: habebis mulierẽ prestantissimã q
ait hercules q finis erit in me moriẽs noluit sequi eam. Illa uero ma. ait:
si uis mecum esse dabo tibi labores sitim fames calores. Sed tu9 finis erit per
petua & bona: & per hoc intelligitur ꝙ nihil aliud significat nisi ascendere

ad uirtutē & honorē patiūf sudorslabors.sudors ad studēdū sūt spie:arbor
uero amarissia deide uero dulcissia & utilissia hic.s. hercules:cernerēt uiderēt
ē pplesis fig. cōstru.ē totū & pprietas & deteriatiōes ptiū.s. uoluptatī.s.ut
i hoc mūdo ut uis⁹:tact⁹gust⁹.forte:a cāu id etatī hn̄s illā etatē herculis ut
multi asserūt q obiit.142.ānorꝝ.agēs hn̄s.s.hercules:uita qa delibauit finē ul
te sue & secut⁹ uirtutē sum
da accipiēda i solitudinē i
desertū:seccessit uēit:ibiq i
solitudie secū aio suo:cogi
tās:hercules ea etas.s.ado-
lescētia imbecilli:debili qa
pauci i etate q sciāt delibe-
rar:cōsilio caper cōsilium
relecta expulsa uoluptate:
s.mūdi cōplexus .s. hercu
les unde ex qua re dr̄q trā
slatus ē in cœlū s̄m opinio
nem hoium & s̄m fabulas
multos:ad nūerꝝ.it: uiā ex
truxit ordiauit. Ita dic̄:bn̄
fecit hercules:ille hercules
Nobiscū. dicit ēt nos debe
m⁹ facere illo mō seq uirtu
tē:nobiscū:ita facere debe
m⁹:p̄ceptis qa precepta &
man⁹ p̄ceptoris ducūt nos
ad uirtutē qa ōndit nobis
cū māu.pbi:sapiētes: Aut
si uiq dic̄ uiolētia & necess
sitasq dar multū pdē ad uir
tutē. Vi:uiolētia. Ad id.s.

tis:forte id ætatis agēs qū de tota uita de
libatio sūenda ē i solitudinē secessit:ibiq
multū ac diu secū cogitās: ut ē cā ætatis
ibecilli iudicio cōsilioq uirtutē tādē rei-
ecta uoluptate cōplexus ē Vn̄ sibi q gra
ues: ac multos labores opione hoium i-
ter i cælū extruxit. Ita igit̄ ille. Nobiscū
aūt bn̄ agit̄ si p̄cæptis manuq deduce-
mur ut probi sim⁹; aut si ui ēt necessitate
q ad id cogamur:ē.n.fœlix necessitas q̄
cogit ad bonū. Quāq̄ & tibi quoq V b-
tine id uideo in pte cōtigisse eni:Cū duæ
sint ex studiis atq artib⁹ hoiu q̄ p̄cipue
& ad excolēdā uirtutē & ad parādū glo-
riā maxie sūt affines armorꝝ uidelicet ac
lrarꝝ disciplina: liceretq tibi p parētis in-
dulgētiā solā militarē: q̄ familie urǣ pro
pe peculiaris est persequi. Tu utrāque

ad uiā uirtutī. Eni:qa q̄ cogit n̄ ē op⁹o ubtie ut cogarī tu ad hoc qa p teips
es icitata⁹ ad studiū. Video:itelligo cōtigisse iteruenisse: Cū dic̄ duo eē q ma
xie extollūt hoiez ad uirtutē.s.clerica & militia.i.ars militarī cito extollūt.
Cū:due artes.bn̄ sūt multe artes s maxie iste due:p̄cipue:p̄t alia.q:artes ex
colēdā uirtutē elleuādā. Gloriā ad militiā. Affines:cōiūcte. armorꝝ disciplia
doctria militie ac doctria lrarꝝ. Licerēt:laudat suos āncessors q fuer uiri p̄stā
tissimi i militia sed lris mime:sed ipe ubtin⁹ cōplex⁹ utrāq.s. Lrarꝝ & militie
idulgētiā: p idulgētiā. Parētis: pr̄is eo qa carebat patre:militarē hēbāt solū
militiā āncessores sui. ppe.qsi.peculiarī solitōis.utrāq:s.doctrinā militarē &
lrarꝝ.utrāq ex industria cōsecut⁹ ē artē militie: sed ex labore studiū lrarum

Tenaciter.frequēter. Cōplexus.cōsecutus. Vt equalib⁹ dicit nō fuisset eq lis cū suis añcessorib⁹.sed militie tm̄ qa miles sed dispar ī studio litterar̄ qa añcessores fuere absq̄ lr̄is. Lōgo iteruallo:p multū tps stetit ubertin⁹ añq̄ dedisset se studio & militie. Vtroq̄.& doctrina & militia. Probe. nobiliter: Maiores.añcessores. Excelluerūt.sepauerūt. Nō negligis magnificas. Tē

ita es & idustria & studio tenaciter com plexus: ut æq̄lib⁹ tuis lōgo iteruallo post hitis: cū maiorib⁹ quoq̄ certare ī utroq̄ laudis gn̄e possis. Probe igitur facis q & militarē disciplinā: ī qua semp tui maiores excelluerūt nō negligis: & ad ueterē hāc domesticā gloria nouā ēt lr̄ar̄ laudē adiicere tētasti. neq̄.n. imitari eos studes. Est āt hor̄ nostris tpibus turba igēs q̄ sibi opinionē doctrinæ ut dedecus abhorrēt. Haud licinii quōdā romanor̄ īpatoris sn̄iam p̄bas. q litteras uirus ac pestē publicā appellabat multo magis q̄ ille ait btās fore respublicas: si uel studiosi eas sapiæ regerēt. uel ear̄ rectores studere sapiæ cōtigisset. Et qdē q̄ uer̄ est litterarū disciplinæ: neq̄ demētiā adimunt: neq̄ malignitatem quin magis ut eos q

tasti.cōplexus. Domesticā gloriā.ad militiā. Nouam qa nūq̄ sui hūerūt doctrinā litterar̄.sed Vbertinus habuit. Laudē lr̄ar̄.doctrinā. Adiicere adiūgere. Neq̄ iprobat cōtra illā opionē q dn̄t ñ op⁹ ē lr̄as scire siqs nult bn̄ regē rēpublicā & q̄ poti⁹ ē pnities reipublice & p̄ferti cōtra opionē licinii ipatoris ꝛc. q̄ falsū ē neq̄ dic o ubertie bn̄ scio te ñ uelle seq̄ illa erroneā opionē. neq̄ studes.niteris. Est āt. dicit o quāta ē nr̄is tpibus turba q secuntur illā opinionē & p̄bat neronis exēplo. Ingēs magna. Dedecus doctrine est potius pnities: q̄ nō scire. Abhorrēt. odio habent Haud.nō laudas sn̄iam Licinii. Haud.non. Probas. laudas. Licinii. pro non. Qui. Licinus. Virus. uenenū. Pestē destructionē populi ꝛc. Appellabat.dicebat. Multo.alr̄ ēt dicebat. q̄ ille urbes eēnt beate q̄ regerēt ab illis q sūt studiosi aut ab illis q nitūtur rectores sapiētiæ: duo dicit q sūt sapiētes: aut q̄ nitūtur eē sapiētes. Ille Licinius. studiosi sapiæ.i. sapiētes. Eas.urbes. Vel.q̄.d.fore btās respu. Rectores. qui habent regere. Studere.niti. Contigisset.interuenisset. Et quidem. q̄ dicit uerum est si homo naturaliter ē malignus & inclinatus ad malum: & q̄ sciat litteras ille littere sæpe sunt causa q̄ peius faciat non q̄ littere sint causa. sed quia ita sunt maligne natura: eo qa littere faciūt dignoscere & bonum & malum.i. docēt sequi uirtutem & linquere uicia. ergo cum sint malignitatis nature & habere litteras fiunt peiores: non remouent de

mētiam: neq̄ malignitates. Disciplinæ litterarum, doctrina. Dementiā. stulticiam. Adimunt, remouent. Malignitate, nequitia. Quin immo dico tibi q̄ lr̄e adiuuāt hominem ad uirtutē & sapiētiā: q̄a oia regūtur ex uirtute. ex libris. Magnope. maxime. Ita, imo plus bn̄ dico q̄ lr̄e sunt sæpi⁹ principia iiurie & malignitatis & crudelitatis: & probat exēplo Neronis: q̄ si non sciuisset lr̄as certe non fuisset tā crudelis: nec tā malignus. cū eēt in adolescētia tam benignus & postq̄ addidicit lr̄as & fact⁹ imperator: fuit crudelis. Nā hēbat patrē clodiū q̄ fuit tā benignus. Nā uero erat p̄uignus Clodii fili⁹ adoptiuus: hūit duas uxores: hūit matrē mesallinam neronis mala foeia. posuit eni tantā irā iter Neronē & Clodiū q̄ nero expellit ipsū de inde fecit mori Neronem maritū suū. Quid. n. dicā de Catilina q̄ in adolescentia benign⁹: ita cū didicit litteras: factus est crudelis. asp ihūanus. Sūt lr̄æ iditia demōstratōes principia. Detegēde: uiuende. Pernitiosioris. destructōis. Nā dicit sumam⁹ exēplū a romanis Claudiū. p̄rem Nerōis in adoptiuū. Pricipib⁹ ducib⁹

ad uirtutē & sapiam nati sīt magnope adiuuāt, ita plæpe sūt aut indicia stulticiæ detegēdæ: aut istrumēta pniciosioris iiuriæ. Nā & Claudiū ne a Rōanis pricipibus discedam⁹ sane doctū accepim⁹. & Neronē ei⁹ priuignū atq̄ in principatu successorē eruditū ip̄rimis cōstat: quoꝝ prior iīsignis necordiæ fuit. Alter crudelitate atq̄ oib⁹ flagitiis cōtamiat⁹ q̄ rn̄ sub obtētu demētiæ dixit aliq̄n optare se litteras nescire: q̄ & optādū sibi p̄fecto fuerat: si mō nō alia rōne q̄ litteraꝝ ignarus eē clæmēs potuisset. Sed opinor eū si ēt litteras quoq̄ q̄ male apud se hītabāt eiicere sibi prorsus licuisset tā mature ac libēter factuꝝ fuisse: q̄ illā simulatā ad tēpus demētiā exuit nec cui uirtutū aut bonaꝝ artiū reliqu⁹ i se locus eēt. Cōtra ue

Sane. certe. Doctū. eruditū i lr̄is. Accepim⁹ audiuim⁹. ei⁹ Clodii. Pricipatu. q̄a postea uēit ipiū. Cōstat. māifestū ē. Quoꝝ. s. duoꝝ & Clodii & neronis. Prior. s. Clodi⁹. Insignis. demōstratio. Vecordie. q̄a uir iustus. Alter. s. nero. Flagitiis. tormētis scelerib⁹. Cōtamiat⁹. uiciosus. q̄ nero. Obtētu. demōstratōe. Demētiæ. sue. s. crudelis. Aliq̄n. dicebat nero q̄ erat male cōtēt⁹ q̄ unq̄ sciebat lr̄as: neq̄ optasset. q̄a si ignorasset n̄ fuisset tā crudelis s; fuisset bēign⁹. Dixit nero. Optare. nescire. Q̄d. s. nescire. Si mō. s. fuisset ignarus lr̄aꝝ. nesciuisset lr̄as ignar⁹. q̄ nisi scit. Clemēs bēign⁹. Sed opinor. dic certe existio q̄ si nero potuisset reicere lr̄as: q̄s hēbat. quis ap̄ ipsū male stetissent n̄ reiceret. Opinor. existio. Apd se. i aio suo. Eū: neronē. Habitabāt. s. male i ipo. Eiitere reicere. Prors⁹. o:o. Licuisset. regit accusatiuū. Mature.

cito. Simulatã .q̃a simulabat & dicebat se nũq̃ optare lr̃as nec scire. Exult. spo
liauit. Cui alicui. Reliqu⁹: un⁹. Cõtra. pbat p exẽplũ cõtra illã opionẽ supi⁹
dictã & pserti licinii q dicebat malũ eẽ scire lr̃as p Iacobũ q fuit dñs padue
de cararia: uir prudẽs magnanim⁹. s; lr̃ar̃ ignar⁹: tñ amabat doctos uiros
q signũ erat amar̃ lr̃as: & dicebat se fuisse oib⁹ fœlicior ẽ: si eẽt lr̃at⁹. Proau⁹
bisau⁹ erat pau⁹ Vbertini
in q̃rto gradu ẽ fili⁹ pf au⁹ pauus atau⁹. Prudẽs: q nõ eẽt lr̃at⁹ erat sũme pruden
tiæ. Magnanim⁹: cõuenit pricipib⁹ Magnope max
me. Cõtra. s. istor̃ suprad
ctor̃ opinionẽ lr̃as nõ p
desse: & nõ uelle. Doctos
hoĩs. Colui t: honorauit. s
Iacobus. Vt. d. q nihil sibi
defuisset fœlicitati sue nisi
unũ nõ eẽdoctũ q si doct⁹
fuisset: eẽt oibus fœlicior:
Vt dicebat Iacob⁹. Id unũ
unã solã rẽ. Fortunæ: fœli
citati. Defuisse dtecisse: so
lũ lr̃æ deficiebat. Q d̃ di
cebat sũmope desiderare.
Q uãtum: p q̃tũ. Liceat re
git actũm. Et i senectute:
posset aliqs dicere cur nõ
a disscis lr̃as o Iacobe: si ita

ro iacobus de Cararia pauus tu⁹: & pru
dẽs uir: & priceps magnanim⁹. ipse q̃dẽ
nõ magnope doctus: mir̃ tñ i modũ do
ctos coluit: ut id unũ fortũæ sue defuisse
iudicaret q̃d nõ eẽt q̃uũ modestũ hoiem
optare liceat at erudit⁹ & i senectute q̃dẽ
optare. cõseq uero nõ facile nisi ab initio
ætatis studio laboreq; nobis doctrinã pa
rauerim⁹. Parãda s̃t igitur i iuuẽtute so/
latia q̃ hõestã senectutẽ possint oblectar̃
nã q̃ sũt iuuẽtuti laboriosa studia ea erũt
iocũda ocia senectuti. Et sũt i hac re sa/
ne magna p̃sidia siue ɔtra lãguidũ torpo
re remediũ q̃rim⁹ siue solicitis occupa/
tiõib⁹ solatiũ. Nã cũ duo sint gñ auitæ li/
beralis. unũ q̃d totũ i ocio ac speculatiõe

care sũt: q rñdit eẽt difficile nũc i senectute: ẽ necesse i adolescẽtia icipere a
pricipio ætatis. Et i segnitie: dicebar Iaco. Vero. s;. Nõ fa. difficile. Ab initio
a pricipio. Parauerim⁹: cõsecuti fuerim⁹. Parãda: exortar̃ ut uelit oẽs se dar̃
doctrie q̃a nihil meli⁹ dar̃ cõsolationi i segnitie qñ ñ põt se mouer̃: libri dãt
cõsolationẽ q̃a legũt: i occupatiõb⁹ uero sũt solatia litor̃ q̃uis studia sint la/
boriosa i senectute ut sũt solatia i senectute qñ intelligũt. Parãda cõseq̃nda.
Q uæ: solatia. Hõesta qñ bñ uiuũt. Oblectare: delectari. Iuuẽtuti: i adolescẽ
tia. Laboriosa: difficilia. Ocia: q̃es. In hac re: i senectute. Sane: certe. Præsi/
dia: sũt. Siue: sũt solatia. Lãguidũ torper̃: debilẽ: qñ ẽ ifirm⁹ ẽ st debilis: f uis
dare remediũ: sunt libri ad legendũ. Siue q̃rim⁹ remediũ. Solicitis: melãco/
licis qñ sũt i occupatiõib⁹. Nã supi⁹ dixit duo q̃ maxĩe extollũt hoiem ad
uirtutẽ: & ad gloriã & honorẽ. s. ars militiæ & lr̃ar̃ studiũ. Nũc uero dicẽ duo
eẽ gñ̃a uitæ nr̃e liberalis. s. q̃ faciãt hoiem liber̃: unũ appellar̃ genus phicũ

Alterum genus actiōis ſeu negotiale. Phyloſophicum genus ut ſunt phy.
poete. Comiti. tragici q ſemp ſtāt in ocio cū aio & intellectu ſemp putāt q̄
ſcribere debēt: neceſſe eſt uidere multa & ingeniū acutū ſi habēt ad ſcribē
dū cōprehēdāt diuina ut uiderint multa p exēpla multoꝶ. Illud uō appella
tur ociū phycū: & uita cōtēplatiua: ut ſunt boni ſacerdotes & ueri religioſi
q ſemp cōtēplātur in reb⁹
diuinis. Aliud eſt gen⁹ acti
uum negotioale: ut i gene
re iudiciali deliberatiuo de
mōſtratio. in aliis uero ne-
gotiis ut ſunt mercatores
&c. in iudiciali ſūt utiliores
ut apd cauſiditos q cās rei-
pu. defēdūt. Deliberatiuo
ut in ſenatu deliberare qc-
q̄d debētur. Nā duo. unū
genus. In ocio. i. phyco ut
ſupra. Speculatōe. qa ſpe-
culātur in ſuo aio & inge-
nio. ut queādmodū illi q
ſpeculātur in ſpeculo. Al-
terū. ſ. genus ſm. In actio-
ne. ſ. faciēdo. Cōſiſtit. ſtat.
In priore. in pria pte i pri-
mo genere & ocio phyco:
ꝙ. d. oēs debēt ſcire quāt⁹

eſt. Alterū ꝙ in actiōe negotioqꝫ cōſiſtit
In priore quidē q̄ ſit neceſſaria cognitio
uſuſqꝫ ſcripturaꝶ neminē exiſtimādum
eſt latere. in poſteriore uero q̄ ſit utilis fa
cile hic dignoſci pōt. Nā q ad res geren-
das animū applicāt: omitto quantū & p̄
ceptis illoꝶ q ſcripſerūt & eoꝶ exēplis d̄
qbus ſcribit̄ prudētiores fieri pn̄t. Sed
ſiue rēpublicā adminiſtrēt. ſiue foris in
bellis: aut domi in ſuis aīcorūqꝫ negotiis
uerſentur: nō hn̄t fatigati qua alia i re io
cūdius acqeſcere ualeāt: cū ēt icidāt tpa
& hore in quibus ab huiuſmodi reb⁹ ua
care neceſſe eſt. nam & a republica ſæpe

labor & quātū eſt neceſſariū ſcire multa ſi hn̄t ad ſcribēdū. Cognitio. ſcire
cognoſcere & itelligere. Vſus qa opus eſt multa uidiſſe: hyſtorias. fabulas
Exiſtimādū. exiſtīo. Neminē latere. i. quecūqꝫ ſcire & cognoſcere. ꝙ. d. oēs
debēt itelligere quātū eſt neceſſe: ut q debet ſcribere expto crede Ioāni: qa
probauit cū ſudore & labore ſcio uere: qa nō mētior. In poſteriore. in ſecū
do genere. ſ. in actiōe. Hic ex hoc ex duobus generib⁹. Nā q. d. ꝙ illi poſue
rūt animū ſuū ad res gerēdas fiūt prudētiores: aut in exercēdo aut in exem
plis alioꝶ. aut ex illis q ſcribūt: ut qui p mare nauigāt fiūt aſtuti in mercimo
niis & aliis negotiis aſtuti. Nā. quia. ſ. illi. Res gerēdas. exercēdū. Applicāt
adhibēt. Omitto dicit q̄ ꝓ quātū. ſ. pn̄t fieri prudētiores. Sed ſiue. loqr̄ ſolū
de ſecūdo gn̄e. ſ. actōe dicit: ſiue ſūt i bel o ad defendēdā rēpu. ſiue domi: ſi-
ue i negotiis ſuis: ſiue amicoꝶ: ꝙ nihil melius quā fatigare & quieſcere &
nō uidere faticati. quia eſt iocūdius in illa quiete. q̄ ꝓ reipu. utilitate. Admi-
niſtrarēt. i. regerēt. Siue foris in bellis. ad artē militarē. Domi. ut defendere
rēpu. in cōſilio. Suis negotiis. in familia ſua. Amicoꝶ. ſ. negotiis. Verſent̄

consistunt. fatigati illi.q.di. nō debēt dicere se fatigatos eē: & est res iocūda & quies eē in negociis. Cum.d.ꝙ sæpe incidūt tpa ꝙ uacanť.i.ꝙ ius nō red dit in palatio. deinde nō semp gerit bellū: tūc est uacatio: reddit rōnem ut tpe uindemiæ & segetis iocať. ius: seu rō redditť. Incidāt: interueniāt a casu. Huiusmodi: talibus. Vacare deficere. Nam: & in repu. nō semp gerit bellū & tūc semp aliquid agere debet domi sue: cum nō sit opus defendere rempu. in negociis amicoꝝ: oportet aliqd facere: ut de Cicerōe cum bellū cessaret & ne ali quid ageret ꝓ repu. cōtulit se ruri ad tusculanū & scri psit librum de officiis de se nectute: de amicitia & pa radoxoꝝ: ꝙ fortasse si non fuisset uacatio belli nō po tuisset scribere. Nam: quia Inuiti nos coacti. Prohi bemur: uetamur. Singuli ad inuicē. Aliqd: negocii. Quotut. Seorsum: diuisi;

inuiti ꝓhibemur: & nō semp gerūť bel la & singuli dies noctesq; aliquid habēt domi quo cōtineri: & eē seorsū oportet. In hoc igiť tpe cum nihil nobis ꝓ ocium agere foris licebit lectio libriq; succurrēt nisi ꝓius somno idulgere aut inerti ocio tabescere uolem⁹: aut morē imitari Do miciani pricipis q singulis diebus tertiis horis secret⁹ ab oibus stilo ferro muscas insectabať. Fuit huic qdē Vespasiani fi lius Titi uero minor natu frater: utriq;

semp aliqd hñt exercere domi sue: cū nō exerceanť in foro. In hoc igiť: nā dicit ꝙ hoc tpe qñ caremus ocio.i. nō sit bellū nō sunt in exercitatione belli nec redditť ius causidici nō hñt exercitiū & sit uacatio & ꝙ foris sumus debe mus semp aliqd agere: & studere & ꝙ libri debēt eē nostrū exercitiū: nisi ue limus dar nos somno & dormire: & deambulādo i luxuriis & lasciuiis tā cor pori q̄ aiæ. Aut si nō uolumus facere ut faciebat ille Domician⁹ princeps Ro. & uilis pue existimatiōis: & ignarusq; muscas isequebať cū stilo ferreo In hoc tpe: ꝓ ocium: appellanť dies intercalares: qñ nō redditť ius: non exer cēt se iudices causidici ad defendendū cās: fit uacatio. Foris: qñ nō hñt age re: qd agendū ē nisi libros accipe. Succurrēt: subuenīet ꝙ dicit legere & nō ꝑdere tps. Sōno: dormire. Tabescere: stare in ocio: et tripudiare luxuriare. Domiciaui: qa erat uir ignarus uilis cū isectareť muscas. Singulis: de die in diem. Secretus: sepatus ab oibus. Insectabať: insequebať. Huic: iste domi tianus fuit fili⁹ Vespasiani: & hēbat aliū filiū Titū noie: & iste Titus fuit uir ꝓstantissimus & magni animi & sapiēs fuit ille q deuicit Ierusalē: q̄ crucifi cauit xp̄m: & pater uespasianus uir ꝓbus: & iste domicianus fuit ita ignar⁹ & iners ꝓue existimatiōis q̄uis eēt impator Ro. & frater suus Titus tam uir ꝓbus. Hic domi. Vespasian⁹ ēt fuit impator sed ꝓbus. Titi: ēt fuit fili⁹ titus Titus uero erat maior natu: Domician⁹ minor. Minor.s. domicianus tito.

Immo:fuit domicianus. Deterrim⁹:pessimus. Probatissimus:pbus. Q uē ti tum. Delitias triūphos:ꝙ dicit illi.q scribūt in hystoriis appellauerūt ipm ti tum triūphū delitias. Cuius titi. Celebris:freqns q̄.s.memoria. Illius: domi tiani:Execrabilis:maledict⁹ ꝙ dicit semp erit i memoria. Vtriq: domitiano & tito impar qa unus ignar⁹:alter pbus. Libero:ꝙ dicit illi q succedēt erūt in libero arbitrio i uita sua de omnibus rebus:scilicet ꝙ non timebunt ipsum domitianum & poterunt uituperare ipsum quantū uolēt eo qa nō timebūt ip sum qa mortuus ē qn̄ pri cipes mortui sunt pn̄t dice re qcqd uolūt eo qa nō am plius timēt ipsos mortuos. Iudicio:arbitrio pn̄t dicere Vita:qn̄ uiuūt. Posteritas: q succedunt post ipm ipo mortuo. Q uæ posteritas. Vitupare:dicere malū. Im probos:malos:nec posteri tas pōt p inuidiā remouer laudes alicui qn̄ uero me ruerūt. Inuidet.i.p inuidiā remouēt. Meritis:cū bene meruerit. Vt titus & i hoc uult laudare Vbertinū qa ēt meruerat. Q ua in re dicit certe magna est excellētia & honor pricipib⁹ semp aliqd post se relinquere aut bonā famā:aut aliqd hystoriaꝝ ut semper de se habeat memoria ꝑpetua ut aliqd magnaꝝ reꝝ gerant qa successores possint iudicare. Prærogatiua:excellētia. Immo correxit se cū dixit proga tiua:imo est necessitas relinqre aliqua reꝝ gerendaꝝ ut posteri iudicēt famā bonā de ipsis in ppetuū. Probe nobiliter diligēter. Proposita.s.rō. Iudicium qd possint dicere qs fecit talia. Posteros successores. Aeternitatē: ppetuita tem ut sit ppetuū. Spectare:cōsiderare. Nam in cæteris dicit quō faciēt illi q nō sunt principes ꝙ uellēt relinqre post se bonā famā:aut aliqd post se i sui memoriā si eēnt paupes ut fuit Plato paup filius cuiusdā cōmentarii. Vir gili⁹ uero cuiusdā figuli mātuani dicit ē necesse ut maiorē habeāt uim & la borem ad cōseqnēdū cum uirtute & in libris scribēdis in hystoriis uero. Hu milioribus.i.pue cōditionis Vi:uiolētia labore. Emergat in lucē:habeat in ppetuitatē. Eoꝝ:humiliū. Peccata.i.infinitas pauptates. Sortis: conditionis

profecto longe impar:immo uero tanto omnium deterrimus quanto titus pro batissimus est omnium habitus: quem hystoriæ delitias humani generis ap pellauere. Itaq; & eius memoria tam ce lebris est: quam illius execrabilis. libe ro.n.iudicio de reb⁹ uitaq; hoīum poste ritas utit̄:q̄ nec uitupare iprobos metu it:nec laudes iuidet bn̄meritis. Q ua q dem in re magna ē:ut uidemus ꝓrogati ua principib⁹ imo uero ꝓbe dixerim ne cessitas ꝓposita bene gerendaꝝ reꝝ:si iu diciū hoīum & famæ apd posteros æter nitatē spectare uelint. Nam in cæteris q

Obscuritate:uilis cōditione. Tegant̄:cohoperiant̄ ꝙ dicit ex uirtute sua cū uelint cōsequi famā ꝑpetuitatem est opus cōsequi & cohoperire suā humilitatem.i.cōditionem uilem:ut i sacra pagina:in psal. Deposuit potentes de sede & exaltauit humiles. Xp̄s humiliauit & factus obediēs usq; ad crucem ad exemplum & ad salutē nr̄am eo ꝗa multū dilexit nos. In pricipibus.ostē-

dem humilioribus magna ui ac uirtute opus ē:ut in lucē emergāt & eoꝝ peccata suæ sortis obscuritate tegant̄. In pricipibus uero & magnis uiris ꝓbitas:siue ꝙ rara sit in multa fortuna: ac ꝓpterea magis admiratiōi habet̄: siue ꝙ ex fortunæ splēdore magis illustret̄: ea uel si modica est præclara ac insignis habetur: malefacta autem nec latere quāuis secreta possunt; nec cognita diu taceri: illi enim ipsi qui aut ministri sunt uoluptatum: aut socii criminum consciiq; factorum efferūt: & primi dānant: quo i gn̄e eius ipsi⁹ Domiciani demētiā e cubiculariis

dit i hac parte q̄re isti pricipes uident̄ sapientes & habentur nobiles duabus de causis. Prio ꝗa sunt in maximis facultatibus & diuitiis. Secundo ꝑp fortunam tenent̄ clari & nobiles. & si bene nō habēt uirtutē in se aut si hn̄t paꝝ lraꝝ dicunt̄ docti & sapientes. In pricipib⁹:dominis. Viris: ut ꝑlati q sunt magni dn̄i. ꝓbitas:nobilitas. Quod: ꝗa Rara:ꝗa pauci sunt pricipes docti. Fortuna in facultatibus in diuitiis. Admirationi:admirant̄ ꝗa dicunt pricipem doctum. Splēdore fama. Ea:ꝓbitas. Illustrēt̄ clarificet̄. Modica:si habet paꝝ lraꝝ. Insignis:nobilis.

Habet̄: tenet̄. Malefacta:dicit ꝙ isti principes cōmittūt magna scelera & tamen celare.neq; tacere:quin non manifestentur præsertim cum mortui principes:dum uiuunt tacent. Malefacta quæ fiunt a principibus. Secreta: sint. Nec:scilicet possunt. Illi:sunt ipsimet secretarii sui. Illi:dico qui i domo principis manifestant post mortem ministri socii. Criminum:federationū. Conscii:qui sunt adiutores:eo quia ipsimet non possunt facere scelera. Factorum:malorum. Efferunt:reuelant eorum scelera:quia nihil occultum: ꝙ non reueletur. dicunt:annuntiant. Fr:ipsi. Damnant: uituperant. Quo: probat exemplo Domiciani:unus ex suis secretariis notauit situ tician. Domiciani. Cum interrogaret ubi erat domicianus si solus erat in domo: qui respondit non est una musca quia omnes interficit: uoluit dicere nescio quis sit secum:nisi sint musche:ꝙ dicit neque est musca quia interficit omnes:ꝙ erat suum uituperium quia insectabatur muscas. Quo in genere: scilicet scelerationum. Dementiam:stultitiam. Cubicularis: unus ex

secretariis:cubicularius idē ꝙ secretari⁹:q̄si cubās secū. Vrbano schomate hoc schomatis.n.gen⁹ ē spēs faceciæ ad depellendū ociū:&aliq̄n facecia di cit cū mordatiōe alicuius ꝙ dicit:decē aliquas facetias cū q̄si mordat pūgat cū astucia & tñ nō uideret ꝙ dicat ut iniuriet nr̄o mō in ſmōe materno di cit botonus. Vrbano:faceto. Notauit:signauit. Ne:nō.s.est musca int⁹ q̄si declarat. Ille: domicianus Stilo suo. Omnes muscas. Substulisset interfecisset. Huic iocat:& dicit uitupe rium domitiani: dicit tñ ē ignoscēdum sibi eo q̄ nil alid facit nisi insectari mus cas. Huic occupatiōi.i.s.au cupari muscas:ut facit au ceps ē tanq̄ aucupari. Eius domitiani. Indecore: uere cūdia dedecus erat tali ui ro & pricipi insectari mus cas. Venia:indulgētia. In dulgeri:dare. Si modo.i.si hoc manifestū erat inseq muscas tpe æstatis qd face re debebat tpe hyemis in quo nō sunt muscæ ꝙ dicit debebat multo maiora scelera & facinora ager in q̄bus sceleribus hēbat maximo odio. Cōstaret:ma nifestū eēt. Per hyemē:tpe hyemis. Aut si dicit certe fuisset sibi dāda uenia isti domiciano:si nō fecisset rē q̄ eēt cōdigna maiori odio q̄ res fuit q̄ condi gna irrisione ꝙ dicit:ꝓbuit fecit ea q̄ sunt cōdigna irrisiōe ut oēs hūerūt in derisionē.s.interficere muscas:& ea fecit q̄ sunt cōdigna maiori odio hn̄te. Aut.s.uerā posset indulgeri. Odio:q̄a fecit maiora q̄bus erat cōdign⁹ odio Ex cæteris facinoribus:obscuris nigris maiorib⁹ scelerib⁹. Aucupio.i.ex ue natione ista.i. Insectari muscas. Fœdo:turpi. Irrisione:q̄a dignus irrisiōe cū insequeret muscas. Præbuisset:dedisset. Nā:dicebat p cōtrariū scipio ꝙ su pradictū est:nā dicebat inter se:ꝙ nūq̄ uolebat eē solus:& si sol⁹ uidebat eē in ocio:nūq̄ uolebat stare solus. Nā scipio appellabat eē solus cū nihil cogi tabat de utilitate reipublicæ:aut ꝓ defensione:aut q̄n nō cogitabat de aliquo negocio:tūc eēt i ocio phyæ qui semp de aliq̄b⁹ magnis:aut de diuinis: aut i scribēdo:eo quia supradixit eē uitā hois. Actiuā ut in genere iudiciali:aut demonstratiuo:deliberatiuo:ut dum domi stamus:ut apud causidicos in se natu:quādo uero ius reddit. Aliud uero uita phyca. Nam:certe. Nūq̄.s. So lum:nunq̄ stabat de utilitate reipublicæ:tunc non sunt soli quia uident lo qui cum aliis:non dicit non facile ita contigit ierueniit oibus:u terat in Ca

unus urbāo schomate notauit:aliq̄n cū iterrogat⁹ eēt: ne q̄s q̄ cū Domitiano in tus: respōdit ne multa q̄dē:quasi ille suo oēs stilo substulisset: huic eius occupa tiōi tam idecore uenia forte posset in dulgeri: si mō cōstaret q̄dnam ꝑ hyemē solus agere cōsueuisset: aut si nō maiore odio ex cæteris facinoribus: q̄ ex hoc au cupio tā fedo irrisione se dignū ꝓbuisset Nam ꝙ scipio dicere de se solebat nunq̄ min⁹ solū: aut occisum eē: q̄ cū ociosus

tone q̄a non ita cogitabat de repu: nec de negocio: nec de studio. Cuius: cui libet oibus cōtingere iteruenire ut Scipio faciebat: & iste Scipio fuit maior aphricanus. Sed solum cōtingit uiris magni igenii & excelleti uirtute. Sed .s. pōt cōtingere. Magnis igeniis: ut sunt illi q uersant in curia in senatu ad defendēdum cās: & hoc ē cū dicit domi. Atq̃. s. pōt cōtingere excelleti uirtute & hoc dicit cum dicit foris ut de scipiōe q semp dabat opam: & cogitabat de utilitate reipublice. Præditis: ornati. Tametsi: dicit ēt uidet hoc eē in cōtrariū id ꝙ supra dixit & ꝙ nō minor est ista uelle solus esse i magna turba: uident duo cōtraria eē sol⁹ & eē i multitudine: & pōt suare qetē & eē in negocio. Tametsi: q̄uis. Minor. s. sit ꝙ supra dixit eē solus. Contra: i cōtrarium. In turba: in multitudine. Solitudinē: eē solū q̄a homo pōt esse i magna turba: & studet: & tamē appellat solus: aium uero libris. Et. s. pōt. Quietem: q̄a qescit cum studet. In negocio: q̄a est negocium studere facit negocium. i. negās ocium exercet se: ut Scipio. Quod: p bat exēplo Catonis nam cum Cato eēt in senatu. i. in maxima turba senatoꝝ cum ageret consilium & si non adessent oēs deputati i decteto expectabāt Vnde iste Cato donec uenirēt studebat: secum portabat librum & solus studebat q̄uis eēt in frequētia senatorum. Quod: ad factum. Qui: Cato senatus qui deputati i consilio. Vnde senatus dicitur a senectute a senibus quia non creabantur nisi senes: in quibus consistit sapientia. Cogeretur congregaretur senatus. Curia: eo q̄a ibi curantur pro utilitate reipu. Frequens: in multitudine. Vnde dicit: nō erat mirum si Cato sciebat præbere consilia si peterentur in præsentia: propter eius sapientiam: q̄a studebat. Nimirū: nō est mirum. Præsentem: subito. Saluberrima: salutifera bona utilia. Dictabat frequenter dicebat. Quod: dicit posito casu ꝙ studium litterarum. i. homo sapiens cum studet nullum daret factum nec utilitatem reipu. habetur tamen hoc ꝙ qui studet remouet curas ab animo: & remouet omnem turpitudinem malam ab animo suo: & etiam remouet dolorem a corpore: ꝙ dicit si habes dolores aliquos in ipsa persona: aut in solitudine: dum studes: reminiscuntur omnes & ille cure. Quod si prætereat ultra res prædictas. Fructus: utilitas. Studiis litterarum studere. Qui: fructus. Vtiq̃: certe. Plu

aut solus uideret nō facile cuius pōt cōtingere: sed solis magnis ingeniis atq̃ excellēti uirtute p̄ditis: tametsi nihilo mihi uidet minor qui cōtra & in turba solitudinem seruare pōt: & in negocio quietē ꝙ de Catone qdem scriptum est qui interea dum cogeretur lectitare in curia libros frequēs solebat. unde nimirum & in rem præsentē & in omne tēpus saluberrima patriæ cōsilia dictabat. Quod

rimi.s.fructus quo ad numerum:& maximi:ad quantitatem. Abunde:multum in abundantia sunt. Res.s.studium litterarum. Momenti:utilitatis. Quod interea:interim. Attenti:quia qui studet debet esse attentus in studio & non uagabundari animo. Plerisque:a multis rebus turpibus: Auocamur:remouemur Quae:res. Turpitudine:sine uicio malo:sine uerbis turpibus. Aut non possum⁹. Molestia:dolor corporis quod dicit dum studes & attentus sis studio & libris reminisceris doloribus:& de rebus turpibus non cogitabis. Nam si qd: quod dicit si aliqd est in nobis ipsis facile possumus leuare qa non offendat nobis qa facile ē uitare si qs uoluerit bene uiuere: quia nihil difficile homini uolenti bene uiuere & hoc quod dicit. qa si qd est.i.si aliquid. Nam.i.certe. Si quid est.i.aliqd est. In nobis ipsis:& apud nos ipsos. Aut: certe. Fortūa nostra: idest per fortunam non quod fortuna nos offendat quam qa propter infortunium uidet offendere. Facile.i.de facili ratione. Leuamur:quasi alleuiemur: unde alleuiare. Praeter id:propter multas rationes studium litterarum praebet hominibus multa bona & mirabiles uoluptates unde dicit. Studia.i.exercitia. Pariūt.i.praebent mirabiles uoluptates.i.multas delectationes propter doctrinam bonam & rectā & in tempore suo fructus uberrimos.i.praebet omni tempore bonum qa uirtus nullo tempore desit:quia semper uiget & hoc est quod dicit. Studia.i.exercitia sūt scholastica. Afferunt:idest praebent. Fructus: bonos. Vberrimos: salutiferos tam animae quam corpori. In tempore:idest in suo tempore uel omni tempore quia nulla ui labefactari potest nec demoueri loco. Si quando bonam mentem:idest quando mens erit bona & perfecta,& firma. Idoneam: aptam ergo tale semen inciderit culturae:idest quando semen bonum: idest quod ceciderit in terram bonam tunc erit i aliqua spe doctrinae. Culturae:idest quod non erit offuscatum in aliquo alio negocio. Ergo:idest dum erimus soli sine fastidio. Et uacui: scilicet a curis familiaribus:idest quod caremus curis: uel quod melius possumus exercere circa libros ubi sunt amena & delectabilia ad sancte & beate quod uiuendum:& quod melius sit probat quia uidimus exē

si praeterea alius nullus ex litterarum studiis fructus hēret:q utique & plurimi sūt & maximi satis: tū abunde magni uideri debet res momenti:quod iterea dum attenti legimus plerisque auocamur:quae non possumus sine turpitudīe cogitare aut reminisci sine molestia. Nam si qd est aut in nobis ipsis:aut in fortuna nostra quod nos offendat hac facile rōne leuamur: praeter id qd mirabiles uoluptates in aīsis hominū doctrīarum studia pariūt & uberrimos afferūt i tpe fructus:si qn bonā mentē & ei culturae idoneā tale semen inciderit er

pla aliorum præcessorum & bonorum hominum qui bene uixerunt quia possumus in ipsis speculari:& ideo dicit. A mœnissima:dulcissima. Efficacissima:idest cum efficatia. Nam:reddit rationem quia semper debemus negotiari circa studium litterarum quia plurimum ualet. Tum pro sed uero ad saluãdum memoriam necessaria sunt monumenta litterarum. Monumenta:documẽta. Litterarum: idest scripturarum. Quibus res:idest propter quas res. Fortũæ gestæ: idest ꝓpter fortunam gestã. Euẽtus:idest propter aduentũ. Insperati: idest inspirati. naturæ:idest propter naturam & rationes super his continentur. Memoria:eo ꝙ dicit quia transmittitur: idest traditur. Per manus: idest per manum. Dabitur idest discurritur. Per euũ: idest per tempus quãtum homo uiuere potest secundum neturam. Quod autem libris: idest ꝙ dicit ea quæ sunt tradita memoriæ: per libros & per scripturas. Perpetuo manet: idest in perpetuum ad rei memoriam. Nisi:exceptis forsitan pictura:nisi sit tãꝗ pictura ꝙ cito elabit. Aut idest certe. Excisio:incisio. marmorum lapidũ. Aut: idest certe fusio metalloru3 idest per sculpturam metalli. Potest præstare:idest fidem habere. Verum:idest certe. nec Signãt: idest notant tempus diem & horam. Nec:idest certe. Indicant: demonstrant. Varietatem:determinando secundum rem & causam & motionem. Et exteriorem:idest extra habitum. Exprimunt:idest declarant. Ac:idest. Labefactari: idest remoueri. Facile:idest leuiter. Possunt:idest quantum uolunt.

go cum soli sumus ab omnibus: & cæteris curis uacui:ꝙ agere melius possumus quã libros conuenire ubi sunt omnia uel amœnissima ad cognoscendum uel ad bene sancteq3 uiuendum efficacissima. Nam cum ad cætera quidem plurimum ualent:tum uero maxime ad saluandam uetustatis memoriã necessaria sunt monumẽta litteraꝝ: q̃bus res hominum geste fortune euentus insperati nature in solita opa & super his omnibus rationes temporum continentur. Memoria & enim hominum & quod transmittitur per manus sensim elabitur & uix unius hominis æuum exuperat. Quod autem libris bene mandatum est perpetuo manet nisi pictura forsitan aut excisio marmorum: aut fusio metallorum potest etiam tale quiddam præstare uerum ea nec signant tempora: nec facile uarietatem indicant motionum: & exteriorem tantum habitum exprimũt: ac labefactari facile possunt.

Quod aũt litteris tradiť:in hac parte auctor oñdit qliter pp lras multa tradunť bona ut si dicam ea q̃ apud peritos sunt in honore & hoc est ꝙ dicit. Quod lris tradiť.i.manifestať. Non mō efficit.i.facit. Quæ dicta sunt: ab antiqs. Sed & sermones.i.pp doctrinam. Notat.i.manifestat. Et effingit.i. declarat. Cognatus hoium.i. ꝑcognatiões hoium. Ac ꝓ sed. Si pluribꝰ.i. multis. Exemplariis.i. per multos libros. Nam exemplar liber est. exemplum dicitur ꝙ ab illo scribis. Vulgatum.i.declaratum. Facile.i.leuiter. Potest iterire.i. permittere. Si pro sed. Dignitas.i.nobilitas. Accedat idest præcedat. Orationi.i. sermoni. Nam.i.certe. Ea quæ scribuntur sine dignitate:idest quæ sine doctria sine honore. Ea nec fidem sortiuntur.i. renascunť ꝓpter fidem. Nec diu.i. per longum tempus. Possunt subsistere.i.firmare. Quæ igiť:in hac parte declarat: & per similitudinem dicés quia in hoc mundo nulla potest eẽ fœlicitas firmior præterq̃ in litteris qa nihil iocũdior & nihil fœlicior q̃ semper se exercere circa studia litterarũ licet ꝙ multi possint in hoc mũdo habere diuitias uxorem formosissimam & alia exercitia ut ire uenatum:sed nulla fœlicitas firmior & absq3 periculo q̃ in litteris quia ibi possumus scire ꝓrestata & facta imperatoꝝ:& gesta prædecessorum:præsentia uero intelligere & mala futura depellere ergo nihil dulciꝰ q̃ loqui cum libris & semper scribere legere & præsentes cum posteris loq. O præclaram:idest iocundam optimatis. Suppellectilem librorum: quasi dicat quia hæc est optima suppellectilis domus tuæ. In quam:idest propter q̃ suppellectilem. Iocundam:idest nobilem. Vt Cicero recte appellat:idest nominat. Vtiq3 & frugi:idest uti. Non obstrepit:idest non facit strepitum. Non inclamat:idest non facit strepitum. non rapax idest non retrahit. Nõ uorax:idest non deuorat. Non contumax.i.non pp cõtumatiã aliquam. Et

Quod aũt litteris tradiť: nõ modo hæc q̃ dicta sũt efficit: sed & sermones quoq3 notat: & cogitatus hoium effingit: ac si pluribus exẽplariis uulgatũ est nõ facile põt iterire: si mõ & dignitas accedat orationi. Nam q̃ sine dignitate scribunť: ea nec sortiunť fidẽ: nec subsistere diu pñt. Quæ igiť põt eẽ uita iocũdior aut certe cõmodior: q̃ legere semp aut scribere: & nouas qdem existẽtes res antiquitatis cognoscere: p̃sentes uero cũ posteris loq: atq3 ita oẽ tp̃us ꝙ ẽt p̃teritũ est & futurũ nostrũ facere. O p̃clarã suppellectilẽ libroꝝ i quã ut nos: & o iocũdam familiã ut recte Cicero appellat utiq3 & frugi & bene morigerã: nõ.n.obstrepit nõ iclamat: nõ ẽ rapax ñ uorax ñ cõtumax iussi

loquuntur: dicuntur iussi propter iussionem quandam: & semper ad omne imperium. Nisi a quibus uelis. Et q̃tum uelis. i. q̃tum uolueris ad libitum tuum. Eos igitur in hac parte dicit quoniam nostra memoria nō ē capax omnium & tamen paucorum tenax. Et uix idest quasi sufficit ad singula. V t cēseo idest declaro habēdos idest declarandos secundæ memoriæ. Nam idest

loquunt᷑: & iteꝝ iussi tacent: sempq; ad oē īperium p̄sto sūt: a qb⁹ nihil unq̄ nisi ꝙ uelis & q̃tū uelis audies. Eos igit᷑ quoniam nr̄a memoria nō ē oīum capax: ac paucoꝝ qdē tenax: & uix ad singula sufficit scdæ memoriæ loco hn̄dos asseuerādosq; censeo. Nā sūt lr̄æ qdē ac libri certa reꝝ mēoria & scibiliū oīum cōis apotheca idq; curare debem⁹ ut quos a priorib⁹ accepim⁹: si nihil ipi ex nobis gignere forte possumus integros atq; incorruptos posteritati trāsmittam⁹. Eoq; pacto & his q post nos futuri sūt utiliter cōsulem⁹: & his q p̄terierūt uel unā hāc suorum laboꝝ mercedē repēsabim⁹. in quo forsitā possum⁹ quoddā seculū ꝓxiasq; supiores ætates accusare ī dignari qdē licet ꝑficere aūt nihil ꝙ tā multa illustriū auctoꝝ p̄clara opa deperire passi sūt. Et quorūdā qdē noīa sola sūmis tamen laudib⁹ ornata. Alioꝝ ēt ps uigiliaꝝ & frag

certe. Libri idest codices: & Litteræ dicuntur memoria rerum quia apud hystoriographos scribuntur gesta: & acta ad perpetuam memoriam successoꝝ nostrorum & hoc est ꝙ dicit. Littere quidem. i. nisi essent littere quia ē quidem apotheca communis quia faciliter omnes homines possunt intelligere dicta & facta: V t a prioribus. i. a nostris accepimus. i. habuim⁹. Eoque pacto. i. isto modo ut his q post nos sunt successuri. V tiliter. i. per suam utilitatem. Consulemus. i. dem⁹: notitiam rei & his qui. Præterierunt. i. recesserunt. Recensabimus. i. putabimus: mercedem suorum laboꝝ idest q̄ dicta fuerāt ab illis In quo iuste: in hac parte dicit ꝙ nos possum⁹ superiores ac proximas ætates accusar̄ per quoddam seculū quia aliquando licet indignationem facere & forsitan per supradictas res: &

propter superiores ætates in quo iuste passi sunt opera præclara auctorum illustrium. Et idest certe quorūdam nomina. Summis laudibus idest gloriæ Aliorum nostrorum prædecessorum. Et pars uigiliarum idest labores & sudores. Et fragmenta: nam fragmentum dicitur q confractum ē ut fragmēta ne pereant super terram in euangelio quando quinque milia hominum saciauit deus. fragmentum etiam dicitur ꝙ arripitur de aliquo loco ut i hoc

loco dicitur fragmenta librorum ad nos peruenerunt.i.ad manus nostras. Vnde fit ex splendore & ad laudem & ꝙ desideremus opera illorum. Horũ s.hominum labores. Reliquos residuos. Id idigeremus.i.quod habebimus necessitatem. Ex earum rerum: idest propter quæ p excellentiam superant idest superhabundant. Ac dignitate: idest propter nobilitatem suam. Tam &si: idest si aliquando suscepimus intercisa ac mutilata. Vt pene: idest quasi melius fuerit ad nos nihil peruenisse ex his. Sed.i.certe: In hac iactura: quæ maxia est idest maxime amitti & perdi. Et id minimũ uideri scilicet a nobis. Ergo licet: Latere: idest abscondi. Pro magna parte: idest per maiorem partem. Vt contingit: ut conuenit. Atq; pro sed. Italie cognitioni: idest per italicas cognitiones. Quorum: supradictorum Noticia periit: eorum idest non fuit aliqua mẽtio. Cũ libris ac monumentis.i.ꝙ omnia sua ad nihilum deuenerunt. Sicq;: In hac parte dicit ꝙ plerasq; nouimꝰ res gestas barbarorum ex nostris & casu libroꝝ ignoramus. Et: idest certe. Est deuentum: propter historias latinas: & propter fidẽ & cognitionem grecorum auctorum habuimus. Plurima: idest multa quæ apd nos scripta fuere: aut prorsus incognita. Apud eos: idest apud illos. Late: idest large. Reperiũtur diffusa: idest plana maĩfesta. Quaq;: idest q̃uis illa scilicet scia. Et ipsa oratio greca: a nostris scilicet maioribus esse. Domestica: idest familiaris. Quondam: in

mẽta quedã operũ ad nos puenerũt: unde fit ut ex splendore laudũ ad nõis opa desideremꝰ illoꝝ. hoꝝ uero reliquos labores deperisse id idigeremus ex earum rerum quæ superãt adhuc excellẽtia: ac dignitate: tametsi ipsa in plerisq; partiũ suarum tam uitiosa corrupta quædam iam etiam intercisa ac mutilata suscepimus: ut pene meliꝰ fuerit ex his nihil ad nos peruẽisse. Sed ĩ hac iactura quæ maxima ẽ nõ debet id minimũ uideri ꝙ res plurimas nr̃as atq; Italie facta cognitiõi dignissima ꝓ magna parte latere nos cõtigit: quorũ notitia cũ libris simul ac monumẽtis eoꝝ periit. Sicq;q barbarorum res gestas nouimꝰ plerasq; ex nostris casu libroꝝ ignoramus. Et est eo deuẽtum ut latiẽ quoq; hystorie: & cognitionem: & fidẽ a græcis auctoribꝰ exigamꝰ. Plurima nãq; taliũ quæ apud nos aut anguste pscripta: aut ꝓrsꝰ ĩcognita late apud eos reperiunt̃ diffusa q̃q̃ & ea ipsa græca oratio q̃ nostris maioribꝰ ẽe quedam domestica: ac pfamiliaris solebat apud

preterito. Ac:pro sed. Perfamiliaris:idest amicabilis. Solebat supletur esse Pene:idest quasi apud suos interiit. Vero:pro sed apud nos. Prorsus:idest q̃si apud suos interiit. Vero:pro sed apud nos. Prorsus:idest quasi. Extincta: Idest mortua, siue deleta. Nisi exceptis. Quidam qui in hac ætate:e nostro tempore. Incubuerunt:idest dederunt operam. Iam reuocent in lucem e sepulcro idest tãq̃ si ex sepulchro eã tradidissent i lucẽ. Sed redeo:in hac parte auctor dicit quia uult peruenire ad historiam quia ẽ grauior iactura unde dicit. Redeo:idest uenio. Ad hystoriam. differẽtia inter hystoriam & fabulam:quia hystoria est de rebus gestis & ueris ut sũt hystorie romanæ fabula est quæ falsa sũt ut fabule esopi quia uidentur uere cum non sint: tñ sunt ad instructionem:cuius pro qua re grauior iactura progredi dicitur:quo p ut:Eius cognitio rei:utilior & iocundior. Nam reddit rationem in liberalibus ingeniis. Quidẽ:idest certis igeniis. Liberalibusque :hominem liberum faciũt Qui i rebus publicis: idest aptis. Conuenientiora notitia. in hac parte dat noticiam historiæ:& studium & exercitiũ phylosophiæ moralis. Ceteræ uero idest dicuntur liberales propter suam libertatem quia homies illius facultatis dicuntur liberi ab omnibus factionibus & grauaminibus reipublice nõ tenentur soluere decimas militum nec tenentur ad custodiam sicut sunt alii nisi esset maximum periculum & detrimentum reipublice & propter hoe icuntur liberales propter eius studium quia homines efficit. efficiuntur liberi. In horum :uidelicet in hac parte quod dicat quæ præcepta debemus sebui:quid ne fugere conueniat unde dicit clare & apte. In altero. s. loco inuenemus. i. habebim⁹. Exẽpla:ut q̃liter seq deamus. In illa. n. officia hoc dicit

suos pene interiit: apud nos uero prors9 extĩcta ẽ: nisi pauci q̃dam qui hac etatæ illi ĩcubuerũt: iã e sepulchro ĩ lucẽ reuocẽt. Sed redeo ad historiã cui9 eo grauior ẽ iactura: quo eius rei cognitio et utilior & iocundior. nam liberalib9 quidem ingeniis: & his qui in publicis rebus & hominum communitate uersari debẽt. conueniẽtiora sunt hystoriæ notitia: & moralis phylosophie studium. Cæteræ q̃dẽ. n. artiũ liberales dicunt̃ q̃a liberos hoĩes doceãt. Phylosophia uero iccirco ẽ liberalis q̃ei9 studiũ libos hoĩes efficit In hoꝝ igit̃ altero precepta q̃d seq̃ q̃d ue fugere coueĩat: in altero exẽpla iueĩmus In illa enim omnium hoium officia reperiunt̃; & q̃d queq̧ deceat; in hac uero

ꝙ. Officia idest exercitia hominum reperiuntur. i. inueniuntur. Et pro qua liter queq; deceat idest liceat & sit uero aut dictum aut factum suis tempori bus unde est adiiciendum. Ad hæc ad ista nisi fallor idest nequid fit aliquid mendacii aut nisi decipiar. Idest eloquentiam ꝙ per eloquentiam quæ dicit esse quædam pars ciuilis scientiæ & sic certe per phyam moralem & naturalem possumus aliquid sentire ratione. Quod est primum idest principaliter. In omni re idest i omni negocio quia per eloquentiã idest per ueram scientiam: quia. Conciliamur grauiter & ornate idest loqmur: limate & morigerate. Animi idest animum per audaciam: & sic iuuamur per hystoriam per descriptionem in utrũq;. s. arte. Nam si senes: i hac parte dicit si nos iudicamus sm ingenium: nostrum senes prudentiores. Nam idest certe. Iudicamus: declaramus. Senes. i. antiqui prudentiores sapiẽtiores: eos. s. senes. Libẽter audimus. i. seqmur eos bono animo. Quod per longam uitam. i. per longum tempus experti sũt. i. inuẽta sunt & uiderunt & audierunt ab aliis suis prædecessoribus. Quid de eis: quasi dicat quid dicere debemus Qui multorum seculorum idest circuierunt per uniuersum orbem & uiderant bona & mala & in illis experti sunt quid agere debeat & norunt pro nouerunt. Cognitum: idest per cognitionem. dignas suppletur laudes & ad omnem casum idest ad omne infortunium. Proferre: dicere. Illustre clare. Aliquod exemplum ad euitanda pericula & sequi quicquid bonum est. Ex quibus id efficitur: ꝙ dicit. Est summi. s. uiri idest optimi uiri: &. Omnino excellentis ingenii idest nobilis. Vt pro qualiter. quis idest aliquis. Possit dicere idest declarare. Et studeat idest uideat ꝙ Optime facere idest quicquid agere debeat ad bene uiuendum imitari.

dictũ factũue ẽ suis quodq; tpib⁹ adiiciẽdum ẽ ad hæc nisi fallor & terciũ. i. eloquentiã q̃ ciuilis sciæ ps q̃dã est p phiam siqdẽ possum⁹ rõne sentire ꝙ est in oĩ re primũ p eloquentiã grauiter ornateq; dicere q̃ una re maxie cõciliant̃ multitudinis aĩ p hystoriã uero i utrũq; iuuamur. Nã si senes iccirco prudentiores iudicamus; eosq; libenter audimus; ꝙ per longam uitam & in se multa experti sunt & in aliis plæraq; uiderunt atq; audierunt: quid de huis est iudicandum qui multorum seculorum res cognitu dignas memoriter norunt; & ad omnem casũ proferre illustre aliquid exemplum possũt. Ex quibus id efficitur quod est sũmi uiri & oĩno excellentis ingenii: ut & optie dicere qs possit: & studeat q̃optie facere.

Erant aũt:In hac pte dicit eẽ q̃ttuor q̃ græci cõsueuerunt docere suos pue-
ros.uidelicet.Lr̃as:qa nil aliđ intelligit p lr̃as nisi p elemẽta qa in primis qñ
uadũt ad scolá debẽt bñ adiscere elemẽta lr̃aꝝ:qa sicut p elementa cælestia
nutriunt corpa nr̃a:ita p lr̃as.i.p elemẽta q̃ sũt pricipia nutriunt & efficiũt
docti & piti:& de istis Priscian⁹ inqt ad plenũ qñ dr̃ de elemẽtis. Vñ elemen
tũ dr̃ q̃si aleuiamentũ lr̃æ
uero sũt ipse pnũciationes
Luctatiuã:qa si aliquis uo-
luerit ad aliq̃ bonã pfectio
nẽ puenire necesse est pati
fames & frigora & multa i
cõmoda unde inqt paulus
apostol⁹:sed ad magna p̃-
mia puenire põt nisi p ma-
gnos labores eo qa nõ co-
ronabit nisi q legitime cer
tauerit. Vñ hoc græci lau-
dãt qa sũt expti. Docebãt:
&.n.musicã:ut aliquotiens
cã solatii possent aqescere
nõ sp studere Musices ue-
ro dñr liberales quia cõnu
merant inter septẽ artes li
berales. Musica uero dicit
a moys ꝙ est aqua eo quia
non põt canere quin audiatur.Et designatiuã:quam ut quidã ptractiuã ap
pellant:ergo dicit quia uult postea docere de illis duab⁹ uidelicet de luctati
ua & musica:& quare & quomõ isti græci regebant suos pueros & quale ip-
sos habebant.Designatiua uero:i hac parte loquit de designatiua eo quia
non est in usu pro scientia liberali nisi q̃tum attinet .i. interest scripturæ &
hoc est quod dicit quia non est in usu & non habetur pro scia liberali.Scri-
bere nãq; dicit quia oportet scribere & protrahere ut quẽadmodum picto-
res faciunt & hoc ad exemplum:quia ut dicit nõ solũ erit utile:sed.Erit & ho
nestũ.i.iustum ad uitãdum ocium & dat exemplum Aristotelis.Nam & dat
exemplum:& inquit cum de græcis qui propter emptiones uasorum & sta-
tuarum unde maxime delectati sunt Ne.i.possent decipi.i. deprauari præ-
cio.i.q̃tum ua'et & plurimum.i.multociens.Conferebant inter se. Ad de-
prehendendam.i.capiendam.Pulchritudinem rerum.i.nobilitatem rerum
quibus de rebus pertinet Ad uiros magnos.i. nobiles & loqui inter se.i.di-
scernere.Litterarum:in hoc loco dicit ꝙ litteris mediantibus possumus ad
bona peruenire eo quia uirtus ubiq; uiget & fructus semper durat:eo quia

Erant aũt quattuor q̃ pueros suos græci
docere cõsueuerũt:lr̃as:luctatiuã:musi
cam:& designatiuã:quã ptractiuã qdã
appellant de luctatiua & musica dicetur
postea.Designatiua uero nũc in usu nõ
est p liberali nisi q̃tũ forsitã ad scripturã
attinet.Scribere nãq; & ipsũ ẽ ptrahere
ac designare:quo ad reliq̃ uero penes pi
ctores resedit.Erat aũt nõ solũ utile sed
& honestũ quoq; huiuscemodi negociũ
apđ eos:ut Arist.inqt.Nam & i emptio
nib⁹ uasoꝝ tabularũq; ac statuaꝝ:qbus
grecia maxie delectata ẽ succurrebãt:ne
facile decipi p̃cio possẽt:& plurimũ cõ-

non potest dirrupi nec loco demoueri in æternum manet maxime apud homines studiosos & ad omne genus & non solum ad accipiendam doctrinā: sed ad habitum affirmandum & ad memoriam prop̄ reuocandā. Ante omnia.i.q̄ dicit ante omnia si uolumus acquirere doctrinam & rationem sermonis necesse est ut sequamur & imitemur quotidie in studiis & in uigiliis. Proxime huic: q̄ dicit est adhibenda ratio disputādi. Per quā unaquaq̧ re.i.p q̄ libet re: possumus cognoscere & discernere inter uerum & falsum & hoc argumentando & disputando. Si quærimus.i. si inuestigabimus quia faciliter poterimus consequi utilitatem. Ea cum sit: In hac parte dicit q̄ cum sit scientia discēdi quia per scientiam possumus facile intelligere quæ ad omnē disciplinam bonarum artium & ad omne genus eo quia aperit uiam facile. Ea.s.& scientia discēdi: memorandi & recordandi quicquid necesse ad hāc artem Disciplina.i.studio: Facile.i.leuiter. Viam aperit.i.demonstrat. Rethorica est scientia bene loquendi & bene dicendi limate & recte quæ tertia connumeratur inter disciplinas naturales. Per quam scilicet sciētiam quæritur eloquentia artificiosa: quam scilicet scientiam. Posuimus idest cōnumerauimus inter partes præcipuas ciuilitates. Verum ea: quasi dicat q̄ in præterito inter nobiles & studiosos solebant habere eam in maximo honore & in maximo prætio & hoc est q̄ dicit. Olim idest in tempore præterito cum in studiis idest disciplinis & laboribus solebant eam exercere. Nunc idest nostro tempore. Pœne idest quasi absoleuit idest quasi absoluta. Nam

ferebant ad depræhendendam rerum: quæ natura constat aut arte pulchritudinem at uenustatem: quibus de rebus ptinet ad magnos uiros: & loqui inter se & iudicare posse. Litterarū uero magnus est semper fructus: & ad omnem uitam: & ad omne hominum gen⁹ præcipue uero studiosis earum ut ad accipiendam doctrinam: ita & affirmandum eius habitum reuocandamque lapsorum memoriam. Ante omnia igitur siquid proficere de doctrinis uolemus: congrui sermonis habenda est ratio. Et curandum nedum maiora persequimur turpiter: in minoribus labi uideamur: Proxime huic disputandi ratio adhibenda est: per quam unaquaque re: quid uerum falsumue sit facile argumentando q̄rimus. Ea cū sit discēdi scīa: sciēdiq; disciplina ad oē doctrinarū gen⁹ uiam facile apit: Rethorica uero tertia est inter

idest certe. A iudiciis idest iuristis & qui habent reddere ius. Poenitus idest quasi Eiecta idest proiecta. Vbi idest in loco non oratione perpetua idest in perpetuum. Sed inuicem idest neuter eorum. Dilectio amor contenditur idest connumeratur in causam. In quo genere: id est illo modo plærique: idest multi ex. Adolescentibus romanis idest iuuenibus qui adhuc sunt in adolescentia. Sunt assecuti

rõnales disciplinas: p quam artificiosa q̃ ritur eloquẽtia: quam & tertiã posuimus inter p̃cipuas ciuilitates ptes uer ea cum nobiliũ hoĩum studiis celebrari olim co sueuisset: nũc poene prorsus obsoleuit. Nam a iudiciis q̃dẽ eiecta poenit9 ẽ: ubi nõ ppetua oratiõe: sed inuicẽ dialectico more adduct9 in cãm legib9 cõtẽdit᷑. In quo gñe pleriq; quondã ex romanis ado lescẽtib9 magnã gloriam sũt assecuti aut differẽdis sontib9 reis aut defendẽdis in sontibus. In deliberatiuo: uero genere iam apud principes & rerum dominos nullus ei locus est quoniam paucis expe diri uerbis sententiam uolunt & nudas afferri in consilium rationes in populis: q̃ uel sine arte copiose dicere põt clari ha bent᷑. Demõstratiuum gen9 restat ꝙ, ut nũq̃ ẽ in usu sublatũ ita uix nusq̃ rõne i uenitur. Nam in faciendis orationibus his artibus utuntut fere omnes. quæ cõ tra artem bene dicendi sunt. Quæ cũ ita

idest consecuti magnã glo riam idest magnum hono em in sontibus defenden dis. & reis idest a malis ho minibus. In genere uero deliberatiuo idest secundũ genus deliberatiuum apd᷑ Principes idest apud do mnos rerum. Nullus est ei locus idest nulla habitatio ut possint sententiam expe d re: idest perscrutari. Pau cis uerbis. i. minimis uer bis. Vt afferri idest dici. nu das rationes idest nullius ualoris. In consilium idest quando habent præbere: & perscrutari consilia in regendis populis. Quod sine arte idest sine ingenio possũt dicere copiose idest limate & modeste. Haben tur clari idest nobiles. De monstratiuum genus: nil aliud est nisi quod nunquã est sublatum i usu eo quia inuenitur: nusquam cum ratione. In faciendis oratio nibus: quasi dicat: ꝙ mul ta utuntur in his artibus: & fere omnes utuntur ora tionibus quæ contra artem sunt bene dicendi: ergo necesse est ꝙ siquis uo luerit bene haberi uti arte quia nostris temporibus sic oportet fieri: eo quia dicitur: qui nescit simulare nescit regnare. Quæ cum ita: quod dicit iterum siquis uoluerit bene dicere: necesse est esse: bene institutum: idest

ornatum uirtute. In omni gñe causaꝝ.i.In omni arte ut possit copiose dice re. Prima ergo q̃tum ad primá necesse est hr̃e grámaticá & poetas: quia con fert multũ:& ad uitã & ad orõnem.i.bñ dicendi. Ad delectationẽ.i.conferẽ dam. Ars musicæ.i.cant⁹. Delectat.i. pbet delectationẽ. Ea audientẽ.i.q̃tũ ad auditũ & ad aures quia dulcis est: eo qa ẽt apd græcos maximũ honorẽ habebãt musices. Nec pro nõ: q̃sq̃.i.aliquis. Putabat.i.tenebat. Erudit⁹.i.doct⁹ Nisi cantu.i. Quáobrẽ socrates: In hoc loco dat exẽplum qui socrates dũ esset senex in ætate matura. Didicit.i.sibi placuit lr̃as: ergo si ipse socrates senex didicit qui fuit optim⁹ phũs a fortiori. Adolescẽtes.i. Iuuenes qui sũt i adolescẽtia debẽt adiscere. eo quia Socrates phũs. Iussit.i.pcepit nõ ad Lasciuiæ icitamẽtũ.i.ad lasciuias sed ad ueram cognitionẽ. Ad mot⁹ aiæ.i. ad bonos mores acquirendos cũ omni industria & doctrina. Non omnis uox.i.q̃tum ad auditũ: quia uox nil aliud est nisi aer tenuissimus ictus ꝙ ꝓprie auribus accidit scd̃m priscianum. Sed ꝙ ad soni bene consonato.i.ad melodiam: melodia uero nil aliud est nisi cantus. Harmonia uero intelligitur: ut sunt harmoniæ cæli quæ pertinẽt ad rectam rationem uitæ. Motus nil aliud est nisi per quem mouemur & hoc potest dici primus motus secundus motus. Verum.i.certe. Ad remissionem.i. gubernationem. Animi.i.ingenii. Vsus modula: idest cantus plurimum.i.multũ ualet etiam prodest. Ad sedandas passiones: idest diuidendas. Tum uero.p tunc. Est digna eo: idest nobilis. Disciplinæ idest studii. Ingenio liberali: eo quia propter studium homines efficiuntur liberi. Secũdum rationem idest sm̃ ordinem rerum. Speculamur.i.per speculum. Varias naturas.i.uarias

sint elaborandũ est tñ ei quẽ uolumus eẽ bñ institutũ ut in oĩ gñe causarũ ornate copioseq; possit ex arte dicere. Pria huic est poetica cui⁹ studiũ: & si cõferre plurimũ: & ad uitã: & ad orõnẽ põt: ad delectationẽ tñ magis uidet̃ accõmodata. Ars uero musicæ: nam & ea audientẽ delectat: magno quondam apd græcos honore hẽbat̃. Nec putabat̃ quisq̃ liberaliter erudit⁹: nisi cantu & fidib⁹. Quam obrẽ Socrates ut ipe senex didicit ita ingenuos adolescẽtes erudiri in his iussit: non qdẽ ad lasciuiæ incitamentũ. sed ad mot⁹ aiæ sub regula rõneq; moderãdos ut.n.nõ oĩs uox. sed tantũ q̃ bñ cõsonat ad soni melodiã facit ita & mot⁹ aiæ non oẽs sed q rõni cõueniũt ad rectam uitæ harmoniam ptinet. Verꝫ cũ ad remissionẽ animi sedandasq; passiones plurimũ ualeat modulatiõis usus. tum uero eius

ſententias ſm qualitatẽ ſonoꝝ. Ex q̃bus. ſ. poſſumus inuicem. Cauſari: ſm morem cõſonãtias & diſſonãtias q̃tum ad auriũ auditũ: ut queãdmodum. Et de numeris ratio. i. illi q uolunt adiſcere talem artem q̃ arithmetica appellaẽ ut ſunt mercatores q hñt regeẽ ſe p lr̃as numerales: mõ augẽdo & mõ minuẽdo & ſm eoꝝ mercãtias & unicuiq; pbere ſuã portionẽ ſm lucrum: & ideo diciẽ arithmetica: qa de illa arte q̃ ad mercantias ptinet. loquiẽ. Geometria: alia ẽ ſcientia q̃uis etiã oportet eã regere per numerum ut in textu palam loquiẽ & paꝝ ĩdiget expoſitione: geometria ẽ ars q̃ p ipſam poſſumus parium & ĩpariũ cognoſceẽ: ut ita dicam quot lapides ſunt in iſto pariete: quot pedes ſũt ab iſta ripa huius fluminis uſq; ad aliaꝫ ut tpe belli neceſſe ẽ habere bonũ & idoneum geometrã ſi uoluerint aliq̃d faceẽ: & iſta arte mediante q̃ p. Lineaꝝ. i. p ſigna lõga pñt facile comprehendi: & ſic oĩa. Conſtituunẽ: Efficiunẽ. p ſpẽs numeroꝝ & corpoꝝ: eo qa eſt iocundiſſima: & pcipua certitudo eo qa continet ĩ ſe. Sed & illa: ĩ hac parte dr̃ de his q̃ de ſyderibus & de magnitudinibus ac diſtantiis ptractat: & iſta eſt maxima ſciẽtia q̃ apud doctos & peritos laudaẽ: quid enĩ melius q̃ ſcire cognoſcere curſus ſyderum: & ea quæ de aere craſſo: & de tot luminaribus & curſus earum quæ non ſolum oculos: ſed & animum inducit ad aſpicientem iocundum curſum fixarum ſtellarum & diſcernere: & erraticas ſuis lociſq; denotare: & earum coniunctiones quæ & quomodo coniungũtur. item ſolis lunæq; defectus & quomodo fit eclipſis & quomodo ſol obſcuraẽ & luna con

diſciplinæ cognitio digna eſt ĩgenio liberali ſecundũ quã rationẽ ſpeculamur ſonorũ uarias naturas: & poteſtates: & ex q̃bus inuicẽ pportionibus cõſonantias diſſonãtiaſq; cauſari cõtingat queãmodum & de numeris rõ: quæ arithmetica dicta ẽ de magnitudinib9 q̃ geometria ẽ apppellata: in q̃bus ſecũdũ uarias relationes pariũ uel impariũ: & item lineaꝝ ſuperficieꝝ aut corpoꝝ uariæ ſpẽs numeroꝝ magnitudinũq; conſtruũẽ: multaq; his ineſſe ppria demonſtranẽ: quæ cognitio iocũdiſſima ẽ: & pcipuã ĩ ſe certitudinẽ continet. Sed & illa quoq; pulcherrima ẽ: quæ de ſydeꝝ motibus magnitudinibus ac diſtantiis ptractat. Euocat. n. uos ab his tenebris: & craſſo aere & in ſuperiorẽ illam lucidiſſimã domũ tot luminarib9 diſtinctã: oculos atq; animũ inducit: in quã aſpicientẽ iocundũ ẽ fixaꝝ ſtellaꝝ imagines diſcernere: & erraticas ſuis locis nominibuſq; denotare

iungit de mense in mēsem & pdicere futura:& prauidere q̄cquid de anno illo erit declarandum. Maxime: in hac parte auctor denotat excellentiam q̄ fit ex scietia.i.ex astrologia ꝙ fit a natura hominis ꝙ ex natura ex ingenio humano cognoscuntur cogitationes stellaꝝ:& planetarum & mutationes earum & cognoscuntur passiones hominum & effectus sui & causæ. Maxie scientia astrologica:qa hō natura sua agnoscit astrologiam & ex astrologia dignoscunt cognitiones stellarum. Intellectui: ex ingenio humano. Consona:cōueniens: Conformis: quia conformis ad cognoscendum naturam hominis ex scietia. Perq̄: reddit rōnem quō uiuūt aialia & q̄ de cā & quo habuerūt priçipia ex astrologia dignoscit & ēt cognoscunt passiões hominū quō dolet caput: qa febris uēit & dolores:& oīa q̄ cōtinēt in mūdo p q̄ sciētiā. Aiataꝝ: quō uēiūt passiones quō & q̄ est cā ꝙ patiunt hoies infirmitates:&

earūq; coniunctiones: & itē solis lunaq; defectus lōge ante puidere atq; pdicere. Maxime uero scietia de natura itellectui humano cōsona:atq; cōformis ē p q̄ naturaliū reꝝ animataꝝ inaiataꝝ ne pricipia passionesq;:& eorū q̄ cælo & mūdo cōtinēt motuū ac trāsmutationū causas effectusq; cognoscim9: ac multoꝝ qdē possumus cās reddere q̄ uulgo miranda uideri soleāt. Quæ cū oia iocundū ē intelligere;cū maxia negociari circa easq; in aere & circa terrā fiant ipressiones iocūdissimū est equæ uero & q̄ his ānexe sunt cognitiones pulcherrimas inqsitio

cognoscunt. Cœlo:ut stelle planete sicut sol & luna. Motuum:quare mutā tur stelle & quare transmutāt se stelle de uno loco in alium. Eorum.i.eaꝝ rerum. Multoꝝ.i.multaꝝ reꝝ. Quæ res.s.mutare. Vulgo:populo ꝙ dicit habent in admirationem populi ignoti & rudes ignorantes hæc & tñ ē res iocunda intelligere quō mutant. Cum maxima negociari:laborare. Eas res. in aere qa sunt stelle. Terram:qa ex his stellis cognoscunt mediante astrologia. Impressiones:quomodo sint positi & fixi isti planetæ ē res optima scit Eque uero:postq̄ superius locutus est de astrologia quæ multum iocunda & non intellecta nisi a phīs ꝙ p naturam astrorum cognoscuntur terrtena: & natura hominum :& passiones. Nunc dicit uelle tractare de alia scientia appellata spectatiua q̄ ptinet ad lapicidas:& pictores qui habent designare unam rem & præbere sibi portiones ut res uideat sicut alia est tamē necesse habere bonam cognitionem & ingenium:habent inquirere si uolunt facere unam figuram pictores aut lapicidæ in terra:& aliam in altum:ē opus scire dare portionem suam ꝙ uideatur illa figura alta tam magna ut illa q̄ est intetra quia illa alta uidet parua q̄uis sit magna. Eque:equalis seu equa

liter. His ſupradictis. ſ. impreſſionibus. Annexe: coniuncte. Cognitiones: habere bonam cognitionem & ingenium & eſſe philoſophus. Inquiſitiões ꝙ dicit eſt pulchrum ſcire inquirere talia ut etiam de ponderibus: ſcire cognoſcere pondera. Vt ſunt apothecarii: habent libras uncias dragmas ſcropulos grana &c. Omnia iſta dicuntur põdera: qa appellať ſcientia pſpectatiua. Perſpectatiua: ſcilicet ſciētia appellatur ſic. Tradita: data. Et quoniam: dicit hucuſq; dixit de aſtrologia dixit nunc uelle dicere de medicina. Dicendo: ad dicendum. Hactenus: hucuſq;. Prouectus: ideſt uehi. Diſciplinarum: ſcientiarum. Attingam: leniter dicam. Medicina: ſcientia. Cogniti: ad cognoſcendũ. Commodiſſima: aptiſſima. Verum: ſed. Exercitium: ſcilicet medicine. Minime non enim eſt ſubdita fere omnibus ad uidendũ ſpurcitias. Peritia ſcientia appellantur doctores medici a ſcientia medicine. Et ipſa ꝙ dicit ꝙ ipſa ſcientia medicine deſcēdit ſicut a philoſophia morali ſicut a philoſophia naturali. Deriuata: orta. A naturali: philoſophia. Quam: ſcilicet peritiam legum ꝙ dicit iuſtum eſt & honeſtum ut uadant ad diſputationes ut etiam alii audiant & intelligant eorum ſcientia; & pecuniam. Interpretari: dicere. Diſceptantibus: diſputantibus cum aliis qui diſputant in iure cum ſint doctores. Conſultum: deliberatum. Aperire: manifeſtare. Scientia: poſtquam dixit de Grammatica Dialectica Rhetorica: & Aſtrologia perſpectiua. Nunc reſtat dicere de ſcientia diuina: ut theologia quæ eſt ſcientia diuina: dicit quãuis dixi de omnibus artibus liberalibus tamen non poſſumus omnes diſcere: quoniam ingenium noſtrum non eſt capax: ſed ſolum capere unam artem bonam & ſequi illam ſm ingeniũ noſtrũ aut eē bonus grãmaticus aut bonꝰ rhetoricus aut aſtrologꝰ: aut ad medicinam. Impoſſibile eſſet capere ꝑꝑ ēt uitam noſtram

nes: hñt ut ē pſpectiua: & de ponderibus tradita ratio. Et quoniã qdē dicendo hactenus ꝓuectus ſum reliquas quoq; diſciplinaꝝ attingã. Medicina igiť ē: & cognitu pulcherrima & ad ſalutē corporũ cõmodiſſima: uerũ exercitiũ habet minime liberale. Legũ peritia publice priuatimq; utilis ē: & magno ubiq; honori habeť: & ipſa qdē a morali philoſophia deriuata ē: quēadmodũ ab naturali medicina. Quãq ut honeſtũ ē audiētibus interꝑtari: aut ĩ iure diſceptantibꝰ de iuř cõſultũ aperire: ita eſt indecori tractantes cãs ꝑcio cõuēto opas uēdicare. Sciētia uero diuīa ē d̄ cauſis altiſſimis & rebꝰ

breuem. Sciētia causis: qa' est opus scire cām cum aliqd dicimus dare cām. Vt quare mūdus ē rotūdus dare cāmq̄ res diuinæ. Semotæ: sepate. Sensibus: nō possumus itelligere nec gustare oēs artes. Fere: quasi. Cōmemorauimus: ꝙ dicit: q̄uis dixeri de oibus artibus: & sciētiis liberalibus. Quo: ut: Omnes disciplinę. Apprehendēde: itelligēde. Vt: ꝙ dicit nō pōt habere oēs Doctus. s. in oibus. Nā singule. s. sciētiæ. Totū hominem: hoc ē hēre unā sciam pfectā & ꝙ sciētia bñfacere est magna laus & uirt⁹: ut eē bonus grāmaticus ē uirtus dialectic⁹ &c. Et utrūq; dicit est uirtus hēre duo. s. esse & scientiam habere doctrinā ita mediocrē: sed eē multū diues & multū sapiens q̄si ipossibile ē qa hō diues ñ curat adiscere. Opes diuitias. Modestas: mediocres. Doctrinā: sciam. Sed ꝙ dicit si qs hēt unā sciam pfectam & ꝙ sciat bene facere ē uirtus. Quā sciam. Cām: doctrinam. Potissimū: maxie. amplectaꝛ capiat: q̄q̄ dicit tñ sūt iste sciæ tanq̄ catene cōiuncte non pōt eē bon⁹ grāmatic⁹ nisi habeat dialecticā logicā & nō pōt eē bon⁹ dialectic⁹ nisi hēat rhetoricā pp argumēta. Quæ: doctrina Ignoratis. i. cū nō sciāt oēs nō pñt bñ itelligere unā. Percipi: itelligi. Valeat possit. Sed ingenioꝝ: hactenus dixit de oibus artib⁹ liberalib⁹ cū sit tractaturus & q̄uis dixit oēs simul fuisse cōiunctas: nō possum⁹ tñ oēs pcipe: sed ꝫm ingeniū suū qsq; debet capere ꝙ magis sit adaptus: qa aliq sunt magis apti ad grāmaticā: aliq ad dialecticā: aliq ad medicinā: debet ergo diuidere ingeniū suū: ꝙ sit magis cōueniēs: & ipse declarat ingenia & naturā hoium & q̄ magis apti. Sed īgenia: ꝙ dicit sunt q hñt igeniū ita bonū ꝙ q̄primū sint sibi ꝓposita aliq̄lia argumēta de facili sciūt ea soluere sciūt. n. inuenire principiū & mediū. Sed īgenuoꝝ. s. hoium. īgenui appellaꝛ q orti ex nobilib⁹ parētibus q̄ nūq̄ fuere in seruitute. Quædā. s. īgenia icipit declarare. Re i qualibet facultate qa sum⁹ diuerse nature & ingenii. Argumētū: materiā i oib⁹

quæ sunt semotæ a nostris sensib⁹: quas intelligētia tantū attingim⁹ principales itaq; disciplinas ferre cōnumerauimus oēs nō quo unicuiq; oēs necessario app̄hēdēde sint: ut doct⁹ tandē aut sit aut habeaꝛ. Nā & singulæ totū sibi hoiem uēdicare pñt: & utrūq; est uirtutis opus: ut modestas opes: ita & mediocrē posse pa tī doctrinā sedut ad quā quisq; aptissim⁹ erit: causa potissimū amplectaꝛ q̄q̄ ita sunt cōiūctæ doctriæ oēs: ut nulla quis ignoratis: prorsus aliis egregie pcipi ualeat. Sed ingenioꝝ diuersa sunt genera. Quædā. n. facile inueniūt in unaquaq; re argumentū: & mediū quo suū propositū iferant, quædā uero tarda sunt adin

facultatibus sciūt iuenire & principiū & mediū qa difficile ē iuenire princi-pium & mediū rei. Propositū deliberationē: ꝑ dicit scit deliberarꝫ cito. Quo ut. Inferāt: inducāt. Quædā: aliud genus ingenii hoīs ē aliud genus q non scit ita cito inuenire rē sed tardus ad rn̄dendū sed bn̄ sciet iudicare: si res erit bona aut mala & q̄ erit finis. Quædā. s. ingenia hoīum. Inueniūt. s. rē cū sit actur⁹. Solida: firma. s. ad iudicandū. Et priores: ꝑ dicit primi ita hn̄t igeniū ad opponendū & ad rn̄dendū Priores: primi. Opponen-dū: rn̄dēdū. Posteriores: se cūdi. s. q sunt ita tardi ad i-ueniendū: qa cogitāt. Item illi q sunt ita acuti nigenio sunt apti ad poetas ad scri-bēdum poetice & ad scias reales. Illi: q sūt ita boni in genii. Ratiōales: ut i phia: qa oportet cito rn̄dere. Hi q sunt ita tardi. Ad reales: scias. s. ad leges qa cōuenit legistis ut sint tardi ad rn̄dē dum qa uideāt casum p qd̄ petit. Sunt ēt alia ingenia hoīum q sunt ueloces ad rn̄dendu3 & audacter: hn̄t linguā expeditā: aliq̄ uero sunt tardi in ꝭmōe nesciūt q̄si loqui cū sint docti sed si des sibi calamū faciūt qc-quid uolūt. Aliq: alii hoīes. Et hii: sūt isti q̄ suut ita expediti & ueloces in lin gua sunt apti ad rhetoricā ad oratiōes. Cōpositū: ornatū. Rhetoricā: ad di-sputationē rhetoricæ in orone qa in rethorica cōtingit oratio. In utraq;: di cit tn̄ ꝑ isti q sunt tam ueloci igēio sūt boni & apti i traq; facultate I orone rhetorica dialectica apti ad disputandū. In utraq; ui: facultate & orone & dia lectica. Prōpti: apti. Dialecticas: logicales. Quibus: illi q sunt ita ueloces lin gua & nō hn̄t bonū ingeniū tales nō sūt apti nec ad dialecticā nec ad dispu tationē. Quib⁹: illi. Velocior: multū uelox. Ad numeꝝ gen⁹. s. ad nullū. s. nec ad eloquētiā: ne ad disputatiōes dialectite. Orationis: nō ualēt ad orādū Valēt: pn̄t. Amplius: dicit ꝑ in aliqbus si ē memoria multū ualet ad hysto-rias & ad orones. Ampli⁹: plus. In qbusdā. s. igeniis. Ius: multitudo. uiget. i.

ueniendū: ueꝝ solida ad diiudicandū: & priores qdem illi qb⁹ ita igeniū ē ad op-ponendū aptiores sunt. Posteriores uero ad rn̄dēdū. Itē illi ad poeticam faciūt: & rōnales sciētias hi uero ad reales: sūt aūt & alii ingenio qdem ueloci: lingua uero sermoneq; tardiore & hi ad cōpositū ser monē orōnēq; rhetorica ualere uideant In utraq; uero prompti hi ad dialecticas disputatiōes pclare faciūt: qbus aut ser-mo uelocior est: q̄ ingeniū: idest lingua qdem sunt prompta igenio uero tardo. Ad neutrū genus ualēt oratiōis: ampli⁹ in qbusdam mēoriæ uis multa uiget: & hi ad cognitionē hystoriaꝝ ualēt: & cō-prehēdenda legum ampla uolumina. In quo scire nos oportet memoriam præter

in statu. Historiaꝝ: scire hystorias. Et. s. ualet memoria ut eẽ legista q̃a op⁹ est hẽre memoriã. In quo uolumine. Memoriã: dicit ꝙ memoria sine igenio ualet & ingeniũ sine memoria minime: sed memoria cũ igenio plurimum ualet ꝙ nihil supra ut ẽt ait Cicero. Sapia sine eloq̃ntia paꝝ ualet. Eloquẽtia sine sapia paꝝ ꝓdest ut in Catilinario: sapia cũ eloquẽtia multum ualet.

Prope nihil: ꝙ dic nihil ualet. Disciplinas: q̃tũ ad sciẽtiaꝫ. Attineat: ptineat. Ad agibilia. dicit in reb⁹ cæteris pñt agere qa nõ ẽ opus hẽre memoriã magnã: ut ad merces & in cæteris rebus manualibus. Ad agibilia res q̃ agunt: ut mercantie qa laus ẽ ẽt alias artes scire bñfacere cũ nõ sumus apte sciẽtiæ. Cõtra: dicam uice memoriæ qđ dicit nõ est op⁹ hẽre memoriam nisi solũ đ illa re. De doctrinis: dicit ergo illi qui nõ hñt memoriã nõ sunt apti doctrinis nec hystoriis

ingeniũ ualere nõ multũ. Ingeniũ uero sine memoria ꝓpe nihil q̃tum q̃dem ad disciplinas attineat. Ad agibilia uero cõtra ꝓpterea ꝙ mandari scriptis uitæ memoriæ acta res agẽda possit. De doctrinis aũt nõ uidemur id scire qđ nõ memoriter scimus: aut nõ facile reminisci possumus. Sunt p̃terea q̃bus est ius aiæ ab sensibus & materialib⁹ rebus abstracta & separatis & uniuersalibus apprehendendis aptior. Alii cõtra circa particularia discurrere: & negociari sunt ꝓniores

nec dialectice i disputationibus: nec legib⁹. Memoriter. i. ꝙ nõ habemus in memoriã. Nõ facile: sed difficile ꝙ dicit nõ ẽ opus reminisci si q̃s debet scire hystorias. Sunt: ꝙ dicit sunt aliqua ingenia q̃ sunt remota a sensib⁹ nr̃is. i. q̃ semp cogitãt de rebus supioribus: quæ non sunt uisa nec a nobis audita: ut cogitare q̃uo est sol luna & stelle qualiter mouent. Præterea: ultra hæc ingenia supradicta. Sũt ingenia. Vis potẽtia natura. Aiæ itellectus. Ab sensib⁹ nõ sunt nostro sensui: ut de rebus diuinis hẽre fantasiã q̃s nõ uidemus. Materialib⁹ rebus. s. terrenis. Abstracta: remota. Et. s. uis aiæ natura aliq̃ & ingenium. Separatis: ut stellis luna cursu solis qa sunt remota a nr̃o uisu. Vniuersalibus: qa oibus sunt uniuersalia momẽta cœli. Appprehẽdendis: itelligendis. Alii: aliq̃ sunt aptiores & est cõtrariũ supradictis ad discurrẽdum & eundũ p mundũ. ut adiscere aliquas artes: & facere mercãtias: qa mercatores tendũt quæcũq; dũmodo possint lucrari. Cõtra: in contrariũ. Particularia: ut artes & circa alia. Discurrere: eo qa uadũt. Negociari: ut mercatorib⁹ Proniores: aptiores. Et hi. s. q̃ hñt mercãtiam facere est opus cũ prudentes & habeãt sciẽtiam ad cognoscẽdum mercãtias & q̃uo uendunt. Et hi: sunt ꝓniores. Naturalem: ut sunt medici q̃ debẽt cognoscere naturã hominũ ẽ opus esse sapientes & habere sciẽtiam ne fallãt in dandis medicinis. Illi aliq:

uero habēt igeniū ad cogitādum,& hr̄e fantasiam ī mathematica q̄ physi-
ca appellaṫ:& scire pricipia reꝝ & cās: ut ait Aristoteles difficillimū est reꝝ
principia cognoscere: ut q̄re adiectiuū nomē: fuit adiectiuū: q̄re substātiuū
appellatū ē substantiuū. q̄re uerbū postositū fuit nomini: q̄re sol luna stelle
mouenṫ: hūt motū & cursus appellaṫ methaphysica.

& hi q̄dem ad prudētiam & naturalem sciētiā: illi uero ad mathematicas faciūt & ad diuinā quæ methaphysica dicitur. Præter hæc aūt cū duplex itellectus speculatiuus: & practicus ut q̄sq; secūdū alteꝝ potior erit: ita conueniētia illi studia sequi debebit. Sunt insuper limitata: & queādmodū ī iure dicūt: glebæ ascripta quædā igenia quæ cū ī cæteris ībecillia sint: in uno tamen aut in altero ualēt eximiæ: ea autem sola sunt illis pmittēda in

Mathematica: uero ē
ars subtilis digna īquisitiōe
Quæ. s. ars mathematica.
Præter hæc: duo sunt itel-
lectus. s. speculatiu⁹ & prac
ticus. Speculatiuus uero ē
debere speculari cōsideraṫ
in reb⁹ magnis & ī reb⁹ di
uinis: q̄ apud nos sunt iui-
sibilia: praticus uero ī reb⁹
uisibilib⁹ ut artes mediciæ
Hæc. s. supradicta. Quis-
q;: dicit ꝙ q̄sq; poterit spō-
te sua cognoscere: & itelli-
gere q̄bus sit aptior & con
ueniētior. Alteꝝ. s. hr̄e pra
ticū itellectū. s. ad praticā.
potior: meliō. Debebit: po
terit. Sunt insup: cū supius dixisset hoīem sine mēoria uō eē aptū nec legi-
bus nec dialectice ī disputatiōibus. Nā deus sapia sua pduxit hoiem in hac
uita ad aliq̄d utilitatis: un̄ hō nūq̄ debet se desperare q̄a si nō ualet. i. si non
pōt ad unā poterit ad alterā. si non suā ad aliā artē utilem & nō minoris utili
tatis: & fortasse plusq̄ disciplinę: ut habeṫ de torq̄to in Vergilio cū eēt ita ob
tusus grossus nō poterat ita adiscere lr̄as: pater su⁹ miserat rus: deīde ad sti
pēdiū: & dixit pr̄ Camill⁹ dux romanoꝝ cū abiisset reliq̄t ī locū suū filiū: &
iussit filio tenere exercitū suū ī pace: & si bn̄ a casu posset hr̄e uictoriā n̄ cer
taret: tn̄ ī hoc iterim hūit uictoriā. Rediēs pr̄: uidit ipm nō fecisse iussa pce-
pit āputari caput pp inobediētiā pr̄is. Aspice torquatū referentē signa Ca-
milli: ergo filios oportet obedire parētibus. Ama parētes q nō obedierit pa
tri uel matri morte moriaṫ. Sūt isup ultra supradicta q̄dā igēia q̄ sunt utilia
& solū ipsis & aliis ipsimet ut phi: soluūt speculanṫi sui cōsultationē in aliis
uero iudices: & ī foro iudiciali d̄fendeṫ cās oīn;. Limitata detminata: ꝙ plus
ad unā rē q̄ ad aliā & utiles. In iure: ī foro iudiciali ad cās. Dicunt: legis lator
iudex doctor. Glebæ: utilitati: nā gleba rure uertiṫ ē utilitas ita q̄dā ingenia
ut in iure. Ascripta: notata. Quæ: igenia. Imbecillia: debilia: ut de Torq̄to.
Vno: ī una re. Altero: ī alia re. Eximie: maxīe. Ea: igenia. Permittenda: con
cidenda s̄m ꝙ ipi uolūt. In quibus: ingeniis. Verum: nam dicit Aristoteles

ꝙ non nimis indulgẽdum est & laborãdum in rebus utilibꝰ oibus & ciuibꝰ q̃ in sciẽtiis: ꝙ dicit potius ẽ laborãdum: ut ad mercãtias. In iudiciali foro qa sunt utilia oibus. Indulgẽdum: laborãdũ. i. nõ minus laborare i sciẽtiis libe ralibus. Nec imorãdum: istãdum i festãdum. Ciuilem. i. in legẽ ciuilẽ. i. nõ tm̃ respicere ad ciuilia qa ẽ: debemus respicere ad mercãcias qa sunt utilia ipsimet & aliis. Ciuilia: q̃ res spectãt ad utilitatam ciuium. Negociosam: ut sint mercatores. Respectans: ꝙ uideant. Speculationi. s. phie qa p se est utilis cum speculatur i rebus diuinis. Illecebris: delectationis. Is iste. Carus qa prodest sibimet. Princeps: in hñdo: de doctrinis. Cum supius dixit d doctrinis: ꝙ adolescẽs sine memoria & ingenio non debet ad ampla uolumina se ponere ut legibus nec ad disputationes: nec ad dialecticam. dicit ergo si q̃s uult se dare doctrine debet cognoscere nam si ẽ aptus: & supius dixi: sed p̃ter oia: hoc docet ꝙ si quis uult adiscere aliquã artem

quibus solis plurimum posse iudicant̃: uerũ Aristoteles q̃dem uoluit liberalibꝰ sciẽtiis nõ nimis idulgendũ: nec imorã-dum esse ad pfectionẽ ciuilẽ hoium uitã negociosamq; respectãs. Nã q totus speculationi & litterarũ illecebris deditus ẽ: is est forsitan sibi ipsi carus: & parũ certe utilis urbi aut prĩceps ẽ: aut priuatꝰ. Ac de doctrinis q̃dẽ & ingeniis: ac utrorũq; generibꝰ ita uidet̃ diffiniẽdum. In q̃bus est id ante oia aĩaduertendũ ꝙ nõ modo maiora illa p̄cepta q̃ puectioribus traduntur: sed & prima quoq; artiũ elemẽta ab optimis p̄ceptoribus accipe cõuenit. Et ex auribꝰ nõ q̃bꝰlibet passim imorari

aut in doctrina aut in aliqua alia arte debet se diligere & habet bonũ p̄ceptorem q habet bene dicere & dare bonũ principiũ qa si q̃s habet bonũ principium facile sequit̃ mediũ & finem. Ac sequit̃: seq̃t cũ supiori. Ac: sed. Doctrinis: de doctrina: quia superius dixit de omnibꝰ & de grammatica & philosophia legibus: & dixit de suis naturis. Ingeniis: naturis: secundum naturã suam debet se cognoscere. Diffiniendum: determinandum. In quibus: ingeniis: & generibus oium artium. Id ante: ꝙ dicit hoc est considerandũ in primis: aut in doctrina aut in qualibet arte habere bonum principium & præceptorem bonum. Animaduertendum: considerandum. Maiora: quæ sut pradicta sunt: ut grammatica dialectica philosophia. Quæ: præcepta. Prouectioribus: idest a præceptoribus. Traduntur: dantur. Elemẽta: prĩcipia. Et ex auctoribus: non solum habere preceptores: sed etiam ut dent se principiis bonorum auctorum in bonis auctoribus datur eloquentia sapientia mores pietatem reuerentiam. Vt in Vergi. Et: scilicet cõuenit. Passim: ubiq;

Optimis:boni poetæ. Qua:adducit rõem. Nã phylippus: pater Alexandri
uoluit ut filius suus hẽret principiũ ab Aristotele in docenda doctrina. Pri-
mas:lr̃as:pricipiũ. Et ueteres:ẽt Romani uoluerũt ut filii sui hẽrent princi-
pium in legendis auctoribus. A uirgilio:quia consistit eloquentia sapia stil-
lum uocabulorum uersuum. Mancipantes:nam mancipare ẽ manumitter̃

sed optimis:q̃ rõe & phylipp⁹ Rex ma-
cedonũ prias lr̃as ab Aristotele discere:
Alexãdrũ noluit:& ueteres Romãi libe
ros suos scolæ mãcipãtes in uirgilio pri-
mũ erudiri curabãt:optia utriq₃ ratione.
Nã qd̃ teneris mẽtib⁹ isitũ ẽ:alte radices
mittit:nec facile postea diuelli ui ulla po
test. Ergo si melioribus in initio assueue
rint:illos hẽbũt p̃cipuos:& ueluti duci-
bus semper utẽtur. Si uero errores ullos
imbiberint:his duplici tẽpore opus erit.
Primum ut errores excutiant:ac deinde
ut uera præcepta condiscant. Quamob
rem Thimothe⁹ musicus suo tempore

In uirgilio:i libro suo:utri-
ꝗ scole:& doctrinis & arti
bus. Nam ratio est ista:uti-
tur translatione arborum
nam quanto plantas arbo
res plus sub terra i inferio
ri parte tãto plus mittit sũ
mitatem in altu₃ super ter
ram:ita ingenium puerorꝝ
si habent bonos auctores:
bonas radices preceptoris
tanto plus ascendit in altũ
quia iam habet principiu₃
& stillũ. Teneris mentibus
in tenera ætate. Insitũ:posi
tũ. Diuelli extirpar̃. Postea
in futura ætate. Vi:uiolen
tia. Ergo:conclusio præce
dentis si uolumus ut disci-
puli habeant bonam doc-
trinam:aut aliam artem dẽ
tur bonis præceptoribus:quia capiũt primos stilos & mores ut lana quæ ca-
pit primum colorem. nunq̃ põt diuelli semper tenet colorem illum. Ergo si
pueri. Melioribus:scilicet preceptoribus. Initio:pricipio. Illos: præceptores
Precipuos:preter oĩa alia. Ducibus:ad admonendum. Si illos errores:aliqua
uitia mala. Imbiberint:trazerint reciperint:quia sicut lana primum colore₃
surripit ad seipsam & non deletur. Ita in igenio puerorum. Duplici:scilicet
ad remouendum illum errorem:& postea ad instruendum bonum. Excuti-
ant:remoueant. Quamobrem:probat exemplo thymothei:cum Thymo
theus musicus præstantissimus expulsus patria sua uenit ad spacium ciuita
tis:& erat ibi aduenisse per phimiam musicum optimum & omnes uole-
bant adiscere. In primis uero faciebant pactum cum iuuenibus:si aliquis iu
uenis adidicisset de cantu uolebat duplicem mercedem:si non addidicisset
uolebat unam mercedem:quia dicebat neminem scire sonare illo modo ut
ipe:& erat opus ut remoueret ab illo sono suo malo:& ad bonum reducere
& mouere cordas instrumenti. Thymotheus:pro n. consonans uocũ:Mu-

musicus in instrumẽto sonãdi. Illustris: famosus. Qui: pro q̃a. Multiplicatas q̃a sunt multæ cordæ & discõueniẽtes. Nouoꝶ: inuẽtoꝶ. Modoꝶ: sonorum Sparta: ciuitas actus: actio grauis. Exulare q̃a: expulsus patria sua. Profecis-scent id est si nõ fecissent profectionẽ ullã cũ aliis id est si nõ fuissent ad discẽdũ cũ aliquo uolebat mercedem. Quidpiã: aliquid. Duplã: mercedem. Pa-ciscebatꝰ: faciebat pactum.

illustris: q̃ ob multiplicatas ĩ cithara cordas: & nouoꝶ modoꝶ ad inuentionem sparta iussus est exulare: ab disciplinis quidẽ qui nihil apud alios profecissent certam paciscebatur mercedem: ab his uero q̃ ex aliis q̃dpiam edidicerãt duplã exigebãt. In discẽdo autẽ solet esse plerisq; ĩpedimẽto id q̃d magno adiumẽto eẽ debuerat: multa uidelicet cupiditas dis-cendi q̃ fit ut dũ oĩa pariter cõplecti uo-lunt: nihil tenere ualeãt. Ut enim super-fluꝰ cibus nõ nutrit sed stomacũ q̃dem fastidio afficit; reliquum uero corpꝰ aggrauat atq; infirmat. Ita multa reꝶ copia simul ĩgesta memoriæ & facile in p̄-senti elabitꝰ & ĩ futuꝶ ĩbecilliorẽ uis eiꝰ

In addiscendo: nã dicit ꝙ: multi habẽt impedimẽtũ ex re ꝙ posset eẽ adiumẽtũ .s. ꝙ multi multa uolũt addiscere multos libros & sæpe nocet: q̃a cupiũt multa audire & tamẽ nõ faciũt familiarẽ aliquẽ librũ: nõ dãt operã alicui libro ut bene adiscãt ꝙ: dicit melius ẽ dare operã uni uel duobus libris & bene itelligeꝛ: & memoriæ cõmendare q̃ uelle multa audire. & nõ daꝛ operam: q̃a ingeniũ nõ ẽ capax ad capiendũ tot. In discẽdo plerisq;: multis. Q̃ dꝛ. quã rẽ. Adiumẽto quia erit ad adiumẽtũ & utilius pauca adisceꝛ & bene q̃ uelle multa & obliuioni tradere. Cupiditas: q̃ cupit multa adis-cere. Quare: sic cõtingit. Pariter q̃a unus uolet logicã & rhetoricã quod est impossibile dare opam uni postea alteri. Valeãt: possint. Tenere. s. memoriæ. Ut enim optima operatio. Nã illi qui multos habẽt cibos & diuersa genera ciboꝶ de primis bene cõmedũt si postea d̄ aliis natura nõ potest pati poni onus supra onus & illa superfluitas destruit stomachũ inducit febrẽ. Ita ĩgeniũ generat fastidiũ. Ut sicut. Nõ nutrit: in stomacho ꝓpter sup̄fluitates collectaꝶ & ex illis fit corruptio. Afficit fastidio. i. fastidia & uolũtas reiiciẽdi cibũ. Reliquũ scilicet quod plus cõedit ex cibo superfluo. Infirmat: inducit febrẽ. Ita: adaptat comparationem. Copia: abundantia. Elabitur discurrit. In futurum: quia auditis multis rebus cũ steterit per duos: aut per tres dies neminem sit: Præsenti scilicet tempore. Ingesta idest posita. Imbecilliorem: debilem. Vim: naturam. Eius: adiscentis. Reddit: facit. Semper: nunc dicit

de iis qui uolunt adiscere & cupidi sed uolunt facere profectionem & quod multa audiunt & quod multos libros eligant. Quæ scilicet res audita. Decoquere. tradere memoriæ translatio ab ipso stomacho quando stomachus est aggrauatus & oneratus cibo superfluo non potest digerere & non digerendo inducit stomachum plenum coleris & male agit. Ita in puero capiat quod potest adiscere. Sic si uero audias tres aut quatuor lectiones & ꝙ natura tua possit caper̃ capias. sin aũt ꝙ possis & bñ itelligere ꝙ appellatur lucrũ ꝙ itelligendo lectiões dr̃ lucrari. Tria opa: lectiões triũ operum. Cuius. s. rei. Vis natura tua. Otiũ. i. tẽpus si sufficit ad studendũ. Precipuo: magno qa ẽ lucrũ qñ intelligunt̃ lectiones. Reponãt idest ponant. Alia: dicit nõ solũ si alia audis necesse cõseruare & tradere memoriæ. Alia: opa uero. Vt: sic Meditatione. i p̃meditando. Satuẽt: pro conseruent Quæ: dicit ꝙ parũ ualent il le lectiones nisi faciant familiares ut tradere memoriæ. Quæ: si res. Quotidiæ: de die in diem. Familiaria. s. bene intelliger̃ & sæpius legere. Huic aũt: nunc posuit de illis q sunt ita curiosi ad discẽdũ & q hñt aiũ magnũ & multa audir̃ uolũt & pauca amplectãtur qa nũc ad lectionẽ uadũt: nunc ad aliam si uiderint modicum pricipiũ deide uolunt sequi medium unde deturbant ubi uero nõ est ordo ibi ẽ cõfusio sũt tanq̃ museæ: Huic: iuueni. Cupiditati: qa cupiũt: iordinata sine ordine quia modo ad principium modo ad finem. Huic: modo huc modo illuc. Curiositas: desiderium. Inuestigandi: inueniendi. Singulis: ad unam ad unam. Student: nituntur. Variis: disciplinis idest uariis scientiis uno tempore quod impossibile est duobus seruire. Incumbunt: suprastant. Referũtur: reducuntur. Vnam: disciplinam scilicet scientiam quod dicit in primis unã adiscat. Inde. postea. Reiecta: remota. Quæ: res scilicet modo huc modo illuc. Nam: cõparatio: nã cũ sæpius trãsuasat̃ bonũ uinũ fit acetũ: Ita itellect⁹

reddit. Sẽper igit̃ multa legãt disciplinæ studiosi: sed pauca quottidie plegãt quæ decoquere eoꝝ memoria possit. Sicque tria aut quatuor pluraue ut cuiusq; uis erit aut ociũ pro eius diei p̃cipuo lucro seorsum reponãt: alia uero legẽdo id consequent̃ ut quæ iã didicerũt meditatiõe saluẽt. que uero nundũ quottidie magis familiaria sibi legendo faciãt. Huic aũt nimie sciẽdi discẽdiq; cupiditati cõiũcta solet esse inordiata quædã curiositas iuestigãdi. Cũ enim multa asciscere studẽt uariis uno tẽpore disciplinis incumbũt & nunc illac: nunc hac r̃ferunt̃: aut nũc qdẽ unã uirib⁹ totis ãplectunt̃ ide uero ad modicũ illa r̃iecta aliã atq; aliã. Quæ res non mõ prorsus iutilis ẽ: sed & uehe

pueri. In re est:ut ē ꝓuerbiū exēplū. Acescūt:fiūt debilia:& sine gustu. Ita:
dicit solū decet mō inherere uni rei aut duob⁹ & bñ intelligere quæ audiūt
a suis preceptoribus. Eam:sciam. Cape:accipe. Quo:ut auctoribus:precep
toribus. Traditæ:date. Nā q:illi q inordinate accipiūt:mō ad principiū: mō
ad finē legunt ꝙ isti tales nullā faciunt ꝑfectionē & uidēt quodāmō negli-
gere lectiones. Inordinate
sine ordine. s. ꝙ de pricipio
faciūt finē & ecōuerso:cū
dēret bñ studeř pricipiū ua
dūt ad finē. Initiū: pricipiū
Hi:isti tales. Temere: stul-
te. Proficiūt:faciūt ꝑfecti
onem. Quā:ꝑ q̃tū. Negle
xisse:paꝝ extimauisse. De
libris:nūc uero dicit de illis
q habent aīum magnum
adiscēdi:& q̄ multos uolūt
audire libros sꝫ tñ nihil fa-
ciūt:debent accipere illos
quos possunt adiscere tm̄.
Nunc uero dicit de libris q
sūt in primis legēdi:primo
Grāmaticā cū scit cōstrueř
dare sibi bucolicā: Exopū:
ut habeāt mores & scire ui
tare lasciuiā ꝟm fabulas:tñ
ē moralis & multoꝝ exem
ploꝝ qñ uero sūt pitī i uer
balib⁹. Virgiliū:Ouidium:Terentium:Iu. Persium plautum. Opera Cice
ronis. Opera Prisciani & multorum poetarum hystoriogrophorū:& sic suc
cessiue scd̄m eorum ingenia. De libris:scilicet ad studendum. Disciplinæ ue
re scientiæ. Quidem:certe. Per multos:scilicet libros. liber dicitur quia¦ ho-
minem liberum facit. Versari:uoluere. Meliores:libros. Precipuos:dignos
Nec:ꝙ dicit labor studendi non est equalis:cum libris:nec suscipiendus in
primis adiscere faciles propter ingenium molle. deinde ad grauiora uolu-
mina & ita acuitur ingenium. Par:eq̄lis. Suscipiendus:accipiendus ab audi
tore. Modo:mensura ꝙ dicit ꝓceptores debēt docere scd̄m ingeniū pueroꝝ
Est. n. de aliq̄b⁹ ingeniis ꝓserti de duob⁹. Aliqui sūt q hñt¦ingenium suum
plumbeum:quasi nullius ualoris nunquā faciunt profectionem. Dixerim:
ita dicam per similitudinē dicit ut hoc intelligať. Acies:ingeniū: Quibusdā:

menter ēt damnosa. Nā ūt in re ē: & pro
uerbio dicitur:acescūt uina quæ sæpius
transuasanť. Itaqꝫ imorari uni rei decet:
& eā oī studio ꝑseq: disciplinasqꝫ eo or-
dine cape tēptare quo sūt a suis auctori-
bus traditæ. Nā q libros iordinate legūt
nūc a fine faciētes initiū media iter legē-
tes & ꝙ primū cū debuerat postremum
accipiūt. hi haud temere nihil legēdo ꝓ
ficiūt q̄ ut oīa neglexisse uideanť. De li-
bris autem qui sunt eiusmōi disciplinæ
ita quidem per multos uersari conuenit:
ut meliores sēp p̃cipuos hēam⁹: nec ue-
ro par oīb⁹ labor suscipiēd⁹ ē: sꝫ unicui
qꝫ ꝓ mō rōeqꝫ igēii sui. Est. n. ut sic dixe-
ri i q̄busdā igēiis q̄dē acies plūbea i q̄bus

ingenlis. Piūbea:q̄ habēt ingeniū plumbeū. Plumbea:acus. Obtusa:grossa Disciplinas:scias. Quibus uero:sed illi q ita hn̄t ingeniū acutū & moré facile possunt bn̄ pcutere:ꝙ nūq̄ aliqd capiunt nisi in primo ipetu capiant & indigent pceptore ut sæpius interrogāt. Acuta:ad intelligēdū. Mol is:ad : e mouēdā memoriā. Retūdi:pcutere. Hi:isti tales. Interstudēdū:dū studeāt.

dam nō ferrea: quib⁹ ē plūbea:siqdē & obtusa ē parū ad disciplinas ualet. Quibus uero est ingenii acies acuta quidem sed mollis: & quæ facile retūdi possit interstudēdū crebris iterpellationib⁹ idigēt: qui uis primo ipetu penetrent quo uolūt q̄to de hic magis itēderint magis ebescūt. Qui uero ferreū sortiti sūt igenium: siqdē & acutū his nihil iperiū est nisi eo prūpere uelint ubi frāgi oē necesse ē. Si uero obtusū assiduo tn̄ studio difficultates oīs euincūt. Itaqȝ siqd nō itellexerūt nō ptin⁹ respuāt ꝙ supboꝝ ē aut qd pusillis euēit aīs desperēt: magis aūt itētione pseuerēt. Sed & id quoqȝ pplurimū ueꝝ ē acutiores igēio minus ualere mēoria: & q celeriter capiūt retinēt mi⁹ Ad saluādā lgit cōfirmādāqȝ memoriā

Interpellationib⁹.petitiōibus. Primo ipetu:prio motu. Penetrēt:itrēt i aio suo Quo:ut. Dehic:postea ex his auditis. Ebescūt:efficiūtur rudes. Qui uero fer.ita sicut plūbeū flectit. Qui uero fer.ille q hēt ingeniū ferreū ē bonū: sicut ferrū ē forte & duꝝ nō pōt flecti ita igeniū illi⁹ ad frāgēdū oia ad adiscēdū:eo qa ē fortis ad tollerādū labores:nō ē op⁹ pcipe illis q̄a p se rūpūt. Sortiti.q hn̄t p naturā acutū dicit ꝙ ēt hēt igeniū acutū. Siqdem certe. His: istis talib⁹.i.nō ē op⁹ sibi ipare. Eo lō. Vbi:qn̄. Frāgi qa frāgunt oē.i.adiscunt. Simꝙ de illis q hn̄t igeniū ita obscuꝝ:nec nimis grossi nec nimis sōtiles:sed mediocre igeniū. Euicūt.hue niūt ad pfectionē dū uelit studere q̄uis n̄ ita cito capiant nec itelligāt. Obtusū.s.igeniū. Assiduo: cōtinuo. Difficultas.s.discēdi. Itaqȝ:dicit ꝙ illi q sūt modicū grossi:nō ita bn̄ intelligūt cito sicut uolūt reiciunt libros dicit illi sūt act⁹ supbiæ sūt supbi:aut sūt molles & pusilli ai:qa n̄ sufficit eis aius ad discēdū:n̄ ē despādū si bn̄ pria uice n̄ itelligūt iteꝝ reuertat cū aio gete nō q semel pulsauerit tm̄ sed decies:Ita siqd.i.aliqd. Protinus subito respuāt:refutāt. Quod:pp. Est:p itereft. Q d:qa. Pusill⁹:uilis. Intētōe qa stēt aliq̄tulū:deide reuideāt. Sed &:dicit hoc ē ueꝝ ꝙ illi q sūt ita obtusi in genio meli⁹ retinēt:q̄ illi q sūt ita acuti igenio. Perplurimū.i.ualde. Acutiores:q sūt ita acuti. Valer:posse min⁹ retinēt ad memoriā. Celeriter:cito alacriter. Ad saluādā.s.memoriā seq sentētiā Catōis ut ipse faciebat:Oia q̄ audiuerat illo die in sero tradebat memoriæ. Affinis:pxima. Qua.s.rōne. Di

cebat:cato. Quicqd:oio. Egerat:fecerat. Vespi.i.sero. Cōmemoraret:memoriæ traderet. Vespi:hoc uespis ablatiuo ri uespi. Tanq̄:dicit faciebat ut mercatores qñ aliqd negocii in die fecerint in sero uero aiaduertūt in aio qd lucratus fui hodie tot denarios:res bñ se hēt:qd pdidi:in alio die recupabo:non solum de negotio cōsiderant sed ēt de ocio & de tpe ocioso & amisso. ut apud Ro. cū lapillus se bñ faciebat uno die:ponebāt lapillū albū lapidē in pixide:si uero faciebāt male ponebāt nigrū i illo alio die. qñ uero erat i fine anni Aspiciebant si erāt plures dies āni ut bñ fecissent aut non:si plures erāt dies in qbus bonuꝫ egerant letabātur si bene uixerint:si uero plures dies mali recuperabant & ita faciebant hanc rationem. Diurni:de die in diem. Exigens:dico Cato existimans quid dicebat in animo suo quid lucratus sum hodie. Modo negocii idest mercibus. Ocii:temporis ut de lapillis. Reddēdam:faciendam. Ita adaptat comparationem:ita debes laborare in mandando memoriæ quæ addidicisti: quia sæpe rogare rogata. Reminisci:memoriæ. Curabimus:laborabimus. Si: dicit uon possumus ita capere omnia saltem aliquam partem. Minus:non: Ea:scilicet non cōplectimur non possumus capere. Præcipue:meliora. Tenatius:cum memoria. Proderit:faciunt memoriam conferre in disputationem. Cōmunibus.i.id quod audis conferre cum sociis. Acuit:ecce prima utilitatis rō. Erudit:facit politā. Quæ:ea. Sed:uis scire & tradere memoriæ fac ut quæ didiceris alios doceas. Non parum.i.multum. Iuuabimur:quia mandabitur ad memoriam. Optimum:cōsirmatio est res bona docere quæ didicisti. Proficiēdi:crescēdi faciēdi pfectionē. Quod:id. Verꝫ dicit interuenit multis:eo quia existimant se sapientes & credunt scire & cum ipsi sint docti uadūt ad disputationē & uolūt defēdere suas causas:ꝙ sit uerꝫ.i.ꝙ dicūt

maxime affinis est illa Catōis ratio:qua uti se dicebat ut quicquid die egerat:uiderat legerat:uesperi cōmemoraret:tāq̄ diurni negotii ratione exigens:non mō q negocii, sed ocii quoqꝫ uolebat reddēdam esse rationem. Ita igitur & nos omnia quideꝫ si possimus reminisci curabimus:si minus:ea saltem quæ præcipue uobis delegimus tenacius cōplectemur Proderit autem:& de communibus studiis una cū sodalibus crebro conferre. Acuit enim ingenium disputatio linguā tendit memoriāqꝫ confirmat ac nō modo multa disputando discimus. Sed & q̄ sit discimus:melius scimus:aptius eloqmur:& firmius recordamur. Sed & alios quoqꝫ docendo quæ scimus:non parum & ipsi iuuabimur. Optimū nanqꝫ pficiēdi gen9 ē docere ꝙ didiceris. uerū

euenit oĩbus fere discẽtib9 ut siqd ab íni tio bene pfecerint: ptin9 magna sese de disciplinis cõsecutos arbitrẽt: & iã qdã ut docti disputẽt: sentẽtiasq3 suas obnixe tueri uelit: q̄ oĩs plurimũ efficit. Prim9 &.n. ad disciplinas grad9 ẽ posse dubita re: nec ẽ quicq̃ discẽtib9 tã inímicũ q̃ ut nimis de ppria eruditiõe pſumãt aut de ingenio sibi cõfidãt: quoꝝ alteꝝ discẽdi curã tollit: alteꝝ minuit. sic.n. ipsi se fal lũt in qua re minime necesse est. nemĩnẽ aũt facilius est fallere q̃ seipsum: nemi nem damno maiore decipimus. Fit au tem id ideo quoniam nondum diuerti cula & anfract9 ac præcipitia q̃ i sciẽtiis latitãt ppẽdere i exptis licuit qb9 euenit

Fere: qsi. Discẽtibus: illis q̃ addidiscerint. Quid: aliqd. Initio: principio. Pro fecerint: fecerint pfectionẽ in adiscẽdo. Protin9: subito. Magna. s. q̄ multa sciẽt. De disciplinis: de scia. Arbitrent: existiment. Docti: tanq̃ docti qa cre dũt eẽ bñ doctos: Obnixe: bñ & male. Tueri: defendere. Quod: quá rẽ. Effi cit: nocet. Plurimũ: ualde. Prim9: uis cognoscere qñ addidicit qñ dubitat de aliqua re: qa dubitãdo ẽ si gnum q̄ studet & studẽdo adiscit s3 q nõ dubitat: ẽ si gnũ nõ studere qa de nihi lo: nihil fit: nihil dubitat: & nihil pei9 hõi nisi q̄ existi met se cire: & tñ nihil scit. Ergo res principalis est du bitare de aliquo qa ẽ bonũ signũ & q̄ studet deide pe tit. Primus ad disciplinas: ad scias adiscẽdi: uel ad ali as artes. Quicq̃: aliqd. Eru ditiõe: q̄ sit doctus. Præsu mãt: ad itelligẽdũ. Aut de ingenio: qa cõfidit q̄ hẽat bonũ ingenium & q̄ dicet ego bñ intelligo. Quorũ: qa existimãdo: & cõfidẽdo in igenio suo q̄ sciet lectio nes nõ uult studere. Quo rũ. s. & præsumat: & confi dat in igenio suo. Alteꝝ. s. præsumere de ppria eruditiõe. Curã: diligentiã. Tollit: remouet. Alteꝝ. s. cõfidere in ingenio suo. Sic: cõcludit. Fallunt: decipiũt. Qua in re. s. fallere se. Minime: non. Neminem: nihil peius q̃ se ipsum fallere: nec in maiori dã no q̃ damnũ q̄ fit p seipsum. s. q̄ præsumẽt id q̄ non ẽ. Seipsum: fal ere. Ma iori damno. s. q̃ seipsum. Fit: hoc interuenit eo qa nõ sunt docti nec experti Diuerticula: principia sententias & clausulas: & scema quæ sunt in poetis: i artibus oratoriis in libris: nec principia rerum in libris: & difficultates: con structus. Fit: contingit. Diuerticula: idest parentesis: scema: hypbaton i poe tis quia de una sententia in aliã transeunt. faciunt circumuolutiones. Diuer ticula: quia diuertunt transferunt de una sententia in aliam. Principia: loca alta: sententias graues iactant: ponunt. In scientiis: in libris. Perpẽdere itelligere. Anfractus: circuitiones. In sciẽtiis: in libris. In expertis illis. s. quia

nō ſūt expti exiſtimāt ſeſe itelligere. Licuit: illis exptis. Euenit: i malam par
tē ēt hoc euēit illis ꝙ nō habeāt libros correctos: uel cōtrarium ſi ſunt corre
cti & boni & iuſti deſtruūt & aptant ſuo modo: & dicūt poſtea illos ignoraſ-
ſe. Pleraq;: multotiens. Male corrigant: neſciūt corrigere quia nō intelligūt
Quæ: res. Per ſe. ſ. ignorent ipſi. Nequeunt: nō poſſunt. Aut ēt nō interue-
nit qa dicūt ꝙ ille q ſcripſit
librum falſum: & tranſeūt
ultra etiam ſæpe ſpōte ſua
Imperitiam: quia neſci-
ūnt ſcribere. Culpātes: qa
inculpant ipſos. Prætereāt
tranſeant ultra. Verum: di
cit paulꝰ uis remouere oēſ
iſtas falſas opiniōes. ſ. ꝙ cū
homo exiſtimat ſe doctum
fac hoc calculum & hanc
deliberatiōem ꝙ quottidie
aliquid legis: & deliberare
horam & tempus ꝙ ſit ma
gis cōmodum: aut in ma-
ne: aut in medio die aut in
ueſpere ſemper aliqd lege-
re & quottidie aliqd adiſce
re nunq̄ errare illā horā ꝙ ſtatueris illo die & q̄uis bn̄ eēt negotia & magna
nunq̄ pmittere horam determinatā. Et hoc ꝓbat exēplo Impatoꝝ q̄uis eēt i
rebus & geſtis bellicis ſemp quottidie aliqd legere uolebant. Veꝝ: ſed aliqs
Opiniones. ſ. qui credit ſe eē doctum & exiſtimet ſe ſcire oia. Studium: uolū
tatem: Perſeuerantiam: ꝙ continet. Eximet: remouebit: cōmode utiliter. ſ. ſi
quottidie hora determiata legere Rite: rectæ ſcd̄m ordinē diuidere tp̄s. Tē
pora diuidere taliter hora. Diſpenſabunt. ordinabunt. Statutas: deliberatas
Litteris dabimus. i. legemus. Neq;: ſi bn̄ haberes negotiū magnū nō pterire
illam horam: & tempus conſtitutum quin non adiſcas aut legas Abſtrahe-
mur: remouemur. Quo ut. Nam probat exemplo trium Imperatorum qui
fuere ita præſtantiſſimi: & tam in maximo impetu belli & ruinæ. Alexāder
filius philippi rex macedonum quāuis tot facta faceret: & occupatus in mili
tia ſemper aliquid in die uolebat legere. In caſtris: ideſt exercitu. Lectitare:
frequēter legere Cæſar: in hiſpania & in gallia ꝙ ſtetit. cxi. annos: antequā
potuiſſet ſubiugare & tam aſperum bellum habebat ſemper quottidie uole
bat legere & ſcribere: uit maximus orator & phyloſophus fecit commenta
rios qui nunc appellantur commentaria Cæſaris quomodo tanta geſſit: ut
ertur de magno Turco qui quottidie facit leget talia opera eo quia multa

ut aut ď libris pleraq; male corrigāt quæ
bene p ſe nequeūt itelligere: aut iperitiā
ſcriptoꝝ negligētiamue culpātes multa
ſpōte prætereāt nō itellecta. Verum eas
opiniones ſtudium & perſeuerantia ex-
cutiet: fient aūt cōmode oia ſi rite tem-
pora diſpenſabuntur. ſi ſingulis diebus
ſtatuas horas litteris dabimus: neq; ne-
gotio ullo abſtrahemur: quo minus ali-
quid quotidie legamus. Nam ſi Alexan-
der i caſtris plurimum lectitare ſolebat
Si Cæſar etiam cū exercitu proficiſcens

operanť nostris & ipſe faciebat. Proficiſcēs: iens. Et: ēt Augustum cū bellū gereret cōtra mutinēſes bellū aſpum legebat & ſcribebat ſemp aliqd: i die Rem tantā: magnā bellū aſperrimū. Adortur: cū ueniſſet. Castris: exercitu Declamitare: est qñ fit aliq̄ oro: & in primis fit exordiū: narrationem: cōfutationē: cōfirmationē. Declamitare: est docere in ficto themate: ut in iudiciali an i deliberatiuo genere: ſi utilius eēt an bellū cōtra hostes an pacē. Si ergo isti tā uiri excellētes dabāt studiis opam cur nō ſequimur eoꝝ uestigia. Quid: ꝙ dicit qd melius poſſet interuenire ocio q̄ dare ſe literis & remoueť nos ab urbano ocio. Ocio urbano. i. urbis. Auocet: remouet. Vtile: ꝙ dicit ē ualde utilis qñ hō cogitat maximū eēt damnū & iacturā amittere tp̄s: uel nimiā ptem nostri tpis cā deliberauim⁹ ptem diei negocia nr̄a & qd ſumus facturi: ergo utile est nō amittere tp̄s. Minimi: parui. Iacturā: dādum. Pro magno: pretio: ꝙ dicit est utilis existimādo dānū tp̄s anni ſi cū res ſit magna. ſ. ꝙ nihil pciosius tpe & maiori dāno: q̄ tpis. Deputem⁹: ualde existimem⁹. Et ita: dicit ꝙ ita habemus rōnem tpis amiſſi ſicut hoiem rōnem uitæ & ſalutis nr̄e in iuuādo qa rō est in hoie ſi debet bñ uiuere an nō & ſi ſalus nr̄a ad bñ uiuēdū. Nā apd roſi ppēdebat amiſſum tp̄s & ꝙ nō bñ uixiſſent illo die dabāt lachrymas habebāt duas pixides quaꝝ una ponebať lapillus ſi bñ uixiſſent illo die: in alio ſi male uixiſſent ingeniū qñ uero in fine anni aſpiciebāt in pixidib⁹ ſi plures erāt dies in qbus bñ uixerāt ex lapidibus: ſi plures erāt albi dicebāt ſe bñ uixiſſe ſi plures nigri male: lachrymabanť & tm̄ pluris laboris ſuſcipiebāt i die ꝙ nō deliberauerāt & recuperabāt tpa amiſſa. Tpis. ſ. habeam⁹ rōnem. Inutiliter: ſine utilitate. Depereat. i. nō pdere tp̄s: ſm deliberationē factā. Veluti: dicit ꝙ ēt multi ſunt inertes: qbus nō ē utile dare opam. i. ꝙ poti⁹ uocať tp̄s amiſſum. Nā dicunť hore inertes post prandiū post cenā qa nocet studere post cibū pp uapores q ad cerebrū cōcurrūt: amittim⁹ uiſum: ut aiūt phiſici: Vñ ſi uolum⁹ legere post cenā ad ignē dicere aliquas facetias: aut ſabulas: ex uoluptatis cā uitādi ſomnū: qñ uero ſomnū ſupueñit tūc claude librū & uade dormitū. Veluti ſicut. Inhertes horas: ocioſas pp cibū. Quæ: hore.

libros ſcribebat: & Augustus mutinēſi bello rem tantā adort⁹: ſemp tñ i castris legere aut ſcribere quottidieq; declamitare cōſueuerat: qd poterit urbano ocio interuenire: ꝙ nos diu prorſus a litteraꝝ studiis auocet. Vtile aūt est uel cuius libet minimi tpis iacturā p magno deputemus: & ita tpis quēadmodū. & uitæ & ſalutis rōnem habeamus ut nihil inutiliter nobis depereat; ueluti ſi inerteſ horas: & quæ apud cæteros ocioſæ ſūt: aut studiiſ leuioribus dabimus aut lectione

iocũda trãsigemus; bonæ &. n. rõnis est ea quoq; bona colligere q̃ solẽt neglige-re cæteri. Vt si qs sup cenã legat & som-num qdẽ inter libros expectet: aut certe p libros fugiat: q̃q̃ physici obesse ea ui-sui luminibusq; contẽdũt: q & uerũ est si mõ pter modũ; idest aut itentiõe nimia aut sup multã saturitatẽ id fiat. Sed & il-lud quoq; pderit nõ nihil: si intra biblio-thecas nostras corã atq; in oculis instru-menta hæc cõstituam9: qbus horas atq; tpa metiri solent: ut quasi tps ipm fluere labiq; uideam9. & si eis ipsis locis ad ni-hil aliud q̃ ad qd cõstituta sunt utemur: nullã ibi aut occupationẽ aut cogitatio-nem externã admittẽtes. Hæc aũt q̃ di-cta sunt maiore cura ac studio psequãt hi qbus ẽ ingeniũ ad disciplinas aptius q̃ corpus ad bella. Quibus uero & inge

Cæteros: multos. Ociose: qa nihil sunt q̃ uadũt dormitũ tpe æstatis: & su bito in hyeme post cenã. Leuioribus: legere aut studere. Iocũda: ut facetiæ Po3i sunt bone. Trãsigem9: trãsiemus. Est: p interest: q utile ẽ post cenã nõ amittere tps legere aliq facilia q̃ nõ hñt impedire igeniũ ad bñ uiuendũ. Ea bona. s. legere. Colligere: reducere. Quæ: bona. Cæteri: multi. Sup: cũ ce nauerit. Inter: libros. Qñ legit: ueniet somnũ. Physici: medici. Obesse: nocere. Ea. s. legere. Visui. i. nocet Luminib9: oculis. Cõtendũt: dicũt. Q d. s. obesse lu minib9. Si mõ: dicit bñ no cet si uolũt legere magna & cũ igenio & ad efficaciã intelligẽdi rem post cenã: sed si p uoluptate legere. Nimia itentiõe: ad uolẽdũ intelligere. Saturitatẽ. i. cũ cenauerit post cibũ. Id: stu dere. Sed & illd: dic q mul tũ pdest ẽt illis q dant ope ram studio & q uolũt stu-dere cum sunt ibecilliora: hñt horã orologiũ multũ cõfert uidere harenã oro-logii descẽdẽtem de loco ad locũ nũq̃ supius supra reddi nisi uoluaẽ denuo. Ergo pueri q uolũt adisce re & si bñ uolũt cõsiderare tps suũ qñ amittit tps qñ ẽ cõstitutũ: eo qa nunq̃ illud tps recupaẽ: & bñ cõsiderare horã & tps determiatũ. Sed nõ nihil: aliqd. Bi-bliothecas libros biblim græ. e q liber latine. i. ubi reponunẽ libri. Corã: in pñtia. Instrã: orologiũ sũt ille grãelle puluerls q̃ descẽdũt nũq̃ reuertũẽ ita tps amissum nũq̃ recupaẽ. Cõstituam9: ponam9. Quib9: instris. Metiri: cõ siderare. Fluere: discurrere. Labiq: qa nunq̃ pl9 uertiẽ retro. Et si aliud pce ptũ q dicit si uolum9 itrare ad illas horas & tps q deliberauim9 uelle studeẽ & nõ habere ullã aliã cogitationẽ nec occupationẽ nos admittem9. i. reci-pim9 doctrinã. Quos. s. locos ubi sunt nñi libri. Cõstituta: determiata. Ibi. i illis locis ubi studem9. Admittẽtes: recipiẽtes q dic si nõ uolum9 hẽre unã occupationẽ & cogitationẽ q̃ hñt ipedire studiũ. Hæc aũt. cũ scribit ad uber-

tinű ꝙ dicit o ubertie es de his q̃ supradixi sunt multi q̃ apti⁹ & hñt igeniű ap adiscẽdű sciam: q̃ nõ sunt apti ad militiã ad gerẽdű arma sicut sunt illi q hñt bonű igeniű: & nõ s. ita fortes corpe ut si sűt debiles aut habeant aliquẽ defectű den̄ studio nõ militiæ: sed q hñt utrűq̧. s. & bonű igeniű & fortes corpe sunt apti utriq̧ & scie & militie qa ẽ op⁹ ut q gerat militiã sint fortes robusti corpe & aio. Hæc: supradicta. Cura: diligẽtia Studio: q hñt bonű igeniű & non ita ualidi corpe: sed ubertin⁹ erat boni igenii & ualidi corpis aptus utriq̧. Prosequãt. i. sequãt. Hi: illi Quib⁹: adolescentib⁹. In geniű: natura. Ad disciplinas: ad sciam. Corpus. s. illoꝝ est apti⁹. Ad bella: ad gerẽdű arma. Viget: est in statu fortis Validű: robustű. Eos: tales. Vtriusq̧: & disciplĩæ & militiæ. Et aiuꝫ illi q hñt bonű ingeniű sciunt bñ deliberare cű rõne qd sit agẽdű & cű rõne iubere: & illi q sűt fortes corpe possint tolleraꝛ põdera & sciũt ẽt iperare. Et. s. oportet eos. Formare: cõsiderare. Decernere: deliberaꝛ. Imparc: iubeꝛ. Corpus: oportet. s. fortioꝝ hoium. Ferre: tolleraꝛ. Parere: obedire. Ac. s. oportet Cõparare: formare. Inferẽdã: iponẽdã. Vim: uiolẽtiã ꝙ dic̄ si es fortis illa fortitudo nõ ẽ cõcessa tibi adeo ut facias malű: nec ponas cű aliq̃ uiolentia: sed poti⁹ ut iniurie remoueãꝛ. Vim: uiolentiã. Aut. i. ẽ poti⁹ cõcessa ut possit se defendere si opus erit: sed nõ cõcessa ut faciat ea q̃ possent eẽ sibi nociua: ut si uellet ire ad capiẽdű feras: ut apros: leones: ursos: sed poti⁹ cõcessa ad pñiam defendẽdã suã: aut ab illis q eű uellẽt ꝑcutere. Adibere: adiűgere. Permittere: cõcediꝛ ẽ sibi cõcessa data. s. fortitudo. Gra: nõ cã. Prædæ: qa multi sunt q cõfidűt sua fortitudie. Sed. s. ꝑmittiꝛ. Impio: ut defendat pñã suã: & ꝑ suo honore. Maxie uero: nã dicit ꝙ cõuẽit pricipib⁹ urbiű & ꝓuintiaꝝ hẽre bonű igeniű: & uires corpis in q̃bus cõsistűt prudẽtia: & fortitudo: uti militia prudentia ut sciant prouidere & itelligere quæ sunt necessaria suis urbibus: fortitudo: ut sint fortes ad pugnandum si opus erit. Maxime uero sed. Principibus: scilicet urbium ut multi fuere græci: ut Paris troianus: Vlysses. Agamemnon Alexander. Disciplina: scientia prudentia. Esse: eos. Eos tales. Pacis: sint prudentes in pace quando opus erit: & belli. &

nium uiget: & corpus ẽ ualidű eos oportet utriusq̧ curã hẽre & aíum q̃dem ita formare: ut nec possit decernere & rõne uelit iperare corpus uero & fortiter ferre ut facile parere possit: ac dẽiq̧ ita nos totos cõparare: ut semꝑ parati sim⁹: nõ ad iferẽdű uim: sed ad arcẽdã iniuriã: aut si uim quoq̧ adhibere ꝑmittimur: nõ ꝑdæ cupiditatisq̧ gratia: sed pro imperio gloriaq̧ decertare. Maxime uero principibus cõuẽit i militari disciplia instructos eẽ. Nam eos q̃dẽ oportet & pacis & belli

& erit opus agere bellũ. Artibus:q̃ sunt necessaria ad artẽ bellãdi:exercitus scire bene regere exercitũ suum qñ opus erit. Corpore:eẽ fortes ad pugnãdum. Quod:ꝓbat exẽplo Alexãdri q̲ talib⁹ uerbis se dicebat. Nã cum legeret uersus Homeri:& eẽt inter socios suos ita cõtendẽtes inter ipsos dicẽtes dicebãt:q̲s est sapiẽtior:ex græcis & fortior. Aliq̲ dicebãt Achilles q̲ fortissimus. Aliq̲ Vlysses q̲ astucia sua deuastauit urbẽ troianam. Vñ appellat⁹ ẽ poroportoton.i.uastatorẽ urbi:aliq̲ dicebant Agamẽnon:aliqui Menelaũ:ergo q̲libet debet eẽ sapiẽs& fortis. Quod:dicebat Alexander debere eẽ ita.s.fortis & prudẽs in militib⁹. Alexãder totã Asiã subiugauit. Cognomiatus:noiat⁹ appellatus magnus alexãder Quotiens:qñ. Studiosissimus:q̲a libenter legebat libros Homeri. Int̃ amicos:cum eẽt in societate amicoꝝ interrogabat̃ q̲s esset elegãtior. Fit:interuenit. Cõtẽtio.i.ꝯmo. Ex oĩb⁹.s.generis. Vnũ.s. Homerũ laudabat Alexander. Eximie:maxie supra alios:ꝓferebat:dicebat.s. Alexãder Qui:Homer⁹. De Agamẽnone:nam scripsit gesta agamẽnonis: Hic dicebat in suo uersu ꝙ erat opus hẽre utrũq̃.s.prudẽtiam & fortitudinẽ ut in uersu Homeri cõstat ĩ hunc modum αὐ Δοτεροσ βασιλεὺσ τατ αθοσ κρατεροσ ταιχμητησ ꝙ deceat eẽ fortis si habet ad bellãdum. Vtrũq̃.s. fortem & sapientem. Exercẽdum. Illi q̲ uolunt exercere militiã est opus ut assuescãt ab infantia: ut sint patiẽtes ad tollerãdum in pueritia & facit cõparationem. Exercẽdum infantia:pueritia. Ad militiã:ad portãdum arma:ut possint defendere patriã & ab hostibus. Corpus:ad portãdum arma. Et. est. Ad patiẽtiam:ut patiant̃ si sudant:si frigẽt. Formãdus.usitãdus assuescendus:ita tu o Vbertine cum sis iuuenis & uelis defendere urbem tuã sis fortis. Ac ueluti:comparatio. Nam quãdo uolũt domare equũ:imponũt sup dorsum magnum pondus:ut assuescat in primis:ne postea timeat labores.

artibus abũdare: & posse exercitus ducere; & ipos corpore suo cũ op⁹ erit depugnare. Quod ita eẽ debere: Alexãder q̲ magnus ẽ cognoiatus ut facto semp ita uerbis sæpe significabat. Nã quotiẽs de Homeri uersibus cuius studiosissimus erat iter amicos ut fit cõtentio incidisset qñã eẽt ex oib⁹ elegãtior: illũ semp unũ eximie præferebãt q̲ est de Agamẽnone scriptus; αμ Δότερὸσ βασιλευσ τατ αθόσ κρατέροσ ταιχμητησ q̃si eundem deceat q̲ bonus est rex fortem etiã eẽ pugnatorem; exercendum est igit̃ ab ipsa ĩfantia corpus ad militiã: & animus ad patientiã formandus ac ueluti equos solent manu deducendus est in stadium

Aut qñ uolũt astil udiare: ascẽdunt equos hoĩes. & currũt p foꝝ: p puluerẽ: & sic sudãdo & laborãdo: ducũt ẽt ad manus equos p locum p uiam ubi uolunt currere & ꝙ assuescãt: & ꝙ postea sciãt ire qñ currũt ad brauium & fiant assueti. Ac. s. faciũt illi q uadũt ad militiam. Solẽt illi hoĩes ducere. Deducẽdus ẽ: ille equus. In stadiũ: in cursum. Ferre: pati. Solẽ: calorẽ. Nam: alia cõparatio arboris: nam arbor qñ ẽ parua & habet ramos tenues & fit onerata fructibus bene flectit: sed tñ nõ frãgit: sed si arbor nõ cresceret cũ sit multitudo pomoꝝ de tpe in tps nõ posset sustinere: sed rami fiũt grossiores & sustinet põdꝰ deinde ponũt substẽtanda ne frangant. Ita pueri in adolescẽtia assuescũt fatigare. Tenues: molles teneros. Ramusculos: paruos ramos. Magnã uim: uiolẽntiã multitudinẽ. s. uidemus. Pomoꝝ: fructuum. Per se: natura sua. Primis floribus. qa qñ flores multos extimamus & dicimus multos fructus illius anni.

ut p puluerẽ ac sudorẽ ferre facile solem laborẽq; cõsuescat. Nam ut in arboribꝰ tenues qdẽ ramusculos plærpe uidemus magnã pomoꝝ uim de se natã a primis floribus ad iustam magnitudinẽ pferre eoq; onere plane qdem flecti minime tñ frangi: qd nisi sensim exercuisset ualidiores quoq; ramos ad pẽsum euerteret: ita & hoĩes nisi a pueris primo: ac deinde p oẽs ætates patiẽtiæ & laborum & aĩo & corpe assuescãt si qua postea difficultas reꝝ imineat frangunt: ptinꝰ neq; ferre uim aduersam ualẽt. Quod ipm & magnoꝝ legislatoꝝ quos uetustas celebrat

Ad iustã magnitudinẽ. s. magnã qtitatem uidemꝰ. Perferre: sustinere qa sustinet magnũ põdus fructuum cũ sit tñ pua arbor & flectit se & tñ nõ frangit. quis parua eo qa assuefacit sic le: a forciori si ramus erit grossus & ꝙ creuerit. Eo onere. s. fructuũ. Et, si. s. uidimus. s. ramos arboris. Minime: nõ. s. uidemus. Quod: pp q rem. s. nõ frãgere. Sensim: paulatim. Excreuisset: crẽsceret. Qui. s. ramus. Ad pensum: magnũ. s. fructũ. Validiores: potẽtiores ꝙ dicit si nõ cresceret arbor: & rami illi fructus frangerent euerteret. Ita & hoĩes: ꝙ dicit si hoĩes nõ pñt pati ullos labores cũ sint magni nisi a pueritia inceperint ad tollerãdum. Aetates: ut in exẽplũ: aut. xii. annoꝝ. Patientiæ: ut sint patiẽtes in oibus laboribus. Animo: ad intelligẽdũ. Imminet: supra stat: hæreat. Frangunt: qa infirmãtur. Ferre: pati. Vim: magnitudinẽ uiolentiã. Valent. possunt. Quod ipm: duo erãt athenis sapientes. Rex minos cretẽsis q interpretat inuẽtor legis: & Ligurgus lacedæmonius q ambo fecerãt leges: ut cũ irent uenatũ aut ad alios labores male inducti: & paterẽt labores: sitim famẽ calores frigus: qñ uero erãt magni erãt assueti habebãt

pellem durã & nõ timebãt ficut a iuuentute. Quod ipm: q̃ rem acti casus. Magnoꝝ latoꝝ. latores appellant q faciunt leges. Quos: latores. Vetusta: antiqtas. Celebrabat: laudabat bñ factũ. Minois: fuit rex cretensium fecit & cõstituit leges. Ligurg⁹: rex lacedemonioꝝ. Latores: ut patiat labores. Erudiebãt: instruebãt. Cõtinentiã: ut cõtineãt se. Quos iuuenes: qa cũ sint foris in uenatione & imitati ad labores tollerandos: ut sitiãt esuriãt. Educandos. nutriẽdos. Exerceri. s. possint. Ac p hæc: ex hac cã. Curreř: possint ut possint exerceri ad currẽdũ qa qñ sunt in uenatiõe est opus currere saltare esurire. Algere: frigere ut qñ sunt niues tẽdũt ad feras. Aestuare: habere calorẽ. Exercitatis: illi. Ad militiã: exerceri Nã dicit ꝙ iste delitiæ sunt inuiciamenta q̃ siũt corrũpunt corpora qa non sunt assueti & ex nimia re infirmant cũ sint magni sed labor cõfirmat corpa: & efficiunt fortes. Delitiæ: uiciamẽta: dissoluũt corrumpunt. Itaqꝫ: cõclusio pcedẽtis cũ dixit de arbore pua: & tñ habet multitudinem fructuũ & sustiet hac de cã qa incipit a parua: ẽt meli⁹

Minois ac Ligurgi auctoritas monet. Cretẽsiũ qdẽ ac Lacedæmonioꝝ legislatores erudiebant iuuẽtutẽ nõ mõ ad patiẽtiam corpis sed ad contiẽtiã ai: quos foris educandos exerceri in uenatiõibus ac per hæc currere saltare esurire algere: æstuareqꝫ iubebãt ut sic exercitatis uti facile ad militiam possent. Nam delitiæ qdem aios hoiem corporaqꝫ dissoluũt labor uero cõfirmat & idurat. Itaqꝫ nõ nisi indurati durare laboribus pñt: q aũt ita cõuelscant aio & corpe utent facile cũ opus erit ad pericula & difficultates oẽs subeũdas. Quo in genere ueqꝫ ex ueteribus. neqꝫ ex nostris ullũ exẽplũ illustri⁹ pponere ualeo q̃ parentẽ tuũ libẽter. n. (ut ipse uides) maioꝝ tuoꝝ imagines tibi ppono; eosqꝫ crebro studio ad memo

sustiet: cum sit magna. Itaqꝫ hõ cum sit assnet⁹ i puericia pati labores & fames sitim: cũ postea sit magnus nõ aggrauat. Itaqꝫ: hoies. Laborib⁹: ad tollerãdũ labores. Pñt: nõ ualẽt ꝙ dicit paꝝ ualẽt eo qa cito ifirmant: sũt postea fortes. Qui: illi. Aio audacia hñt audaciã. Corpoř: ad tollerãdũ. Subeũdas: intrãdas cũ sint assueti laboribus: & ꝙ accidit ꝙ sit opus pugnare: aut aliqua picula patiunt oia & fames & sitim. Quo in gñe: dicit o ubertine nolo tibi iducere exẽplũ aliqd de antiqs: nẽc de nr̃is italicis: sed solũ ut sumus exẽplũ a pr̃e tuo q assuet⁹ est i puericia tollerare. Gñe. s. hoium. Veteribus: antiqs Nr̃is: italicis. Illustri⁹: famosi⁹. Proponere: añponere. Valeo: possum. Enim qa ipse: tu ipse uidere possis. Maioꝝ: antiquoꝝ. Imagines: Exẽpla. Eos. s. ma

fores tuos. Studeo: nitor. Reuocare: reducere ꝙ dicit nolo tibi inducere lõga exẽpla extranea: sed de tuis. In illis: parẽtib⁹ tuis. Valeas: posses. Exercitari cõmoueri qa qñ hñt exẽpla domestica. i. nro tpe. Nã: dicit ꝙ gloriosum ẽ & res magni honoris qñ sui antiq fuerũt in magnis gestis & facere & successores sui superãt ipsos: & ita ecõuerso uituperiũ & uiciũ ẽ & turpe minuere ex illo ꝙ fecerũt sui maiores. Nã gloriosum res laudabilis gloriosa. Suos: antecessores. Vincere: supare Quoꝝ: suoꝝ. Ducimus: exstimamus. Vita: sua. Degenerare: i bastardire ꝙ dicit degenerãt suos qñ sunt minoris laudis & gestorũ suoꝝ ãncessoꝝ. Degenerare. negligere: ut Esop⁹ degenerat cibos. parẽtẽ fere Innumere: sine nũero. Tribui dari: ipse dicit ꝙ ultra oẽs res paꝝ erat. i. non erat ulla pter patientiã q̃ hẽbat pater su⁹ in laborib⁹. tollerabat oia. Ipse: pr. Innumere: sine mẽsura. Est. n. i hac pte laudat patrẽ Vbertini ꝙ ita bñ nutrit⁹ a pueritia in laboribus: qd est ausus ingredi i quoddã piculum magnũ & pati q̃ncũq labo rem adeo ꝙ quasi eẽt immortalis. Est. n. certe. Id: illa res. Impiger. s. strenu⁹ pater ubertini. Et uidetur nihil timere nec pericula nec labores. Vt pater. Molem: grauitatem qa fortis. Ferre: pati. Aut: uidetur. Genitum: ortum. Nec esse mortalem: uidetur quasi non esse mortalis: sed tanq̃ diuinus: eo qa dii non timent ullos labores. Ex contẽptu: q negligit labores: & pericula ẽt negligit mortẽ nõ timet mortẽ: & q nõ timet mortẽ & paꝝ existimat inuadit quoddã piculum. Ex contẽptu: ex neglectu. i. q negligit paꝝ existimat labores. etiam parum existimat mortem. Contemptus: neglectus nõ timet mortem. Ille: pater. Intrepide: sine timore. Metuere: timere: quia uidetur nihil timere quia assuetus in laboribus in adolescentia quia postea non timet si erit sibi aliquid incommodum in senectute unum: quod ẽ mors.

riam tuã reuocare: quoniã & ẽ in illis qd magnifice seq ualeas: & domesticis exẽplis solent hoies magis excitari. Nam ut gloriosum ẽ suos bñ faciẽdo uincere. Ita turpe uindicari solet ab his quoꝝ uirtutem honori nobis ducimus uita moribusq; degenerare. Sed ad parẽtẽ tuũ redeo cui cũ inumere tribui laudes possint ipse tñ de se nulla re magis q̃ laboꝝ patiẽtia gloriari solet. Est. n. id qd uidemus ita ad labores impiger i periculis audax: ut nec molẽ corpis ferre se ullã aũt eẽ mortalem genitum arbitrari uideat. Ex contemptu namq; laborum mortis quoque innascitur contẽpt⁹ & crescit andacia q̃ ita ille ĩtrepide quæq; difficilia aggredit

Quod: scilicet pater tuus. Sentire: habere per opinionē ꝙ est res optima uiuere diu & pati labores ī pueritia. Spectāda: ꝙ dicit si hō cōsiderabit uirtutem in hoc mūdo q̄ti p̄cii ē: ꝙ par͡ꝝ existimabit uitā ꝙ dicit nō timebit mortem: par͡ꝝ existimabit mori: & si cōsiderabit res mūdanas cōsiderabit fruct⁹ minores uiuēdi: & supportabit oīa. Spectāda: cōsiderāda. Præclara: formosa intendēdus. i. aīaduertēd⁹.

Fructus: utilitates: minores: paruos. Lōga: diu uiuere. Experti: dsiderari. Et. s. cognoscet. Breuis. s. uiuer̄ Decet: dicit ꝙ decet hoīe; bn̄ uiuere & honeste si bn̄ est in bello. Equaminiter: equaliter. Ferre: pati. Mortem: decet pati mortē qn̄ ueniet. Q̄ñcūq: quotiēs: Placide: humanit̄ benigne recipe. Plerūq: sepi⁹. s. decet hoiem fortē. Occasio: facultas. Necessitas: quādo erit necesse ut ueniat mors Illi: morti. Occurrere: obuiam currere. Nō. n. ꝙ dic̄ nō oportet hoīem timere ꝙ par͡ꝝ uixerit ī hoc mūdo sed bene optet timer̄ si bn̄ uixerit an male. Ne. s. an. Vixisse: bene. Habet nāq. dicit ꝙ q̄sq in oī ætate pōt facere aliqua ꝓbitatē. i. aliqd qd̄ sit dignū laude & ꝓbat exēplo Scipiōis. Nam cū romani certarent cum carthaginēsib⁹ Scipio maior pater scipionis minoris duceret alio ab hostibus. Scipio minor qui erat ætate. xv. annoꝝ: uidēs patrem suū duci alio ab hostibus ausus est aggredi hostes: & exegit patrē suum Scipionē. Vn̄ summā habuit laudem Scipio: a Romanis ꝙ bn̄ indicabat qcquid erat uentuꝝ: deinde deleuit Carthaginē Habet oīs ætas: omne tp̄s & in: xv. & in: xviii. annoꝝ. Edere: Facere. magnificum: aliqd laudis. Scipio: ꝓbat exēplo aphricani scipionis. Primus: maior q̄a duo fuere Scipiones maior. i. filius. Appellatus: dictus q̄a deuicit aphri-

ut nihil metuere credēdus sit p̄ter id forsitan unū: ne seni mori sibi cōtigat. Q̄d ratiōe optīa sentire mihi uidet̄. Spectanda est. n. semp uirtus: & ad facta p̄clara intendend⁹ ē aīus: de uita nō magnope curandū: quisqs. n. mundanas res æstimatiōe debita pensabit: facile cognoscet & fructus diu uiuēdi minores eē: quā ut lōga uita experti magnope debeat: & casus maiores: q̄ ut uel breuis īperari possit. Decet igit̄: & honeste ī pace uiuētē: & in bello fortiter faciētem: cætera qdē æquaminiter ferre mortē uero qñcunq aduenia placide admittere: plerūq etiā cū occasio aut necessitas postulat illi occurrere: non. n. timeri id oportet ne par͡ꝝ forte uixerimus: sed ne id ip̄m qd̄ uixerimus par͡ꝝ uixisse uideamur: habet nanq oīs ætas ut ædere aliqd magnificū possit. Scipio q postea primus aphricanus

cam. Vix: quasi. Pubes: dum esset puer sine barba. Patre: maiore Scipione: Pœnos. s. carthaginenses. Militans: certans. Fudisset: rupisset. Ad ticinium: ad Papiam quæ imprimis appellabatur Tuciniũ: fluuius iuxta papiam: qa ibi habuit uictoriã. Affectũ: uulneratum circũuentum: aggressum. Exemit: liberauit. Sic dicit ꝙ maximo cũ labore potuerũt fugere illi milites antiqui

appellat⁹ ẽ uix dũ pubes sub patre ꝓ patria aduers⁹ pœnos militãs. Cũ hanibal Romanos ad Ticinũ fudisset prẽm ipsum cõsulẽ: belliq3 ducem affectũ graui uulnere & ab hostib⁹ circũuẽtũ piculo exemit: Sicq3 ex qua pugna uix ueterãis fugere cõtigit. Scipio id ætatis consulẽ: ducẽ: ciuẽ: & patrẽ nõ min⁹ pie q̃ fortit̃ faciẽdo seruauit: cumulatãq3 & publico & priuato merito laudẽ retulit. Emilius quoq3 lepid⁹ puer product⁹ ĩpugnã eo dẽ cõcursu: & hostẽ occidit: & ciuẽ seruauit. In cuius memoria rei statuta ꝑtexta ex senatuscõsulto ĩ capitolio posita ẽ: ut cæteri exẽplo addederent̃ & autoritã ꝑclari ĩ ea ætate opis suus honos haberetur. Sed & tu quoque nisi tuas laudes inuiderimus utroq3 illorum minor ut eras

ab illa pugna q erat ita assueti. & iste puer ausus aggredi: & liberauit patrem. Vix: cum labore. Veterãis antiquis militibus. Contingit: interuenit. Id ætatis: qa tãq̃ puer. Pie: qa pietas erga patrem. Fortiter: audacter. Cumulatã: consecut⁹ maximã laudẽ Scipiõis. laudatur ab oĩbus. Publico: ubique. Merito: digne. Rettulit: reportauit. Emilius: aliud exemplũ de Lepido emilio: ꝙ qlibet in oĩ ætate põt cõsequi laudẽ: nã erat qdã emili⁹ lepid⁹ puer forte. ix. ãnorũ cũ eẽt in pugna ad dimicandũ uidit ciue3 ro. q cũ ducebat̃ ab hostibus: qa capt⁹: ausus ẽ pugnare Emilius hostẽ illũ & pugnãdo exegit ciuẽ: & interfecit hostẽ. & magna3 laudẽ assecutus ẽ: adeo qđ senatus & populus ro. fecit fieri picturã aureã in illius memoriã in capitolio: ut de cetero pueri uidentes hanc statuã ad exemplũ illoꝝ ut fierent audaces cũ dicerẽt: q̃ statua hæc est dicerent statuã Emilii q exegit ciuem ab inimicoꝝ mãibus. Productus ĩ pugnã. i. cõductus ad pugnandũ. Cõgressu. i. certando. Seruauit: qa redemit hostẽ: eo qa ducebãt alio ciuẽ. Statua. s. aurea illi emilio lepido. Prætexta: ornata. Senatuscõsulto: qa senat⁹ uoluit ut poneret̃ & fieret statua. Capitolio ẽ loc⁹ pulcherrim⁹ Ro. Cæteri: pueri. Accẽderent̃: urerent̃. Auctoritã preclari. i. nobilit̃. Vel auctori pricipiatori. Sed & tu. laudat ubertinũ ĩ hoc loco nã dicit ꝙ cũ eẽt mior[ætat[q̃ nõ fuerũt illi supiores. s. Scipio & emilius q fecerunt tãtam ꝓbitatem ut supra. est ausus ingredi iste Vbertinus exerci-

tum hostiū suoꝝ apud Brixiā adeo ꝙ summā habuere admirationē hostes sui cū uiderēt eū in tā tenera ætate uidelicet fortasse qndeci ānoꝝ. & fuit in dedecus ueteꝝ militū q erāt assueti in bellos: nō fecere tāta gesta in exercitu hostiū. Sed fecisti ubertatē o ubert ne n si ꝙ dicit: nolo tacere tuas laudes o ubertine qn ñ dicā: qa si existiaret si taceret qn ñ taceret ex inuidia. ergo uult inuidiā rēouere: Inuidere-

natus apud Brixiā nuꝑ tū eēs in exercitu germanoꝝ progredi ausus es in hostes armatus q̄tum cæteroꝝ nemo militum offerre se sustinuit: quo qdem facto ne scio quibus magis an hostibus admirationi: an uero amicis rubori fueris. Itaq; igitur primis annis instituēdi sunt pueri & audere magna possint & difficilia tollerare: Quid. n. est illud de lacedemonioꝝ pueris. Nam hi quidē de cura educationis eoꝝ plurimū apud ueteres com

mus: ꝑ inuidiā remouemꝰ. Vtroq; illoꝝ q. s. & lepido Emilio & Scipiōe qd dicit: erat mioris ætatis. Minor natu: mioris ætatis. Nuper nouit: nō fuit multū tēpus ut hoc fuit germāoꝝ. Progredi: itrare. Ausus: ubertinus. In hostes: cōtra hostes q̄tū dicit: ꝙ nēo illoꝝ militū ueteranoꝝ: q erāt i exercitu ē ita ausꝰ appetere: q̄uis eēt assuetꝰ in arte militari: ne pati tot ꝑcussiones & tot ictꝰ militū. s. ueterāorū Offerre. i. se ꝓiicere. Quo qdē: dicit certe fuit in maxīa admiratiōe hostibꝰ suis: ut ille cum puer eēt & iuuēis tāta ageret facta: an fuerit robur aīcis suis eo qa defēdebat cū pugnaret: & ꝓiiciebat se i medio inimicoꝝ. An. scilicet. fuit admiratiōi. Rubori: id ē ꝙ ñ potuerit pati labores ut defēderet. Ita igiẜ. hactenꝰ posuit exēplū ꝙ in q̄libet ætate puer pōt facere ꝓbitatē. i. magna facere i adolescētia sua: & ꝓbauit exēplū Scipiōis & lepidi æmilii & ubertini apd brixiā cōtra hostes germanos: Nūc uero ponit sñtiam gñalem ꝙ quilibet puer q uult facer̄ magna in senectute incipit a pueritia: eē istructus i laboribus & tolleraẜ labores: frigus: fames: sitim. Probat exēplo lacedemonioꝝ: Nā lacedemonii cū hērent pueros &: uellēt ludere aut ad brachia aut ad discū: & si bene i terrā cecidebāt nūq̄ debebāt se appellari uictos sed potiꝰ dimittere iterficer̄ se. ꝑterea si ibāt i exercitū ad pugnādū ꝓ patria nunq̄ deberēt uēire domū uicti sed potius se dittere iterficere & si uēirēt domū uictos: pr̄es & mr̄es interficerēt filios ipos. & ita aī coꝝ erāt fortes & audaces: ponebāt se acrit̄ pugnar̄ cū hostibꝰ suis: aut se uictos: aut alios uincerēt. si uictores ibāt domū: sūmo cū honore erāt suscepti a pntibꝰ. Ita a primis ānis: ab ætate pueritiæ: ut i iis ïstituēdi: ordinādi admōiti. Magna facere. Quid. s. dicā. Hi pueri. educationis: nutritiōis. Plurimū: maxīe. Quos. s. filios. Spūs: aīos. Gignere: generare. ꝙ dicit oīo debere eos nutriri in pugnādo ut redderēt se patiētes: toleraẜ omnia

ob monitionē ꝑntũ suorꝫ quãdo ibant ad militiã. Q uibus moribus: modis puerorꝫ. In cõcertatiõe: quando erant ad mãus ad dimicandũ. ꝓstare patientiam .i. pati.ni uiolẽtia. Deiecti: ꝓiecti in terrã qñ ludebant ad luctũ: ad brachia: Casu: for tũa. Interluctãdu: cũ luderẽt ad brachia. Collapsi: illi. Necari interfici. Examiari: euellere aiam mori. Victos eẽ. Q uid.n.miꝫ: hoc faciebant lacedæmõii filiis suis

mẽdant: Q uos spiritus gignere mos ille debuit: quibꝰ cõsuetũ erat in concertatione æqualiũ patiẽtiã tantã ꝓstare ut ui deiecti aut cãu interluctandũ collapsi necari se potius: exanimarique paterent q̃ uictos fateri se uellet. Q uid.n.miꝫ nã & ad Arã sic uerberibus accipi solebant ut multus semp ex corpore sanguis flueret. plerũqꝫ ẽt spiritũ exalarent: nemo tñ aut exclamauit nũq̃ aut uix minimũ doloris signũ eddidit. Ita domi formata iuuẽtus ea demũ militiæ opa gerebat; qbꝰ

ut qñ irẽt ad militiam. & ꝙ uulnerarent: ne tieret uulnera. & ꝙ tolerarent: faciebant ire pueros suos ante arã: altare. & ꝙ uirgis ipsimet ꝑcuterent corpꝰ adeo taliter ꝙ sanguis sui corpis effũderẽt i terrã. & aliquando moriebãt. & hoc faciebant: ne tierẽt uulnera: eo ꝗa caro macerata a pueritia erat assueta. Q uid: q̃si dĩ. nõ ẽ mirandũ si lacedæmonii populi illi constituebant filiis suis: ut ne unq̃ domũ reuerterent uictores: si bñ uulnerarent: ꝗa ita assueti ad iusta. Verberibus uulnerati. Aram: idest altare suorum deorum. Multꝰ sanguis .i. copia sanguinis. Flueret: exiret. Pletunque: sæpe. Exalarẽt spiritum .i. emitterẽt. Vitam: spũm: aiam. exalarẽt mitteret. Nemo: qñ eẽnt ꝑcussiões magne. Nemo .s. illorꝫ puerorꝫ. aut .s. clamabãt parꝫ uix quasi. eddidit: demõstrauit: ita uero ꝗa ita erãt assueti illi iuuenes tollerare in pueritia ꝙ i iuuẽtute parꝫ sentiebãt qñ certabãtur. Formata usitata i tali paciẽtia. Iuuẽtus: multitudo iuuenũ. gerebat opa militiæ. idest militabãt. Q uibus iuuẽibus: uetusta antiqua ꝙ dicit oẽs sciũt ut tradit in hystoriis ꝙ isti populi faciebant talia in filiis tollerãtibꝰ Sintesis in numero dicit iuuentus & postea quibus iam quid dicit quod res erat multũ digna ꝙ faciebant illi lacedemonii & matres cõtra filios suos qñ nolebant ut pugnarent pro patria nã blandiciæ matrũ lacedemoniorũ cõtra filios suos erant iste associebant filii usqꝫ ad portam urbis qñ dbebãt ire ad pugnandum contra hostes: & dicebant matres: o fili mi caue ne domum redeas uictus sed uictor aut redeas cum armis hostis aut potiꝰ facias ut portent te mortuum in scuto. quoniam uolebant longe præstantiorem honoconsequi & mori pro patria q̃ domum redire cũ uita: & fugere ab hostibus

iam qui: erāt admonitiones quæ suis filiis lacedemonii aut suis maioribus aut pr̄ibus ut potius perirēt. Iā quia supi⁹ dixit plena memoria. s. res digna Quid: aliquid. Eos: lacedemonios: Duce: a maiore. Par erat: ut potius mori atur. Cū. erāt iste monitiones matrū lacedemonioꝝ. cōtra filios. In hostes: cōtra quādo ibant pugnaturi pro patria. Progressuri: ituri ad pugnā. Viui illi filii. Arma. s. iimicorum suoꝝ. Referrēt: portarent Mortui illi i. Armis: ī scu∗tis suis. Referrent̄: portarē tur. Qui adducebāt hāc ra tionē i le matres ꝙ pœnis erat & magnū dedecus re∗linquere arma suis hostib⁹ & fugere q̄ pugnare & de∗bere mori: qa si moriuntur uiriliter pugnāt pro patria qđ erat in magnū honorē pugnare ꝑ patria: ut istæ e rāt blāditiæ matꝝ. Tradere dare hosti. i. hostibus dimit tere ꝓpria arma & fugere: aut. Abiicere ꝓiicere alio. Peius: malus peccatū. Mor te: q̄ si iterficerent̄. Iudica∗bant: dicebāt mulieres. Igi tur dicit. nō est ergo miran dū si illi lacedemonii assue bant̄ portar̄ arma. & ꝙ ma gis uellent portari domū in scutis mortui q̄ appellarent̄ uicti. qa pr̄es & ma tres eoꝝ iterfecissent expellissent eos & ꝙ uidebat̄ eis decori. i. honori porta ri mortui q̄ se appellari uictos. & fugerent armis relictꝭ suis hostib⁹. Igit̄ cū ita sit. Illi: populi: lacedæmōii. Curabāt: laborabāt. Tuebat̄: defēdebat. Nec n̄ miꝝ est si lacedemōii uellēt cū eēnt uiui & irēt ī militiā ad pugnādū essent poti⁹ mortui. hac de cā qa erat maiori honori. Viui: illi. ī armis: ī bello. Fore futuros eē. qa expiebāt̄ se ī adolesēetia tolerar̄ icōmoda ut eēnt fortiores: & tolerabiliores ī bello. Decori: honori. Præstat: dicit ꝙ melius erat utili⁹ illis q uolebāt ire ī militia: portar̄ uestes leues tp̄e hyemis frigor̄ regnāte. & arma tp̄e æstiuo: ac si eēnt uestes ut assuefacerēt se. p̄stat: utili⁹ ē. Cōsuetudo defe rēdi: arma tp̄e æstiuo. æq̄: iuste. aut ꝑ q̄. uestib⁹ Nec illi eis. s. corpib⁹ lacedæ. Adiectū. nā ut faciebāt ro. nisi assueti eēnt ī armis a pueritia: nūq̄ potuissēt pugnare nec fuisse uictores. Legiones acies. Institutæ: ordinatæ. Quonam

Vetusta oīs memoria plena est; & iam qđ audire eos: aut a duce: aut a patribus par erat. Cū ī hostes progressuri ꝑ blan ditias monerētur a matribus: ut aut uiui arma referrēt: aut mortui ī armis referrēt̄ quoniā tradere arma hosti aut ea abiice re fugiētes penis morte iudicabāt. igitur illi ut partes corporis & curabant ea & tuebant̄. nec miꝝ si se uiui in armis cre∗bro spectandos exigebant; quia etiam mortuis fore ea sibi decori relata existi∗marent; Prestat autem consuetudo usus ꝙ deferēdi: ut armis æq̄ ac mēbris ac ue stib⁹ utant̄. Nec uideat̄ ex eis corpi on⁹ adiectū. Nā nisi ita fuissēt romāe legio∗nes lōga assiduaq; exercitatōe īstituteab

Pacto:quomodo. Pedib⁹:cum pedibus. Agmen:exercitum : Procedere:ire ꝙ dicit nō potuissent ire. Ac:s. nō potuisset. Citatū cōmotū. Differe:portaꝛ exercit⁹ dꝛ ab exercendo qa exercēt in armis i bello. Vallū:pscutrat cū su-piori dixisset quū potuissent se defēdere romāi. Vallo:spalēgata:nisi cēt as-sueti a pueritia tolerare labores. ut in hyemæ portare leues uestes:& i æstiuo

exercēdo enim exercit⁹ dict⁹ est quonā pacto potuisset cū pedibus agmen pro-cedere; ac plerūq; citatū arma primum differre. uallū insuper; & si cuius rei ad quottidianū egerēt usū; ac sup hæc una sæpe qndecim; aut eo ampli⁹ dieꝝ cibos Qui ergo erūt aut Armoꝝ: aut lraꝝ stu diis dādi; quādoqdē hæc sunt liberalissie artiū maxīeq; principales; ꝑpterea ꝙ & maxīe pricipes deceāt; simul ac mēbris uti per ætatem licebit; armis assuescere debebunt discendisq; primis litteris tra-dendi erunt cum primum poterunt uer ba formare. Iamq; abinde rerū illarum

tpe arma qn ibant i exerci-tū aut ad expugnandū ur-bes quia opus erat stare in hyeme & æstate: & dicit ꝙ secū uictū:p.xy: dies: aut per plus secundum ut pos sent uiuere. Vallū:hoc ual lū ualli significat pallēgatū ut tāq si eent pietes & mu-ri& hic uallus uali.i.palum Vallū:quō potuissent se d defendere. Insuper:ultra h hæc supradicta. Egerēt:fa cerēt. Quottidianū: ad ex ercēdū se Ac:super hoc ul tia una:simul agerēt:por-tarēt:cuius rei: alicuius rei aut ei āpli⁹:ut.xx. dies por tabāt fortasse. Eo die.s.q.x y.onus:apud. Iumēto.i.

æquo qa on⁹ erat: equo portare uictū hois ad exercitū: ut uiuere possent: uel iumēto pro adiumēto ipsis ut possent uiuere. Ampli⁹ maius.s.q̄.xy.di-es. Qui: cōcludit sicut illi qbus cōuēit hrē cōsuetudinē tollerādi labores in militia Ita ēt cōuenit illis q se dare uolūt studiis lraꝝ:pati calores: a pueritia ut sint assueti in ætatæ prouectiori ut hoc cōuenit principibus & q hn̄t gu-bernare & defēdere regna & urbem suā:duo sunt necessaria.s.studiū littera rum ut sint sapiētes & dare cōsiliū & prouidere & sint exercitati a pueritia ut sint fortes in iuuētute & assuefacti ergo exercit⁹ dꝛ ab exercēdo eo qa se ex ercent i ætate puerili hæc maxīe extollūt hoiem ad gloriā & dignitatem.s. militia & studiū litteraꝝ:& Clerica doctrina mediāte sed n̄ noiat i hoc loco. Qui:illi. Pricipales:he.s.artes.s.studiū & armoꝝ.i. militiæ & lraꝝ studiisq artes scilicet militiæ & studioꝝ. Principes qa potiunꝛ regno:ut defendant & sciāt dare cōsiliū. Simul:ac postq̄. Per:ætatē semp in qualibet ætatæ exerceꝛ se in omnibus laborib⁹. Discendisq:docet quando puer debet incipere adis cere litteras quando scit formare uerba idest loqui proferre uerba. Erunt: pueri. Tradendi:dandi uerba loqui. Iamque:ab inde: concludit:quodq illi

pueri q̄ nolunt dare se litteris. Idest studio litterarum aut exercitio militiæ & necesse ē se dare in pueritia & probat exemplo Theodosii. Iamq; abinde: de inde. s. pueri. illarū. s. in militia quod dicit in oibus reb⁹ & artibus ē necesse habere principiū. Studiorꝝ. s. isarū. Acturi: adiscituri. Per uitā: per ætatem. Libamenta: principia. Rudimētis: principiis. Sed et dicit ꝙ debent exercere utranq; artē a pueritia. s. & militia: & studium litterarꝝ non per totū diē: sed p horas diei ut assuescat se. Sed utraq;. s. & ars militiæ & disciplinæ. Exeq: sequi. Vnā: & aliam. s. facile poterūt & addiscere litteras & se exercere in militia. Horas. s. diei. Corpis: in militia. Ludo litterario. Antiphrasis: qa non licet ludere in adiscendo. Deputent: determinēt. Ac non: nō solūmodo pueri: sed etiā homines debēt dare se studio & eligere horam aliquā diei. Quod & Theodosium: pbat exemplo Theodosii q̄ fuit imperator romanus. exercebat utranq; artē & militiā & studium litterarum i die: aut exercebat se i arte militiæ: aut reddebat ius. in nocte uero studebat. Quod: quārem. s. exercere. Perhibent

ac studiorꝝ quæ sūt p uitā acturi debent quedam quasi libamēta gustarꝫ talibusq; exerceri rudimētis. Sed & hæc utraq; ipsi facile exeq inuicē poterūt ut rectas horas ad exercitiū corporis habeant: & itē certas litterario ludo deputēt ac nō modo quidē pueros: sed & uiros decet hoc facere. Quod & Theodosium principē facere solitum perhibent: ut die quidem aut exerceretur in Armis aut de subditorū negotiis iure dicendo decerneret. Nocte uero libris ad lucernam incumberet ac de litterarꝝ quidem studiis supra satis qd̄ uisum est diximus: reliqua prosequamur. Ea igitur exercitia suscipiēda erūt quæ bonā ualitudinem saluent: & robustiora membra reddant. In duo erit uniuscuiusq; naturalis dispositio diligenter

dicunt homines subditorum. Iure: facerꝫ rationem. Decerneret: deliberaret Incumberet: laboraret. Ac de litterarum: postq̄ superius dixit de doctrinis: & quomō se debent dare studiis. & de re militari: de reliquo ē dicere q̄ sciuntur. Ea: nā dicit ꝙ homo debet considerare suā uitā & suā naturā. & cuius cōplexionis & cui⁹ naturē. si hēt cōplexionē humidā debet se exercere & laborarꝫ ut calefaciat illā naturā: & desiccet illā hūiditatē. qa ex calorꝫ desiccat humiditatē. & ē rubei coloris. tñ nō debet nimis laborare pp calorē. qa un⁹ calor inuēit aliū. & sæpe morit. qa discurrit p mēbra hois. Ac qdē: certe. Qd̄ ē uisum. ꝙ apparuit. Ea exercitia: qñ debem⁹ exercere. Suscipiēda: accipienda. Quæ exercitia. Valitudinē sanitatē & cognoscēdo naturā nrām. Robu

ftiora:fortiora. Reddãt: faciãt. In quo. s. hoie. Dispositio naturalis. i. naturæ cõplexio. Molli: pue naturæ. Humida: sunt hñdi q ignorãt naturã suã: petat medicũ & deide sciat cauere & custodire uitã suã. Exercitiis: qa debent se ex ercere ꝑpter calorẽ. Durãdi. qa efficiet dura illa hũiditas. Cæteri: hoies. Le uius: nõ ita fortes. Cæteri. s. erunt. Et illis facilis: calidus. Sole. i. calore: quod dicit: nõ conuenit illis labo rare pp calorẽ. Sed ætatis: nnnc in hac pte dicit: q̄ de bemus cõsiderare ætatem pueri qñ ẽ puer nõ iponet maiora q̄ nõ potest sustinet qa aliquãdo ex onere ma-gno puer non potest cres cere qa corrũpunt aliqua mẽbra: aut fit gibosus. Eta tis: puerorum. Habẽda: cõsid rãda. Ratio: respectꝰ. Vsq̄ aliqñ. Pubertatis: usq̄ ad spatiũ. xiiii. ãnorum expecta re qa poterit maiora one-ra portare. puberes appel-lant q sũt ætatis. xiiii. ãnorum incipit crescere barba: sed ãte sũt puberes. Augumẽ-tũ. s. q̄ possint crescere. Pu bertatẽ. i. pꝰ ætatẽ. xiiii. an norum tũc possumꝰ maiora onera dare: ut fiãt robusti ores si uolũt se exercere in

attẽdẽda. nam q sunt habitudine corpis molli atq̄ humidæ fortioribus exexcitiis siccandi indurãdiq̄ erũt: cæteri leuius. Et quibus sanguis facilis ẽ iflamari eos ardẽte sole uescere cõuẽit: sed ætatis quo q̄ habenda erit ratio ut usq̄ i tp̃s puber-tatis leuioribus oneribus subiiciatur: ne uel ætatis neruꝰ frãgat: aut ipediat cor poris augmentũ: post pubertatem uero grauioribus laboribus edomãdi erũt: & impuberes qdẽ magis ad itellectum do-cet erudir. hos uero ad mores. Item illos ad disciplinã curare. hos nõ magis ad ro bur & ualitudinẽ corpis. q̄tũ ãt sit momẽ tũ in exercẽdis Iuuenibꝰ & quæ cura ad hibẽda exẽplo sit. Marius: q ut autor ẽ. plutar. cũ eẽt senex & multa corpis mole

militia & icipet portare loricã & exercere se. Et ipuberes dicit impuberes. i. q̄ sint ãte puberes. i. ãte ætatẽ cũ sint adolescẽtes potiꝰ sũt apti ad doctrinam sed postea debẽt hr̃e mores & itellectũ ad sciẽtiã. Ad intellectũ: ad sciẽtiã: s̄ Hos. s. puberes. i. maiores. xiiii. ãnorum docet. Itẽ illos. s. puberes adolescentes decet. Curare: hr̃e diligẽtiã. Hos: puberes decet. Robur: sint fortiores. Quã tũ aũt: q̄tũ sit res utilis i exercẽdis pueris i adolescẽtia i oibus artibꝰ & pserti i militia ꝓbat exẽplo Marii q cũ eẽt senex: & hr̃et unũ filiũ ibat ipe marius i campum & exercebat militiã cũ iuuẽibꝰ ut eẽnt ex ipis. & hr̃ent cãm exercẽ di se. Momẽtũ: utilitas. &. s. eẽt mariꝰ. Cura: diligẽtia. Adhibẽda: dãda. Mariꝰ fuit septies ɔsul. nẽo unq̄ fuit q septies triũphassꝫ ut ipe: Plutar. autor: hꝰ ait Plu. d Ma. Senex: Mariꝰ. Grauimole: põdet. Glo. bel. sũmã gloriã ɔsecutꝰ i exercẽda mili. p pa. qa tpe pacis exercebat se cũ iuuẽibꝰ: qñ eẽt tp̃s belli eẽnt

assueti. Actib usq agerent. Instituerent: principiaret. Vna: simul. s. mari᷒ cū adolescētibus. Per hoc. s. exercitia. Adumbrata certamina. appellantur certamina adumbrata: ut quādo expiuntur inter se: exercent se nō q ferāt: sed ut experiunt & aliquādo tangunt se: ut qui ludunt & scrimāt & quando disputant in scholis exercent se. Ad ueras: ut quādo uenient ad pugnā cū hostibus suis sint experti & fortiores. Nā nisi: quātū erat utilis pueris in exercendis pbat exēplo. P. Ruti. Nā fuit iste. P. R. Impator Romanorꝫ & uir excellētissimus: Tūc tēpus nō agebatur bellū a Romāis cū aliqbus & ne pueri starēt ociosi & inertes fecit proclamar p urbes ut oēs adolescētes & oēs q sciebāt ludere uenirēt Romam & haberēt & alii docerēt nō causa ferēdi se nec interficiēdi sed ut exercerēt se: ut eēnt assueti & facerent se audaces qđ qñ erit opus pugnar: sciāt certare. Nā disciplina ars militiæ. Pacem: qa faciūt exerceri tēpor pacis sint apti & ne stētociosi. ne tradāt obliuioni qui sciūt facer artē. Nō temere: q dicit hoc nō fit stulte. s. q faciāt exercer tpe pacis sed ut postea sint apti in bello. P. R. Tractādorum: exercēdorꝫ. Disciplinā: artē militiæ. Qui. P. rutilius: Gladiatorꝫ: ludorꝫ. s. ad scrimā. Vrbe: fecit pclamar ut oēs intrarē exercitū: ex urbe recederēt. Acutis: cōuocatis. Penetrare: intrare ueire. Vitādi hoc faciebat ut scirēt uitare ictus: & ferire qñ erit tēpus. Vt: nō ē op᷒ solum hre uires sed idustria. Antea: i primis qñ est usus exercere tūc fit audax. Docēdi: dicit q iuuenes sunt docendi isto modo q uolunt exercere militiā iu iuuētute ut postea sciat exercere quādo erit tēpus pugnādi ut. s. sciant tenere ensem in māu dextra ad defendēdum se: & scutū i sinistra ut possit uictar ict᷒ hostis sui. & possit coopire dextra. Vmbone: scuto. umbo ē ps clypei breuis: sed p toto acci

grauis uir. tāta belli gloria: per pacem tamen ut filium militaribus officiis atq artib᷒ īstitueret quottidie cū adolescētib᷒ ueniebat in cāpū: & exercebat una. per hæc nāq adūbrata certamina ad ueras pugnas: audaciores doctioresq peruenīunt. Nam nisi esset hæc pugnandi disciplina: quæ p pacem atq in ocio queritur frustra nō temere. P. Rutilius consul armorꝫ tractandorꝫ disciplinā prius accipe milites uoluisset: qui doctoribus gladiatorum urbe accitis: meditationem hanc uitandi atq inferendi ictus: penetrare in castra iussit: ut miles non solum uiribus & audacia quibus antea solis nitebatur: sed etiam arte & industriaq ualeret. Docendi sunt igit iuuenes quæ in hūc usū ptinēt ut posse hostē gladio qdē dxtra ferire: sinistra uero breui ūbone se tegere

pitur. Tegere: cohoperire. Enſe: ſunt docendi iuuenes ut ſciãt exercere en-
ſem: aut ueru aut lãceã ex utraq; manu & ſiniſtra & dextra: mõ in una mõ
in alia qñ pugnãt: ſm ut ſit apta res ad certãdũ. Enſem: decet. Veru: q lin-
gua uernacula dicimus ſpitũ hñtem tres punctas. Fuſtem: ut baculum qa
aliqñ portãt illi milites baculũ: aliqñ lanceã: aliqñ ſpitum. Vtriuſq;. ſ. & ſini
ſtre & dextre. Tractare: ex-

Enſem ueru: fuſtẽ lancea utriuſq; mani-
bus tractare: & nũc quidẽ ſe effundere:
nũc uero denuo ſub clipeũ cogere: pun-
ctim ceſſimq; ſine difficultate ferire: ex-
erceri quoq; decet ĩcurſu ſaltu lucta: ac
pugillari certamine iaculari q̃ lõgiſſima
recte ſagittare uibrare ſudes ſaxa rotare
equos domare: eoſq; nũc ad curſum aut
ſaltũ adactis urgere calcarib⁹: nũc item
flexis habenis medio curſu puertere: &
ita ĩ utrũq; ſe parare: ut & eques & pedes
pugnare qſq; facile poſſit eqtũ quoq; oc
curſus dũ ſeſe telis ĩfeſtis petũt & auda-
ciores facere ſolet & ad pugnã doctiores
cũ & cuſpidẽ ſuã ubi intẽderit locare di-
dicerit: & cõtra ſe ueniẽtẽ aciẽ ĩmotis lu

ercere. Et nunc: & ſunt do-
cendi q aliqñ ſciãt reiicere
lanceam aut ſpitum ſi op⁹
erit & ſub clipeo uitare ict⁹
Nunc. aliqñ. Effunder: eii-
cere proiicere ex aſtucia.
Nũc: aliqñ. Cogere: redu-
cer. Puncti: decet ſint aſtu
ti aliqñ ſcire ferire hoſtem
cum puncta enſis: aliqñ cũ
filo. Punctim: cum puncta
enſis. Ceſſim: cũ filo. Exer
ceri: & aliqñ ſciãt defende
re ſe in curſu ad fugiẽdum
aliqñ cũ baliſtis cum ſagit
tis & aliqñ cum ſcutib⁹: &
aliqñ cũ fundis ſcire mitte
re lapides: & aliqñ ſcire bñ
uertere equos. In curſu: ad
currẽdũ. Lucta: ad brachia
ſcire capere hoſtem qñ eſt
ſibi penes. Pugillari certa-
mine. i. cum inſtrumento
illo q dicit cortella. Iaculari: ſcire mittere iaculũ dardũ cõtra hoſtẽ qñ ẽ lon
ge. Sagittare: cũ arcu. uibrare ſudes: cõmouere haſtas & bñ exercere. Ro-
tare: ducere circũcirca cũ fundis. Curſum: currere ſi op⁹ & aliqñ ſaltare. Vr
gere: pmere. Nũc itẽ: ẽt decet ſcire bñ eqtare & cũ ſit ĩ medio curſu ad faciẽ
dum currere equũ ſciãt uoluere a manu dextra & a ſiniſtra. Nũc aliqñ. Fle-
xis: uerſis. In utrũq;: mõ a dextra mõ a ſiniſtra. Separ: uertere: ñ ſolũ ſciat ſe
exercere ĩ equo ſed ẽt pedib⁹ & pugnare lancea. Equitũ: diſtat. Occurſus. i.
ſciat ſignare ĩ frõte inimici currẽdo qñ uenit ſibi obuiã & uitare ictũ occur-
rẽtis. lãceis inimicalib⁹. Et: tũc milites. Cuſpidẽ: pũctã. Intẽderint: uiderit di
ligẽter. Locare: ad pcutiendũ. Et cõtra: qa ſciãt bñ uidere cũ oculis ſuis: qñ
hoſtis uenerit cõtra ipm & ſciat uitare luminib⁹: oculis. Immotis: ſciãt uide
re qñ ueniũt: armorũ ponit ultimã ptem de armis qbus utunt de anno ĩ an-

g

num de tepor in tps:sicut et de uariis uestib⁹ qa cu uiderint aliquod genus de uestimetis:uolut uti apud antiquos solebat certare i curru:ut de Turno & Aenea:ut in Verg. Sed postea a romanis inuetum e ea utilius & melius pugnare cu eqs. Species:genus. Variatioq dicit diuersis modis armorum qa antiqui utebant spat[ ] log[ ]:deinde aliud genus ut nro tpe sunt diuersa genera instrumetorum. Quemadmodu.ad usu3 uestimetorum. Mutatione.s.armorum. Sectari:sequi uti q dicit secundu suu tps uti illis armis. Vt dic illa arma quae sunt meliora & utiliora in pugnado tenere illa. Singula:ad unu ad unu.i. arma. meliora:arma. Cosuetudines: usus. Nam: dicit q antiquo tpe apud fortes uiros & impators & duces solebat pugnare in currus Olim:in prio. Priscoru antiquorum. Heroum:hominu fortiorum ut de aenea i Ver. Postea:apud romanos antiquos pauci erant equites qbus pugnaret cu equis. No multi: uiri pauci. Vis: aut describit modu & cosuetudine q habebat apud romanos in militando diuersis modis:eo qa pugnabat mo pedester mo eqster mo i curribus:aliq cum laceis:aliq cum spatis & dicit q debemus seq id q melius & utilius i armis:& si aliqs uult exercere miliciá est opus scire certare in quolibet genere armorum cu lacea cu spata & multis modis:& inprimis debet se exercere in locis amplis & in locis capestribus ire foras in capos:ad exercedu & experiendum:ut postea sciret agere qn erit tps i actu militiae. Ius:potetia. Exercit⁹.i. pugnadi. Pene:qsi q dicit ueteres pugnabat solumodo pedes & curribus. Nunc:apud nos latinos. Fere.i.qsi. Bellant.certant in bello q dicit nos latini utimur equis.i.equester belládo. Qd aut.s.bellari & exercere se in militia siue pedibus siue eqs. In usu:in cosuetudine siue eques siue pedes. Praestat.i.sit melius q dicit q sit utilius & gratius. Et:couenit. Campestres: in loca magna & exercere se. Assidue:cotinue semp. Meditari:imaginari siqs facere uelit militiá. Certamínu:scire certare in quolibet genere. Genera:fati. Praeexercitatos: ualde exercitatos sint. bene docti in militia ut sciant fa-

minibus pferre. Armorum ue spes queadmodum & uestimetorum quottidie uariat usus: ea aut mutatione ita sectari oportebit: ut expiamur singula: meliora uero semp teneam⁹. Similiter & pugnadi cosuetudines uariari solet. Nam olim qde tpibus priscorum herouum curribus duces depugnare cosueuerut. Postea uero apd Romanos maxie pauci equites: aut certe no multi: ius aut exercitus poene tota in peditibus erant: nuc nemo curribus: oes fere i equis bellant. Qd aut in usu: si mo pstat seruare couenit: & p campestres exercitationis assidue id meditari;

cere. Nam aliter: ponit quomodo pugnatur diuerso modo. Agendũ: pugnãdum. Tumultuaria: quando populus erit in aliqua seditione in iniuria in contumelia inter ipsos: aut contra inimicos in exercitu. Tumultuaria: Inter tumultum populi inter se aliter: scilicet est agendum: idest pugnandum. Decernitur: deliberat. Acie: qñ sunt ordinati in exercitu simul currũt. Manipli: gen⁹ militiæ est lancea super qua in cacumine ponebãt maniplũ in signum: & dicebat ille q portabat qui me uult seq uenlat & sequebant lãceã illam cum signo dicit maniplus a manu & capio: is quia capiebant in manu & ponebant in cacumine haste. Duello cum sint duo. Cõfligatur: pugnatur: ut in Esopo de pueris: duellũ idest d rustico & milite uegetius scribit de arte militari. Nam pleriq: probat ꝙ qui uult facer artem militiæ non solum in uno genere militiæ sufficit scire

ac deniq3 oporret ad singula certaminũ gña pexercitatos uenire. Nam aliter ĩ tumultuaria pugna agẽdũ est: aliter cũ tota decernit Aliter qñ cõcurrũt manipuli alitet cũ duello cõfligit. Nam pleriq3 in acie fortissime usi sunt dimicare: q cum essent ad singulare certamen prouocati animo uiribusq; torpuerunt. Quãquã disciplinæ hoc gen⁹ ꝙ per ocium quæritur: longe impar est ei quod inter bellorum tumult⁹: per indigẽtiã reꝝ oium uerosq3 terrores discit. Ita mõebat Flac

exercere se: sed in omni genere & pedes & eques & scire exercer quodlibet genus telli: quia si aliquis suus inimicus inuitauerit ad pugnandum ad sbaras in duello sciat certare. Nam dicit multi sunt fortes in exercitu ad pugnandum ad singulare certamen ad unum si erunt prouocati: idest incitati in bello duorum. In acie: in exercitu ad pugnandum. Visi: idest uidentur esse fortes: Dimicare: pugnare. Ad singulare. Certamen: idest ad unum. Prouocati: idest incitati. Torpuerunt: ociosi sunt ꝙ dicit si sunt docti ĩ uno certamine ad pugnandum & ꝙ unus inuitat in alio certamine ꝙ nesciat amittit uires animos: ergo opus scire exercere se ĩ quolibet genere militiæ. Quãq̃ disciplinæ: dicit tu doces ut debemus exercere nos antequã eamus in exercitum sed dico ꝙ bene in magna differentia inter exercendo se tempore belli quando est in exercitu quando exercentur iuuenes tempore pacis inter se est res minima & paruæ existimationis respectu quando sunt in exercitu in bello ubi sunt haste ferate & enses. Disciplinæ: scilicet militiæ. Ocium: tempore pacis quando exercent inter se quia est tanquam umbra & tanquam rose. a Longe: cum sint a longe: in exercitu. Impar: inequalis. Ei: exercitui. Tumultus: turbationem bellorum. Per idulgentiã: qa qñ sunt

in exercitu nō sut ita in abundātia rerꝝ ut domi. Terrores: strepitus armorꝝ itaq; ꝓbat auctore Oratio q admonebat pueros uolētes se exercere in mi litia: dicit ꝙ a pueritia dēnt adiscere pati frigora fames calores sitim & male induti: qa qn̄ erit in iuuētute nā erit ualida & fortis nō timēt postea ita si ha bebunt aduersitates. Flaccus: Oratius. Angustā.i.tpe pacis. Robustus: for tis. Acri: forti. Et.i. flaccus amouet. Vexet: turbet ici tet. Parthos: pplos: Eques: faciat ꝙ puer metuat cū ui deat hastā qa facit se astu tum & ꝙ ēt dormiat sub cli uo & stet trepidus in oibus rebus. Eques: fit equester. Agat: uitā iuuat. Sb cliuo ad arcem. Sic.n.ad illa: de scribit officiū & diligentiā: q̄ debēt habere duces i mi litibus suis & exercitu suo si uolūt puenire ad magnā dignitatē est opus ut sciāt se exercere in quolibet ge nere militiæ ut dixit supra si uolūt ad magna puenire: ut fuit marius q fuit filius cuiusdam porcarii au dita sua & astucia sua septies factus cōsul. Nam cum iret cum Metello duce romano ad pugnādum cōtra Iugurtā in aphricam apud montem ubi erat oppidū altissimū: Metellus nō poterat expugnarē: a casu uenit ꝙ iste Mari⁹ missus fuit romā fortasse ꝑ legato.i.nūtio: ingressus senatū & ausus dicere si uolebāt dare sibi exercitū metelli in manibus ꝙ expugnaret Iugurtā: & dato exercitu paucis post diebus: rupit iugurtam: & factus cōsul: ex idigna tiōe uero metellus reliquit suū exercitū & noluit āplius militari. Sic puenitē illi q scit gn̄a militiæ. Quæ: maiora. Futuros bellorꝝ.i.q uelint facerē artem militiæ. Vsu: cōsuetudine. Rōne. cōsilio qa est opus q hn̄t regere exercitū Vt: hoc est officiū ducis primū ut ducāt exercitū suū ad locū securꝝ ne insi diis capiatē. Artibus: astucia habeat hāc cōsiderationem. Castra: exercitus. Statuēda: sunt ponēda. Locāde: ponēde. Acies: exercitus qn̄ certantē. Rōne cōsilio astucia itelligere modos & mores inimicorꝝ si uolūt capere urbē: ut fuit Vlysses q more rustico ingressus urbem troianā: & uidit mores & cōsi lia troianorꝝ & qūo erat & nemo ipm cognoscebat qa trāsmutatus foras ue nit & rem græcis narrauit: adeo ut astucia sua troia deuenit in ruinā. Perue nire: intelligere intētionem hostiū suorꝝ. Ac.i. oportet ducem uincere ho stes ex insidiis: qn̄ uero nō pn̄t uiribus: ut Annibal cū eēt apud mōtē illū &

cus: angustā amice pauperiē pati: robu stus acri militia puer ɔdiscat: & parthos feroces uexꝫ & eques metuēdus hasta: ui tamq; sub diuo: & trepidis agat i rebus. Sic.n.ad illa maiora puenietē: q̄ futuros bellorꝝ duces: & usu & rōne cōleq opor tet: ut qbus artibus ducēdus sit exercit⁹ qbus locis statuēda: quo ordie locande acies: qua qs rōne ꝑuenire hostium con silia possit. Ac more belli insidias illis ponere & ab his positas cauere: hostilis

habebat fortasse duo milia par boum & in sũmitate cornuum accẽdit faces adeo: illa luminaria sparsa ubiq; qa uidebaꝛ p urbem & in lõgis ptitus. Romani uero cũ uiderẽt hoc imaginauerunt ꝙ Annibal fugeret & iuerũt spoliatum tentoria: & ipse Annibal astutus & exptus tñ occultus post mõtem cum uideret hoc circũdedit eos & cœpit oẽs romanos: & hoc ad exẽplum aliorꝝ ducum ut sciãt bñ regerꝭ suos exercit⁹. Ac oportet. More: ẜm cõsuetudinẽ q̃ agiꝛ in bello. Illis: inimicis suis. Ab illis: sciat dux cauere ab insidiis inimicorũ suorꝝ & sciat facere ipse qñ erit opus. Ab his: inimicis. Positas: insidias hostilis inimici. Distrahere: remouere ab insidiis inimicorꝝ. Aũt: deinde sciat se facere timere a suis militib⁹: & ẽt oportet eẽ benignũ & amari ab ipsis ut sciat retinere. Beniuolẽtia: amore. Nec: oportet relinquere militiã

exercitus milites distrahere suos aũt metu beniuolẽtiaq; cõtinere: nec militarem unq̃ remittere disciplinam. Vt.n. uirtus militũ ducibus laudẽ parare solet: ita & illorũ peccatũ culpæ plerũq; ascribitur ducis. Non æque uero ex bene factis gloria: atq; ex peccatis ignominia nasciꝛ. ipe oĩa debes q̃ quæcũq; tempus hñt prædeliberata exeq: nec ut in re noua aut subito tumultuari. Neque enim stare militum animi possunt ducis cum consilium la-

si uult puenire ad magna. Militarem disciplinã. i. militiã. Vt enim uirtus: dicit queẽadmodũ uirtus extollit hoiem ad summos gradus dignitatis ꝙ habuerit honorẽ habuit triũphũ uictoriã. Ita p cõtrariũ ignominia negligentia uitupat ipsos duces qñ est ignorãtia amiserint uictoriã: qa est suũ maximum uicium & culpa. Virtus: qa habuerit triũphũ ex uirtute sua cõtra hostes suos. Parare: dare. Illorꝝ: ducum. Peccatũ: uiciũ ignominia: qa ẽ uicium culpe sue ꝙ ex ignorãtia amiserint uictoriã. Ascribiꝛ: denotaꝛ. Non æque: facit cõparationem posset aliqs interrogare si gloria nasciꝛ ex beneficiis factis amico tuo: dicit nõ qa si facis beneficia amico & ipse tibi nõ sequiꝛ gloria: nec honor: queẽadmodũ ex peccato facto nõ sequiꝛ gloria: ita nec ex beneficiis factis: sed si uis cõseq gloriã oportet laboraꝛ aut i re militari conseq gloriã aut iu lr̃is studere: aut in alia facultate: ẜm ut magis reqrit natura hominis: si uis cõseq gloriã & triũphũ i militia: fit ut supra docuit a teneris annis: & adisceꝛ oĩa gñ̃a militiæ & scire pugnare. Nõ eque: tam. Ex bñ factis. s. alicui uel amico tuo qa ẽt ipse facit tibi. Atq;: p q̃ nõ nasciꝛ. Ignominia: tristitia. Ex peccatis: ex malefactis. Ipe: dicit ꝙ qñ uis aliq̃ facere artẽ p q̃ possis uenire ad gloriam in primis deliberare & aiaduertere in aio tuo qd uis facere aut in legib⁹ aut i militia ẜm naturã ꝙ reqrit & dare opam illi arti. Ipe: tu Quæcũq;: oia q̃. Tẽporis: reqtit. Prædeliberata: ualde i primis deliberaꝛ co

gitare. Exequi: seq illã deliberatã artẽ. Nec: dicit ꝙ nõ debes irasci te sed exercere arte. Noua. i. q incepisti ita paulatim seq. Tumultuari: irasci: & ad superbiã. Nec dicit ꝙ no põt eẽ in statu nec uigere qñ ita aius ẽ in ocio in tpe. Stare: uigere cũ in statu. Animi: uolũtates. Ducis: capitanei. Cõsiliũ: deliberatio. Labat: stat ociosus piger torpet. Melius postq: dicit officia & curã ipe ratorꝝ quæ debẽt habere in regendis exercitibus suis: nũc uero dicit partes spectãtes ad milites & q̃ ptinẽt eis. Milites: prima pars milites debent eẽ fortes: & cõstantes ſm suã naturam ut requirit militia. Existere: stare. Bellãdi. ĩa pars: quid oportet. Artib⁹: in militia. istructos: doctos i quolibʒ gñe ut supra. Animi. i. militum tertia ps. Habere. s. debẽt: Multum: armorꝝ. i. multa arma q̃ sunt necessaria eis: Quibus. s. armis. Alimẽto: q̃rta ps ꝙ debẽt hẽre milites: nõ debẽt hẽre

bat. Milites uero ipsos oportet natura quidem fortes existere bellandiq; artib⁹ instructos: animi multũ hẽre armorꝝ qd sit. Alimẽto tum uero nõ nisi qd necessitati spectat. Quæ igitur sint ducis: q̃ militis partes: qd eq̃tis: quodue peditis sit officiũ usus atq; experiẽtia docebit: quæ ꝓfecto ex re ipsa late refert quã melius cognoscere liceat: quã aut uoce ꝑcipi aut ullis tradi litteris possint: tametsi extent de re militari libri a magnis uiris editi q̃ ne utiq; tibi eẽnt negligendi. Sed machi

cibos nisi tm̃ q̃tũ ẽ necesse eis nõ debẽt supabũdare. Alimẽto: cibo. Quæ igit sint: dicit ꝙ officia debita militũ & peditũ & eqtum dixit. i. q̃ ad milites spectãt in arte militiæ: ꝙ siqs uult scire militiã: nõ opus solũ audire & intelligere artem militiæ: sed necesse ut habeãt cõsuetudinẽ: & exercitationẽ: q̃a melius ẽ & ꝓderit exercere & habere usum i pratica q̃ audire. Quæ: ptes. i. officiũ debitũ. Qd partes: dicit p diuersa uocabula. Peditis: q sunt ad pedes qd sit suũ officiũ. Usus: cõsuetudo. Expientia: exercitatiõe: ꝙ dicit cũ dixerit de ptibus q̃ spectãt rei militari. Profecto. i. facere ꝑfectionẽ. ꝙ erit melior ꝑfectio. Ex re: in effectu in lõga exercitatiõe. Late: ubiq;. Refert: ꝓderit ꝙ dicit artes melius ualẽt exercẽdo se: q̃ solũmodo itelligere. Quã: melius ꝓderit militia exerceri q̃ audire: neq; legere qd sit officiũ militarẽ. Ut ingt Cicero in lib. de amicitia: tua uolũt in artibus usus. s. scire exercitatio: & imitatio. Quã refert. Præcipi uoce. i. intelligi. Tradi litteris: legi. s. possit dicere ꝙ melius adiscit exercitatiõe q̃ audire. Tametsi: dicit ꝙ multi fuere scriptores q scripsere de re militari: & ꝑsertim: Vegeti⁹ q optime dicit: ꝙ bñ ꝓdest audire & itelligere artẽ militarẽ q̃uo debẽt facere: sed melius adiscũt exerceri: & imitare artẽ. Extẽt: sint. Re militari: de reb⁹ gestis q̃ ptinent ad militiam. A magnis: a doctis. Editi: cõpositi scripti. Qui: libri. Ne. s. q nõ audias & itel

ligas. Sed &:cōcludit & dicit o Vbertine est opus:ut q̄ hn̄t exercere militiā sciant & itelligāt oia gn̄a armoꝝ:& oia bellica & peditum & eqtum:ut erat pater tuus q diligentissime sciebat itelligere & exercere in arte militari. Sed o ubertine. Vim:potētiam. Vsum:cōsuetudinē. Machinaꝝ: istrumentorū bellicoꝝ machina mūdi & sunt istrumēta bellica:lancee:balistę:bombarde ꝙ ꝓprio noī dicuntur Tormenta eo quia tormētant muros. Cuius rei: itelligere & cognoscere istrumēta machina. Solertissimū dilīgētissimū & bn̄ facēs arma Quo.s. patre tuo. Studio: diligentia ꝙ dicit nescio si unq̄ uiderim aliquem qui ita egregie portauerit:& intellexit. Eius generis.i.illi⁹ conditioīnis. Plura.s. genera armoꝝ.s.q̄ pater tuus. Postremo:ultimum est documentum ad militiam ꝙ dat Paulus est natatio nō solum sufficit illis qui uolunt exercere militiā: scire oia gn̄a militiæ ut supra: sed ēt est opus ut sciant natare nauigare qa si sunt in magna picula qn̄ sunt supra naues:& aliquotiēs frāgunt̄ ꝓiciūt se in mari & nauigant:qn̄ ēt pugnāt si opus est transire flumina aliq̄:ex necessitate. & ꝓbat auctoritate Cæsaris Augusti qui cum careret filiis:habebat nepotes:quos faciebat eos adiscere ad natandum:& etiam ipse docebat ipsos. Postremo:demum. Rebus:scilicet supradictis:scilicet scire omnia genera militiæ. Aliena:remota ꝙ dicit adiscat etiam natare. Natandi:nauigandi. Peritia:esse peritus instructus. Adolescentibus:pueris:est. Adhibenda:danda. In qua: peritia. Cæsar Augustus:nepotes:ut Tiberius & Germanicus. Nam Cæsar nullos suscepit: idest non habebat filios suos proprios. Erudiri:scilicet nepotes. Studuit: Cæsar curauit laborauit. Ipse:scilicet Cæsar in persona. Doceret: scilicet nepotes. Nam reddit rationem. Solet:scilicet natatio. Et: quia quando homo scit natare habet maiorem audatiam ingredi aquam & pugnare in naui. Transmissiones:idest transire. Reddit:facit. Et in hoc: postquam de omnibus generibus militiæ:idest officium ꝙ pertinet ad militiam satis ha-

narum quoq; uim usumq; noscere ducē oportet. Cuius rei solertissimum esse tuum parentem uides: quo nescio an quisquam studio maiore quæsierit aut eius generis plura forte pararit. Postremo ut ab his rebus non aliena notandi quoq; peritia adolescentibus adhibenda est in qua & Augustus Cæsar nepotes suos. Nam filios qdem nullos suscepit: ita erudiri studuit. Vt & ipse plerūq; p se doceret. Nā & a magnis piculis liborare hoies solet: & ad nauales pugnas transmissionesq; fluminū audaciores reddit. Et in hoc toto qdē genere reꝝ

bunde declarauit: quãmulti scripsere de re militari ut Vegetius & alii. sed in maiori uolumine iste uero in paucis uerbis rem aperte declarauit & bene pertractauit. Nunc paulus hortatur ubertinum qui habebat duos fratres. s. Frãciscũ & Iacobũ: q fuere uiri pstantissimi: & experti i arte militari: pp ꝙ uoluit ipsos imitari & sua seq uestigia qa erãt maiores ætate & dñi Paduæ de Cararia & uelit ipsos amare dũmodo esset in dñio: qa qñ sunt multi fratres in impio & se amẽt uigẽt in impio p longũ tẽpus qa nõ expellunt: sed si solus facile expellit: nõ habet refugiũ: nec q p se pugnet. Et in hoc gñe rer. s. militiæ. i. q spectãt ad officiũ. Exercitia: militiæ officium. Habes: tenes. Immittere: p eis: seq uestigia. Maiores. s. ætate. Magnanios: ad uirtutẽ ptinet. Cognitos. expertos. Prudẽtia: itelligentia. Moderatiõe: tẽperati i uita sua: ad corpus uero ptinet. Insignis: ornati: Quos. s. germanos: dicũt germani fratres q̃si eodem

quæ ad militaria ptinẽt exercicia habes: quo si i mittere germanos tuos maiores Frãciscũ & Iacobũ magnanimos uiros & in armis late cognitos oĩqꝫ prudentia ac moderatiõe i signes quos te decet semper ut facis oĩ fide ac pietate colere & ita illos pbe imitari ut minoribus: & exẽplo uirtutis & præsidio ad causas eẽ ualeas. Optime qdẽ. n. gñis humãi societas cõstabit: si sancta sint iura sanguinis & erga supiores qdẽ reuerẽtia ad i feriores uero humanitas: cũ partibus aũt moderatio facilitasqꝫ seruabit: uer qdẽ in opere nõ semp uersari possum9 sed oportet in

germine nati. i. corpe. Facis: existimas. Fide: sic fidelis. Pietate: erga pria; Colere: honorare. Et: decet. Probe: nobiliter. Virtutis: qa sunt uirtuosi præsidio: auxilio. Casus: Fortuna. Valeas: possis qa unus solus par põt i dñio sed si habet fratres sunt audaciores & sic ñ expellunt a regno. Optie: reddit cãm ꝙ nihil melius in dñio q̃ habere bonos socios: & qui ament. Gñis humani: hoies eẽ una in coniũctione i amore. Cõstabit: pderit. Si sancta: ꝙ dĩc in sanguinitate nihil melius & res sancte q̃ apud maiores: hẽre reuerentiã: si sint minores humani: si uero æquales tẽpati & benigni. Sancta iura sanguinis. id ẽ parẽtelle. Reuerẽtia suabit: maiores debemus colere. Humanitas suabit. Moderatio: in rñdendo. Facilitas. in audiendo. Ver qdem: postq̃ dixit de re militari qũo milites se debent exercere in militia: & qd sit opus. & q̃bus instrumẽtis. Nũc uidet cõuentẽs declarare qd exercere debẽt milites in quo gñe exercitii qñ sunt in ocio tpe pacis: qa semp nõ agit bellũ. Ver sed: In opere: in bello Versari: esse. Laxamenti: ocii pacis requiescere. Indulgerit dare operam. Generi. s. militiæ. Modum: ordinem. Ratiõe quomodo

debent exercere & qd uti debēt tēpore pacis. Prescribamus. s. a poeta pau-
lo. Primū hoc est primū præceptū ꝙ debēt facere milites: ne unq̄ uertent
ad turpes iocos ad scortes ad ludos taxilloꝝ qa nō est cōueniēs militib⁹ sed
uadāt ad ea q̄ sunt cōueniētia militiæ ut ad pilā qa exercēt se ad schacos: qa
acuūt igeniū & ordo militiæ ludere ad schacos. potissimū: præter oīa turpis

terdū laxamēti aliqd idulgeri: huic ipsi
generi modū rōnemq; nūc perscribam⁹
Primū itaq; pceptū est idq; potissimum
ut ne quis turpis ludus: aut noxius susci
piat nec nisi q̄tum aut acuat industriam
aut corporis uires exerceat: Nam qd Sci
pio & lælius & interdū augur Sceuola q
fuit lelii gener soliti sunt dū animi remis
sioni uacarēt in littoribus maris aut alue
is fluminū calculos: conculasq; lectitar
fiebat in his prsus necessitate quadā. nā
nō nisi fūcti magnis laboribus aut cum
eēnt etate iā puecta ad hæc ipa uēiebāt
sed laudabilior i hoc gñe forsitā idē Scæ

ut ad meretrices qa ener-
uāt uires: noxius qa nocer
possit. Suscipiat. s. a milite
nec ꝙ dicit ñ uadāt milites
ad locū q nō sit cōueniens
militie i ipis militib⁹ qn nō
sit res bona ad igeniū acu-
endū ad uires corporis suf
cipiendas: nec. s. uadat mi
les. Industriā ingeniū. nā
ꝙ pbat auctoritate scipiōis
lelii & scæuole qbus rebus
debēt facere cū uacēt bello
ꝙ sint ociosi & ꝙ nō āplius
exerceāt bellū. nā fuere ui
ri pstantissimi i arte militie
quādo erāt in ocio in pace
ꝙ nō agebāt bellū: ibāt ad
littora fluuioꝝ: & ibi dabāt
opā studio aut ad aliqd ali
ud exercitiū cōueniēs mili
tibus. ut ludere ad scacos ad tabulas q̄a acuunt ingeniū ut pertinet arti mili
tiæ non licet militi exercere se in arte nō cōueniente sibi. ut ēt tripuciare qa
esset tanq̄ mos fœminaꝝ nec habere scortes qa deprimunt uires. nā scipio
præstantissimus impator deuicit Aphricā: & fili⁹ Scipio mior deleuit carta
ginem infeusam romāis. Qui: scæuola. Soliti: assueti sinthesis i numero ut
Scipio Lelius & Scæuola soliti uacarēt: concordat cum proximiori scilicet
soliti uacarēt: uel zeuma a supiori. Remissiō: i ocio iqete mō exercētes bel
lū uacarent cessarent calculos: libri sunt calculi qui tractant de scacis lude-
re ad scacos quia est exercicium conueniens militibus: quia acuit ingeni-
um: & dicuntur per ordinem sicut sunt acies. Conculas idest libros tractan
tes de tabulis ad ludendum. Lectitare: frequenter ludere: Fiebat: & hoc fie
bat ne starent in ocio: his. scilicet Scipione: Lelio & Scæuola. Necessitate: ne
starent ociosi: Nam non nisi: dicit ꝙ assueti erant in laboribus magnis: &
etiam uenere ad hæc studia scilicet leger i aliis idest canalibus fluuioꝝ fūcti
.s. Scipio puecta ætate. i. facti sūt senes: hæc ipsa. s. lectitare: sed laudabilio-

tesq Scæuola faciebat: erat laudabilior. Nã Scæuola fuit iurispit⁹ & doctor legis: cũ eẽt ocio: & i qete & q dederat locũ suis litib⁹: nõ exercebat i litib⁹ ad procurãdũ aut dare sñias ut cõuenit iuri speritis: ibat ad ludẽdũ ad pilã & hæc fecit ut exerceret se ad uires fortiores: & recrearet se qa nõ solũ ptinet ad igenuũ scit ludet sed ẽt ad uires corpis gñe. s. ocii. pila. i. ad ludẽdũ qd qa eẽt: Forẽsibus. s. palacii ad cãs. Negotiis: litib⁹. Interpr tãdi: iterrogãdi. iuris: quæ ad leges ciuiles ptiuẽt: Po tissimũ maxie pcipue pter oia. Recreãdarũ: qa ita qñ stãt ociosi amittũt uires. La ter. s. dũ añ exercet corp⁹ fit robustior. Cõferebat: re ducebat. Est eiusdẽ: põit of ficiaq exercet dbẽt milites qñ sũt i ocio: & quæ sũt cõ uenlẽtia: dicit q debẽt aut ir uẽatũ: aut piscatũ: aut au cupatũ: qa ẽ labor magn⁹ exercere talia & tũc cõfir mat uires suas & potẽtiã ñ agrauabit ita postea quan do erũt i pugna. Est uena tionis: ire ad uenationẽ. A ucupii ire ad aucupãdum. Cura diligẽtia. Quæ. s. cu ra uẽatiõis & aucupari. Af ficiũt: faciũt aĩu3. s. militũ q dicit q̃uis sit labor exercet talia qa sũt i cõtinuo motu mõ ad currẽdũ: ad saltãdũ hñt delectationẽ. Illa delectatio. i. illa uolu ptas agrauat laborẽ q dicit nõ uidet aggrauare ille labor pp delectationem q̃ capiũt i illis exercitiis. Vim potẽtiã in motu qa mouẽt mõ saltare mõ cur rere. Labore qa ẽ maximus labor ire uenatũ fiũt robustiores. Leuiter pbat auctoritate uers⁹ Hora. dicit q accipit hũc laborẽ leuit sine labor pp delecta tionẽ q̃ hñt. Leuit accipit: Studio: uolũtate Fallẽte decipiẽte qa fallit hoiem qa ẽ labor magn⁹ ir foras ad aucupationẽ. Nã: dicit si nõ eẽt delectatio q̃ ca piũt illi q uadũt uenatũ. Voluptate delectatione. Cõdirent. Caperent. i. iu uenes subire: itrare ire. Perferre: pati: in uiolẽtia. A ut quis: Quãq hic ligur gus fuit legislator. i. doctor. scripsit quẽdã librũ i quo docebat exercitia qd facere debebãt adolescẽtes qñ erãt in ocio: si exercebãt militiã ẽt hortabãtur ire uenatũ piscatũ: aucupatũ. Studiũ: uolũtas. Ligurgi legislatoris doctoris

uola q optie pila dicit lusisse: q. s. forẽsi b⁹ negotiis: & irerpretãdi ciuilis iuris la bore fatigat⁹ ad hoc potissimũ ociũ re creãdorũ iuriũ cã: cõfirmãdorũq laterũ eẽ conferebat. est eiusdẽ gñis uẽationis aucupii piscationũq curamq & delecta tione pluria afficiũt aĩum & uim mẽbro rũ motu laboreq cõfirmãt leuiter auste rũ studio fallẽte laborẽ. ut inqt Horati⁹ Nã hæc nisi tãta uoluptate cõdirent qs ẽ q spõte subir tãtũ laborẽ uellet aut per ferre ulla re posset. q̃q̃ hoc ipm ligurgi legib⁹ studiũ erat nõ ocium adolescen tium aut si hæc forsitã grauiora uidebũ tur: quam ut de studio fessos leuare pos sint. licebit aut prors⁹ qescet aut leuiter

Oclū.ſ.erat. Aut ſi hæc: poſſet aliqs dicere eſt nimis magnus labor ire uēa tū piſcatū grauiora.ſ.uenatū. Leuare: alleuiare. Leuiter: gradatim Deābular pedeſter ire ſpaciatū. Licebit: poſt et qd licitū ſit mil.tib⁹ qn ſūt i ocio: ut animus relaxet. Licebit.ſ.militib⁹.locis ludere: inuicē: unus cū alio. Salibus facetiis. Qui pbat auctoritate lacedemoioꝝ qn erat i ocio f. cetiis. Ea res.I.eē

ad æqtare aut deābulare ſuauiter licebit ēt iocis inuicē ac ſalib⁹ uti modeſtis q lacedemonioꝝ pociū mos erat. Quā aūt ferat ea res utilitatē in uita ligurgi pſcriptū ē. Sed nec erit qdē indecēs cātu fidibuſq; laxare aīum qua de re ſupi⁹ ē habita nobis metio. Nā & pythagoreorum moſ hic erat & fuit quōdā pſcis heroibus celebre. ut Achillē Homer⁹ iducit a pugna redeūtes i hac re ſolitū acqeſcer nō quidē amatorias cātiōes ſed uiroꝝ fortium laudes modulantes. Ita ergo pociū poterimus aut ipi facere aut aliis facientib⁹ idicare: & eos modos āplecti q cōueiētiores nobis tēporib⁹q; uidebūt nā ſiculi qdē modi ad remiſſionē aī magis:

i ocio. Ferat: pafferat dec Ligurgi: quia ici ipſit ligurgus. Sed dicit tn̄ et licet canere & pulſare. Nec idecēs .i.decēs. Fidib⁹ cordis. Laxare recreare. Metio: qd dicit ſupius dixit de hoc cātu Nā pythagoreoꝝ: pbat auctoritate pithagoreoꝝ & ātiquoꝝ. qa erat mos illorū ēt dare aī qn ociū: & ēt: ut Scribit homerus de Achille cū rediret a pugna aliqn regeſcebat & erat licitū facer aliqd exercitiū pqd poſſet aīus recreari. Quodā: i pterito. Priſcis ātiqs. Heroib⁹ hoib⁹ fortib⁹. Celebre famoſe. Inducit: qa homerus ſcribit de Achille i lib. ñ cātabat achilles: ſonabat ut aīus relaxaret nō cātilenas uoluptuolas: nec amatorias: ſed cāebat laudes hoium fortiū: & geſta uiroꝝ quo ſe bn̄ geſſert. nō .ſ. iducit ad canedū cātilenas uoluptatū. Sed.ſ.ducit. Modulātē.i.achille cātātē. Ita ergo: hortaf paul⁹ φ ſm artē ſuā qn hō ē i ocio pōt exercer ſe & ſm tēpora debēt exercef ſe milites qa hyeme exercēt uno mō i æſtate alio mō ſʒ φ ſt magis cōuētiores: ut ad pilā qa ī hyemali temopr ē magis cōueniēs qa ita ñ rgnat calor & ita iuuēis ifirmaf. Nā galli exercebāt ſe uno mō qn ſtabāt i ocio ſiculi: alio mō: itali tenebāt mediū ex utraq;. Ita ergo ociū: qn ſt i ocio ñ exercef bellū. Ipi: nos facef ſm nr̄aʒ cōſuetudinē: aut ſm cōſuetudinē.i.exercitiū alioꝝ. Indicaf oñdef. Facietib⁹: ſʒ φ faciūt alii: nos id poterim⁹. Modos.ſ.ut ſupra dixit. Qui: mōi ɔuēiētiores. Nā ſiculi: exercitiū qd faciebāt ſiculi qa ſt diuerſa. nā ipi qn uētebāt uo ebāt aliqtulū rcrear aiuʒ ſuū cū eēnt i ocio dabāt opaʒ cātui. Siculi: po. ſicilie. ad rmiſſionē aī ad rcreatio ad ociū mag ɔuēit. ſ. cāt⁹ d aiuʒ q̄ ad corp⁹. & hoc ñ ē nimis laudabile. qetē

ocīū. Gallici faciunt cōtrariū qn̄ sunt i ocio exercētes corp⁹ suū ad ludendū. & hoc laudabile. Gallici populi. s. faciūt. Cōtra: in cōtrariū ut siculi quādo sunt i ocio. Itali: tenēt utrūq3 mediū. i. & cātū & sonū ad exercitādū corpus suū. Itali: populi italici nr̄i. Inter hos. s. & siculos & gallicos. Mediū: q3 & cātāt & sonāt. Et pulsu: pcussiōe ad sonādū: qa pcutiūt instra sonandi. Vt alpa: & chitarinū cātant & sonant. Melodia: cātus decē tior cōueniētior. Quæ: dicit certe: q3 nō conuēit hoc iuuēib⁹ igenuis liberalib⁹ q orti ex liber[pr̄ib⁹ qa potius ē actus muliebris q̄ uirilis. Quæ: res & cāt⁹ & sonus. Spū: cātu. Ore: qa sonando cātat. Ingenuis: hominibus liberalib⁹. Sed ad sonos: dicit certe debere se qui ludos: q sunt cōuenientes mulierib⁹: nō sunt conuenētes uiris: ut cātare: tripudiare. Sonos: quādo sonant saltāt. Ducere: conducere. Choreas: tripudiū: ut mulieres. Indigne: nō conueniens. Viro: genuo. Tāetsi: dicit: q̄uis nō uidet̄ cōueniens tn̄ ē aliq utilitas in

faciūt & quietē. gallici uero cōtra ad excitationē & motū: itali aūt inter hos medium tenēt: & item quæ pulsu aut cantu fit melodia decētior est quæ uero spiritu atq3 ore minus uidetur ingenuis conuenire. sed & ad sonos saltare & muliebres ducere choreas indigne uiro uolnptates uidere possunt. tametsi i his reb⁹ fruct⁹ aliquis quoniā & corpus exercēt: & multam membris dexteritatem adiciunt si non lasciuos iuuenes rēdderent eorumq3 mores bonos: nimia uanitate corrumperent. non ita tabule ludus quoniā pugne speciem profert: hostilisque certaminis quē palamedes troiāo bello ut uetustissi

hiis reb⁹: qa exercent corp⁹. Rebus. s. cantu & choreis. Fruct⁹: utilitas: qm̄ rō. Adiciūt: adiūgunt dexteritatē: qa exercēt se & adaptāt ad labores. Si nō dicit: tn̄ eēt laudāda chorea si nō ita iduceret iuuenes ad lasciuiam. Laxiuos molles. Redderēt: facerent. Quæ: si nō. Nō ita: pōit ea q̄ sunt conuenientia. i. offm̄ militū cū sint i otio: ut i hyeme: ut supra dixit: ut ad calculos. i. scachos qa cōuēit militib⁹: qa tanq̄ certati ponunt̄ p ordinē: ut fit exercit⁹ fit a ducibus: & acuit̄ itellect⁹: qa hn̄t regē Arphilū pedonē. & sic un⁹ isultat aliū: qn̄ bellat̄. nō pecūie sed uoluptat[cā fiet. Nō ita: frāgit aium milit[. Tabule: calculū. Qn̄ pfert: demr̄at. Spēm: demr̄ationē: qa lud̄ ad calculos ē tanq̄ gn̄s pugne. qa ita dirigūt calculū i aciē ut fit i exercitu. Hostilis: aggredit̄ un⁹ alterū ad accipiēdū se: ut hostes int̄ se. Quē: palamedes: i histo. a poet[iuētor huius ludi: ne sui milites torpescerent in ocio. Vetustissimi. antiqui. Auctores poetæ. Vt ratio: ne ludus calculi. Negocio: idest ne starent in ocio. Tradūt: dn̄t i histo. Palamedes iffect⁹ iuste astutia ulyxis: & iuēt⁹ lud⁹ ne milites

facerent aliquam pditionē. Auerteret: ludus rēoueret. A seditiōibus: a pditionibus. Aleæ: dicit ēt ꝙ ludꝰ aleæ bñ est decens militibꝰ sed potius nr̄is tēporibus fit cā lucri q̄ uoluptatis: sed nō apud oēs. Aleæ tabulæ: quis in Catone minori. Fuge aleas. Cupiditatē. s. appetitū auaritiæ. Mime: non. Aut: hēt. indecentē: inornatā. Mollitiē: nō decentē uiro liberali. Nam q dicit: ꝙ illi q uolūt luderē ad tabulas

mi tradūt adinuenit: ut uel hoc negotio milites occupatos teneret ociosūq; auertereta seditionibꝰ exercitū. Aleæ uero ludus aut cupiditarē hēt minime liberalē aut inducētē uiro mollitiē. Nam q lucri causa id agunt maioris quæstꝰ commodius agerent. qui uero uoluptatem inde uenanť tardiusculi sūt: qđ alid nihil possunt inuenire i quo honestius delectenť. In his igiť ludis delectari cōuenit qui artis aliquid uel certe plurimū casus uero q̄ minimū habeāt nisi forsitā ea nō putet qs arte uacare đ quibus rebꝰ ratio litteris tradita: aut maiestate motꝰ auctoris nō putet idecoꝝ facere de quo is decoꝝ sibi

ex cupiditate lucri deberēt poriꝰ exercere aliud exercitiū i maiori utilitate & honore. Nam q hi q̄stꝰ: utilitatis lucri. Qui: illi q ludūt cā uoluptatis: sūt tardiores ad ludendū: ad ludū finiendū: qa ad placidum ludūt. Venanť: exercenť in ludo aleæ. Qđ aliud: dicit ꝙ milites nil aliud iuēire pñt qđ sit magis cōueniēs suo officio q̄ supradcā. s. in cātu & sono aut ludo calculorum dūmō nō faciat pp auaritiam. Qui: milites. Pñt. s. ludus calculoꝝ. In quo ludo Delectanť milites. Igiť ludis. cōclusio pcedentis ptis qa dixit de ludis: & q̄ sūt officia militū: dicit ꝙ cuilibet cōuēit officiū suū scđm artē & scđm diuersas artes quas faciūt hoies: ita cōueniunt diuersi ludi: ut si hō recreať: & uelit recreare aīum: officiū suum ē aliqñ cāere pulsare officiū uero talis est aliqñ ludere ad calculos ad tabulas cā uoluptatis. Igiť cū dixit de officiis q̄ spectāt: & sunt cōueniētia militibꝰ & oibꝰ. Aliqđ artis: aliquā artē. Aut q hñt. Aut cōuēit. Plurimū. s. artis. Casꝰ piculi: ꝙ dicit nō debēt cape ludos ut sit mortis piculū. Nisi: dicit ꝙ ille q habet artē nō debet uacare arte sua: ut ludat: relinq̄re artē cā ludēdi: qđ est incōueniens: sed qñ uacat ut militia nō semp ē bellū: ut scolares pp studiū relaxare aīum. Quis: aliqs qa nō exercet. Arte: pp ludū ñ cesset ab arte. Quibus: artibꝰ. Rō data: tradita. ꝙ dicit q studēt pñt dare se ludis aliqñ. Aut dicit ꝙ ille q legit aliquē libꝝ & libenť ē maxius honor: & ornamētū illi q cōposuerit librū: qa delectanť tali libro. Maiestate: dignitate. Auctoris: cōpositoris libri. Indecoꝝ: uitiū. sed ornamentū. De quo: auctore. Is: iste. Decoꝝ ornamentum. s. illi qui scripserit librum: & composuerit. Nam cæsar: Clau-

dius Cæsar scripsit librum de ludis & hoc fecit ut posset recreari animus hominum. aleæ tabulæ. Edidit: idest composuit. Sudio: ludo: qui dicit ꝙ bene sunt multi qui ita sunt diligentes & assidui & soliti in ludis: ꝙ parum curant de rebus suis. s. de diligentia possessionū suarū de domibus suis. & hoc est maximum uicium. Qui: dest aliqui: unum. s. ad ipsum ludū. Substantiā regimē dom⁹ sue oēm curam par existimat: aīttāt: s. tēpus ī laudis his: ꝙ dicit illi q sunt litterati nulla maior est delectatio & uoluptas q̄ si habēt librū nouū. i. ꝙ nunq̄ legerūt: & ꝙ nouiter sit cōpositus qa in illis quos legerit sunt tedio sibi & ꝙ sint scripti diuersis uariis reb⁹. Hiis cōuēit uoluptati: delectatiōi: q delectātur. Varietas: sunt res uariæ. Lectiōis: legēdo. Noua ꝙ nunq̄ uiderit nec legerit. Veteris. s. lectiōis: qa non pl⁹ mēorat de libris antiqs quos ip̄rimis legerit. Tollit: remouet. Interdū: docet aliud documētū ꝙ corp⁹ hominis nō ē ferreū: qa est necesse aliq̄tulū relaxare animum aliquo exercitio. Interdū: aliqñ & nihil facere: ut in Catōe minori. Interpone tuis interdū gaudia curis. Vacare: deficere. Sufficere: qa eēt nimis labor maximus: si non daretur uacatio. Nā qui: dicit p exēplū: ꝙ quādo arcus ē nimis extēs⁹ rūpitꝛ corda. Neru⁹ corda arc⁹: quia fit ex neruis. Remittitꝛ: relaxatꝛ. Tāetsi: dicit: q̄uis sapiēs sp dat operā studio nunq̄ pdit tp̄s. nō sit labor sapiēti: nisi ꝙ non facit aliqd. q̄si dicat. uidetꝛ eē labor sapiēti qñ nihil facit. non est labor si aliquid facit. & uidetꝛ sapiēs esse plus quādo hēt societatē cū aliquo: qa nō pōt studere sed quādo ē sol⁹ uidetꝛ eē sapiēs: qa sp hēt cū quo hēt aliqd dicere & inuestigare. Tāetsi: q̄uis. Laborios⁹: ē labor sapiēti. Quo: ut semp faciat aliqd sapiens. Quosdā: dicit paul⁹ ꝙ multi sunt q diuidūt tp̄s suū p noctē & diē. nā nox & dies sūt hore. xxiiii. aliq diuidunt tertiā ptē in dormire. s. horas octo & ꝛmanent. xvi. & tertiā deābulādo. s. qñ comedere & meli⁹ bibere. Aliā ptē in studendo. dicit Paul⁹ in hoc nolo laudare nec uituperare: sed mihi uidetur: q̄ mi

scribere existimasset. Nā Claudius Cæsar de aleæ ludo librū edidit: quo studio delectari solent qui sunt in hoc unū diligentes ut oēm substantiā negligant certe ut uniuersum uite tēp⁹ amittēt: his āt quibus litterarum studia uoluptati sunt uarietas lectionis solatium affert nouaq; lectio ueteris fastidium tollet interdum tamē etiam opus est prorsus ut uidetur nihil agere oīoque opere uacare: ut sufficere demum operi laboriq; possimus. Nam q semp intentissimus ē neruus nisi remittatur aliquando rumpi solet: tāetsi nullum est tempus laboriosius sapienti quam quo nihil agit si mō potest sapiēs nihil agere. Quosdā āt accepim⁹ ī hūc

nus tp̄s amittūt bene uiuunt. q̄a minus amittunt tp̄s dare tertiā ptē & deam
bulādo. q̄to plus student melius uiuunt. ut apud Ro. pōebāt lapillos, nigros
& albos nūerando dies quos bene uiuirēt & male uiuerent in āno. & sp po-
nebant lapillū in capsa. quādo erāt in fine āni numerabant lapillos albos: q
denotabāt bn̄ uixisse: & nigros male uixisse. Quosdā: aliquos. Accepim⁹. i.
audiuim⁹. Distribuere: di

modū tēpus distribuere solitos ut per di
em ac noctē tertiā partē sōno pmitterēt
tertiā refectionib⁹ ac uacationi: reliquū
liberalibus studiis darent quoꝝ ego ne-
q̄ dānare ratione satis audeo neq̄ proba
re penitus possim: id aūt affirmare & pos
sū & audeo eo minus elabi nobis ætatis
atq̄ hoc nos diutius uiuere quo plus tē-
pori bonis stdiis mancipamus. Illud ue-
ro de corporis cultu nūc postremū atti-
gam⁹ ut sit decēs neq̄ nimiū exquisitus
neque prorsus neglectus: sed eum rei lo-
co tempori; quæ tum maxime psonæ cō
ueniat; neq̄ eni sedere i litteratoria scola
coronatū: aut subducta ueste cōuenit:
aut i certamē armoꝝ fluxa togamāu a-
leatūq̄ pdere. nec uero pricipis filiū æq̄

uidere. Permitterent: cōce
derent darēt. s. ad dormien
dū. Tertiā: ptē. Refectiōi
bus: ut recrearēt in come-
dēdo: hr̄e uoluptatē. Reli
quum. s. tp̄s. Studiis: stude
re. Quoꝝ. s. & istoꝝ diuide
re tp̄s in sōno & deambulā
do. Dānare: uitupare: rep
hendere. Rōne cātu pbar:
laudare. s. q̄ bn̄ faciant: q̄a
aittebāt tp̄s. Id dicit bn̄ au
deo firmare: dicere illos bn̄
uiuer̄: q sīt miorīs ætatis. i.
q nō aittunt tātū tp̄s. & qd̄
bn̄ uiuunt. Elabi: discurrer̄
Aetatis: q tēporis ī nr̄a ætā
te & nō tātū uacare. Diuti
us: lōgo tpe. Mācipāus: le
gamus: cōfirmāus i studiis
Illud uero: nunc dicit de or
namento corpis qd̄ sit cōue
niens & scd̄m statū suū de

bet se iduere hō: ita mediocriter: cultu ornatu postremū ultimū: attingam⁹
dicens conueniens. exquisit⁹ ornatus: neglectus uilis sed. s. secundū statum
cōuenientiam rei tēporis rei secundū magr̄atum. loco. s. digno aut in urbe
aut erga urbem: tempori secundū tēpus aut estiuo aut hyeme: persone secū
dum dignitatē psone: aut dn̄us aut ciuis: aut rusticus neq̄ dixit in gn̄e: nūc
in spē: neq̄ ideo nō cōuenit scolarib⁹ q tēdūt ad scolā ferre sertā i capite: ne-
q̄ uestes breues: curtas q̄a nō licet illis uāitatib⁹ sed ut cōuenit. neq̄. s. cōue
nit i litteratoria scola. i. i scolis: coronatū ornatū hr̄e sertā i capite. subducta:
retracta aut nunc est contrarium in militibus non conuenit militib⁹ porta
re uestes longas quando uadunt ad pugnam quia est opus certare: aut non
conuenit scilicet militibus: prodire intrare incertamen Armorum in mili-
tia ad pugnandum fluxa toga idest ueste longa: Fluxa discurente: manu a
leatum idest armatum manicatū idest q̄ habeat manicas ut capa nō cōuenit

militibus. Nec uero: neq; conuenit principibus ire more rustico: habeāt ue stem maculatam: nec in sua societate: quia non est conueniens: nec decus. Nec conuenit æque iuste: plebeio populo sordida turpis rustica more rusti-co: aut non conuenit: præbere dare trita clamide frusta sine pilis: clamis pro prie uestis militaris. Spectādum uidendum. Nimia aūt. q̄ puer non debet esse ornatus ornamēto q̄a est potius signū muliebre aut: est spectandum cultus ornamēto. uenustatis: gra uitatⁱ pōpe muliebrē idest esse actum fœiaꝝ: designat denotat argumentū mate ria scilicet esse nimis orna-tus: indulgēda dicit tamen q̄ sunt ignoscenda adole-scentibus nō esse nimis se ueri crudeles contra filios in puniendo nisi transiert aliq̄ partem etatis sue iuuē tutis uiuēdo ad senectutē seuera: asperata: aiduersiōe punitione uitia q̄ uiderūt ad aliq̄ opus peruenire: cū forent: reducerēt. hæc ego hæc est ultima pticula sui operis: in quo hortat̄ uber tinum per q̄ scripsit hunc librum q̄ oia quæ scripsit: & dixit a principio usq; ad

cū plebeio uili sordidaq; uti tunica: aut trita clamide se pbere spectādū. Nimia antem cultus uenustatisque cura mulie brē aium designat: & multe uanitatis ar gumētū ē. Indulgēda sunt tn̄ adolescēti bus quædā neq; oia eoꝝ peccata seuera sūt aīaduersiōe puniēda. n. ex parte aliq̄ iuuētutē expleuerit etatis illiꝰ uitia cōfe rēt in senectutē. Hæc ergo ad te ubertie scripsi ut sū i initio pollicitꝰ nō tā ut cō-mōefacerē q̄d fieri a te oporteret: q̄ ut te ipm oñderē tibi q̄ si naturā sequeris ducē nihil mōitore opus hēs ad sūmā uirtutē obtinēdā: nisi. n. a te ipso deficias: pclare d̄ te oia polliceri idoles tua uidet̄. laudes āt si q̄s tribuere sibi sū uisus ita a me ueli

finem non solum scripsit quia uelit ipsum dicere sed solum admonet̄ ut suā sequat̄ naturam: quia bene scit q̄ ipse doctus & sapiens q̄ non est opus do-cere sed natura sua & instinctu suo cogit per se facere siue monitione tñ sit doctus ad oia quæ sibi quæ sibi pertineat facere: & est tanq̄ equus qui nō in dige calcaribus sed per se: Hæc initio: a principio libri usq; ad finem. tam pro tantum: ut cōmonefacerē reprehenderē: docerē: te ipsumqa tu ipse ex-citatus natura tua qui ut ducem q̄ dicit si uis sequi naturam tuam quia sē-per fuisti doctus quia capit beniuolētiam a persona sua. uirtutē quia per te es uirtuosus. deficias q̄ dicit is ita bene non q̄ non est opus admonere si nō uis deficere tibi ipsi indoles: probitas demonstrat omnia quæ apud te sunt: in uirtute laudes quod dicit si uidetur tibi quod in aliquibus rebus te lauda uerim in hoc opusculo de factis tuis: uolo ut libenter accipias istas laudes: &

ꝙ fuerim tibi tanq̄ calcar ad bene faciendum & illas laudes honorifice suscipias. Si quas: aliquas. Velim: uolo. Accipias: re. Illas: laudes. Calcar: ad speronandum. Benefactorum: ut qui bene fecerūt. Admitti: hortatur Paulus Vbertinum ut uelit conari sequi naturam suam omnibus suis uiribus: & non uelle falsificare suam indolem: nec probitatem nec naturam qa indolis & probitas sua indicat esse boni ingenii: sapiētiæ: & eloquentiæ ut est & bonæ memoriæ: & oēs uirtutes consistunt in ipso corpore. Admitti: conari studere o Vbertine. Cōuenit oportet regit actm̄ in hoc loco. Eum uirum: talem. Præstes: reddes. Qui: uir homo. Generosis: potens prob⁹ nobilis. Primordiis: principiis. Respondeat: respondēt ultima primis: qa multi sunt in adolescentia indicant debere uenire uiros præstantissimos sapiētes: sed postea mutant stilum. Ne aut: alia est res ne dicant te male uti natura tua. Naturæ: secundum naturam suam. Muneribus: donis. s. habere sapientiam: eloquentiam: mores qa sic natura tua porrexit. Male usus: est quando natura sua dedit ꝙ sit igeniosus nobilis & bonæ memoriæ: & ꝙ facit postea in contrarium. Aut in te: eegregia nobilis. Indoles: probitas. Mentita: quādo homo indicat alium ꝙ erit & fiet magnæ sapientiæ: & uir magne nobilitatis & ingenii: & ꝙ postea facit contrarium & fit uitiosu. Illa: indoles mētitur. Neue: alia est causa ut uelit sequi naturam suam nobilem quia faceret mentiri Paulum uergerium quia tot laudes: & probitates attribuit isti ubertino: quia si esset aliter: dicerent homines est ne iste ubertinus quem ita laudabas o paule. Ne an. Causa: amore. Falsis: siquid feceris falsi non sequeris tuam indolem bonam. Vates: ego uates paulus: Vanus: mendarum. Prædicator: laudando. Extiterim: fuerim. Si probe: si te bene gesseris (ut spero) dico tibi ꝙ semper eris laudatus ab omnibus & commendabo te oībus meis

accipias: ut magis illas calcar ad bene faciēdum extimes: q̄ benefactoꝝ p̄mium eē: Admitti igit̄ summis uiribus te cōuenit: ut eum præstes uiꝝ q̄ tam generosis adolescētiæ tuæ primordiis digne respōdeat ne aut tu naturæ muneribus male usus: aut illa in te tam egregia idoles mētita uideat̄: neue ego si qd mea causa tāgeris aut falsus de te uates: aut uanus p̄dicator extiterim: si probe itaq; gesseris habebis qdē ab oīb⁹ p̄sentē laudē: a me uero ēt litteris si q̄ nobis eiusmodi facultas erit posteritati cōmēdare. Si minus un⁹ ero q audeā plane dicere idq; palā fateri nihil tibi nisi te ip̄m uideri defuisse.

h

litteris quas & habebis laudem & gloriam:& semper eris commendatus po steris:idest illis qui post te succedent & uidebunt litteras meas ad te de reb⁹ ita bene gestis & ætatem nobilitatis:laudabūt te. Probe noniliter. Ab omnibus: ꝗ dicit omnes laudabunt te. An ne:si eris laudatus. Litteris: quia si mittam litteras alicui meo amico & introducam te:& te laudabo. Facultas: nobis ꝓbitas. Eiusmodi:tales. Cōmendabere:tu ꝑ cōmendaberis. Posteritati:successoribus tuis. Si minus:si eris aliter q̃ nō sequeris tuā naturā certe dicā oībus nō fuisse culpa mei:sed fuit culpa tui deficis ab hoc. s. ab ista ꝓbitate. Si min⁹:nō eris. Plane:oīo. Palā:publice. Nihil:dicā. Defuisse: deficere.

FINIS.

E MAGNO BASILIO:LEONARDI ARETINI TRADVCTIO AD COLVCIVM. EPISTOLA.

EGO Tibi hunc librū Coluci ex media:ut aiunt græcia delegi:ubi eiuscemodi reꝝ magna copia ē:& īfinita pene multitudo. Nec ueritus sum ne abste ut paꝝ liberalis:ac sane īgrat⁹ accusarer:si ex tāta habūdātia hoc tam paruū munus ad te mitterē. Neq̄.n. id nūc ago:neq̄ ita amēs sum:ut existimē hac tātula re sūmis tuis erga me officiis satisfacere posse. Sed ut mercatores solēt degustationē aliquā reꝝ uenaliū accipe:quo facilius de illaꝝ emptiōe deliberare queāt: sic ego cū cuperē ꝓ tuis singularib⁹ meritis sūmaq̄ ī me beniuolētia qcqd mea opa labore:īdustria efficere possī;:ī te unū cōferr:hūc tibi libꝝ trāscripsi:q̄si degustatio nē quādā studioꝝ meoꝝ. Quæ si tibi doctissimo homini ꝓbata eē sensero:maiori cū fiducia deīceps aggrediar tuo grauissimo atq̄ optio iudicio cōfirmatus:& iā nō ꝑuis munusculis:sed maiorib⁹ tecū agā. Quā q̄ id qd de muneris paruitate supra dixi nō ad librū ipm:sed aduertēdi laborē referri uolo. Nā & si liber ꝑ se breuis ē:tm̄ tn̄ pōderis ei adiecit Basilii nomē:ut magnus putari debeat auctoritate scribētis. Quæ qdē apud græcos tāta ē:ut & seueritate uitæ & scimonia moꝝ & ꝑterea optimaꝝ artium studio sacrarūq̄ litteraꝝ doctrina:cæteris ferme oibus existimemur ꝑcellere. Sed cum sint per multi atq̄ īclyti libri quos ille accuratissime scriptos reliqt: nos in præsentia hunc potissimum delegimus:qd maxime eum cōducere ad studia nostra arbitrati sumus. Atq̄ ideo libentius id fecimus:qd auctoritate tanti uiri ignauiam ac puersitatem eoꝝ cupiebamus refringere q studia humanitatis uituperāt atq̄ ab his oīno abhorrendum censent ꝗ his cōtingit fere q ea tarditate igenii sunt:ut nihil altum neq̄ egregiū ualeāt ītueri. Qui cū ad nullā ꝑtem humanitatis asperitate ipsi possint nec alios qdem id debere facere arbitrant. Sed hos cū sua ignorātia relinquamus neq̄ enim digni sunt de q̄bus uerba fiāt. & iam Basilium ipsum audimus in quo animaduerte quæso quanta grauitas sit.

BASILII VIRI ERVDITISSIMI ET SANCTISSIMI ET LEGENDIS ANTIQVORVM LIBRIS OPVSCVLVM DIVINVM.

MVLTA Sunt filii quæ honorant me ad ea uobis cõsulenda quæ optima eẽ duco: quæq; uobis si illa seqmini ꝓfutura confido: quippe: & huiusmõi ætas & multaꝝ reꝝ usus: & insup q; oia maxie decet: in utrãq; partẽ mutationes satis eẽ exptum humanaꝝ reꝝ me facere peritũ: itaq; possum his q nup uitã igressi sunt q̃si uiã aliquã qua tutissime ꝓficiscant̃ ostẽdere. Accendit ad hoc q̃d naturali necessitudine me post parẽtes nemo est uobis ꝓpiquior. Quãobrem ego q̃dem erga uos nõ minus beniuolẽtiæ habeo q̃ ipsi parẽtes. Vos aũt puto nisi forte me uestra mens fallit: cum me ituemini parentũ desiderio haud quaq̃ moueri. Si igit̃ quæ a me dicent̃ ea uos suscipere: ac sequi parati estis: in secũdo eritis ordie laudatoꝝ: apud Hesiodũ. Si minus ego sane nihil molestũ dicam. Vos aũt meministis carminũ illoꝝ in q̃bus ille poeta inq̃t. Optimũ illũ eẽ q p se ip̃m quæ agenda sint cõspicaret̃. Sequẽti aũt gradu q̃ alioꝝ cõsilia sequeret̃: q uero ad neutrũ hoꝝ aptus eẽt eum pœnitus eẽ inutilẽ. Nec uos ulla admiratio teneat: si quotidie ad magistros euntibus uobis ueterũq; uiroꝝ: & ingenio: & doctrina p̃stantium: p ea q̃ illa scripta reliquere cõtinuũ usum & familiaritatem hñtibus: ego aliq̃d utilius ex me ipso iuenisse ꝓfitear. Equidẽ hoc ip̃m moniturus uenio: nõ oportere uos hmõi uiris ita mẽtis uestre gubernacula pmittere: ut quacũq; ducũt ea sequamini: sed id dũtaxat q̃d utilitatẽ affert ab illis accipientes: scire ẽt si fit opus contẽnere. Quæ igit̃ ea sint & queadmodũ discernant̃ id iam uobis aperiã: hinc sumens initium. Nos q̃dem o filii hãc humanã uitã nihil oino esse arbitramur. nec bonum q̃cq̃d existimãdũ censemus: neq; appellãdũ: q; utilitatẽ nobis hucusq; suppeditet. Nõ itaq; dignitatẽ nõ amplitudinẽq; maioꝝ: nõ corpis uires: nõ formã: nõ magnitudinẽ: nõ a cũctis hoibus habitos honores nõ ip̃m nõ q̃cq̃d dici põt in hac uita excelleus. Sed lõgius nr̃e ꝓcedunt spes: & ad alterius uitæ p̃parationem cũcta molimur. Quæ igit̃ ad hãc uitã cõferãt: ea nos totis uiribus optãda q̃rendaq; eẽ arbitramur. Quæ uero illucusq; peruenire nequeunt: ut nullius momenti despicienda sunt. Quænam tamen ista sit uita: & quo pacto illa uiuat̃ id sane ostendere plus negocii esset: quam nos ipræsentia susceperimus: maiores etiam auditores quam ipsi nũc estis ad percipiendũ requirit: hoc solum cum dixero satis abunde uobis dixisse putabo. Si quis omnem post creatos homines fœlicitatem mente concipiat: simulque in unum congerat uniuersam: ne paruam quidem partem illorum bonorum adæquare comperiet. Sed a minimo illius uitæ bono omnia humaana: simul collecta magis abesse quã umbrã & somnũ a ueris reb⁹. Immo uero ut ꝓpiori utar similitudie: q̃to i omni re p̃ciosior est aia: q̃ corpus: tãto utriusq; uitæ differentia est. Ad hanc porro uitam sacri dicũt sermones per occulta nos erudientes: donec tantum profundũ illorum sensum p ætatem nobis

percipere posse nõ licet: in aliis nõ oino diuersis: qsi i umbris qbusdã specu lisq; oculos mẽtis exercere debemus: eos imitãtes q ad certamẽ se cõparãt: q de saltu & motu manuũ i ludo exercitati: calidius deiceps in certamẽ descẽ dũt. Et nobis pfecto certamẽ quoddã icũbere putandũ ẽ: & qdẽ oium certa minũ maximũ: cuius grã cũcta tentãda sunt: & totis uiribus incũbendũ: ad huiuscemõi rei pparationẽ: & poetẽ & oratorib⁹ & scriptoribus: cæteris oib⁹ deniq; hoibus iuhærẽdum: uñ nobis ad igenii ex exercitationẽ aliq̃ sit acces sura utilitas. Velut igiẽ: hi q tingũt cũ primo qbusdã modis id q; colorẽ re ceptug sit ppararũt: tandẽ postea florẽ supinducũt siue purpureũ: siue quẽ uis aliũ: eodẽ nos itidẽ mõ: si ut indelebilis sit apud nos pbitatis snia cupi mus: cũ his extraneis disciplinis fuerim⁹ ibuti: tũc sacris & occultis opam dabimus: & quasi solẽ i aqua prius uidere assuefacti: ad ipam lucẽ dirigem⁹ intuitũ. Si q̃ igiẽ conuenientia utrinq; sit: putilis nobis erit talis cognitio: si aũt nulla sit ea tñ adinuicẽ cõferre: & in quo differãt iternoscere. nõ parũ no bis fructus pbebit ad potioris cõfirmationẽ: sed qua similitudine utemur ad hãc rem ostendã. Nempe ut plãte ppria uirtus est fructũ pducere: afferunt tñ aliquẽ ornatũ & frõdes ipse circa ramos diffusæ: ita pfecto & aiæ pcipu⁹ qdeʒ fructus est ueritas: nõ inamœnũ tñ ẽ hac extranea circũdari sapiẽtia: q̃ tanq̃ frõdes q̃dam: & fructui tegmen pbeat: & speciẽ ituentib⁹ lætiorẽ ostẽ dat. Hoc fecisse aiunt Mosen illũ summa prudẽtia uirũ: cuius apud oẽs gen tes maximũ est i sapiẽtia nomẽ q nõ prius ad diei contẽplationẽ accesserit: q̃ in ægyptiorũ disciplinis mentẽ exercuisset. Hæc eadẽ fuerunt de Daniele sapienti: cũ apud babylonios caldæorũ sapientiã imbibisset: postea regũ diui nagũ attigisse doctrinã. Sed iam satis abunde demõstratũ est: nõ inutilem eẽ mentibus nr̃is hãc extraneã sciam. Nũc uero quo pacto illa nobis accipien da sit dicendũ uidet. Prio igiẽ ut a poetis incipiã cũ illi uarii multiformesq; sint: nõ oibus q̃ ab ipsis dicunẽ adhibẽda est mens. Sed cũ excellentiũ uirorũ facta aut dicta cõmemorãt: tũc tota mente moueri atq; inflãmari debemus maximeq; conari ut tales ipsi simus q̃les ipsi fuere. Quom uero iproborũ hominũ mentionẽ icidũt fugiẽda est illorũ imitatio. Auresq; claudẽdæ non secus atq; ipm ferũt Vlyssem ad syrenũ cantus: Prauæ.n.confabulationes uiæ q̃dam sunt ad facinora. Quãobrem omnidiligẽtia curandũ est: ne iter illã quã plerũq; sermones hñt festiuitatem latenter aliqd admittamus mali: ut hi q uenena melle pmixta absorbent. Non igiẽ laudabimus poetas neq; cum iurgia referũt: neq; cum scurras aut amãtes aut ebrios aut dicaces imi tanẽ: neq; cum diuite mẽsa cantuq; dissolute foelicitatem diffiniũt minime uero cum de his aliqd dicũt & maxime cum de illis ita narrãt q̃si plures sint atq; discordes. Nam apud eos & frater in fratrem coniurat: & parentes filiis & filii pntibus inferunt bella. Deorũ uero adulteria atq; amores & scelestos cõcubitus & eo maxime summi ac principis ut illi asserũt: iouisq; nec de pe cudibus qdem sine rubore qs diceret: his relinquemus q in scœna uersanẽ

Hæc eadem dicenda sunt:& de cæteris scriptoribus:& tunc maxime cum
ad uoluptatem loquuntur. Sed nec oratorum artem in mentiendo imitabi
mur. Nec enim in iudicio:neq̧ usquã alibi mentiri nos decet. Qui rectum
ac uerum iter uitæ elegimus:quibus interdicta sunt mendacia legis præ-
cepto. Sed tunc maxime oratores amplectemur:cum aut uirtutem extol-
lunt:aut uitia effulminant. Vt enim ex floribus cæteri q̄dem nihil sumunt
præter odorem atq̧ colorẽ. Apes uero mella ẽt inde sciunt excerpere:ita q
non solam festiuitatem uerbo℞ sequunt̄:fructum aliquem percipere pñt.
sed quoniam in apium mentionem icidimus:prosequamur hãc similitudi
nem. Illę enim uec omnes pariter flores adeunt: nec si quos adeunt:eos tu
tos absumunt. Sed eo solo ablato operi suo aptum sit:reliquum omne uale
re sinunt. Et nos quoq̧ si sapimus cum id exceperimus ꝙ ueritati amicum
consentaneũq̧ sit:cætera oĩa trãsgrediemnr. Et uelut ĩ rosis legendis sentes
uitamus:ita q̄tum utiliter scriptum est accipiẽtes:reliqua quæ nocere pos-
sunt declinabimus. Principio igit̄ disciplinarum q̄nãlibet cõsiderare opor-
tet:& ad finem dirigere. Lapides ad filium dorico prouerbio redigentes. Et
quoniam ad hanc nostram uitam per uirtutẽ ascendit̄:uirtus aũt ipsa mul-
tum a poetis multum ab historicis:multo ẽt magis a philosophis laudatur:
eorum uerbis maxime est inhærendum:neq̧ enim parum habet utilitatis
consuetudo quædam & familiaritas uirtutum mẽtibus iuuenum animisq̧
infusa:cum maxĩe inherere soleant:& pœne idelebilia eẽ:quæ ĩ tenera ætate
discuntur:propter annorum mollitiem profunde inusta. Et q̄d aliud hesio-
dum uoluisse putãdum ẽ:cum illa scripsit carmĩa quæ uniuersi decantant.
Aspera inq̄t primo & pœne inuia:& sudoris continui & labo℞ plena ẽuia
quæ ad uirtutẽ ducit. Quãobrem nec cuiusuis est:propter arduitatẽ illam
capescere:nec capescenti facile ad cacumen euadere. Sed ubi id superaue-
ris ex eius fastigio uidere licet:ut uia illa lenis sit:& pulchra:utq̧ expedita:
& facilis:& longe iocundior q̄ altera:quæ ad uitia ducit:quã uniuersam si-
mul arripi posse idẽ poeta testatur. Mihi quidem uidetur nihil ob aliud q̄:ut
ad uirtutem probitatemq̧ adhortaret̄ ista dixisse:ne laboribus uicti ante fi
nem desisteremus:sed & si quis alius similiter uirtutem laudarit:eius sermo
nes promptissime recipiemus. Ego aũt e quodam uiro qui ad uestigiendas
poetarum mentes acutissimus habebatur audiui:cum diceret totam home
ri poesim laudem eẽ uirtutis:omniaq̧ illius poetæ huc tendere:nisi q̄d inter
dum incidens sit:uerum in eo loco uel maxime id patere: cum finxit cepha
leuo℞ ducẽ naufragio electum tantum obfuisse:ut illos q̄bus & solus & nu
dus apparauit:uerecundia aliqua aduerteret:quidẽ pro uestibus uirtute il-
lum dixit ornatum:ut prio regna cum reuerita sit:deide reliqua phæacum
multitudo tanti putauit:ut relictis epulis q̄bus commessabantur unum illũ
cuncti ituerentur:nullumq̧ illo℞ eẽ q eo tempore magis qcq̄ ab diis opta-
ret: quã Vlyssem fieri q̄q̄:& nudum:& naufragum. Aiebat ille poetarum
interpres:hoc in loco homerum clara uoce clamare. O homĩes sit uobis c-

ra uirtutis: quæ & cum naufragio enatat: & in littore nundum electum fortunatis pheacibus uenerabiliorem ōndit: & profecto ita res est: nam cætera oīa magis possidētium sunt q̄ cuiusq: ut in talari ludo huc & illuc trensfeuntia. Sola uirtus & uiuenti: & mortuo stabilis ē: & firma possessio. Q ua ratione motus mihi uidetur. Solon cum inqt ad diuites. At nos non permutabimus cum uirtute diuitias: qm̄ uirtus firma est: diuitias uero alias alius possidet: similia his sunt & theognide dicta: q īquit deum quēcunq tandem is senserit uariæ hoibus talentum appēdere. Alio enim tēpore diuitiis affluere alio nihil possidere. Hæc eadē fere a Prodico sophista quodam in loco suorum librorꝫ de uirtute: ac uitiis sapientissime scripta sunt. Cui qdē præstandæ sunt aures: neq spernēdus est ille uir. Is uero itaq īquit: q̄tum ego memini: nam eius uerba non teneo: nisi quod sine metro sic ait. Herculē cum is adolescēs eēt uestre ferme ætatis: diu secum multūq dubitasse: utram uiam caperet: cum duas uideret: unam uoluptatis: alterā uirtutis. Inter ambigendum autē duas accessisse matronas: has uero eē & uirtutem & malitiā. Statim qdem igitur & si illæ silerent manifestam fuisse diuersitatem illarū: uideri enim alteram accuratissime ornatā fluentem delitiis: & omnium uoluptatum examen post se trahentem. Hāc itaq oīa ostentantem: & multo ēt pluta pollicentem secum trahere Herculē tentauisse. Alterā uero asperā & duram: seuereq ītuentē talia econtra dixisse polliceri se nec uoluptatē aliquā: nec qetem: sed labores pericula sudoresq īfinitos: terra mariq tollerādos: præmium aūt illorꝫ fore: ut ille aiebat: deum fieri. Et hāc demū Herculem secutum fuisse dicit: & fere oēs q̄ modo aliqd in philosophia scripsere: ut qsq maxīe potuit: uirtutē laudarūt. Q uibus sane credēdū ē: conādūq ut i uita nostra id ostendamus. Nā qsquis ea quæ alii uerbis duntaxat philosophantur: rebus ipsis affirmat: is uere sapit: cæteri uelut umbræ uolitāt. Nec secus ea res se habet: quā si pictor egregiā uiri formam imitatus sit: hic uero re uera talis existat: qualem ille in tabula expresserint. Q ui enim uirtutem cœtu hominū laudant amplissimisq uerbis extollunt: ipsi uero & libidinem temperantiæ: & quæstum iusticiæ anteponunt: hi mea qdē snīa nihil. Differunt ab hystrionibus: q cum poemata ī scena agunt: sæpe reges uel potētes prodeunt: cum neq reges sint: neq potētes: neq omnio forsitan liberi. At cui musicus qdē si id uitare ullo modo pōt: nūquam patitur lyram sibi dissonare: neq chori pricipes īconcinnum sibi chorum habere. Ipse uero qspiam secum dissidebit: neq uitam consentaneam uerbis præstabit. sed Euripide auctore linguam qdē iurasse decet: mētē uero iniuratam mansisse: & bonum uideri q̄ eē magis cupiet. At hic est ultimus iniuriæ terminus: si qd credere oportet: Platoni bonum uideri: cū non sis. Ea igit̄ q̄ de uirtute scripta sunt ita ut dictum ē accipiēda cēseo. Cum aūt pclara facta maiorꝫ: aut memoriæ successione: aut poetarꝫ: uel hystoricorꝫ libris: usq ad nr̄am ætatem cōseruata sunt: nec huius qdē gn̄is utilitatē negligemus. Vt ecce picles atheniēsis cū eū qdam ex fori hoibus pbriis lacesseret: nihilo ē irritatus: neq

animo cōmotus. Sed p̄ uniuersam diē pseueratū ē: cū ille nullo maledicto abstineret: hic uero tanq̄ ea res nihil ad se ptineret contēneret. Vespere aūt iam facto & tenebris exortis: cum iurgator ille uix eo tpe abire uellet: pericles famulo cum limine accito: psecutus ē ipm: ut sibi quam longa eēt hæc ad philosophiam exercitatio. Item cum qdam iratus: Euclidi megarēsi necesse minaretur: idq3 se facturum eē: iuramēto firmaret. Euclides contra iurauit se profecto illum placaturum: effecturumque ne sibi infensus foret. Quam operæprecium est aliquod huiuscemodi exēplum succurrere mētibus hominum iam ita efferuescētium. Tragediæ enim nequaq̄ ē credēdū dicēti. Inimicos armabit ira manus. Sed potissimum eēt nullo modo irasci. Sin id fieri n̄ pōt at rationis freno moderandum ē nec pmittēdum lōgius efferri. Sed reducamus orationē nostrā ad clarorum uiro℞ exēpla. Pulsauit qspiam Socratē sophronisci filium: faciē eius petulantissime cædēs Socrates uero non repugnauit: sed illius iræ: ac petulātiæ se pmisit. Donec ei uultus undiq3 tuber fieret. Verū ubi ira illius saciata ē. Socrates qdē nihil aliud egit nisi quod fronti suæ iscripsit pensoris nomē quēadmodum statuis fieri solet. Ille inquit hoc opus effecit: nec ulterius ulcisci perrexit: Hæc quæ nostris similia sunt perdigna eē imitatione duco. Hoc enim socraticum illi nostro conuenit: quod monet ut pcutienti maxillam unam alteram porrigamus tantum abest ut ulciscamur. Id aūt periclis aut Euclidis simile ē illi quo monemur psequentes expectare: & benigne iras illorum tollerare: & inimicis bona præcari: non aūt maledicere. nam q erit in illis erit præeruditus: is postea præceptis acquiescet. Nec qua℞ ipossibilia sint aspernabitur. Haud sane prætereundum est Alexandri regis memorabile factum: qui cum Darii filias in captiuis haberet: miruimmodum ut ab omnibus prædicabaт formosas: nec uidere quidem uoluit: turpe esse ratus eos q uiros uicisset: a mulieribus superari: hoc illi nostro conuenit: quod aspiciens mulierem ad uoluptatem: & si rem non consumet: tamen quia id concupiunt in corde suo crimine non caret. Illud autem cliniæ pithagore familiaris difficile est credere non dedita opera: sed fortuito nostris conuenire qui cum posset trium talentorum damnum iureiurando sibi delato effugere soluere quidem maluit quam iurare. quāq̄ sine periurio id facere liceret. Audiuerat ille ut quidem mihi uidetur præceptum domini iuramenta uetantis. Sed redeo ad id quod in principio dicebam. non omnia nobis recipienda sunt: sed tantū utilia. Etenim cum eos cibos qui obesse possunt corpori diligēter uitemus: absurdissimum est disciplinarum quibus animus aliter rationē nullam habere: sed tanq̄ torrens aliquis quæcunq3 sors abstulerit sine delectu imergere Et cum gubernator non temere nauem uentis permittat: sed ad portum dirigat: & sagitarius ad signum. & faber & architectus finē aliquē suæ artis respiciat: nos ab eiusmodi opificibus in cognoscendis rebus nostris superari: neq3 eni manualium operum finis aliquis ē: uitæ aūt humanæ finis ē unus: quē ītueanт ii q bene uiuere quærunt. Quod si nulla ratione huc atq3 illuc

in uita iactaremur: qd inter nos atq rates gubernaculis carētes interesse. Verum ut in musicis gymnicisq certaminibus: eorūdem sunt exercitationes quorū & pmia. Nec ullus cū se palæstra aut pācratio exercuisset: lyra deinde aut tibia certat. Neq. n. polydamas id agebat: nec Milon. Sed alt ān olympicum certamē currus sistebat currētes. Mylon uero i clippeo unico stabat nec depelli ab eo ulla ui poterat: sed resistebat nō secus ac statua qdā plūbo affixa. Quod si marsiæ aut olympi musicā eēnt meditati relicto puluere: atq gymnasio sero coronas: aut gloriā assecuti eēnt aut effugissent: nec corpora sua derisui haberent. Sed nec Timotheus relicta musica sua in luctaminibus uersaret: neq enim assecutus fuisset: ut cūctis musicis longe antecelleret: cui tm̄ supat artis: ut quotiēs libuisset aīos hoīum: & uehemēti accenderet armōia: & rursus molli ac placida deleniret. Quippe aliqn̄ cum in Alexandri cōuiuio eū cantū quē phrygiū appellāt modularet usq adeo regem excitasse dicit: ut ad arma capienda psiliret: atq iterū ad cōmessationes: epulasq reduxisse modulatiōe mutata: tātas uires habet in musicis gymnicisq certaminibus ad finē suū directa excitatio. Sed qm̄ in coronarū: atq pugilū mentionē uidimus: psequamur: & aliquātisper in ea re. Porro illi quadā incredibili laborū tollerātia uires adepti: infinitis sudoribus in gymnasio manarint: innumerasq plagas in exercitatione tulerint. Victum autem non uoluptarium neq iocundū: sed quē magister ludi pscripserit: uictitarent: & in cæteris oibus ne orationem protraham: ita istituti: ut uita ante certamen acta meditatio fuerit certaminis: tandem se nudant in stadio & summo labore ac periculo decertant: ut oleastri: aut apii aut eiusmodi corona donentur uictoresq a precone buccinent. Nos uero qbus præmia uitæ nostre adeo mirabilia proposita sunt: ut nec magnitudo eorum dici possit: nec multitudo numerari: in utrāque aurem securi dormientes: altera manu capescere posse credemus: permulti sane essent illusi & Sardanapalus ille primas omnium partes in beatitudine feret uel margites forte quem neque aratorem: neq fossorem: nec cuiusq rei actorē fuisse homerus ait. Si utiq homero credendum est potius quam pittaco: qui inquit arduum esse: bonum existere. Multis enim laboribus susceptis uix eorum bonorū cōpotem fieri cōtingit: quorū nihil in hac uita eē simile pauloante dicebamus: non igitur desidendum est nobis: nec prorsus uoluptate maxime spes abiiciende nisi uelimus: & pati conuitia & pœnas subire: non hic apud homines q̄q nec hoc quidem paruum recte sentienti: sed aut sub terra: aut ubicūq sint illa iudicia. Nam q non ex uoluptate deliquit: is forte aliqua dignabitur uenia. Qui autem ex proposito peiora elegit: nullam habet excusationem quin multiplici pœna afficiatur. Quid igitur faciēdum est: dicet quispiam: quid aliud q̄ curæ animam habēdam: cæteris omnibus pro nihilo habitis. Non ergo corpori seruiendum: nisi q̄tum summa cogit necessitas: sed aīa bonis artibus imbuenda: & ex corporū uinculis: ac passionū societate p philosophiam eximenda. Illud pterea efficiendum est: ut corpus laborum patientissimum sit. Veneri

autem:non ad uoluptatē:sed ad sustentationē porrigendū. Nā qui semper
cœnas atq coquos mente agitant:æpularū gratia terras:mariaq pscrutā-
tur miserabili admodū seruitute pmunt:& grauissimo dño tributa pēdunt
nihil lenius patientes:q̄ hi qui apud inferos pœnas dant: Vere ignē diuidē-
tes:& crebro aquā ferentes:& perfossum uas implere: anhelantes nullum
finē labo4 habentes: Tonderi autē aut amiciri ultra q̄ necessitas sit: aut mi
sero4 est secundū Diogenē:aut iniuriorū. Itaq occupatū esse in corporis
ornatu:non minus turpe ducendū arbitror:q̄ ut pellicē eē aut adulterum.
Quid.n.refert hoī ignauo:xestide aicitiatur:an uili aliqua ueste dūmō cor
pus ab intēperie tutetur. Quod & in cæteris obseruandū est ne quid super
uacuo moliamur:nec plus corpori tribuamus q̄ aiæ cōmodum sit: neq.n.
minus turpe est uiro:qui uere hoc cognoīe dignus existat nimiā corpis cu
ram habere:q̄ ad aliā quāuis passionē effœminatū. Oē porro studiū ponere
ut corpi q̄optime sit hoīs est seipm ignorantis:nec intelligētis. sapiens illd
q nō id quod cernitur est hō:sed opus est maiori sapientia ut quisq uestrū
quid tandē ipse sit possit cognoscere. Verūenimuero id assequi: nō expiata
prius mēte:īpossibilius est q̄ lippis oculis solē perspicere. Expiatio autē aiæ
fit ut breuiter simul & abunde uobis dicā per cōtēptū ea4 quas nobis sensus
porrigūt uoluptatū. Nō igit oculi pascendi sunt absurdis spectaculorū mi
raculis non aspectu corporū uoluptatis stimulos relinquentiū. Nō per au
res sonus infundendus:qui animā corrūpere possit. Naz & nequitia & igna
uia ex huiusmodi musica gigni solet. sed ea musica recipienda est: qua usus
Dauid poeta sacrorum carminū regē: ut ferūt ab insania liberauit. Pytha
goras etiā cū iuuenibus quibusdam uino sertis:saltuq per ciuitatē lasciuiē
tibus obuiat:& iussisse dicitur ei qui modos tibia faciebat:ut mutata armo-
nia doricū personaret. Quod ubi factum est bacchantes illos adeo resipuis
se ferunt:ut sertas abiicerent:& rubore uultus uerecundiaz confessi domū
abirent:tantum interest corrupta an salubri musica impleare. Quamob-
rem ab hac quidem musica quæ nunc in usu est non aliter abhorrendum
uobis censeo:q̄ a quauis fœditate. Iam uero eos uapores qui odoratum de
lectent aeri misceri:aut unguentis perungi: etiam interdicere uobis erube
sco. Quid dicendum est de his uoluptatibus:quæ gustu aut tactu fiunt: an
dubitandum quin ille quoq eiusmodi sint:ut nisi quis eas caueat uentri ac
fœminis seruire eos ueluti pecora compellant. Deniq ut summatim dicā
un uersum corpus despiciendum est:nisi in luto uoluptādum uelimus sub
mergi:aut certe tantum ei indulgendum ut philosophiæ:ut inquit Plato:
Ministerium præstare possit. Eadē ferme plato & Paulus monet dū ait non
oportere nos prouidentiā aliquā corporis habere ad uoluptates. Nā hii qui
corpus optime nutriunt:aiam uero quæ eius seruitio uti debet:negligunt:
nihil ab his differunt qui ut organa q̄optima habeant:summo studio con
quirunt:artē uero cuius gratia illa organa sunt cōparata despiciunt. Pror
sus igitur obseruandū est. Nā castigare corpus & compescere eius impetus

ut imanem quandã belluam oporteret:& eiusdem aduersus animam teme
rarios motus rationis cohibere atq; sedare. Non aũt frena uoluptatũ ẽmit
tere & aĩæ curam abiicere:& instar aurigæ uiolentia equorũ tractim defer-
ri. nec Pythagoræ meminisse: q cũ intelligeret quendam ex familiaribus fa
miliaribus suis cibis exercitatiõibusq; ut pinguis fieret curare. hic inqt non
cessat molestiorẽ sibi carcerem instruere. Quod gen⁹ molestiæ cum suspi-
caretur Plato corpori suo impendere Achademiã insalubrẽ Atticæ locum
ferunt ex industria delegisse: ut plusq̃ bona habitudo corporis ceu uitis ni-
mia luxuries ob eã rem amputaret. Ipse quoq; iã audiui ex medicis summã
corporis ualitudinẽ periculosam esse. Cum igitur hæc nimia indulgentia:
& ipsi corpori inutilis sit:& aĩæ impedimentũ afferat: in ea re ponere mani-
festissima est insania. Quod si corpus contẽnere assuefacti essemus: parum
cætera huius uitæ admiraremur. Quid. n. tibi op⁹ eẽt diuitiis: si uoluptates
corporis aspernarere. equidẽ non uideo nisi forte quam iuuaret: ut in fabu
lis de draconibus fertur reconditos thesauros uigilando custodire. Qui au
tem ad hæc contẽnenda ingenue eruditus eẽt: plurimũ ab omni facinore:
& uerbo & ope abhorreret. Et quicqd ultra sufficientiam foret: siue id lydia
gleba eẽt: siue formicaꝝ auriferaꝝ opus tanto magis despiceret q̃to minus
indigeret. Sufficiẽtia autem ipsa non libidine uoluptatum: sed naturæ ne-
cessitate diffinienda ẽ. Nam q̃ excedunt necessitatis terminos: similes sunt
his q̃ præcipites deferunt: nihil stabile inueniẽtes ubi possint consistere nul
lum terminũ præcipitatiõis habẽtes. Sed q̃to plura amplectunt: tantidem
aut etiam pluris indigent ad uoluptates implẽdas. Diuitiaꝝ enim: ut ait So
lon: nullus ẽ terminus. ueꝝ ad eam rem theognide magistro utẽdum est: q
ita inqt. Neq; diuitias cupio: neq; uoto p̃cor: sed mihi contingat ex paruo ui
tam agere omni carentẽ molestia: Porro non sine beniuolẽtia quadam mi-
hi in mentẽ uenit Diogenis sentẽtia hũana omnia contẽnentis qui magno
rege ditiorẽ se prædicabat: q; ipse uidelicet paucioꝝ indigeret. At nobis ni
si Pythiæ mysii adsint talenta:& infinita soli iugera: & innumerosa armẽto
rum examina nihil sat erit. Oportet autem: ut ego quidem arbitror: nec ab
sentes diuitias optare: nec p̃sẽtibus gloriari: nisi quantum scias uti. Sapien
ter. n. Socrates qui cum uideret hominẽ diuitiis affluentẽ: eaq; de causa &
fastidio quodã gloriabundũ uadare. non prius inquit te admirabor: q̃ notũ
mihi fuerit: quo pacto scias uti fortunis tuis. An uero Phydias Polycletusq;: si auro aut ebore gloria ti eẽnt: ex quibus alter iliensibus iouem: alter Iu
nonem argiuis effinxit ridiculi haberent: aliẽa bona sibi gloriæ fore putan
tes: propriam uero artem qua illud auꝝ preciosius factum ẽ silentio p̃tere-
untes. nos autem humanam uirtutem non satis decoris ipsam p se arbitrã
tes habere miori rep̃hẽsiõe dignos putabim⁹: At diuitias qdẽ cõtẽnem⁹:&
uoluptates despiciemus: uerũ blanditias & adulationes sectabimur & archi
lochea uulpis calliditate multiplicitateq; gaudebimus. At nihil est: quod
æque fugere debeat sapiens q̃ ad ostentationẽ uiuere & populares aures se

qui: non autē ueram rationē usq adeo ducē uiuendi habere: ut etiam si oēs homines reclament nihil mutet eorū que recte instituerat etiam si infamia uel pericula subire pro recte factis necesse sit: nā q aliter institutus est is nihil differre uidetur ab ægyptio sophista: qui & arbor sciebat & aqua & fera & quicquid liberet. Si qdē ipse quoq modo laudabit iustitiam: si id placere audientibus intelliget: modo eam nituperabit: si his apud quos loquitur iniurias esse gratas cognoscet. Et q proprium assentatorum est: ut polyp⁹ ad spēm subiecti soli colorem mutat: ita & ipse ad uoluptatem audientium uariabit sententiam. Sed in nostris libris discemus perfectius Impresentia uero umbram aliquam uirtutis descripsimus ex his extraneis doctrinis. qui enim diligenter e qua uis re cogunt utilitatem: & si minutatim id egant: tamen ut magna flumina multa ex multis locis accipiunt incrementa. Nam id q inquit poeta: si parum paruo superaddas: idque frequenter facias: non ad pecuniæ dunaxat augumeutum recte dictum fuisse pntandū est sed ad cuiusuis scientiæ: Byas quidem igitur unus ex septem sapientibus: filio suo ad ægytios proficiscenti: rogantique patrē quidnam agendo maxime sibi gratum facere. Si uiaticum inqnit ad senectutem compares uirtutem nimirum pro uiatico intelligens: sed arctioribus terminis illam circumscribens: utpote: qui eius utilitatem humanæ uitæ spatio diffiniuit.

Ego aurem siue quis Titoni senectutem: siue uiuacissimi apud nostros Mathusalæ: qui mille annos minus triginta dicitur uixisse: si denique uniuersum tempus ex quo fuerunt homines metiatur: ridebo puerilem eius sententiam contemplans lonogum: & insensibile seculum: quod quidem tale est: ut quemadmodum immortalis animæ: ita etiam illius sæculi nullum finem mens possit concipere. Ad q ut uiaticum paremus: omnis lapis: ut dicunt mouendus est: uñ aliqua utilitas ad eā rē sit nobis futura: Non igitur quia ardua sunt hæc & laboriosa idcirco torpescemus: sed memores illius sententiæ: oportere uidelicet unūquēq uitā probatissimā eligere: expectare aūt ut consuetudo faciat illam iocundam: atque dulcem uideri: ea se qui aggrediemur. Turpe est eni cū tēpus per secordiā abierit: tunc demum illud reuocare. cū præter dolorem nihil sit amplius reuocanti rediturum. Ego igitur que optima esse rebar: partim nunc uos admonui: partim omni uitæ tempore admonebo. Vos aurem cū tria sint morborū genera ut ne uos ei similes præstetis quod insanabile est: ne uita mente egroteris: ut pleri que solent corpore egrotare. Nam hi qui parua in ualitudine aguntipsi pficiscunt ad medicos: qui uero grauiori morbo pmuntur: ad se curantes accersunt: at hi in atram bilem insanabiliter trāsuecti sunt: nec uenientes qdē medicos recipiūt. Quod uos non patiamini nunc recta cōsitia aspernātes.

FINIS

EX XENOPHONTE LEONARDI ARETINI TRADVCTIO DE TIRANNIDE.

Enophontis philoſophi quendã libellũ quem ego ingenii exercen
x di gratia e græco ſermone in latinũ conuerti: ad quẽ potiꝰ Nicolae
ſcriberẽ: quã ad te: qui & latinaꝝ litteraꝝ tantã peritiã habes quã-
tũ nemo fere hoc tẽpore alter in græcis ipſis adiſcẽdis ſocius mihi adiutor-
que fuiſti. Tu itaque hoc munuſculũ accipies: quod ab ingenio haud qua-
quã magno ſed certe tibi deditiſſimo lucubratũ ẽ. Atq; ita exiſtimes uelim
neminẽ prorſus eſſe ex omni iuuentute: cuius ego iudiciũ pluris faciã quã
tuũ: Quod non tantũ quia te ſumme amo: ita mihi accidere intelligo: quã-
tum tua ſingulari: ac pene in :redibili cunctis rebus perpendendis examinã
iſq; diligentia. Sed cum uniuerſe antiquitatis ſtudioſiſſimꝰ ſis: omnibuſq;
ueteribus illis ſumma auctoritate uiris mirabiliter affectus uideare: tamẽ ut
ego ex ſermonibus tuis: quos pro noſtra familiaritate ſæpe mecũ inſtituis
aiaduertere potui: præcipuo quodã amore xenophontẽ ãplecteris: Quod
mihi quidẽ cũ ſatis mecũ agitaui: nõ ſine ſumma ſua ratione uideri ſolet illi
uiro cõtingere: In nullo enim unquã tot ſimul bonas artes uel mediocriter
fuiſſe accipimꝰ: quot in xenophonte nr̃o ſummo fuere. Qui ab ſcolis gim-
naſiiſq; philoſophorũ: in quibus ille præceteris floruerat: ad arma exercituſ
q; uelatus: ita eximia corporis atq; uirtute eluxit: ut breuiſſimo tẽpore con-
ſenſu omniũ es pœno milite dux crearet. q bellũ difficilimũ ac periculoſiſſi
mũ ita geſſit. ut plurimis ex hoſte uictoriis ſumma cũ gloria potiret: exer
citumq; uictorẽ ex intimis babyloniæ finibus per infeſtiſſimas atq; barbaras
gentes ad patrias ſedes reportaret incolumem: Mitto thraciam: bizantium:
ſinopẽ aliaq; iſinita loca: quæ illũ ut iuſtiſſimũ uirũ ita etiã ſummũ ducẽ ac
bello timendũ eſſe ſenſerunt: Deinde cũ iam eius nomen tota græcia cele-
berrimum eſſet ob eam cauſam ab inuidis ciuibus hoſtis patriæ iudicatꝰ fu
iſſet: in peloponeſum ſe recepit: atq; ibi ad diſciplinas libroſq; reuerſus: Cũ
ad ea quæ ab Socrate in adoleſcentia didicerat: multaꝝ uſum adiunxiſſet:
res & cogitationes ſuas mandare litteris inſtituit: qua quidem in re ita excel
luit: ut eius elegantiam admirari quidem omness: aſſequi uero nulli adhuc
potuerint. Quamobrem Nicolae mime nobis errare uiſus es: in tali uiro
deligendo. Quid enim illi abſuit pulcherrimarum rerum quid non ſumme
fuit: queris doctrinam in homine dotiſſimus xenphon: laudas prudentiam
prudentiſſimus gaudens eloquẽtia: at hic iter principes eius rei cõnumerat
Virtutẽ amas at hic oium ætatis ſuæ optimus uir fuit: Admiraris res geſtas
in hoc quoq; genere laudis non mediocriter excelluit. Multiq; una aut alte
tera commemoratarum terũ p̃diti fuere ſummi habet: hunc uero q ita uni
uerſas cõplexus eſt ut ipſe inter ſeſe de excellentia certare uideatur: quo tan
dem loco habendum putabimus: Itaq; tuum hoc de xenophonte iuditium
magnopere probamus: Atq; ut tibi grati eſſent labores noſtri: cum exerce

re nos uellemus in hoc potissime libro id effecimus. Maiora autem illius ui ri opera quæ permulta sunt ac pulcherrima: in his primitiis studiorum no strorum nullo modo ausi sumus attingere.

TRADVCTIO DIALOGI.

Vm ad Hieroné tyránũ Simõides poeta aliqñ ueñisset: eẽntqꝫ am bo ociosi: sic illũ affari cœpit Simõides. An uelles inqt o Hieron ea narrare q̃ tibi notiora debẽt eẽ q̃ mihi. Et qñá sunt illa o Simo nide inqt: Hierõ: q̃ mihi q̃ tibi notiora esse possint: cũ tu adeo uir doct⁹ ac sapiens sis. Scio inqt ille te olĩ priuatũ fuisse: & nũc esse tyránũ: par igit est utranqꝫ uitá exptũ lõge meli⁹ nosse q̃ me: qd inẽ priuatá uitá tyran nicamqꝫ intersit: qdue altera alteri pstet ad uoluptates capiendas atqꝫ mole stias. Quin tu ergo inqt Hierõ: cũ ipse nunc priuat⁹ sis ea mihi cõmemora q̃ in priuata uita solent cõtigere. hoc & teni mõ ego maxĩe arbitror utriusqꝫ uitæ differentiá tibi posse oñdere. Tũc Simõides sic incepit. Mihi qdẽ pspi cere uideor Hierõ priuatos hoies dolere atqꝫ lætari p oculos qdẽ uisu: p au res auditu: p nares odorib⁹: p os cibo atqꝫ potu: ueneréis uero p eas ptes cor poris: q̃ notæ sũt oĩb⁹ nobis. Frigida aũt & calida: itẽ mollia & dura: grauia qꝫ & leuia toto corpe iudicãus. His qꝫ oĩbus lætãur cũ bõa sunt. angimurque aduersis. Aliqñ uero: ut mihi uidet p ipm aĩum aut dolor afficimur: aut uo luptate. Aliqñ aũt cõit p aĩum & corp⁹. Ex sõno pláẽ: qꝫ uoluptatẽ capim⁹ mãifestũ ẽ. qũo añt id fiat. & quãdo magis mihi uideor ignorare. Nec sane mirũ est si uigilãtib⁹ nobis ipsi sens⁹ mãifestiores sũt q̃ i sõno. Ad hæc rñdẽs Hierõ eqdẽ inqt Simõide pter hæc q̃ a te cõmẽorata sunt nihil aliud refert possum unde tyrãnis sensus aliqs aut doloris: uel uoluptatis pueniat. Quã obrẽ ego adhuc nihil uideo cur puatá uitá tyrannica supet. At uero inqt Simõides in his ipis q̃ cõmẽorata sunt: pmultũ pstatis. Multiplices. n. p qd libet istoꝝ uoluptates capitis: minuitisqꝫ dolores. Nõ est ita: inqt Hierõ: sed lõge minores tyrãnis uoluptatis sũt q̃ priuatis: maioresqꝫ molestiæ. Mira her cule narras inqt Simõides. Ná si ita ẽ cur multi atqꝫ sũmi ut uident uiri tan tope tyrannidẽ aĩ sectauere. Ideo me hercule inqt Hierõ: qd expti nõ sunt. itaqꝫ nequaq̃ de ea re recte sentire pñt. Ego uero te docebo oĩa hæc uera eẽ q̃ dixi. Ná ut ab oculis uisuqꝫ incipiá queãdmodũ & tu mõ fecisti. nõne i hac siqs recte aĩaduerterit in deteriori loco cõpererit eẽ tyrãnũ. Ná cũ multis in locis multæ res sint aspectu dignæ: ad eas uisendas priuari hoies suo arbi trio pficiscunt. Itaqꝫ & ciuitates q̃slibet adeũt: & cõuẽtus & ludos ubi res mi ræ sunt: pulcherrimæqꝫ aspectu. tyranni uero nequaq̃ ita: neqꝫ illis pficisci tutũ est: ubi præsentibus nõ sunt potentiores futuri: neqꝫ arces: quas domi possident reliquere: ne simul & regno spolient: & potentia ulciscendi eos q spoliauere. At uero dicet qspiá. ueniet illis hæres & domi manentibus. Ita hercule sed pauca ex multis: & hæc summo precio eruunt a tyrannis breui tpe petar: quá a reliqs hoĩbus omni uitæ spatio accæpit. Tunc Simonides.

Hieron tyrann
Simonides p
Hi.
Si.
Hi.
Si.
Hi.
Si.
Hi
Si.
Hi.
Quod priuati homi
et sequentes
[illegible] de Visu
Si.

At ſi in his inquit quæ ad uiſum pertinēt priuati hoĩes ſuperiores ſunt: uos
illos auditu ſuperatis. Laudes enim ueſtras qđ dulciſſimū ē: auditis cōtinuo
necꝫ quiſquā eſt in cōſpectu ueſtro: qui nō omnia & quecunqꝫ dicitis: & que
cunqꝫ facitis: ſummo cum ſtudio conetur extollere. Iurgia uero rē auribus
amaram nunquam auditis. Quis enim p̄ſenti tyranno auderet male dicere
Et quam uoluptatem o Simonide inquit Hieron putas eos: qui non male-
dicant afferre tyranno: cum ille aperte ſciat omnes qui tacent de ſe male ſē
tire. Qui autem putas laudibus gaudere: cum omnes laudātes ſuſpecti ſint
ne aſſentando id agāt. In hoc quidem inquit Simonides tecum o Hieron fa
cillime ſentio: eaſque tantum laudes dulciſſimas eſſe arbitror quæ ab homi
ne liberrimo audiantur. Sed illico profecto nunquam perſuadebis. uos in
his rebus quæ ad uictum pertinent non multum anteire. Tunc ille ſocio in
quit Simonide omnes ferme arbitrari dulcius tyrannos eſſe: atque bibere
quam priuatos: ea ut opinor ratione adductos: ꝙ etiam ipſi libentius ſume-
rent ea que nobis: quam ea quæ ſibi apparantur. Quod enim quottidianū
uſum excedit: in eo ueſcendo ſolet eſſe iocunditas. Itaque ab hominib⁹ pre
ter tyrannos: ſolennes dies læto animo expectantur. Semper enim eſt illis
quædam ſacietas ac pene faſtidium lautorum ciborum. nec quicquam noui
feſtis diebus tyrannorum menſis apponi poteſt. Quamobrem ſpe etiam
carent tyranni eiuſcemodi uoluptatis. Illud te præterea non fugit: ꝙ quan-
to plura quam ſatis eſt apponunt: tanto citius edentes capit ſacietas. Quā-
obrem etiam in ipſa mēſa deteriori loco eſtis: cui plura quam priuatis & me
diocriter degentibus apparantur. At profecto inquit Simonides: donec aui
ditas edendi ſupereſt: longe magis delectantur ii qui præcioſo cibo quam
qui uilim utuntur. Nonne igitur o Simonide: inquit ille: ut cuique maxime
res aliqua dulcis eſt: ita ſe auide huic rei prebet prorſus ita an uides igitur ty
rannos ad menſas ſuas maiori cum auiditate uadere quam priuatos: Non
me hercule inquit: ſed magis econtra. Tum Hieron: quid tu inquit. non
animaduertiſti has innumeras ſaporum machinationes, quæ fiunt tyran-
nis: quum nunc acida poſcunt: nunc aſpera ac plura huiuſmodi: Anima-
duerti inquit Simonides & mihi nimium contra naturam uideri ſolent.
Non ne igitur arbitraris inquit imbecillis atque infirmi appetitus has eſſe
cupiditates: quum tibi mihique notum ſit eos qui libenter cibum ſumant
nihil horum irritamentorum indigere. Denique ut ſuauiſſimis odoribus
quibus tyranni continuo unguntur: longe magis gaudent ii qui ſe ad
eos admonent: quam ipſi tyranni: ꝙ & in terris odoribus contingere ſo
let: ut exhalans ipſi minus ſentiat: quam alii propinqui: ita cui epularum
ſuauium ſemper eſt copia: nullo tempore illis auidiſſime ueſcitur. Qui
uero rariſſime copiam habet: is ſumma cum auiditate & iocunditate ſe
imbuit. Iam igitur periculum eſt: inquit Simonides: ne ueneree uolupta-
tes ſolæ cogant homines affectare tyrannidem: quum liceat illis qui eo in
loco ſunt: quicquid formoſum uiderint illo potiri. Ad hæc Hieron ſic in-

quit. plane scias id te nunc commemorasse in quo a priuatis apertissime su peramur. Nam primo coniugia ipsa tunc demum iucunda sunt uidentur ꝗ gloriam quandam nobis afferre: quum quis ditiori ampliorique coniungitur. Secundo uero loco par pari: sin autem inferiori coniungens infamiam non uitabis. Tyrannus autem nisi extraneam uxorem uelit: inferiorem ducat necesse est. quamobrem minimum illi erit affectus. Tunc enim mulierum studia maxime delectant: quum illæ de se magnifice sentire uideantur. humilium uero studia siquidem adsint: nõ multum sunt grata. Si na ũt absint studia: iræ indignatiõesq̃ generant grauissimæ. Quare in coniugio: ne par qdem priuatis erit tyrãnus. In cæteris uero amoribus multo magis supamur. Nam q̃ta delectatio sit re amata potiri oibus opinor notũ esse: ipse uero amor plurimũ tyrannos respuit: nimeq̃ cum illis esse uult. neq̃. n. cupido illarũ rerum quæ in potestate nostra sunt amorẽ delectat: sed separatarum. Vt igit̃ is qui nunq̃ passus ẽ sitim: quanta delectatio sit in potu ignorat. itaq̃ qui amorẽ exptus non est: dulcissimã ut ita dicã uenerem expertus non est. Hic arridens Simonides sic inqt. Et quo uultu affirmare potes o Hieron: tyrannis hoibus amorẽ nõ innasci: quũ tu hanc Dailochã ames: cui p̃ eximia eius forma pulcherrimæ ẽ cognomentũ. Ideo me hercule inqt ille: ꝗ q̃ res minime in potestate mea ẽ: eam ego rẽ magnope cupio. Ego enim Dailocham ardens illius compos fieri cupio ad quod cupiendũ forte natura ipa me impellit: & id asseq: si tamen ea uolente atq̃ æquo aio id fiat: uehementer exopto. Vi autẽ cupiditatem meã explere nõ magis mihi placet: q̃ in meipm malũ aliquod machinari. Ab hostibus. n. inuitis arripe ego pulchrũ duco. ab amatis uero ita demũ si concedant. Vbi enim amatæ beniuolentia respõdet: ibi aspectus: respectus: rogatiões: respõsiones: omnia deniq̃ dulcia sunt: dulcissimæ uero atq̃ iucundissimæ lites pugnæq̃. Vi autem ea quæ cupias extorquere: prædæ similius est q̃ amori. Atq̃ latrõi quidem ipsi aliquam præbet uoluptatem: tum sui lucrum: tum inimici iactura Amatæ autem molestiis gaudere: grauiterque ferentem attingere: & sic illã odio esse: intolerabile est ac nefarium. Item priuatis firmissimum est amoris indiciũ: siquando in amata significationem aliquam beniuolentiæ cõspicantur. Tyranno autem id cognoscere haud quaq̃ licet. Scimus enim hoies metu obsequentes: q̃maxime possunt simulare amorem. nec ab ullo generẽ hominum plures insidiæ tyrannis fiunt: q̃ ab his qui maxime amare se simulant. Hic Simonides: parua sunt: inquit o Hierõ quæ tu adhuc rettulisti. nã plerosq̃ uiros licet uidere: qui se sponte abstinent eiusmodi uoluptatibus. Sed in illo ut mihi uidetur maxime præestis cæteris hominibus: ꝗ quæ ingentia animo concipitis celeriter perficitis. summam omnium rerũ opulentiam habetis. Sunt uobis egregii equi: insignia arma: formosissimæ fœminæ: magnificæ domus: atque omnibus rebus ornatissimæ: ministrorum multitudo: ea insuper potentia ut facile & inimicos subuertere possitis: amicis omnino prodesse. Ad hæc respondens Hieron: Haud equidem ad

miriarere inq̄t si in tyrānide iudicāda multitudo deciperet: quippe uulg⁹ se cūdū ea quæ oculis subiecta sunt de fœlicitate hoīs uel miseria iudicat. Ipsa uero tyrānis eiusmodi est: ut ea quæ optīa pulcherriaq̄ putantur oīa ponat ante oculos hoium: quæ aūt grauia molesta quæ sunt in tyrānoꝝ mētib⁹ re condāt: ubi ꝑfecto sita est miseria hoīs atq̄ fœlicitatis. Quare uulg⁹ ut mō dixi: nequaq̄ mirū est si decipiat. Aut uero sapiētes in hoc errare q̄ plus mē te: quā oculis uidere soletis magnopere admiror. Ego plane doct⁹ experi= entia reꝝ hoc tibi affirmar̄ possum bonoꝝ quidē partē minimā tyrānos ha bere: magnoꝝ aūt maloꝝ plurima substiner̄. Principio enim pax maximū bonū esse censet. hac aūt tyrāni minime frui possunt: bellū aūt maximum est malū: huius tyrāni maximā partē ferūt. Priuati enim nisi ciuitas sua pu= blice bellū gerat. quocūq̄ uelint: sicuri proficiscunt̄: nec est illis uerendum ne a quopiā trucident̄. Tyrāni uero tam maxīe inter hostes esse arbitrant̄: cum ad ciuitatē suā reuenere. Sin autē ciuitas bello premat̄: tūc solū priua tis periculū est: cū extra mœnia sunt. cū uero in urbē se recepere nihil ē am plius timendū. At tyrānus neq̄ extra urbē tutus est. neq̄ in urbē: sed tunc maxime sibi putat cauendū. Item cæteros homines & pax & iduciæ liberāt bello. Tyrānis aūt nec pax: nec ullæ induciæ possunt esse cū subditis: præte rea utraq̄ hæc bella sunt: & quæ ciues aduersus hostes: & quæ tyrāni aduer sus subditos gerunt. Horum igit̄ belloꝝ causa quæcunq̄ populos subire ac perpeti necesse est. hac eadem certe incumbunt tyrānis: ut in armis eē: cu= stodire. procurare in periculo se ponere: & siq̄d aduersi cōtingat īgemiscer̄ hæc tam priuatoꝝ sunt qui tyrānoꝝ cōmunia & hucusq̄ paritas ē. At si q̄d fœliciter eueniret: nequaq̄ in hoc tyrānus par cæteris. Populi enim si quan do prælio cōmisso fuderint hostes: difficile dictu est. quam magnam capiūt uoluptatem in uerrēdis: ꝑsequēdis: trucidādisq̄ inimicis: quāta lætitia exul tant: quā gloriant̄ quā gaudēt ciuitatē suā decorasse arbitrātes: Quisq̄ præ dicat se huius cōsilii participē fuisse. cōplures hostiū necasse. Nec ullus feri inueniri potest qui non cæsorum exaugeat numerum: ita pulchrum ducūt uicisse egregie. Tyrannus autē si quando suspicetur coniurationem aliquā contra se iniri. eaque de causa quosdam ex ciuibus suis pœna afficiat. scit ci= uitatem se totam non habituꝝ: paucioribus imperatuꝝ. Nec lætitiam præ= se fert: neque hoc facto exultat: sed quantum potest detrahit. & continuo se purgat: non iniuria id fecisse. Adeo ne sibi quidem placent: quæ ipsa idem efficit. Nec tū cum illos quos timebat necauit ea de causa securior est: sed lō ge magis timet quam prius: & in huiusmodi bellis omni tempore ꝑseuerat. Amicicias etiā tyrannoꝝ si ita placet consideremus. Et primo q̄dē aīaduer= tas uelim: si magnū bonū sit amicitia. Oēs eni qui quēquā amant: ei prom= pto aīo conātur prodesse gaudet eius præsentia. absentem desiderant: sum= ma lætitia redeuntem suspiciunt exultant eius rebus prosperis: angūturq̄ aduersis. Quantum autem boni in amicitia sit: nec ciuitates quidem latuit: a quibus plerisque sancitum est: licere adulteros impune occidere. Porro il=

Pax

bellū Malum

De Amicitia

la de causa q ab eiusmodi hoibus amicitiam corrũpi putarũt: quæ ẽ iter uiros: & uxores. Nam si cui pudicitia p uim abrepta sit nihilominus ob eã rẽ in honore habet apud maritũ. Cũ eius amicitia uidet sine labe aliqua pmã sisse. Deniq tm̃ boni est i amicitia: ut ad eam rẽ pficiẽdam. deoꝝ atq homi num munera uideant cõcurrere. Huius aũt rei tam bone: tãq pclare nemo magis est expers q̃ tyrãnus: q̃ uere probẽ animaduertere. Nã cum iter parẽ tes: & liberos & fratres adinuicẽ uirosq & uxores oium firmissimæ arctissimæq sint amicitiæ: easq priuati hoies diligẽtissimæ colant adeo, tñ ne hæ q dem amicitiæ ualẽt apud tyrãnos: ut sæpe filius a patre: & pater a filio & cõ iunx a coniuge: & frater a fratre necetur. Qui igit illis: quos ipsa natura ad amandũ cõpellit lex cogit: ita odio ẽ: ut plerũq de sua nece cogitẽt: qua ratione ab reliqs hoibus amari putabimus. Præterea cui fides deest: cum magno bono carere negari nõ põt. Quæ. n. familiaritas: q usus: q congressus põt eẽ iocũdus absq fide. Quis suum: qs cliẽtem aspicere põt si is sit ifidus. Huius aũt rei quã sint expertes tyrãni: hinc uel maxie licet cognoscere: qd nõ facile cibis ad se delatis credũt: sed ẽt ante plibationẽ: ac primitias deorũ famulos ipsos gustare iubẽt. ne qd male edãt: aut bibant formidãtes: qd qd cæteris qdẽ hoibus pria sua magno usui ẽ: ciues. n. absq ulla mercede adiuicem se tutant castigãt suos cõpescũt facinorosos: maxie laborãt: ne cuiq̃ uioleta iferat nex. Eoq seueritatis i uindicandis ciuib⁹ pcessere: ut plerisq in ciuitatibus lex sit q eũ q cum homicida congressum habuerit pollutũ ui deri. Quo fit ut i pria sua qsq securus uiuat. Tyrãnis uero oia cõtra. Prio est p pœnis qbus afficiunt hi q ciuẽ necarit: pmia pposita sunt tyrãnicidis p pollutione sacrisq phibitis statuæ i tẽplis deoꝝ imortalium collocant. Si qs aũt q plura possideant tyrãni q̃ priuati: plus & ea de cã putat illos lætari: longe is qdẽ decipit. Nam uelut athletæ: nõ nimis gloriosum putãt: cæteris hoibus supiores eẽ: sed si ab aliis athletis supent molestissime ferũt: ita tyrãni nõ si plura ipsi habeãt: q̃ priuati contẽti sunt: sed si minus q̃ alii tyrãni possideant molestũ ẽ. Nec facilius optati compotes fiant tyrãni q̃ cæteri hoies Cæteri. n. aut edes cupiũt: aut agros aut mancipium. Tyrãni uero urbes: regiones portus arces q̃s adipisci difficilius piculosiusq ẽ: q̃ eas res q a priuatis cupiunt. Neq tñ ita multi ex priuatis hoibus paupes sunt: ut ex tyrãnis Neq. n. ad numerũ cõputant diuitiæ: sed ad idigẽtiam. Si plura habes quã indigeas: pmulta habes: si pauciora: paꝝ. At & amplissima possessio necessarios tyrãnoꝝ sumptus nõ implet: cum priuato homini lõge minus sit satis nõ. n. queadmodũ cæteris hoibus: sic & tyrãnis quotidianos sumpt⁹ licet inhibere psertim cũ fiãt maxime i custodia corpis: q̃q̃ remittere certissim⁹: uidet tyrãnoꝝ iteritus. Deinde nequaq̃ appellãdi sunt paupes: q sine iniuria satifacere pñt necessitati suæ: sed hi quos potius idigentia compellit ad faci nus. Tyrãni aũt cum ipsis necesse sit nisi forte perire malint tãq aliquo bel lo imineẽte cõtinuo exercitum aleret: ui ipsa cogunt ad oia diuina humanaq diripiẽda. Graue & illud accidit tyrãnis icommodũ q si qñ uiros bonos pru

dentes fortes cognoscãt: cognoscunt aũt non minus q̃ priuati: cum amare
cuperẽt illos timeãt necesse ẽ: fortes neq̃ audeant libertatis gratia prudẽtes
neq̃ aduersus machinẽtur iustos ne cupiãt populi ab illis gubernari. Cum
uero eiusmodi hoies pp metum eaꝝ reꝝ quas modo cõmemoraui sublstu-
lerunt: quosnam tũc reliquos hñt tyrãni ꝑter iprobos ꝑter flagitiosos: ꝑter
ignauos. Gaudẽt tyrãni iprobi hoies: q̃a timẽt ne q̃n ciuitas libera facta pœ
nas iniuriaꝝ a se exigat. gaudẽt flagitiosi pp concessã a tyrannis flagitiorũ
liciam: gaudẽt ignaui q̃a liberos eẽ mõ magnifaciũt. Est igitur grauissimu3
ut mihi q̃dem uidet: cum bonos cognoscas ad usum ꝑditoꝝ ex necessitate
compelli. Præterea cum sine ciuitate: nec florere nec saluus eẽ possit tyran-
nus: ciuitatis amatorẽ eẽ illum necesse ẽ. Tyrãnis uero ipsa talis ẽ: ut ꝑriam
quoq̃ odio hẽre cogat. Neq̃. n. læto uultu aspicere põt tyrãnus ciues suos
uel bene armatos: uel magno igenio ꝑditos: sed extraneos: quã ciues ꝑstan
tiores uidere cupit. Illosq̃ ad sui corpis custodiam habet. Odit & fertilitatẽ
agroꝝ ne ubertate reꝝ elati ciues: difficilius iugum ferre patiant. Volo ẽt
symonides referre tibi uoluptates illas: q̃bus ego fruebar i priuata: i tyrãni-
de uero aio amisi: ego. n. cum priuatus essem: cum æqualibus eram delecta
bar illoꝝ usu: illi itẽ: ut opinor meo. Eram in ocio si q̃n id optarẽ: eram q̃nq̃
in conuiuio: cui q̃dẽ rei ita me plerũq̃ toto aio debeba3: ut oium reꝝ me ha
beret obliuio: nec si q̃d in se habet icommodi humana uita meminerã: usq̃
adeo iter cantus: serta: saltationesq̃ totus uersabar. Nũc uero neq̃ hi q̃ an-
te mihi erãt familiares una mecum eẽ gaudẽt: cum pro amicis mihi hi sint
facti: neq̃ ego cum illis: cum nihil uideam i ipsis: aut beniuolẽtiæ erga me:
aut charitatis potus uero atq̃ sonos: nõ secus: q̃ isidias caueo: timeo celebri
tatẽ hoium timeo solitudinẽ: timeo icustoditos aditus: timeo ipsos custodes
neq̃ inhermes illos habeř uellẽ circa latus: neq̃ armatus multũ cõfido: hæc
itaq̃ facere: & ꝑterea se potius alienis cõmittere q̃ suis: & barbaris quæ græ-
cis: & liberos q̃dẽ cupere i seruitutẽ trahere: seruos aũt in libertatem repone
re: nonne ista oia tibi uidentur animi formidolosi ac metu abiecti eẽ signa.
Metus aũt non solum mẽtes hominum afficit: uerum & gaudia cuncta ex-
turbat: neq̃ illic existeř ullo pacto finit: q̃ si tu unq̃ Symonide i militia fuisti:
ibiq̃ pœnes aciem hostium constitutus recordare quæso: qui tibi cibus: qui
somnus illo tẽpore uidebatur. Nam quales molestiæ tibi eo tẽpore fuerunt
tales continuo fuerunt tyranni: aut & grauiores. Non. n. ex aduerso solum
51. hostes hẽre se putat tyrannus sed undiq̃: hæc cum audisset & symonides:
ꝑoptime mihi uideris iquit o Hieron: ista cõmemorasse. Nam bellum q̃de3
terrorem habeř negari non põt. Sed tñ nos tunc cũ sumus in armis custo-
dibus ꝑ stationes dispositis nihil timemus secureq̃ capimus & cibũ & som
num. Ita mehercule iquit Hieronymus cum leges ante oia uos tueantur: q̃
q̃dem custodes ipsos cogũt nõ minus de uestra salute q̃ de sua cogitare. Ty
ranni uero mercenarios habẽt custodes. quasi messores. Et cũ oporteret hu
iusmodi hoibus nihil potius eẽ q̃ fidelem: difficilius ẽ quẽquam illoꝝ fidu3

inuenire:q̄ multos opifices cuiuſuis rei. Omnes.n.ut dictū ē:pecuniæ gratiæ tyrannum cuſtodiūt. Pecunias aūt longe plures:licet illis puncto tēporis accipe ſi tyrannum occiderint:q̄ omni uita ſperent ſi illum protexerint Quod ſi qs nos ea de cauſa putat beatos:quod facile: & amicis prodeſſe & inimicis obeſſe poſſimus:nimium fallit̃. Qua.n.rōne adduci pōt tyrānus: ut benefaciat amicis:cum apte ſciat ꝙ q̄to plura qs ac eo accepit tanto citiꝰ cupit effugere. Nulluſq; ſit q illaꝝ reꝝ quæ ſibi largit̃ ſunt a tyrāno quicq̄ ſuum eē prius credat q̄ eo loco fuerit ubi tyrannus ēt ſi cupiat nullo modo poſſit auferre. Ab inimicis aūt pœnas accipe queādmodum licetcum manifeſtum ſit uniuerſos ſubditos eē ſibi inimicos:quos neq; necare pōt tyrānus neq; i uincula conüicere qbus eni poſthac dominaretur. Sed aperte ſciens ꝙ inimici ſunt ſimul:& cauere & credere habet neceſſe. Illud ēt te ſcire uolo Symonide:ꝙ eos ciues quos tyranni timent:egre uiuere patiunt̃ egreq; occidunt. Nec ſecus his eſt:q in equis q ſi ſtrenui qdem ſit ſed tamen feroces: nec uti qs illis pōt:propter timorem:nec ut alienet adduci pōt. Propter uirtutem. Itaq; & poſſidentes & alienātes ſimiliter agunt. Hic Symonides: eſt igit̃ honor:ut uideo ꝓcioſiſſima res:cuius cupiditate adduci hoīes nullū laborem fugiunt:nullum piculum ſubire recuſant. Vos itaq; o Hiero. & ſic tot icommodis ꝑmat̃ tyrānis:quot modo a te cōmemorata fuere: tn̄ ad illā incaute ꝓcipitatus:ea nimirum de cauſa ut ampliſſimo i honore ſitis:ut oēs uobis pareant:oēs admirentur:loco cedant aſſurgāt:quæ oīa a ſubditis fiūt erga tyrannos. Nam hoc uno maxīe o Hiero. mihi uidet̃ a cæteris animalibus homo differre:ꝙ honoris eſt cupidus. Siquidē cibi:potus uenerīſq; nobis eſt cum cæteris animantibus communis uoluptas. Honoris aūt cupiditatē:neq; brutis natura indidit neq; oībus ſane hoībus. Sed qbus eiꝰ rei cura eſt:hic ſunt q plurimū a pecudibus differret. Viri iam & non hoīes deinceps appellandi. Quāobrem mihi uidemini:has omnes in tyrannide ſubire moleſtias. Vt uobis egregie honos habebatur cum nihil in humanis rebus diuinitati propius uidebatur accedere:q̄ ꝙ ex honoribus ꝑuenit gaudium. Ad hæc rn̄dens Hieronymus ſic inqt. At mihi tyrannoꝝ honores Symonide:perinde ſe habere uidētur:ut eo pauloante de uenereis dicebam. Nam neq; obſeruātia eoꝝ:q nos minime amant ē nobis:neq; coacta Venus iocūda. Sed hoc qdem ſæpe fieri itelligimus:ut q maxime timet aut oderet aliquē:hi maxime obſeruent munera mittant:loco cedāt:& aſſurgant ad q̄ facięda non amo:ſed timor eos ipellit. Sed hæc oīa meo iudicio ſuitutis ſunt munera. Veri.n. honores aliis ex cauſis gignunt̃. Quotiēs.n.hoīes uirum quēpiam ea uirtute ꝓditum ſciunt:ut plurimum ſibi ꝓdeſſe ualeat:& ea de cauſa in ore illum hn̄t cōtinuo laudāt:quiſq; intuetur illum:tanq̄ peculiare aliquod bonum:uia decedunt:aſſurgunt:uirtutis ac meritorum gratia coronant:donare geſtiūt:& hæc nō timore:ſed ſponte faciunt hi tandē putādi ſunt ueri honores beatūq; illum eē cui talia cōtingunt. Pnto enim talem ui

Sy.

De honore

Hi.

rum:nō de īferendis alteri:sed de repellēdis a se iniuriis cogitantem:neq̧ ti‑
mori neq̧ inuidiæ subiacere sed tute beateq̧ uitam agere. Tyrānus autē no
ctes dieſq̧ se eum eē sentit:q ob illatas clades communi oīum snia si ad sup
plicium mortemq̧ damnatus. Hæc oīa cum audiſſet. Simonides:qd inquit
igitur o Hieron:si tam peſſima res ē eſſe tyrānum tuq̧ id minime ignoras?
ab hac tam nefaria peste:nec tu te nūc liberas nec alius unquam sponte se
liberauit q semel tyrānidem fuerit adeptus. Ea de causa īquit Hieron: q̧ in
hoc ēt miserrima est tyrānorum conditio:nec.n.ullo modo reliquere illam
licet. Nam quemadmodum poſſunt tyrāni aut tot pecunias reſtituere:quot
ipsi diripuerint:aut tot uincula pati.q ipsi iniecerunt autem tot mortes mo‑
ri:quot ipsi necauerunt. Vnde eēt illis tāta multitudo animarum. Sed si cui
commodum unquam fuit se suspendere:hoc profecto tyrannis eſſet:qbus
solis neq̧ tenere malam rem:neq̧ relinquere conducit. Hic Symonides mi‑
nime uero īquit admiror o Hieron:te aduersus tyrannidem ita sentire cur
tu ea mente sis ut maxime carus hoībus eē cupias:quā rem quo minus aſſe‑
quare putas tyrannidem impedimēto eſſe. Ego tamē docere te poſſum ut
arbitror nihil propter poteſtatem īpediri amicitias:sed augeri magis illarū
facultatem. Nec illud nunc consideremus uelim:an quæq̧ admodum plus
poſſunt hi q poteſtatem habēt q̄ priuati:ita ēt plurib⁹ prodeſſe & beneficio
sibi conciliare poſſint:Sed illud quæro si eadem faciunt tyranuſq̧ & priuat⁹
in pari officio:utri eoꝝ maior sit gratia. Ecce enim ut a paruis īcipiam reb⁹
Salutant quēpiam familiariter priuatus & dominans utrius appellatio plus
delectabit salutatum. Laudet aliqs ab utroq̧ pariter utrius laudatio erit gra
tior. Sacrificando honoret uterq̧ cuius tandē honor erit acceptior. Visant
ægrotantem pariter:an dubitandum ē:quin ī hac quoq̧ te potētiſſimorum
hominum magis sit grata humanitas. Donent tantidem qs ambigit duplo
gratiora eē munera:quæ a poteſtatem habētibus proficiscuntur: quam ea
quæ a priuatis. Mihi qdem uideri solet quandam diuinitus adiunctam eſſe
gratiam eiuſmodi uiris. Nam & multo magis uidere iuuat aliquam cū po‑
teſtate:quam priuatum:licet is idē sit neq̧ ulla ī re mutat⁹ magiſq̧ nos de‑
lectat cum illo loq:quam cum his q nobis sunt pares. Mulieres ēt ipse:qua‑
rum tu amori maxime inimicam eē tyrannidem q̄stus es:dominantis sene
ctutē minime aspernantur:minime ēt deformitatē faſtidiunt. Honores.n.
ita hoīes comparant:ut si qd ī his mēte sit nusquā apparet: si qd uero deco‑
ris luculētius reddat. Quod si ī pari re longe maior gratia uobis est: quam
priuatis negari non pōt:qn multo facilius amicos parare uobis liceat:cum
plura donare:& bn̄ficia conferre poſſitis. Non ē ita Symonide ut tu putas ī‑
quit Hieron nam multa faciat tyrannus neceſſe ē:quæ sibi hoīes reddūt in
mico. Exigēdæ.n.sunt pecuniæ ad neceſſarios sumptus:puniēdi facinorosi
ꝓhibendæ iniuriæ:cogendum cuſtodire:ubi cuſtodia opus est. Nec parcen
dum tardis:cum celeritate res īdiget.& habēdi ēt corpis cuſtodes:quæ una
res qbus moleſtiſſima ē. Non.n.putant eiuſmodi turbam alere tyrannum

ſalutis ſuæ cauſa: ſed ut ſuis immineat ciuibus. Tunc ſymonides ita inquit. Ego uero ꝙ oẽs huiuſmõi curæ abiciẽdæ ſint nequaq̃ dicerẽ ſed iſtaꝝ qdem rerum plereq; ut mihi uideť gratiſſimæ ſunt quædam uero odioſæ. Docere. n. quæ optima factu ſint: & eos q illa fecerit pmiis laudibuſq; ornare: ſummam gratiã atq; beniuolẽtiam parit. Delinquentẽ uero propriis lacerare: cohercere: dãnare: punire hæc uidẽtur mihi abalienationẽ quãdam habere animorum. Sed meum hoc conſilium ẽ: ut quæ res in ſe moleſtiam habere uideantur: eas aliis faciẽdas præcipiendaſq; mandẽt: quæ uero gratiam cõparant eas p ſe exequantur: qui in poteſtate eſt. Cuius rei exemplũ manifeſte in choris apparet: quorum certamini magiſtratus præmia ponit. Cogere aũt illos & monere: & caſtigare: non magiſtratus ſed aliorum officiũ eſt. Ita ꝙ gratiſſimũ in ea re putareť eẽ: hoc magiſtratu ſit: quod uero odioſum eſt aliis committitur. Quid igitur prohibet & in cæteris rebus hoc idẽ ſeruare. Ciuitatum enim aliæ p tribus diuiſæ ſunt: aliæ p claſſes: aliæ p centurias: aliæ item: aliter & cuiq; parti ſuus præeſt magiſtratns. Si qs igitur his quẽadmodũ choris præmia ponit: quinam armis pſtent: q equis: q ordine: q uirtute in bellis: qui iuſticia in conſiliis: eueniet profecto: ut certatim his rebus oibus enixe ſtudeant. Quamobrem & properabunt uelocius ubi opus erit honoris gratia & tributa ſoluẽt: & quod optimum qdẽ eſt: minime aũt conſuetum cultus terraꝝ multo ſplendidior fiet: pmio poſito uillis & agris optime ſint exculti. In qua qdem re manifeſtiſſima apparet utilitas. Nam & creſcunt uectigalia: & frugalitate negocium pariet: nec ob deſidiam libidines creſcẽt. Sinautem mercatura ciuitati ẽ utilis huic quoq; rei præmiis cõſtitutis multi mortales ad eam rem excitabuntur. Quod ſi is q redditũ aliquem honeſtum reipu. excogitarint: præmium proponeť: nec huius qdem rei meditatio negligetur. Vt aũt ſummatim oia comprehendam: ſi cuiuſcunq; boni auctoribus meditandis multis aũt. i eo genere occupatis neceſſe erit multa utilia inueniri: inuentaq; augeri. Si aũt id uereris o Hieron ne hæc tam multa premia magnã exhauriant pecuniã: ſuccurrat tibi quæſoq; nihil uilius emitur q̃ ꝙ præmio comparatur: uidemus. n. in muſicis gymniciſq; certaminibus: quas curas quos labores quos ſumptus pro paruis præmiis ſubeant hoies: & Hieron mehercule iquit Symonide uideris narraſſe: Sed tñ de his armatis: q mercede accepta nos cuſtodiũt: habes quod doceas ne ea de cauſa odio ſimus ciuibus noſtris. An forte cenſes: ut is q ametur a ſuis nullis oino cuſtodibus indigeat. Non ita inqt ſymonides: ſed indigebit. Neq; n. me fugit quoſdam eẽ hoies: q̃ uelut equi quanto magis illis indulgeatur: tanto maiori petulantia ſunt. Hoc itaq; genus hominum compeſcet armoꝝ terror. boni aũt ex nulla re tm̃ commodi capient: & ſimul tu eoſdem capitis tui habebis cuſtodes: cum iam ſæpe dominos uiolẽtia ſuorum occiderit. Si igitur imprimis hoc erit illis præceptũ: & oẽs ciues cuſtodiant & ſi res ita poſtulet: opem ferant: neq; enim ulla ciuitas improboruʒ hominum oino eſt uacua: ſi hoc itaq; ſpectare ad ſuum officium pſuaſum

erit illis: ut ciue tuerentur: & præterea colonos: iumentaq; ipsorum: fiet profecto ut ciues omni metu: ac solitudine per illos liberati, comodius res suas curare: atq; augere possint: hostium uero aut repetinam uim repellere: aut latentes insidias præsentire quis melius pōt: q̄ hi qui continuo sunt i armis: hæc illa illorum officia domini erunt: militiæ uero nihil hoc genere hominum pōt esse utilius. Nam & pugnabunt & labores suscipient: & pericula subibunt: ante ciues tuos. Vicinas autem urbes propēsiores, ad pacem faciet eorum formido: homines enim continuo belligerari parati facillime omniū & suos seruare: & inimicos labefactare queunt: atqui ubi ciues tui intellexerint ab eiusmodi armatis: nihil bonis hominibus periculi ee: malos autem iniuria prohiberi: auxilium ferri afflictis: protegi ciues in bello labores suscipi: nullus fere reperitur qui pecuniam pro illorum mercede non libētissime: ac promptissime conferat: cum sæpe alias haud quaquam in re tātuli priuati homies maiores sumptus sustineant. Illud quoq; te decet o Hieron ne recuses rem tuam propriam: i cōmuni utilitate uelle cōsumere. Nam ut mea quidem fert opinio: longe oportunius decentiusq; expenditur a tyranno in rempu. quam in priuatam: quod facile patet: si sigillatim consideras. Si enim tibi sit splendida domus infinito sumptu istructa: utrum ex illa maiorem tibi gloriam comparari putas: an ex uniuersa urbe: mœnib⁹: templis porticibus foris curiisq; ornata. Armis uero utrum tuis propriis egregie tectus: magis tremendus hosti uidereř: an si tota ciuitas bn̄ armata sit. Vectigalia autem utrum putas maiora fore: si solum res tuæ diligentissime curentur: aut si omnium ciuium res tua diligentia frugifere fiant. Currus uero quos alere magnificentissimum munus: pulcherrimaq; exercitatio putatur: utrum magis putas decere: si plurimos omnium equorum tu unus alas: & certamina mittas: an si ex tua ciuitate plurimi exerant: plurimiq; decertent. Victoria autem utra pulchrior tibi uidetur ex equorum uirtute: an ex ciuitatis cui tu præsis fœlicitate. Ego sane nec decere qdem arbitror: tyrannum hominem, cum priuatis certare. Victor enim ullam gloriam assequitur tyrannus: sed inuidiam: ut ex multorum bonis pecuniam trahēs: ad suaз magnificentiam: uictus uero omnium maxime ridiculo est. Sed est tibi o Hieron: ut quidem uidetur: cum aliis qui ciuitatibus præsunt honestum certamē. Quos si tu quidem superaueris: ciuitatem tuam fœliciorem ostendens maxime pulcherrimam gloriosissimamq; uictoriam assequere: ex quo illud primum continget: quod tu potissimum cupit: ut carus sis tuis: deide non unicus erit tuæ uictoriæ buccinator sed omnes tuam uirtutem decantabant. Intuebuntur te non solum singuli homines: uerum etiam uniuersi Nec solum priuatim: sed etiam ciuitates publice admirabuntur. Licebitq; tibi quacunq; uolueris uisendi gratia tuto proficisci: licebit & domi hoc idē assequi. Semper enim aderunt turbæ hominum ostentare tibi cupientium si quid aut prudētiæ aut decoris: aut boni alicuius habeant: & tibi omni studio placere enitentium: fauebunt tibi præsentes: cupient uidere absentes:

nec solum diligeris ab omnibus: sed etiam amabere: nec timebis tu quidem quenquã: sed alii pro te solliciti erunt: ne quid tibi contingat aduersi. Eritq; persuasum omnibus: ut de tua salute cogitare debeãt. Quare si quid unquã immineret: non solum haberes illos periculorum socios: uerum etiam protectores accerrimos: nec erit uerendum tibi multis pulcherrimisq; muneribus affluenti: ne cui non bene de te merenti quippiam de fortunis tuis partiaris. Omnes enim tuis bonis uidebis gaudẽtes: omnes pro tuis rebus nõ secus ac propriis uigilantes ĩ thesauris autem habebis cunctas amicorum diuitias. Sed age o Hieron ditabis aicos: te enim ipsum ditabis. Auge ciuitatem: tibi eni ipsi comparabis potẽtiam. Quare illi amicos: atq; socios: puta ciuitatẽ qdem propriã: aiam & hos oẽs uicere coneris officio. Si.n. amicos beneficiis cõplectere: nihil tibi obesse poterunt inimici. Quæ oĩa si tu feceris: cunctarum quæ in humana sunt uita: pulcherrimam ac beatissimã rem possidebis. Fœlix enim cum sis nemo tibi inuidebit.

FINIS.

GVARINI VERONENSIS IN PLVTARCHVM PRAEFATIO.

MAIORES Nostros Angele mi suauissime non admirari: & maximis prosequi laudibus non possum: cum tantam in eis animi magnitudinem: atq; constantiam fuisse ĩtuear: ut litterarum ac doctrinæ studia: simul & rerum tum publicarum: tum familiarium negocia capescerent. Itaq; complecterentur ut eos neq; subtilitas: neq; discrimen: neq; occupatio deterreret: Quin adeo sedulo: adeo prudenter: adeo prouide suam impartire diligentiam: ut qua in re magis excelluerint: nõ facile dignoscas. Tanto quippe cum ordine. & ut ita dicam parsimonia suum distribuisse tempus uidentur: ut ex ocio negocium etiam ex negocio ociũ nullum omitterent. Horum uestigia: cum uirili pro parte: & quantum hac ætate fieri põt te longe imitantem aspicio. Tibi pro nostra mutua beniuolẽtia: & charitate congratulor. Nam eo pacto magistratus & publica exerces munera: ut & liberos ne omittas & domesticæ rei curam suscipias. Maiorẽ aũt immodum me tua quædam sedulitas & accuratio propẽsa delectat: quã in educandis præcipue filiolis tuis: recte pro ætate morandis adhibes. Id sapienter equidem & summa cum ratione prouidisti ut uirtutem & honestos mores a teneris imbiberent annis. Certum mediusfidius ac stabile legatũ. Nam cum reliqua momentanea: & fugacia bona: & quædam ludibria fortunæ sint. Virtus profecto constans: æterna & nostra est possessio. Sed qd opus est meis hæc efferre sententiis. Adest eruditissimus: & clarissimus auctor Plutarchus: q oẽm rem de hac ipsa de qua loquor stitutione a uertice ut aiunt ad calcem non minus acute q̃ sapienter explicabit. Eum nuper ex græco latinum feci. tuoq; nomini dedicaui. Suscipies autem opusculũ: cuius & si interpretis uicium minus luculenta fortasse sit dictio: sententiarum tamẽ elegantia: & præceptis diuine quodammodo excogitatis abũde læta:

bere:habebis enim unde & aium demulceas legẽdo:& tuos educando in-
struas. Qua in re abs te peto:& magis atq; magis oro:ut illustrissimo impri
mis Manueli Brisoloræ gratias habeas suũq; tollas ad sydera nomẽ. Quo
niã eius uiri opa:simul & humanitate factũ ẽ:ut græcaꝝ splẽdor lraꝝ ad no
stros redierit hoies:quos ob eaꝝ ignorationẽ nõ paruæ dudũ inuoluerũt te
nebræ:sed de his alias Plutarchũ ipm audiamus.

PLVTARCHVS DE LIBERIS EDVCANDIS.

QVIDnam est quod de igenuoꝝ educatiõe liberoꝝ dicere qspiam
possit:quarũue reꝝ usu ii ad morum probitatẽ euasuri sint. Ea cõ
sideremus ante oĩa de ipsoꝝ ꝓcreatione:fortassis pricipium fecisse
præstabit. Si qs igit̃ illustrium eẽ natoꝝ pater optat:id ei proponẽ
dum arbitror:ut ne uilibus:aut abiectis sese deuinciat mulieribus qles me-
retrices sunt:aut pellices. Quales.n.ulla ex patre:uel matre ĩnata ẽ macu-
la: eos quoad uita supsit indelenda quædam ignobilitatis conuicia cõmittã-
tur:quæ ĩcrepare:carpereq; uolẽtibus ĩ promptu magnope sũt. Sapiẽs nimi
rum is extitit poeta:quisqs ĩfœlices ait esse prognatos:quum nequaq̃ recte
fundamẽta sui generis iaciant̃. Pulchre igit̃ libertatis:ac licẽtiæ thesaurus
est bonis ꝓcreatum eẽ parentibus. Quæ res in his plurimi fieri debet: q le-
gitimam exoptãt sobolẽ:atqui simulati:& numeroꝝ istar ficti generis arro
gantia falli: deprimiq; natura solet: quocirca is rectissime cecinit poeta: q
hũc ĩ modũ ĩnqt. Sceleris ꝑemptũ mens usq̃ sibi cõscia:fortissimum quoq;
captiuũ trahit uiꝝ. Queadmodũ iactãtia simul & fastu referti sunt:qb⁹ cla-
ris nasci parẽtibus optigit. Eam ob cãm filius Themistoclis Cleophantum
multotiens ĩ multitudiue dixisse ferunt. Quicqd is expeteret ab athenien-
sium populo mox approbatũ iri. Nã q̃ ille uellet: & mater:& q̃ mater & the
mistocles. Quæ uero themistocles:eadẽ & uniuersus atheniẽsis populus.
Dignissimũ ẽ eam animi magnitudinẽ collaudare:eoꝝ q iccirco regẽ Ar-
chidamũ pecuniis mulctauere:qm̃ pusilli corpis mulierẽ m̃rimonio capere
passus erat. Subinde dicẽtes q; ille nõ reges:sed regiã eis stirpẽ edere cogi-
tasset. Post hæc deiceps dicat̃ q; maiores nr̃i haud neglexisse uident̃. Quid
nam illud ẽ:ut q se mulieribus generãdæ gr̃a sobolis admouent:hi oino so
brii:aut uino saltẽ modestissimæ delibato cõgressum faciãt. Quibus.n.ex
initio ut a genitoribus ꝑ ebrietatẽ seminarent̃ acciditiii uini auidi:ac temu-
lenti nimiꝝ eẽ solent. Eaꝑpter cum Diogenes quẽdam ex temulẽtia alie-
natæ mentis adolescentulum desipe cerneret. Adolescẽtule: iquit ebrius te
seminauit pater. Et de genitura qdem hactenus. At uero de ipsa iam degẽ
da uita uidet̃ explicandum.

Enerabiliter eqdem:qđ de artibus ac sciẽtiis dicere cõsueuim⁹. Idẽ
ẽt de uirtute dicẽdum. Tria eẽ quæ ad operis perfectionẽ rite obe
undam concurrere oporteat:naturam rationem:& cõsuetudinẽ.
Rationẽ disciplinã uoco. cõsuetudinem uero exercitationẽ. Initiũ
a disciplia. Vsus ab exercitio ac meditatiõe fiet. Ex oib⁹ aũt absolutio com-

Ratio.
Exercitatio.
Vsus.

parabit. Sin istorum pars ulla defecerit: necesse erit hanc claudã eẽ uirtutem:
Cæca enim res ẽ sine disciplina natura: Et absq; natura disciplina máca res
existit. Impfectũ aũt qddã existit: si ãbobus his careat exercitatio. Nã sicut i
agrorum cultura boná iprimis eẽ tellurẽ oportet: tũ serendi pitũ agricolã: de
hinc optia semina. Eodẽ mõ telluri naturã agricolæ pceptorẽ: seminibus stu-
diorũ institutiones ac pcepta cõferes: q̃ oĩa in eorum aĩos cõueĩsse: ac ĩpirasse
cõtẽderim: quos uniuersi decãtant. Pytagorã dico Socratẽ Platonẽ: & quis-
q; sempiternã cõsecutus ẽ gloriã. Ingẽtis certe fœlicitatis & diui fauoris est
si cui singula hæc dii cõtulerũt. Q đ siqs haud idoneũ existiat ingenium po
steaq̃ doctrinã & rectã ad uirtutẽ nactus ẽ exercitationẽ: ingẽtes naturæ de
fectus: ut fieri põt nõ remittet magnũ in modũ: imo uero prsus errar se sci
at. Socordia naturæ uires perimit: doctrina tollit ignauiã. Facilia quoq; ip
sos fugiũt negligẽtes. Difficilia uero cura & diligẽtia capessunt. Q uã expe
ditissima: q̃q; efficax sedulitas piter ac labor existit cõpluribus in reb⁹ facile:
si cõplexeris disces. A quarum. n. guttæ lapides cauãt. Ferrũ & æs manuum ta
ctibus obterunt. Carpẽtorum rotæ sũmis inflexæ uirib⁹ haud ullo pacto pri
stinã reparar rectitudinẽ pñt. Curuatas histrionũ uirgas nullo diriger mõ
licet. Q uin factus pter naturã labor naturæ ui supauit. An hæc dũtaxat di
ligentiæ ptãtẽ indicãt. Mime: imo uero & infinita cætera. Si qđ fertile natu
ra solũ incuriæ dedit: squalet incultũ: quæq; natura pstãtius ẽ: eo magis si p
ociũ: ac negligentiã omissum erit pdit. Est ne qspiã infecund⁹ & supra mo-
dũ aspior ager. A t cult⁹ generosos edidit fruct⁹. Q uænã arbores sunt: q̃ da
tæ neglectui nõ simul & tortæ pulululẽt & steriles pstent. Quũ eædẽ rectũ
assecutæ patrociniũ fructuosæ sint & magnope ertiles. Q uæ corpis forti
tudo nõ obtũdit: & pp incuriã molliciẽ: ac malã habitudinẽ nõ perit. Q ue
aũt ibecilla adeo natura q̃ p exercitationes: atq; certamina ad maxĩas non
augeat uires: Qui uero eq a primis bñ domiti ãnis suis nõ obsequunt sesso
ribus. Q ui ãt idomiti pstãr: nõne ceruice durissimi & aĩs feroces euaserunt
Et qd admirari cætera op⁹ est: cũ truculẽtissimas feras laborib⁹ mitigari mã
suefieriq; pleriq; cernãus. Bñ Thesalus ille q cũ interrogaret qnã abiectis
simi thesalorum eẽnt. Q ui bellicarum getẽ rerum agũt: Inqt: Et qd multis opus ẽ
uerb s Cõsuetudo ẽ q̃ lõgeua pmãeat: Siqs pprias familiaresq; ex cõsuetu
dine uirtutes agat: is nullo aberrare posse mõ uidet. Q ua in re unico usus
exẽplo ãpli⁹ de hisce reb⁹ plixiora enarrare desinã. Licurg⁹ ille sparthanorum
legislator geminos ex hisdẽ pntib⁹ catulos suscipiẽtes: haud similib⁹ educa
uit morib⁹. A lterum. n. elluonẽ luxuriaq; solutũ: A lterum ĩdagine sagacẽ: & ue
natiõib⁹ idoneũ reddidit. Postea cũ aliqñ lacedemõii unũ i locũ cõueĩssent.
Ad parãdã inqt uirtutẽ uiri lacedemõii ingẽs ẽ momẽtũ consuetudo: disci
plina: doctrĩa: & uitæ istitutio q̃ uobis illico mãifesta uehement eẽ faciã: du
os subide catulos abducẽs: cũ ollã i medio leporẽq; corã eis posuisset: a ter q
dem leporem: alter in ollã magno erupit impetu. Cum autem lacedæmo
nii nundũ quidnam id sibi uellet coniecturarent: aut quamobrem catulos

Licurgus

ostentasset: hi ambo dixit iisdem orti parentibus: cæterum diuersam uitæ cō suetudinem assecuti: alter gulosus: alter uenator euaseŕ. De uita quidem ac consuetudine satis. Consequens est ut de educatione dicatur.

Oportet: ut mihi profecto uidetur: ut matres filios educent eisq́ ubera porrigant: quoniam maiori cum charitate: & impensa magis diligentia nutrient: ut quæ natos ex intimo: & ut dici solet ex unguibus ament. Nutrices uero: & alumne suppositam quādam & ascripticiam beniuolentia; habent utpote mercedis gratia diligentes. Quod matres eos quos progenuerint nutrire alereq́ cōueniat: ipsa ēt natura demŕat. Vnicuiq́ etiam animantium generi: quæ pariunt iccirco simul & lactis alimenta suppeditauit. Eius quoq́ sapientem fuisse prouidentiam constat: que duplices mulieribus mammas addidit: ut si gemellos peperisse contigierit: duplices ad alendum fontes haberent. Præterea ut maiorem in eos quos ꝓcreassent amorē beniuolētiāq́ fouerēt. Quod mediusfidius haud iniuria factū est. Vict⁹.n. cibiq́ sodaliciū quiddā beniuolētiæ: & amoris incremētū existit. Nā & belluæ dū a locis pastus auelluntur: magnū præ se ferŕ desiderium uidentur. Dāda præsertim opera ut matres quemadmodū enarratū ē filios educēt: eisq́ ubera porrigāt. Sin id faceŕ nequierit uel propter aduersam corporis ualitudinē: id nāq́ īpedimento esse poterit: uel ꝑpter aliorꝫ studiū gignendorꝫ: alumnas ac nutrices nō uiles eqdem: aut aduenticias: uerꝫ q̄ maxime idoneas probasq́ suscipiendas esse censeo. Primū qdem morib⁹ instructas patriis. Sicut eni infantiū membra: simulac nacti sunt formari cō poniq́ debent: ut recta: minimeq́ obliqua fiāt: Ita puerorꝫ mores principio apte: cōcineq́ fingere cōueniet: Illa nāq́ nouella ætas: ad fingendū facilis & tenera est. & ipsorꝫ animis dū molles adhuc extant disciplinæ melius instillantur. Difficilius aūt quæ dura sunt molliūtur. Ita & doctrinæ dū puerilis adhuc animus est insculpuntur. Aptissime igiŕ diuinus ille Plato nutrices admonuisse uideŕ ut ne friuolas ac turpes pueris fabellas mādent: ne illorꝫ animos ex initio stultitia: & corruptis ibuāt moribus. Pulchre igiŕ phoclides poeta mōuit. Dū tener est gnat⁹ generosos istrue mores. Illud etiā ne omittaŕ dignū est: ut adolescentulos q alūnis cōuicturi mistraturiq́ sit tales ī primis īnqramus ut bonis ueniāt īstituti moribus. Dehic ut patriū sermonem ac expedita ꝓnunciare uerba sciāt ne barbaris uocibus: aut deprauatis moribus itincti aliqd ex his uitiū reportēt. Haud est ab re illud usitatū sermōe ꝓuerbiū. Si claudo uicinus habitaueris: & ipse claudus ābulare disces. Postq̄ peruentū eo ætatis erit: ut iā pedagogis cōmitti pueri debeāt: hic ad eorꝫ institutionē omnis hēbitur diligētia: ne mācipiis aut barbaris aut pfidis & inconstantib⁹: filios tradere se nesciant: cum irridenda uehemēter hoc tpe multorum adsit consuetudo. Præstantes siquidem seruos nacti: hos quidem agricultores designat: illos naucleros: alios mercatores: quosdam & domesticæ rei dispensatores. At si quem temulentum scurram: & ad omnem rem gerendam prorsus inutilem seruum imperierint: huius curæ natos commit-

sunt. Frugi uero pedagogum talem natura eē oporteret: qualis Achillis pedagogus phenix erat quē iccirco Peleus: ut ē apud Homerꝝ Achillis curæ pfecisse dicit: ut ei dicēdi pariter ac faciendi ductor foret: atqꝫ magister. Maximum oīum longeqꝫ primariū dicturus accedo. Inquirendi filiis pceptores: quoꝝ uita nullis obnoxia criminibus irrepræhensi mores & optimum experimentū. Honestatis.n. fontē: simul ac radicē esse liquet legitimā conseq disciplinam. Ac ueluti coloni spes arbusculis circūponunt. Ita & æquissimi pceptores cōsona pueris instituta & admōitiones inferunt: unde rectissima morū germina pululent. Nūc uero respuēdi: stomachandique nonnulli sunt genitores: qui priusq ullam ex præceptoribus experientiam sumpserint: hominibus aliquando improbis: imperitiaqꝫ: ac ignorationis signis liberos cōmendant. quod & si per ignorantiam factum fuerit: ridiculū tamē est illud aūt extremæ certe stultitiæ. Quidnā inqes. qdā.n. q̄q̄ qbusdam dicētibus pitis aliquoꝝ inscitiā improbitatēqꝫ cognorint: idqꝫ psenserint. Eis tñ suos cōmēdant pueros. Nōnulli placidis eoꝝ uicti blanditiis. Sūt qui rogantiū aicoꝝ grāæ tribuāt. Qua in re simile quicpiā facitant: ut siqs ægroto laborās corpe doctū ac salutiferꝝ omittēs medicū: ut aici grãtiam ineant imperitū deligat: a quo fortassis in perniciē det: aut pstantissimo gubernatore dimisso: obsecrātibus aicis pbet ignarꝝ. Proh iuppiter diiqꝫ oēs: ē ne paternæ quispiā appellatiōis: qui pluris obsecrantiū grām q̄ liberoꝝ eruditionē faciat. Haud ab re qꝫ antiquus ille Crates dicere solebat: q si licuisset: ubi in altissimā urbis ptē cōscendisset: se uociferatū aiebat. Quorsum ruitis homines qui oēm in cōparandis pecuniis studiū facitis. Filioꝝ uero quibꝰe as relinquētis nullā sane curā suscipitis. Quibus addendū eē cēseo: qꝫ ubi patres haud aliter faciūt q̄ qui magnam calceorum sedulitatem habent cum interim pedem ipsum paruipendant. Multi sunt parentes in quibus adeo nummorū amor pariter & filiorū odium creuit: ut ne maiora impēdant salaria: nullius existimationis homines eorum natis deligant: uilissimorum pciorum disciplinā insectantes. Ob quam rem Aristippus haud insulse quin urbano plurimum sermone quendam mentis inopē uatrem carpsit. Quopiam enim ex eo percunctantem: quanta instruendi gratia filii mercedem postularet. Mille dragmas dixit. Ille uero hercle ait. permagnum postulatum. Seruum enim comparare mille dragmis possum. Duos inquit habebis seruos & filium: & quem mercaberis: & summatim dicam quonam modo absurdum non est: nostros quo dextra cibus capiant: ita assuefecisse: ut a leuam protendat. continuo increpemus nullam autem facere prouidentiam: ut idoneas: atque legitimas audiant disciplinas. Quid autem hiis admirandis accidat patribus postq̄ filios male nutrierint maleqꝫ instruxerint: ceř aggrediar. Nā cū supta uirili toga salubrē ac bñ istitutū uiuēdi ordinē asp̄nātes: ad imodestas ac suiles se se pcipitarit uoluptates: tūc ita l. bos eru disse pēitet. Cūqꝫ nulla extat utilitas sese ob illoꝝ pcca discruciāt. Hi enim

assentatores parasitosq̄ recipiūt indecores ac execrandos hoīes & pnitiosos
iuuentutis euersores. Illi scorta meretricesq̄ superbas atq̄ sumptuosas redi
mūt. Alii obsoniis & exquisitis ferculis dies peragūt. Quidā in alea: proca-
cissiq̄ sodalitiis uti naufragi demergūt. Nonnulli iuuenilibus se se magis
applicātes malis adulteria libidinesq̄ cōplectunt: & unicā morte uoluptatē
existimāt. Verū enimuero hi: si cuiuspiā phylosophi cōsuetudinē habuissēt
aut talibus pfecto rebus aīum induxissent. Quin id Diogenis præceptū di
dicissent q uerbo quidē grauiter: re aūt uere cōmonefaciēs: ait Metriciā in-
gredere domū: ut perdiscas quā uillissimarū rerū præcia nullā prese ferūt ex
cellentiā: & ut succincte dicā uaticinari magisq̄ admōere iure me existimans
Vnum in hac re primū: mediū atq̄ postremū eē uerticē asseuero: ut hone-
sta uitæ regula & legitima sit eruditio. Hæc eē q̄ ad uirtutē ac beatitudinē
plurimū ferāt adiumēti cætera quidē bona humana quædā esse pusillaq̄ &
indigna quæ tantis insectemur studiis: Pulchra quidē mediusfidius ē nobi-
litas. Sed maiorū illud nostrorū bonū existit. Præciosæ quippe diuitiæ. Verū
eaest fortūæ possessio: cū eas & habētibus multotiēs auferat: & minime sp
rantibus afferat. Magne insuper opes signū quoddā & facinorosis nota ser
uis & calūniatoribus iacent: quotiens loculos agitare adoririq̄ cōcupiuerit
& qd̄ maximū est. Hæ quoq̄ sceleratissimis cōmunes hoib⁹ sunt. Gloria ue
nusta quidē res est. sed incōstās minimeq̄ stabilis. Forma precipuū quoddā
& pro qua uendicāda magnopere decertrtur. At caduca paruoq̄ dntās tēpo
re. Præciosa quippe sanitas. Verū pmutationi prorsus obnoxia. Cōcupitæ
sane uires: & in partem beatitudinis collaudandæ. Sed facile aut ægritudine
ut senectute cōtabescūt. Siquis omnio corporis robore glorietur: sententia
falli se ædiscat. Humana siquidē uis præ cæteris ps quota extat animātib⁹
Ellephantes inquā: tauros: atq̄ leones. Nostris aūt in rebus sola & imortalis
& diuina est eruditio. Fr uniuersis duo humāæ naturæ perq̄peculiaria bona
sunt intellect⁹: & ratio. Et intellect⁹ quidē impat. Ratio aūt obseqtur. Hunc
nullus fortunæ tollet incursus: nulla calūnia distrahet: nō ægritudo corrū-
pet: neq̄ senect⁹ ullis affiget nocumētis. Sol⁹ itellect⁹ ē: q uetustate cōfect⁹
repubescat cū & reliqua omnia tempore diminuantur: scientia senectus au
gescit. Bellum singula torrentis instar trahens: & omnia ferens solam doctri
nam nequit eripere: Quocirca philosophum Stilponem illum megaren-
sem memoratu dignum fecisse responsum autumno. Nam cum Deme-
trius captam urbem solo æquasset Stilponem interrogauit: nunquid suo-
rum quicquam amisisset. Cui Stilpo haud equidem inquit. Bellum enim
nulla ex uirtute spolia ducit. Concors huic: consentaneum illud socratis ui
detur esse responsum. Nam cum Gorgias ut arbitror percontaretur: an per
sarum regem fœlicem esse putaret. Nescio inquit quantum habeat uirtutis
ac disciplinæ: perinde ac in hisce: nō aūt fortunæ bonis persistat beatitudo
Cæterū quemadmodū nihil filiorū eruditione propensius: & condncibilius
faciundum esse moneo. Ita incorrupta ac salubri patria insistereoportere

dixerim. Ita ut liberi a popularibus:& laudatiuis q̃ ꝓcul nugis abducantur
Nam multitudini qui collibuerit:hiis sapientibus displiceat oportebit. Te
stimonio est Euripides ita dictitãs: Iners ego sum meos in uulgũ uersus daꝛ
Modicis uero: ac equalib⁹ sapientior. Et ꝑfecto qui peritis cõtemptui sunt:
ii ad perorandũ in multitudie magis idonei habentur. Qui eni ad turbulẽ
tissime grã;:& beniuolentiã plæbis ineundã sua cõstituerit exercitia:eos ut
plurimũ ꝓdigos:& uoluptatis auidos intueor:& iure quidẽ ac merito. Nã si
quis ut uoluptatẽ aliis cõparet honestatẽ negligit: is certe rectas ac salubres
delectatiões suas ãteponeꝛ: aut ꝓ uoluptuosis modesta sectari nullo mõ po
terit. Ad hæc: ne pueri dicãt ex tẽpore cauẽdũ erit. Quod eni icõsulto ac te
mere dictũ:factũue sit:id pulchrũ eẽ negt. Vtq: i ꝓuerbio est:diff cilia hone
sta sunt impmeditati quoq: sermones pluria leuitate: incuriaq: referri: neq:
unde sumẽdũ exordiũ:neq: ubi facile cõspicanꝛ. Præter alia delicta:qbu⁹ ex
tẽporariæ dicẽdũ est:hi ad imoderatã quandã incidũt multiloquẽtiã. Consy
derata uero meditatio orationẽ e congrua uagari mẽsura nõ finit. Periclem
ut accipim⁹ ad porãdũ cõuocatũ multotiẽs populo nequaq̃ audiuisse cõstat
q: iperatũ se eẽ diceret. Eodẽ mõ & ei⁹ in republica emulator Demostenes:
quũ ad cõsulẽdũ accersereꝛa populo: restitit. Nõ.n.istructus sum ait. Hanc
nullo cũ autore: mẽdaceq: traditionẽ eẽ fortasse quis dicet: Verũ in oratiõe
cõtra Midiã cogitatiõis utilitatẽ palã adduxit: hũc i modũ inquiẽs. Ego uiri
athenienses considerasse me fateor:& quantũ in me sitũ est præmeditatũ ue
hemẽter eẽ nõ inficior. Miserãdus.n.certe forẽ: si ita dispositus accessissẽ:ut
q̃ de hisce rebus oratur⁹ sum: incõsiderata præterissem. Neq: uero id nũc
dico:ut sit oino dicẽdi expedita præparatio reprobãda. aut quomin⁹ ab his
eã rẽ digne exequi possint: habẽda sit exercitatio:sed hoc iuueni parce faci-
endũ:quoad uirilis succedat ætas: neue ex icidẽti dicat dignũ arbitror. At
cũ eloquẽdi uires radices egerit:tũc ubi tẽpus aduocarit orãdi ubertatẽ im-
pertire cõueniet. Sicut eni q lõgo tẽpoꝛ in uinculis cõiecti fuerit:si posteri⁹
soluãtur:ob diuturnã uiculoꝝ cõsuetudinẽ ambulare nequeũt quinimo cla
udis incedũt pedib⁹: Ita & q sermonẽ diutius astrixerit: si quãdo loquẽdum
exẽplo fuerit:nihilomin⁹ eundẽ stilũ iterpræris obseruãt. At si quis pueros
ex tẽpore dicere sinãt:extremæ cãm garulitatis instituit: Miser qdã pictor:
quẽ suã Apelli oñderet imaginẽ:hãc mõ pinxi dixit:cui Apelles:& si taceas
inqt hãc subito depictã esse intelligo. Demiror aũt quonã pacto nõ huiusce
modi depinxeris. Et ut ad priorẽ materiã referaꝛ oratio: sicuti theatralem ac
tragicã ita & depressam & humilem dicendi orationem euitãdã fugiendãq:
prorsus admoneo. Tumidum nãq: orationis genus ciuile nequaq̃ est. Te-
nue uero nusq̃ mouet. Quemadmodũ enim corpus non solum incolume
uerum etiam bone habitudinis esse oportet: ita & oratione non modo non
ægram sed etiam robustam esse conuenit. Nam quicquid tutum est: id so-
lummõ collaudatur. Quod uero cum periculo fit: id etiam admiratiõe ꝓ
equimur. Eandem quoq: de animi dispositione sñiam habeo. Nam neque

temerariū: neq audaciā prorsus exutū: ac timidū esse decebit: quū3 illud q̄ dem impudentiā: hoc autē seruilem afferat turpitudinē. Mediam autem in cunctis secare uiā summæ & artis & consonantiæ est. Adhuc cum de disci- plina cōmemorem de ipsa qd opinor differendū censeo: sermonē uero cō- tentum eē mēbro: nō autē uariis distinctū esse clausulis: nō paruum imperi tiæ ac dissonātiæ signum facio. Id præterea ad exercitationē fastidiosum: & passim intolerandū arbitror. Vnicus nanq canēdi mod⁹ & inuariatus pso nis actus laborē simul ac satietatē gignit. Amœna uero nsquequaq uarie- tas cū cæteris in rebus: tū uero in uocibus atq spectaculis. Ingenuis igitur adolescētibus nihil uel auditu uel spectatu debet omitti. immo nec is q or- bis disciplinarū appellat. Verū hæc petinde ac gustus gratia uel in trāscur su perdiscēda sunt. Fieri aūt nequit: ut in cunctis perfectionē assequantur. Antiquiorē autem primariāq philosophiam eē ducant. Qua in re meam coram ex similitudine quadā constituēda sententia. Nā sicuti compluris na ui urbes obire perpulchrum ē. Ita in pstantissima domicilium habere com modissimū ac pciosissimum. Vrbane profecto Biantem philosophū dicer solitū accepimus. Quemadmodū cum proci penelopes cōgressum habere nequirent: eius se ancillis imiscebant. Ita & qui philosophiam conseq non ualent: p cæteras nullius sane existimatiōis disciplinas aridi semp & tenues itabescunt. Quamobrē aliarū artium & sciarum uti principē philosophiā constituere oportebit. Ad corpis quidē curam duplicem sciam hūana ex- cogitauit industria: medicinā dico atq gymnasticā: quarum altera sanitatē: altera bonā importat habitudinē. Animoꝝ autē ægritudines atq langores sola ē quæ curet: medeaturq philosophia. Per hanc. n. & cum hac scire licet qd honestū quid turpe: quid iustū: quid iniustū: & summatim quid diligen dum: quid fugiendū: quomō parentibus: quomodo natu grādioribus: quo modo peregrinis: magistratibus: aicis: uxoribus: ac seruis utendum sit. Vt- q deos ueneremur: parētes honoremus: seniores uereamur: legibus obtē- peremus: magistratibus cedendum sit. Amicos diligere oporteat: in mulie res seruare modestiā: caros hr̄e liberos: mime seruire cū seruis: & qd maxi- mum ē in psps fortūæ successibus lætitia nō effundi: nec i aduersis casibus tristitia deprimi: nec oīo uoluptatib⁹ esse deditos: nec ita p iracūdiā affici: ut belluaꝝ aīos induāus: q̄ ex oībus phiæ bōis antiqssima iudico. Generose. n. secūdā ferre fortunā uiri officiū est. Sine inuidia uero hois bn̄ instituti: uolu ptates rōne supare sapiētis. Iracūdiā uincere nō nisi pfecto: aut abiecti mu nus ē uiri. Cæterū eos pfectos opior eē hoies: q ciuiles cū philosophia po- testates queant immiscere. Hos sibi gemina uendicare bona reor: ut scili- cet eorum uita ad cōmunem omnium utilitatem in republica duceretur: & summa cum tranquillitate nullis obiecta fluctib⁹ per sapientiæ studia uer saretur. Nam cum triplex uitæ genus existat: unum quidem actiuum: con templatiuum alterum: tertiū uoluptuosum. Hoc sane dissolutū & uolptati mancipium. belluarum est & infimorum hominum. Actiuū autē si philo

ſophia caruerit ineptum eſt: & magnis delictis inuoluitur. Speculatiuum ſi ab actiuo iungitur prorſus inutile. Experiundum igitur pro uiribus ut & publica conficiantur: & philoſophia uendicetur quem admodū pro tēpibus attinere uidebitur. Hunc in modum Pericles ciuilia tractauit officia. Hunc in modum Architas Tarentinus. Hunc in modum Dionyſius Siracuſius & Thebanus Epaminundas: quorum utrunque Platonis conſtat fuiſſe diſcipulum. Circa diſciplinam quid amplius immorari deceat neſcio: niſi ꝙ p̄ter ea quæ dicta ſunt conducibile immo uero neceſſarium exiſtit: ut ad adipiſcendos ātiquorum codices ne parum diligentes ſint. Verum hi pro agricolarum more colligendi. Nam ita diſciplinæ inſtrumentum: non librorum poſſeſſio: ſed uſus & exercitatio eſt: ſicut & colendi ſcientiam ab tellure: non autem a uomeribus & reliqua ſupellectile conſeruari contingit. Corporis certamina ut contemnantur: ne digna quidem extant: ſed ad eius rei præceptores: ut ad ipſa qnantum ſat erit elaborent: pueri dimittentur: quo & apta quædam membrorum compoſitio ſimul & robur acquirat. Bona. n. i pueris corporis habitudo: bonæ quoque ſenectutis fūdamēta iacit: ſicut hiemi neceſſaria p ſerenitatē parare cōuenit. Ita & boni mores: & optiu; ad ſenectutē uiaticū modeſtia i ipſa iuuēta reponent. Adeo aūt pinde ac iu cella quadā reſeruādus ē corporis labor: ut nē fragiles: leuiterq; cedētes ad doctrinæ ſtudia fatigati ſubcumbant. Hoſtes enim diſciplinarum: ut a Platonæ dictū eſt labores atque ſomni. Quid his tantum inſiſto: cum ad id quod dictū longe principalius eſt explicandum: ſumno ducar ſtudio. Militaribus nanque certaminibus pueros exercer cōueniet: ut in iaciendis haſtis: tractādis arcubus: uenatiōibuſq; magnopere cōtendāt. Victores eoꝝ quos bello deuicernit bona ſibi ipſis p̄mia eſſe ꝓponunt. Bellū educatū in umbra corporis habitudinem repudiat. Macilentus aūt miles: bellicis aſſuetus certaminib⁹ pugiles: & ſtructas ꝑlio ꝓpulſat acies. Quid agis dicet quiſpiā: tu cū de ingenuorū educatiōe liberoꝝ datuꝝ te præcepta ſpopōderis. poſtmodū inopes: ac populares ita uideris præcurrere haud certe difficile. Ego nāq; hāc ipſam inſtitutiōem cōmunem oībus: ac utilem eſſe maxime uelim. Vtrū ſi ꝓpria laborātes indigentia meis uti cōmonefactionibus nequierint: fortunā: nō aūt me conſulentem accuſent. Enitendū itaq; pro uiribus: ut optima pueris: uel etiam ipſis pauperibus fiat educatio: ſin autem poſſibili ſaltem potiēdū erit. Et iſta quidem: quæ grauiter in ſermone obiici poterant adduxi: ut quæ ad rectā iuuenū inſtructionem ferūt deinceps adiungā. Illud igit̄ aſſero ad honeſta pueros exercitia: non plagis aut uerberibus: ſed monitis ac ratiōibus adduci oportere. Omitto eni ea magis ſeruos decere: q̄ liberos: q duran rigeſcunt: & ad labores ſuſtinendos: nunc ob plagaꝝ dolores: nūc ob cōtumelias horrent. Liberalib⁹ aūt pueris maiorē: laudes: ac uituperia: q̄ uerba cōmoditatē afferūt. Illæ enim ad honeſta cōcitāt. hæc a turpitudine cohibent. Mixti uero & alternis utēdū erit obiurgatiōib⁹: & laudib⁹. Poſtq̄ uehementi obiurgarint pudore agēdū erit: rurſu ꝗ laudibus ſuocabūt: uſq; imitand.

nutrices erunt: quæ ubi infantes lugere coegerint ubera denuo ad eos solā
dos admouent. Cauendum autem erit ne immodicis laudationibus intu=
mescant: quoniam nimiis demoliti laudib⁹ franguntˀ. Plerosq; iam ego pa
tres uidi qbus amor nimius ne amarēt causa extitit. Quid. n. est quod dice=
re uelim: ut exēplo luculentior fiat oratio. Nā cū hii festinent ut filii in cun=
ctis ocius antecedant: immensos illis labores adiiciūt: sub qbus defessi corru
ant. & alioqn pōdere molestiarū oppressi doctrinā minus māsuete pcipiūt.
Plāta. n. cum modicis alantˀ aquis: quā multis suffocātur. Eodē modo anim⁹
cū mediocri uegetetˀ labore sub nimio demers⁹ opprimitˀ. Ab cōtinuis igi
tur laborib⁹ danda quædā in pueris respiratio. Remitti. n. oportet nostra;
oēm uitā in remissionē: ac studium esse diuisam. Quocir a non uigiliā mo
do: uerūetiam somnū eē reptum: nō bellū solum: sed & pacem: non hyemē
sed & tranqllitatē: nō operosos: sed festos etiā dies: & ut generatim eloquar:
laboris cōdimentum est ociū: idq; nō in aiantibus mō: sed etiā in his q̄ ani=
ma carent fieri cōspicies. Arcus. n. lyrasq; remittemus: ut tēdere possimus.
Ac summatī corpus quidē indigentia & replemento. aius uero remissione
atq; labore cōseruantˀ. Increpādi plerīq; merito sunt genitores q pedagogis
atq; præceptoribus filios ita cōmittunt: ut quid hi discant: neque uideat: ne
q; protinus audiāt. Qua in re plus quā opus sit delinquunt: quum ipsi pau
cos intra dies experimenta suscipere ac tentare debeāt: non aūt in mercena
rii dispositiōe spem suā collocare. Nā & illi maiorem puerorꝝ curam ac dili
gētiā facturi sunt: quū rōnem ubiq; reddituros se fore scient. Hoc i loco ge
nerosum illud lepidū ue stabularii dictū: qui nulla alia ex re equū adeo pin
guescere: quā regis oculo dixit. Super omnia puerorꝝ memoria exercenda
cōsuescendaq;. ea. n. disciplinæ quasi quædam cella penaria est. Quamob=
rē memoriā esse matrem musarꝝ traditur in fabulis. Quasi uero insinuent
atq; demōstrent nullā a natura rē tantū gignere: ac nutrire quātū memori
am posse. Illa igitˀ in utranq; partem exercendā: siue hi natura memores: si
ue cōtra obliuiosi fuerint. Naturæ siqdē abundantiā corroborabimus defe=
ctum uero supplebimus: cunq; illis cæteros istis seipsos uincere cōtinget.
Præclare. n. apud Hesiodum. Paruula si tentes supadiecisse pusillis. Idq; fre
quens pgas magnus cumulatˀ aceruus. Illud uero ne pntes lateat memora
tiuam doctrinæ ptē nō mō ad pdiscendū: uerꝝ & ad cæteras uitæ res mimā
cōferrˀ portionē. Nā rerꝝ gestarꝝ mēoria ad futurorꝝ cōsultationē exemplū
quoddā extat. Præterea filii ab uerborꝝ turpitudine retrahēdi: ut. n. ait De=
mocrit⁹ Actiōis umbra existit oratio: dehīc ut ipi colloqo faciles & i obuiis
cōpellādis suaues fiāt pparādū erit. Nā sicuti graues i colloqo mores digna
i se cōtrahūt odia: ita & pueri cari sociis reddentˀ: si q̄siti nō ptiaces oio. nul
liq; cedētes extiterit. Nō solū. n. uincere: sed etiā uinci scire speciosum ē: in
iis pserti; rebus in qbus uictoria detrimentū parit. Extat huiuscemodi cad
mea certe uictoria. Huius rei testem adducendū sapientem habeo Euripe=
dem: qui hunc in modū locutus est. Duobus obloquentibus: cum alter su=

rit qui uerba frenat: is longe sapientior. Cæterorum illa non minus quam superiora longe magis adolescētibus exercēda: cū sunt eiusmodi sine mollicie uitam eē degendā. cōtinendā linguā: iram sibi subiicere manus cōprimere: quale aūt horum unūquodque sit despiciendū. Hæc aūt ab exēplis notiora fient: & ut a posteriore prius exordiar: plerique man⁹ ad iniusta summittētes lucra ante actam effuderūt uitā: ut Gilippus lacedæmonius: qui quom pecuniarum sacculos soluerat sparta i exilium expulsus ē. Sapientis aūt munus ē: ab nulla uinci iracūdia. Adolescēs quidā temerarius admodū & fastidiosus: Socratē calce percussit. Quaobrē cū moleste ferēti comites adeoque ai discruciatos aspicerent: ut ipm persequi uellēt: si me asinus inquit calce pulsasset: dignū me: ut mutuo illi calces icuterent existimaretis. Quod tamen haud ille prorsus effecit. At cū eum uniuersi probris isectarent: calcitronēque noiarent suffocatus ē. Cum Aristophanes multa in eum cōuitia dissipās eū cui nebulæ titul⁹ ē comœdiam edidisset: & astantiū quidam talia decantās dixisset. Nunquid ista Socrates iniquo pateris aīo. Haud equidē mediusfidius ait. Siquidē in theatro per inde ac magno in cōuiuio salib⁹ mordeor. Sororia ista & paria Architas tarētinus & Plato gessisse uident. Ille. n. ex bello reuersus rei nanque militari opam dabat: agrum incultum ac squalētē offendēs accito illius uillico nisi iratus forem lugeres ait. Plato uero aduersus deditū uentri seruū fastidiēdumque ira parcitus: uocato sororis filio Speusippo: abi dixit: hūc uerberato. Nam ego nimia exagitor ira. Ardua hæc & imitatu difficilia: dicet sane quispiā: nec ego sum nescius. Verum. n. uero toto enitēdum ē pro posse: ut istis utentes exēplis ab incouenieīti & sæua nimium ira magnam salutem auferamus partē. Nam cum alias quidem ad res: nec cū eorum doctrina: nec cū uirtute certare possimus: suæ nihilominus sapiētiæ perinde ac deorum antistes sacrorum expositores: tedasque gestātes: hæc imitari pro uirib⁹: & aliquid deradere conamur. De cōtinēda uero lingua ut proposui explicare restat. Si quis pusillū: aut cōtēptibile suspicat a ueritate uehemēter errat. Magnæ. n. sapiæ tēpestiuū est silentiū: & omni certe sermone prestantius. Iccirco maiores nostri mysticas dedignasse cærimonias uident: ut ex illis capta silendi cōsuetudine: deorū metum ad humanorum fidē archanorum trāsferemus. Nam cū neminē tacuisse piguerit. dixisse certe cōplures. Præterea quod silentio retentū ē efferetur perfacile: quod aūt edideris nullo mō reuocari pōt. Scio inumerabiles ob linguæ intēperantiā ad maximas icidisse calamitates. Ex quibus relictis cæteris unū aut duos adūbrationis gratia meminisse sat erit. Cū philadelphus sororem Arsinœm cœpisset uxorem. Sotades inquit in sanctam minime rimulam trudis aculeum: quo dicto in uincula coniectus: multo tēpore putridus intabuit: & intempestiuæ dicacitatis haud increpandas utique pœnas dedit. Qui ut aliis risum exhiberet: in diuturnos colapsus est luctus. Paria & cum his contendentia Theocritus philosophus dixit sustinuitque & grauiora non nihil. Alexander græcis: ut purpureas pararent uestes edixerat: ut cum rediret belli contra barbaros a se confecti uictoriam solēnibus ce

lebraret sacrificiis. Tum nationibus argentũ p capita cõferẽtibus Theocritus inquit: prius qdem subdubitabã: nunc uero pspicue sentio: hãc tibi secũdum Homerꝫ necem fore purpureã: qbus ex rebus magnam alexãdro conflauit inimicitiam. Regi macedonũ Antigono: q altero carebat oculo: cũ cecitatem obiecisset: haud mediocrem suscitauit iram. Magistrũ. n. coquorum Eutrepionem in cẽturia quadã cõstitutũ: ut rõnem redderet: accipetq; ad se uenire iusserat: quã cum ille ad eũ multotiẽs aduertẽs retulisset. Scio inquit Theocritus: q ciclopi me crudũ appones. Quod dicto illi qdem cecitatẽ huic uero coquinariam obiectaui artẽ. Tunc Eutrepion capite igit carebis respõdit: & huius dicacitatis insanieq; pœnas lues: dehinc dicta renũciauit ad regẽ. At ille q Theocritum iterficerent statim misit. Præter hæc oia id qd sanctissimum ẽ pueri uera pferre consueſiant. Mentiri. n. seruile ẽ uicium: & a cunctis mortalibus odio insectandũ. nec quod apud mediocris ẽt seruos ueniam promereat. Ista quidẽ de puerorũ ornamentis atq; modestia: nullam p ambiguitatem aut segnitiem disputaturus accessi. De his aũt deinceps dicturus sum dubius psto: & ancipiti magis trahor snia hac illac ue in trutinæ modum uergẽs: in neutram certus inducor partem. Permultus uero de introducẽda: aut re aduertẽda me torpor habet. Vt illam tñ expromam prorsus audẽdum ẽ. Quid illud est. Vtrum qn puerorꝫ amore tenẽtur: eorum societatẽ & cõsuetudinem habere sinendi. aut cõtra prohibendi & ab ipsorꝫ cõuersatione pcul arcẽdi. Cum. n. plerosq; rigidos patres moribus acerbos: imitesq; respicio: q filiorꝫ dedecus eẽ arbitrantur: si cum eorũ amatoribus obseruẽtur: hanc rem meis itroducere cõsiliis uereor. Cum aũt ex altera parte animaduerto Socratem Platonem Xenophontẽ Eschinem Cebetem & uniuersum illum uirorum cætum: q Matrum cõmendat amores: quiq; adolescẽtes ad eruditionem popularem principatum & ad morũ deniq; probitatem puexerunt: subinde alter existo & ad illorꝫ emulationem uirorꝫ ipse deflector. Harum ẽt rerum testimonio est Euripides: hoc iquies pacto. Sed est amor mortalibus qdam insitus animi moderata iustaq; fuantis. Simul id Platonis institutum ingenti studio & urbanitate temperatum haud prætermittendum. Licere inquit iis qui optime de repu: meriti sunt: ut quam ex honestis formam maluerit iusto sibi deuinctum amore media fronte dissuadent. Quod si quos pulchritudinis libido cœperit: eos fugar propellereq; conuenit. Qui autem animum dilectione ac beniuolẽtia complectentur: ii penitus comprobandi: quales atheniẽsium amores & lacedæmoniorum existunt. De his prout unusquisq; sibi persuadet. ita ẽt suspicat. Ego uero postq̃ de puerili iam institutione ac ornamento disserui ad adolescentium ætatem transeundum paucis eẽ censeo. Sæpenumero improborum duces morum incusaui: q cum puerili adhuc ætati pedagogos magistrosq; pficiant: iuuenilem impetum solutum uagari sinunt. Cum econtrar maior his annis quã puerilib⁹ cautio & obseruãtia debeat. Nam qs ignorat puerorꝫ delicta parua eẽ a meditatu facilia. Fortassis. n. aut pedagogorꝫ in

curia:aut præceptorum in ludis peragẽdis inobedĩetia. At iuuenum pecca ta imensa plerunq; sunt & miseriarũ plena: uentris immodestia: paternorũ bonorũ expilatio: alea saltandi proteruia: æbrietates: amores uirginum: mulierum corruptiones adulteria. Horum igit̃ impetus omni cura & diligẽtia cohercẽdi reprimẽdiq; fuerant. Petulantẽ. n. uigorem ætatis nõ facile a uoluptatum obseruabis incursu. Quocirca illi freno uehemẽter opus existit eapropter: q huic ætati summope nõ resistunt: haud itelligere uidẽtur: se illorum cogitationibus magnam ad ppetrãda facinora liniam exhibere. Prudentes itaq; patres hoc potissimũ tpe summa custodire uigilãtia oportebit. Vt adolescẽtulos ad modestiam iducant: instruant minentur rogent consultant: polliceant̃. Nunc eorũ exẽpla demonstrent: q ob suas libidines ad magnas puenerũt erumnas: aut q̃ p tollerantiam laudes & pclaram sunt gloriam assecuti. Hæc. n. duo perinde ac uirtutis elemẽta sunt spes honoris: ac fortitudo pœnæ. Nam cum ille ad egregia honestatis opa promptiores efficiat. Hæc ad ppetrãda utilissima segniores reddit. Generatim aũt liberos nostros flagitiosorũ hominũ cõsortio segregare decebit. Eorũ. n. malignitatẽ reportant. Hæc & Pythagoras obscuris q̃busdã pcepit ̃monibus: quos hoc in loco positos explanabo: q̃m ad conquirẽdam uirtutẽ nõ minimũ uident̃ afferr̃ momẽtũ: quale illd: q nigrãtes hñt caudas gustari nõ oportere. Hoc est cum hoibus consuetudinẽ non eẽ habẽdam: quos morũ deprauatio ipsa denigrat. Iugum stateramq; ne trascẽdere idest plurimi iusticia facere oportere: nec eam ullo modo trascendere: nec in odio isidere. Hoc est fugiẽdum eẽ ocium: prouidẽdumq;: ut necessariam præparemus alimoniam. Haud iniiciendam unicuiq; dexteram: idest non prompte: aut incõsulto conciliari oportere. Angustum ne gestabis anulum q̃m ita uitam: ut eam non uinculo distringas exercere debebis. Ignem ferro cædi minime decere. Hoc est irritandum non eẽ furentem: haud enim conuenit: qn potius cum intumescit iræ cedẽdũ. Cor ne cõmanducabis. Quid aliud isinuat: quã ne aium offendas sollicitudinibus: cum ne curis conficies: Abstinẽdum a fabis: q; in re ciuili uersari nõ oporteat. Fabis. n. priscorũ suffragia ferebant̃: q finẽ pricipatibus artulerũt. Cibos in scaphio nõ eẽ ponẽdos: sgnificat aũt in iprobum animũ urbanos immitti nõ oportere ̃mones: aut ulla uirtutis studia. Cogitationis nãq; cibus est cum rõne studium ac sermo frugi: quẽ impurum ac sordidũ humana reddit iprobitas: haud retrouerti q ad cõtermina pficiscã tur: idest q̃bus moriendum ẽ: cum pximũ uitæ terminũ intueant̃ facile ferant: neq; mœrore deprimant̃. Ad priorẽ denuo materiam flecte oratio: & quod prius agebam a paruis hoius: sed assentatorib⁹ præsertim liberos abducamus. Cõplutibus id patribus præfari nõ desino: ac impresentiarũ rursus dictito nullum animantium genus assentatoribus eẽ perniciosi⁹: nullũ quod citius in præcipitia iuuentutem deducat: qui patres ac filios radicitus obiecerunt. Illorum senectutem simul & horum adolescentiam tristicia & magnis affligentes malis: & quæ ipsorum consiliis clandestina quædã iacet

esca uoluptatē prætēdunt. Opulētes filios patres:ut sobrietatem conseruēt monent. Assentatores ebrietatē. Illi tēperantiam:isti lasciuiā. Illi parsimoniam:isti sumptus & expēsas. Illi labores appetēdos:isti socordiā. Vnius cuiusq; uitam punctum eē tpis asseuerant. Quo circa uiuēdum:nō aūt diminute uiuēdum eē:& quæ uobis paternaꝝ curam minaꝝ. Iam pater uti saturnus qdam ætate delirat:iam capularis ē dæmon. Sublimē hunc attolamus eumq; comprimū efferamus. Pleriq; ad scortandū accedūt:& itempestiuas ducūt uxores paternaq; ad senectutem uiatica corradunt: atq; surripiunt. Scelestissimū hoīum genus amicitiæ simulatores nullam prorsus eloquendi libertatem degustātes:ii locupletum qdem assentatores:paupeꝝ contēptores:aduersus iuuentutē perinde ac ex arte lyrica deducti: cū suos ridere nutritores cernūt ultro arrident. Ex omni uitæ parte uothi atq; degeneres: ad diuitū nutu uitam agūt fortuna liberi electiōe sui. Tum magnas se pati cōtumelias opinanť:cū nullis efficianť cōtumeliis: qm̄ alienum frustra cibum capiāt. Quocirca si qs pater ē:q de bene istruendis natis curam gerat has primū fastidiosas ꝓpulset pecudes. Condiscipuloꝝ ēt flagitia repellāt: qm̄ ii ad mansuetissimas ēt naturas corrūpendas satis possunt. Ista qdē honesta & perutilia sunt:quæ uero dicam humana. Haud enim uolo parentes oīno asperos & natura eē durissimos. At præteritoꝝ nōnullis peccatoꝝ cōcedendam iterdum eē ueniā ducant:seq; iuuenes:aliqū fuisse meminerint. Queādmodum medici amara quædam uenena ducibus imiscentes humoribus:comitem utilitatis amœnitatē iuenerūt:ita & patres icrepationum rigorem mansuetudīe temperent ē necesse. Pueroꝝ nāq; desideriis remittendæ iterdum habenæ:nonq; nihil laxādæ:qnq; rursus itendendæ. Leuia præsertim delicta molli ferant aīo. Sin aduersus ipos ira excanduerint: illico tumorem animi deponant. Parentem eni celeres:q̄ graues suscipere iras præstat. Nam cum qspiam ita difficiles iduit aīos:ut non nisi summo cum labore redire i gratiam possit. profecto filioꝝ odium contraxisse non paruo patefecit idicio:ut aliqua ēt nouisse peccata dissimulēt: satius erit. Verum surditatem & obtusos senectutis sensus ad filiorum cōmissa transferant:ut pleraq; uidētes nō uideāt:audiētesq; nō audiāt. Amicoꝝ errata pferimus: qdnam ergo mirum si & natoꝝ. Crapulantiū multotiens seruoꝝ ebrietatē minime redarguim⁹. Interdum pepercisti:insup suppeditato. Moleste aliquādo ptulisti. Vltro ueniā exhibe p seruuli qnq; fraudes demulsisti. Cohibe prorsus iracundiam. Ex agro iuuēcos abstulit. Rediit externum nonnū quā exhalans temetum: Inscitus esto. Vnguenta redoleť:tacitus sis. Hunc in modū petulca iuuētus equini istar pulli domita:mitisq; reddiť. Enitēdū est: ut q libidinibus succūbunt. & icrepationibus oīno rebelles existūt: connubio subiūganť. Hoc siquidem tutissimū iuuētutis ē uinculū. Eas aut despōdere filiis uxores conuenit:quæ nec multo nobiliores:nec ditiores sint. Sapientia refertum utique prouerbium. Aequalem tibi mulierem iquire. Nā qui seipsis longe ampliores capiunt uxores:nō earum maritos:uerum do

tis mancipia fecisse se nesciunt. Cæteꝝ hisce rebus breuia quedã apponens confestim præcepta circumscribã. Ante omnia opus est: ut patres non solũ nihil pec ando uerũ etiam honesta singula peragendo manifestum se se fi⸗lis exemplar exhibeant: ut in eoꝝ uitã quasi quoddam speculũ intuentes: ab operum simul & sermonũ turpitudine se penit⁹ auertant. Nam si quis de linquentes obiurgat filios: tum is in eosdem illabatur errores: hic ingnorañ uidetur sibi illorum nomine sua se incusare crimina. Et ut succincte dicam qui uitam improbe degunt: ii nullam seruos: aut liberos increpandi licenti⸗am agunt. Præterea in eorum cõmissis nunc consulendo nunc instituendo iuuent. Vbi enim impudens est senectus: ubi & inuerecundos esse iuuenes est necesse. Ad comparãdam filiis modestiam danda opera est ut omnia ꝑ rerum conuenientia perficiantur. Imitemur autem potissimum Euridi⸗cem: quæ quamuis illyrica & barbarissima foret mulieꝝ: ad erudiendos ta⸗men liberos quãquam in ætate iam prouecta studium ac disciplinam attigit Q uantã uero in eius filios indulgentiam habuerit: uel illud abunde: quod musis dedicauit epigrãma declarat. Hyropolitana Euridice postq̃ doctrinæ ac eruditionis desiderium cepisset: hunc musis titulum cõsecrauit. Pubescẽ tibus enim liberis mater iam grandæua studiorum: atq̃ uirtutis monumen ta litteras ingenti cum labore perdidicit. Vniuersa quæ in superioribus ex⸗posita sunt præcepta complecti: uoti magis quam admonitionis opus esse forte censebitur. Vt autem plura per imitationem assequamur & hoc ipsũ quadam sortis ac naturæ bonitate permultaq̃ insuper diligentia indigebit. At humano effici posse constant ingenio.

FINIS

Hieronymi præsbyteri de officiis liberorũ erga parẽtes breuis admonitio.

PArentũ meritis subiugans filios deus oĩpotẽs seruiẽdi legẽ in offici is posteris dedit: ut hoc cogant̃ diuino facere iperio: qđ debuit pie tas suadere dicenti libro exodi: in quo scriptũ est. Honora patrem tuũ & matrẽ tuã sicut præcepit tibi dñs: ut bñ sit tibi: & lõgæ sis uite sup terrã quã dñs de⁹ tuus tibi dabit. A udite filii salutiferã iussionẽ & præce pta legis affectu debiti amoris iplete. Seruite pr̃ib⁹ futuri patres. & mr̃es ue stras tenera diligite pietate: & ut uestre cõiuges mereant̃ matꝝ nomine nun cupari. nemo patrẽ aspis uerbi lædat. ne fiat amara dulcedo hoc fiat inter pa rentes: & filios qđ iubẽte dño natura cõtinuit. Affectũ sonet: qcqđ liguæ di⸗xerint liberorum. Inter caras coniũctasq̃ ꝑsonas pietatis iura seruent̃. hoc filioꝝ hora loqnt̃: qđ parẽtes delectat audit̃ præbeat̃ pr̃ib⁹ amori mixta for mido: q prima nobis sũt cã nascẽdi. Exhibere pr̃ibus filii qđ uos potãs pr̃ni nominis cogit: q̃ adeo ẽ coꝝ meritis attributa: ut ipsa de uobis exigat qđ na tura iubere nõ potuit. Mr̃ibus quoq̃ debitã ipẽdite reuerẽtiã q̃ uobis uteri liuore seruiẽtes põdus ur̃i corpis tollerãt atq̃ ignotã portãtes ifantiã: famu latũ quedã exhibẽt nascituris. Illo tpe nõ sibi tm̃ esurit mr̃: nec acceptos so la digerit cibos. Mr̃no uictu alitur & ille q latet: eiusq̃ mẽbra alteri⁹ cõme⸗

ftione pafcunt̃:ut hō futurus alienis morfibus faturet̃. Quid ipa memore nutrimēta:& teneræ dulces iniurias:quas nutritionis affectus de fuis puulis fumit. Quid cibos in matre cōfectos: q fœmineis manātes ex mēbris lacte um foluunt̃ in fuccū & fauces inualidas iqdo fapore pfundūt cogēte natu ra. Sumūt infantes de matre q̄ bibāt:& dēte nō nato hoc fibi currētibus la bils eliciūt:qd nō fit neceffe mordere. Seruiūt materna pofteris pectora:fer uiūt ipfis in cunabulis:manus & terga mēbris deuota lactentiū gratos art⁹ accipiūt. Optat mater paruulū crefcer̃:optat cito uidere maiorē eū:quē nu mero iuuenū mifcere feftinat. nunq̄ fibi forfitā feruitur. His tot tātifq̄ pce dentibus factis penribus mr̃iq̄ tota debet alacritate feruiri. Reddat̃ naturæ debitū:reddat̃ & pofteris:qd debet̃. exolue fili:quod debes:& offā debita q̄li cunq̄ exhibe famulatu:qa pentibus nemo pōt reddere quod debet̃. Humi litas talibus oblata pfonis uiuēdi tps extēdit: & morte dilata mulctu noftrā p togat uitā uileq̄ facietibus reddēs officia noftra dño iubēte cōmēdat: q in tm̄ pentū nomē diligit:ut fe ipfū patrē iufferit dici. Irruētes autem filius qd de dño ipfe mereat̃. Salamonis dicta teftātur. Contumeliis afficiēs patrē:& cōtēmnēs fenectā matris cōfundetur & in obprobriis erit:filius derelinqns cuftodire difciplinam patris meditabitur fermones malitiæ. Maledicēti pa trem & matrem extinguetur lumen:& pupillæ oculoꝝ eius uidebunt tene bras. Audi fili patrem q te genuit:nec cōtēpferis:quia feruit mater tua. Pare at pr̃i lingua quā genuit:& mr̃em fuā nemo crudeli uerbo peutiat. Sic te fa piat fili iuuenilis auctoritas ætatis:ut noueris unde fis natus. Memēto fcrip turæ fanctæ:ubi fpūfcō loquēte dictm̄ eft: quia qui maledixerit patrē: aut matrem morte moriat̃. Memento ergo parentū effe: quod talis ex quorū manibus crementa fumpfifti. Fauces tuæ necdū lactendum perdiderunt faporē quē tibi pia mater infundēs linguā iftā pauit potu corpis ipende de bitū pr̃i matriq̄ feruitiū q nunq̄ tuos uagitus horrētes totū in te lābebāt of culis corpus fit tibi grata falus ipfoꝝ qb⁹ carior ē uita tua q̄ ppria. Redde ui cem colendæ pietatis:facta pentū tuis cunabulis cōmoda officiis ppriis ex olue. Parentes.n. adeo debent dulciores:qa p alios repari non poffūt: & cū eos lex naturæ fubtraxerit:nec patrē tibi alteꝝ poteris inuenir̃ nec matrem Mutato cōiugio uitricus pr̃ eft:nec nouerca pōt nomē matris impler̃. Nul lus igitur filiorum auctorem lucis fue cedat iniuriis. Nemo parentibus op tet aduerfa:q liberos fuæ faluti añponūt. Intolerabile nefas eft ex illo ore au dire proteruum fermonem:aut illis pulfari manibus:quas humor diluit ocu lorum noftrorum. Timete fententiam:quā dñs pmifit ingratis. Meret̃.n. cæcitatis fubire fuppliciū:q parentū uult⁹ uel toruo uifu defpexerit: uel ela tis oculis læferit pietatē. Si qcq̄ fapitis filii: eo aīo uidete uenerabiles facies quo uos ipfi cōfpiciūt:& eoꝝ labiis dulcibus oculis inherete. Senibus ferui re pfacile eft: quos nemo portat: nemo nutrit fucco corpis fui. Foueatur itaq̄ pentum fenectus:& factis eorum uiciffitudo reddatur. Hēt.n. q̄dā fene ctus infantiā. Videāt liberi ur̃i quid faciant uicē uobis fimilē reddituri. Imi

tamini filiũ machabeũ: q mr̄i morte seruiuit: & durũ imperiũ gratanter aggressus est ne offenderet genitricẽ: Maluit fratꝝ sociari funeribus: q̃ uoluntati mr̄is obsistere. Ita. n. mr̄is suadentis uoluntas pfecta est: ut deo filiũ faceret martyrẽ fratꝝ coronis pricipẽ. Deniq; obsequiũ suũ melius morte p bãs suasionem sermonis mr̄is ĩpleuit: & lucem istã moriendo cõtemnẽs consors factus est martyꝝ: ut illa germanitas æterno collegio firmaretur. Ecce qd pstitit aius mr̄i subiectus deuotus filius obediens pmotus est: q nolens maternã aliq̃liter lædere pietatẽ ppetuã uitã passiõe suscepit. Qui dominũ cõfitẽdo cũ moreref: cum fratribus a domino corã ãgelis meruit coronari.

FINIS

Calphurnius brix. lectori. S. Hẽs optime lector te. n. appello q iam pr factꝰ es. quemadmodũ liberos tuos: & diligenter educare: & pclaris disciplinis ac moribus instituere possis: auctores aũt qbus hæc cõtinentur huiusmõi sunt ut qcqd dixerint fere p lege hñdum sit. Petri pau. uergerii auctoritas pmagna uideri debet: q omnia quæ ad erudiendos adolescentes tradidit: ab antiquis & pbatissimis uiris accepit. De Plutarcho uero qd attinet paꝝ dicef cuius doctrina & omnium cognitio tãta fuit: ut uix humano deprehendi possit ingenio: accedit & libellus diui Blasii celeberrimꝰ: qui tibi in legendis ueterum scriptorum uoluminibus modũ accuratissime pscripsit: q; si tua sorte minime contentꝰ es: ꝙ ea sit natura hoiũ ut altiora semper appetat. remedium a xenophõte accipe qui sub persona tyranni: q̃tum uita priuata tyrãnice præstet: non tam accurate q̃ prudenter explicuit. Vale.

Impressum Venetiis per Ioannem tacuinum de tridino die. xxii. Septembris. M. cccc. lxxxxvii.

BIBLIOTECA
XV
NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

